MARIN PREDA

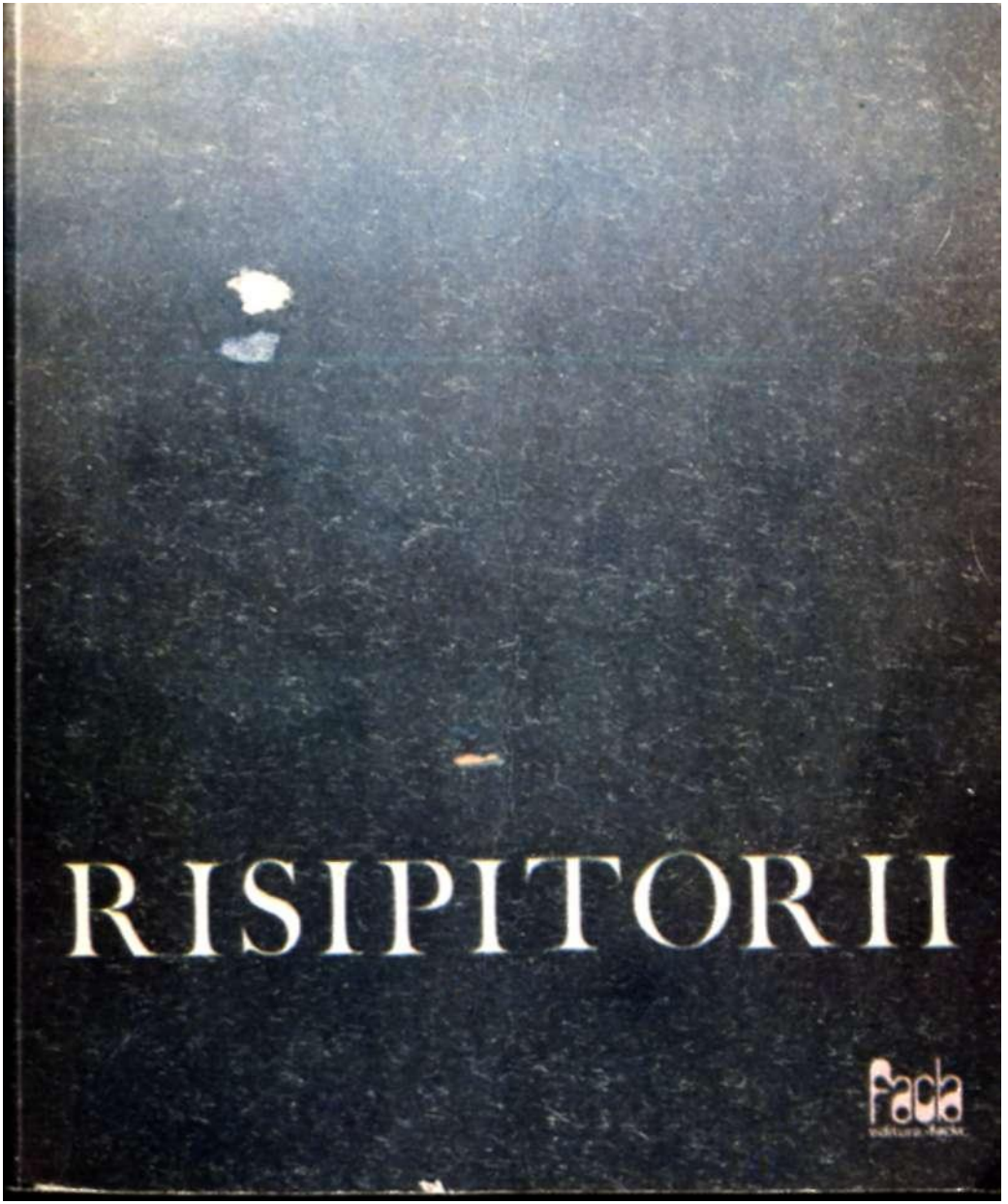

MARIN PREDA

RISIPITORII

MARIN PREDA

RISIPITORII

Tabel cronologic și crestomație critică
de
IOAN VULTUR

EDITURA FACLA
Timișoara, 1990

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textul de față reproduce ediția Marin Preda, *Risipitorii,* roman, ediția a IV-a, revăzută, București, Editura Minerva, Colecția Biblioteca pentru toți, 1972.

La alcătuirea crestomației critice s-a ținut seama, în general, de cerințele programei de învățământ.

TABEL CRONOLOGIC

v

1922 La 5 august se naşte Marin Preda, în comuna Siliştea-Gumeşti, judeţul Teleorman, într-o familie de ţărani.

1930—1937 Urmează cele şapte clase ale şcolii primare în satul natal. Atît în anii de şcoală, cît şi înainte, copilul participă — pe măsura puterilor sale — la diverse treburi gospodăreşti (păzeşte vitele, ajută la muncile cîmpului etc).

Descoperă „plăcerea şi pasiunea cărţilor", cum va spune mai tîrziu, citind, printre altele, Descartes *(Discurs asupra metodei).*

1937—1940 Este înscris la Şcoala Normală de la Cîmpulung, însă nu ajunge să susţină examenul de admitere, deoarece e respins la vizita medicală.

Printr-un concurs de împrejurări (vezi *Viaţa ca o pradă.,* Editura Albatros, 1977, p. 16 şi urm.), se înscrie la Şcoala Normală de Învăţători din Abrud. La examenul pentru bursă obţine nota i0.

După ce termină anul I, şcoala de la Abrud este desfiinţată. Marin Preda este transferat la Şcoala Normală din Cristuru-Secuiesc, unde va face anul II şi III.

Elevul manifestă un interes special pentru română, franceză,, istorie.

„De ce îmi plăcea istoria? Fiindcă aveam sentimentul că trăiesc de atunci, de pe vremea egiptenilor şi asirienilor. Aveam cincisprezece ani, dar îmi simţeam gîndirea milenară (sentiment miraculos, care se micşorează pe măsură ce începem să trăim) şi îmi dădeam seama că la capătul viu a! acestui fluviu care înainta spre necunoscut eram eu. Asta era neîndoielnic: nu eu eram punctul la care ajunsese pînă atunci istoria? Cine altcineva? Cei dinaintea mea erau bă-

trîni și vedeam pînă unde o aduseseră. Era acum rîndul meu". *(Viața ca o pradă,* p. 41). Profesorul de română, Justin Salanțiu, îi remarcă înzestrarea literară și afirmă că „va ajunge un mare scriitor". Participă la ședințele Societății de lectură din școală. Scrie cîteva schițe și citește în cadrul acestei societăți. încredințează o lucrare spre publicare in revista școlii. Însă, din cauza evenimentelor dramatice care vor urma, revista nu va mai apărea.

1940 În urma Dictatului de la Viena, Școala Normală din Cristuru-Secuiesc își încetează activitatea, iar elevii sînt transferați ia alte școli.

Marin Preda este repartizat la Școala Normală de Băieți din București.

„Era în septembrie 1940 ... înainte să ajung s-o fac eu, istoria, turbure și amenințătoare, dădea buzna peste noi: școala normală unde învățasem, din Cristur-Odorhei, nu mai exista, împreună cu jumătate din Ardeal... Primisem o hîrtie în care eram anunțat că sînt înscris în București" *(Viața ca o pradă,* p. 49).

În septembrie, conducîndu-l la gară, tatăl său îi spune că nu-l mai poate ajuta, fiindcă „el de bani nu mai avea cum să facă rost". începe o perioadă de mari dificultăți și privațiuni materiale.

1941 Reușește să urmeze — datorită înțelegerii arătate de directorul școlii — anul școlar 1940—1941. La sfîrșitul acestuia, susține examenul de capacitate care îi dădea dreptul să se înscrie în cursul superior, însă greutățile materiale îl determină să renunțe la școală.

În această perioadă citește multă literatură, filozofie și continuă să scrie nuvele și chiar romane. „Eram fericit că scrisesem un roman de la început pînă la sfîrșit (fiindcă mai începusem și altele, dar nu le terminasem) și această certitudine îmi ajungea". *(Viața ca o pradă,* p. 100).

Face tentative să debuteze, adresîndu-se revistei „Gîndirea". Cunoaște pe Geo Dumitrescu și pe alți tineri scriitori grupați în jurul revistei „Albatros". O schiță încredințată spre publicare nu vede lumina tiparului deoarece revista e suspendată după cîteva numere.

1942 Debutează în pagina literară „Popasuri" — girată de Miron Radu Paraschivescu — a ziarului „Timpul" cu schița *Pirlitu'* (apărută în numerele din 15 și 16 aprilie). În același ziar, va mai publica în lunile viitoare încă cinci texte: *Strigoaica*

(23 mai), *Calul* (4 iunie), *Salcîmul* (7 iulie), *Noaptea* (5 august), *La cîmp* (22 septembrie).

Datorită ajutorului prietenilor săi este angajat corector la „Timpul" şi, o vreme, funcţionar la Institutul de Statistică, începe să frecventeze cenaclul „Sburătorul", condus de E. Lovinescu. Nuvela *Calul,* pe care o citeşte aici, nu i-a plăcut — după cum mărturiseşte scriitorul — lui Lovinescu - din cauza durităţii ei. Stîrneşte însă încîntarea lui Dinu Nicodin care cumpără manuscrisul contra unei mari sume de bani. În schimb, o altă nuvelă „mai tradiţională". *De capul ei,* este apreciată de marele critic: „Lovinescu a exclamat de cîteva ori în timpul lecturii, cu vocea lui subţire şi senină: Are talent!... Are talent!" *(Imposibila întoarcere,* ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Cartea Românească, 1972, p. 72).

În septembrie 1942, este angajat, la recomandarea lui E. Lovinescu, secretar de redacţie la ziarul *Evenimentul zilei* al cărui director era Ion Vinea. .

1943—1945 Începînd din aprilie, Marin Preda îşi satisface stagiu] militar la Turnu-Măgurele.

Reîntors la Bucureşti, devine corector la ziarul *România liberă.*

Îi apar noi lucrări *(Plecarea, Înainte de moarte, Iubire) în* publicaţii ca: „Tinereţea", „Viaţa socială".

1946 Colaborează la revistele „Lumea", „Veac nou" şi „Studentul român" (cu nuvelele *Ceata, Măritişul, Nepotul).*

1947—1948 Lucrează la Societatea Scriitorilor, iar apoi este secretar de presă la Ministerul Informaţiilor.

Adună ceea ce publicase prin reviste într-un volum pe care îl trimite — fără succesul scontat — la un concurs de debut al Editurii „Cultura Naţională".

1948 Marin Preda debutează cu volumul *Întîlnîrea din Pămînturi* (apărut la Editura Cartea Românească).

949 Redactează o primă versiune a romanului *Moromeţii* (la Bălceşti şi Sinaia). E nemulţumit de ceea ce scrisese şi abandonează lucrul la acest roman.

Publică nuvela *And. Roşculeţ,* învinuită de naturalism de critica epocii.

Apare nuvela *Desfăşurarea* (mai întîi în „Viaţa Românească", nr. 8—9; apoi, în volum). I se acordă Premiul de Stat.

Marin Preda începe să lucreze ca redactor la secţia de proză a revistei „Viaţa Românească".

1955 Apare romanul Moromeții (în numerele 6, 7, **8,** 9 ale „Vieții Românești") și, spre sfîrșitul anului, în volum.

Romanul e privit, încă clin primul moment, drept un eveniment literar. Faptul acesta a fost reconfirmat de exegeza de mai tîrziu și strălucit argumentat.

1956 Publică nuvela *Ferestre întunecate.*

Primește Premiul de Stat pentru romanul *Moromeții.*

1957 Face o călătorie în Vietnam al cărei efect, în plan literar, va fi nuvela *Friguri.*

Devine redactor-șef adjunct al „Vieții Românești".

1959 Publică nuvela *Îndrăzneala.*

1962 Apare romanul *Risipitorii,* care a implicat o muncă asiduă și dificilă, vizînd, în esență, explorarea unui alt univers și schimbarea stilului prin introducerea a ceea ce Marin Preda a numit tema autorului. Romanul va suferi numeroase modificări cu prilejul edițiilor ulterioare.

1963 Publică nuvela *Friguri.*

1965 Apare în românește romanul lui Albert Camus, *Ciuma,* tradus de Eta și Marin Preda.

Se publică ediția a doua a romanului *Risipitorii,* „în întregime revăzută".

1967 Apare *Moromeții,* vol. II (în „Viața Românească" și, apoi, în volum).

1968 Publică romanul *Intrusul.*

Se editează *Martin Bormann,* dramă în trei acte, singura incursiune a scriitorului în spațiul teatrului.

E ales vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.

1969 Apare cea de-a treia ediție din *Risipitorii* („revăzută, definitivă").

1970 Se înființează *Editura Cartea Românească.* Marin Preda este întîiul director al acestei edituri.

Colaborează intens la „Luceafărul" cu articole ce vor fi reunite în volumul *Imposibila întoarcere.*

Se publică romanul *Demonii* de Dostoievski în traducerea lui Marin Preda și Nicolae Gane.

1971 Apare *Imposibila întoarcere.*

1972 Apare romanul *Marele singuratic* pentru care i se atribuie autorului Premiul de Proză al Uniunii Scriitorilor.

Romanul *Risipitorii* este publicat într-o ediție revăzută — cea de-a IV-a — în colecția „Biblioteca pentru toți" (Editura Minerva) cu o prefață de Magdalena Popescu. Față de ediția a III-a „definitivă", scriitorul operează și de data aceasta unele schimbări, mai ales de ordin stilistic.

1973 Florin Mugur publică volumul *Convorbiri cu Marin Preda,* cuprinzînd elemente semnificative referitoare la geneza unor

opere, momentele devenirii scriitorului; reflecţii asupra literaturii, istoriei etc.

Apare volumul *Marin Preda. Vocaţie şi aspiraţie* (Editura Eminescu) de M. Ungheanu, prima investigaţie de proporţii a operei scriitorului.

1974 Este ales membru corespondent al Academiei R.S.R.

1975 Marin Preda publică romanul *Delirul* (volumul întîi) care se bucură de un succes răsunător, astfel că în acelaşi an apare ediţia a II-a revăzută şi adăugită.

1977 Apare scrierea memorialistică *Viaţa ca o pradă,* „"bildungsromanul cristalizării unei conştiinţe scriitoriceşti" (Ion Bălu). Scrisă în. citeva luni într-o stare de euforie „ca aceea pe care *a* aveam la douăzeci de ani" — după cum mărturisea autorul la puţin timp după apariţie — *Viaţa ca o pradă* luminează prin intermediul momentelor din vremea copilăriei, adolescenţei sau tinereţii pe care le evocă începutul unui drum si al unui destin uman si scriitoricesc, într-o epocă frămîntată, tulbure şi plină de adversităţi. Confesiunea scriitorului stă sub semnul respectării unui pact cu scrisul: „Am încercat să respect un pact de care am vorbit la sfîrşitul acestei cărţi, pe care I-am făcut cu scrisul, şi anume, acela de a ispiti în oameni ideea că nu au de pierdut, ci de cîştigat dacă trăiesc în adevărul propriei lor vieţi, chiar dacă un asemenea examen ar fi pentru ei dezastruos". (Sânziana Pop, „În acest număr ne vorbeşte Marin Preda", în „România literară", anul IX (1977), nr. 25, p. 13).

Volumului i se acordă Premiul pentru Publicistică al Uniunii Scriitorilor.

1977—1980 Lucrează intens la un nou roman, abandonînd scrierea volumului al II-lea al romanului *Delirul.* Ideea de a scrie o carte despre o experienţă socială, istorică dramatică, de a medita asupra ei îi solicită o muncă uriaşă („este cel mai mare efort creator pe care I-am depus pînă în prezent") şi se concretizează într-una din cărţile fundamentale ale lui Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pămînteni.* „Am scris-romanul destul de repede — în trei ani —, înspăimîntat şi conştient în acelaşi timp, că face parte dintre cărţile care dacă nu sînt scrise într-un anumit moment, nu se mai pot scrie niciodată. Am simţit că dacă nu o scriu cu toată sinceritatea şi cu toată experienţa, acum, mai tîrziu, va apare mai puţin închegată — dacă va mai apare. Legată de această întrebare se mai pune şi o alta: dacă eram conştient că această carte va fi interesantă? Da, am avut sen-

timentul că nu există încă aşa ceva în literatura noastră, şi de asemenea, că în ea pot pune tot ceea ce ştiu. Există în viaţa oricărui scriitor un moment de criză în care simte că trebuie să spună tot". („Am scris tot ceea ce am trăit". Din stenograma întîlnirii lui Marin Preda cu studenţi şi profesori ai Universităţii din Bucureşti, după apariţia romanului *Cel mai iubit dintre pămînteni,* în vol. *Timpul n-a mai avut răbdare. Marin Preda,* Editura Cartea Românească, 1981, p. 550).

1980 În februarie apare trilogia *Cel mai iubit dintre pămînteni.* Cartea se bucură de un succes de public şi de critică impresionant.

La 16 mai, pe neaşteptate, Marin Preda se stinge din viaţă.

PARTEA ÎNTÎI

CÎND PETRE STERIAN pătrunse în casa unui negustor de pe Calea Griviței și ceru în căsătorie pe aceea dintre fiicele lui care se numea Rodica, el nu avu atunci sentimentul că nu se va mai putea apoi despărți de fata aceea. Tinerii nu se simt turburați de gravitatea marilor acte ale existenței, și primul lucru pe care îl făcu el a doua zi cînd intră în secție și se opri în fața dulapurilor să-și îmbrace salopeta fu să se laude că a dat gata una bogată și că o să-și ridice o casă în cartier.

Adevărul este însă altul. Fata nu se mirase atît de tare că dinspre partea aceea a casei lor, dinspre *Ateliere,* îi venise ei un băiat. De cînd era foarte mică parcă îl cunoscuse. Stătea ca o pisică lîngă geam și cînd suna sirena tresărea și deschidea ochii mari. Știa că acum or să iasă de-acolo, din spatele porților înalte, de sub acoperișurile lungi, valuri de oameni. Își turtea nasul de geam și începea să se uite. Le urmărea mersul și le auzea ca prin vată și vocile. Treceau cîte doi și cîte trei, cu șepcile pe ceafă, cu mîinile băgate pînă la cot în buzunare, legănîndu-se. Urmărea un grup pînă nu se mai vedea, apoi alegea un altul, care îi plăcea ei mai mult, pentru un amănunt știut numai de ea, un nas mai lung al unuia dintre băieți, sau o ceafă mai netunsă. Cînd se făcu mai mare începu să coboare în prăvălie, și din prăvălie în stradă, chiar printre ei, privindu-i cu un zîmbet naiv și familiar. Și tinerii treceau pe lîngă ea ferindu-se să n-o atingă, fără s-o ia în seamă, legănîndu-se mai departe cu mersul lor liniștit și egal.

Într-o după-amiază lungă de vară, la ora cînd cumpărătorii erau foarte rari și părinții urcau sus în odaia lor, începu să apară în prăvălie un domn. Era, după cum aflară curînd, fiul proprietarului unui magazin de fierărie, *La omul de fier.* El călca pragul și dădea bună ziua într-un fel aparte, avînd

aerul că săvîrșește o ispravă pentru care trebuie negreșit să fie remarcat și admirat, iar de după tejghea, cu metrul în mînă, îl întîmpina cea mai mare dintre surori, cu aceeași expresie; buzele li se subțiau la amîndoi, privirea le sticlea, vocea căpăta accente străine, și cuvintele pe care le schimbau împreună se ciocneau între ele într-un fel foarte vesel: „Domnișoara vrea să-mi acorde cîteva minute întreținere?" începea de obicei tînărul. ..Pardon, domnule, răspundea atunci fata, întrețineți-vă cu cine v-ați mai întreținut." „La cine faceți aluzie?" „La dumneavoastră." „Mă confundați." Și asta dura minute și uneori ceasuri întregi. Se pîndeau și triumfau unul față de celălalt într-un fel de neînțeles, parcă ar fi făcut cunoștință anume ca să se poată înfrunta. Deseori el ,se despărțea da ea cu un aer trufaș și mușcător, pentru ca în ziua următoare revenind, să plece ofensat și bățos, iar sora cea mare rămînea după tejghea furioasă și roșie de jignire sau jubilînd de răspunsul cît mai usturător pe care i-l dăduse. Vroiau parcă să-și dovedească unul altuia ceva, dar ce anume, nu se putea ști și se supuneau acestei porniri cu convingerea cea mai liniștită că așa face toată lumea și că așa se poartă un cavaler cu o domnișoară. După ce se căsătoriră, fata venea deseori pe-acasă, se închidea cu mama în odaie și ceasuri întregi i se auzeau de acolo smiorcăiala și drăcuielile. Continuau, se pare, așa cum începuseră. Venea apoi bărbatul după ea și o lua acasă cu „scuze," dar se vedea după ochi că n-o ierta pe soția lui decît pentru moment.

Fata mijlocie coborî la tejghea în locul celei mari și într-o zi un alt tînăr începu să întîrzie și el în prăvălie ca și celălalt. El nu vroia însă să-i dovedească fetei nimic, nu era de loc bățos s-o invite astfel: „Domnișoară, vreți să împărtășiți două scaune cu mine diseară în grădină?" Nu se pricepea, și surîzîncl în sinea ei, fata găsea că acest domn era cam plicticos. Totuși, nu uita nici după atîția ani acest unic curtezan al ei, pentru care cu vremea începuse să aibă o curioasă nostalgie. Scena pe care o povestea despre el ajunsese să capete cu timpul o mare precizie și în același timp o neclaritate afectivă turburătoare, căci sugera copiilor tinerețea mamei, tainică și plină de farmec. „Stăteam în prăvălie, cînd văd că intră cineva, mi-am dat eu seama că nu era un client, începea de obicei mama. A spus bună ziua și a întrebat dacă avem nu știu ce. N-avem, zic. Și a plecat. A doua oară cînd a venit a rămas așa, pe gînduri: Dumneavoastră, zice, stați la tejghea? Da, zic. Și, zice, părinții dumneavoastră, domnul Petrașincu, unde este? E sus. Și dumnealui, zice, stă dimineața și dumneavoastră după

masă? Nu, stă și după masă, dar numai după ce doarme nițel. Dar de ce, zic, aveți ceva cu el? Nu, zice, n-am nimic ... Și aici mama se oprea pufnind în rîs, nedumerindu-i pe copii, și niciodată nu trecea mai departe, ca și cînd ar fi ajuns la o poartă prin care nu putea să intre decît singură și despre care nu se vorbește nimic nimănui. într-adevăr, după cîteva săptămîni, curtezanul ei o invitase la un bal, și acolo se petrecuse acel ceva despre care ea nu vroia să mai povestească.

La numai cîteva minute de la sosire, intrase pe ușă un tînăr cu mustața deasă, răsucită în sus și cu niște ochi mari și strălucitori, și dintre toți, deodată nu-l mai văzuse decît pe el. Era îmbrăcat ca și fiii de negustori care organizaseră balul, cu ghete negre, pantaloni rotunzi, fără dungă și fără manșetă, jiletcă, guler alb și țeapăn, ridicat sub bărbie și cu cravată cu nodul enorm, cum era moda pe-atunci... El își plimba privirea peste sală, căuta parcă pe cineva. „Pe mine mă caută", a gîndit ea atunci cuprinsă de veselie, și tot privindu-l își spunea, fără să creadă prea mult, că numai pe ea putea s-o caute, fiindcă numai ea, dintre toate fetele care erau acolo, își dădea seama cine era el, cu mîinile lui mari, cu costumul lui de împrumut, cu privirea lui îndrăzneață, căutînd nici el nu știa pe cine, dar prefăcîndu-se că știe, ca să-și ascundă stingherealа. Deodată, el a văzut-o și a pornit spre ea. I s-a făcut frică, a cuprins-o brusc amețeala și au început să-i tremure picioarele. A vrut să se refugieze sub protecția cavalerului ei, dar era prea tîrziu, necunoscutul i se și plantase în față, și o invitat printr-o înclinare mută, la dans.

„Dacă vrei să te nenorocești, mărită-te cu el, spuse tatăl după ce Sterian le făcu o vizită și o ceru, cîteva luni mai tîrziu, în căsătorie. îl vezi așa subțirel și cu mustață, dar nici măcar hainele de pe el nu sînt ale lui. Și încă asta n-ar fi nimic, e băiat tînăr și calificat în meserie, ar putea să-și facă și să trăiască bine, dar eu îi cunosc pe ăștia, sînt beți și curvari. O să se poarte bine cu tine un an sau doi, și pe urmă, după ce o să faci copii, o să-ți dea cu piciorul. De la *Ateliere* o să tragă direct la cîrciumă și o să se întoarcă acasă la miezul nopții, plin de noroi și cu chenzina pe jumătate. O să se trîntească în pat să-l descalți și să-i tragi pantalonii și dacă o să scoți o vorbă o să-ți umple gura de sînge. Iar bruma de zestre pe care o să ți-o dau o să ți-o toace și pe aia și o să fie vai de capul tău. Ce-ai să faci dacă ajungi în mizerie și nenorocită, cu copii în brațe? continuă tatăl, posomorît și potrivnic. Unde ai să te duci cu ei? Că altceva de la mine n-o să mai ai parte, că nu ești numai tu!"

Şi la această întrebare se oprise şi se uitaseră la ea toţi care mai erau de faţă, mama, surorile, cumnatul şi două mătuşi. Se lăsase o tăcere grea. Ce avea să, facă? Unde avea să se ducă? Aşteptau s-o vadă şovăind, cuprinsă de îndoieli, renunţînd, sau dacă nu, apărîndu-se, încercînd să-i convingă că ea îl cunoaşte bine şi ştie că n-d să fie aşa cum îi prooroceau ei. Ea parcă tresări, îşi îndreptă umerii şi deodată întrebă cu o voce limpede: „Atunci, cu cine să mă mărit?".

Răsuflară uşuraţi. Asta era altceva. Tatăl făcu un gest: se găsesc destui băieţi buni. Şi după cîteva clipe aruncă un nume din lumea lor de mici negustori. Fata surise şi ascultînd numele rămase parcă pe gînduri, apoi deodată spuse iarăşi cu aceeaşi voce distinctă, avînd însă ceva în plus, care te putea face să crezi că e beată: „Nu, mai bine mor!". Şi nu mai adăugă nimic, nici o explicaţie care măcar să le fi uşurat lor înţelegerea şi să poată, la urma urmei, s-o lase să se mărite cum vroia ea.

O lăsară, totuşi, în pace vreun an, să-şi vie în fire, să-şi facă loc spre mintea ei sfaturile şi ameninţările lor. Dar pe urmă înţeleseră că nu era nimic de sperat; minte avea, dar ea nu era o fată prea frumoasă, şi îi *căzuse* rău băiatul acela ochios; orice încercare de a o sili să nu-l mai vadă n-ar fi făcut decît s-o lege şi mai tare de el. Consimţiră, dar îşi luară toate măsurile de prevedere: zestrea fetei să rămînă pe numele ei, casa pe care aveau să şi-o ridice şi mobilierul dat de părinţi. Spre uimirea lor, tînărul dădu din umeri acceptînd. „S-o văd şi pe-asta, zise el, să mă dea ea pe mine afară din casă; plec şi mă însor cu alta!" Rubedeniile protestară: n-o să-l dea nimeni afară din casă, dar e bine aşa cum zic ei, fiindcă femeia este aceea care face copii, şi copiii trebuie să fie la adăpost de un tată care ar lua-o razna. Şi lui Sterian i se păru firesc acest răspuns, şi nu zise nimic.

II

PE VREMEA ACEEA, cartierul nici nu exista, Bucureştiul se oprea undeva prin spatele *Atelierelor,* după care veneau gropi, rampe de gunoi, cîmpie întinsă, bătea crivăţul iarna şi spulbera zăpada. Au ales un loc şi au început să muncească să-şi facă o casă. Bătrînul Sterian veni anume de la Olteniţa,

să-i ajute fiului „să-şi dureze un cămin". Era dulgher. Casa a fost ridicată într-un an, cu fundaţia de cărămidă, „solidă", cum spunea bătrînul, părînd mică pe din afară, dar spaţioasă înăuntru, cu trei odăi, dintre care cea din mijloc sufragerie şi salon, primind soarele în ferestre de la răsăritul pînă la apusul lui, cu bucătăria în spate şi o mică verandă în faţă.

În al doilea an, întorcîndu-se într-o zi mai tîrziu de la nişte prieteni, Sterian îşi găsi soţia afară stînd tăcută pe un scăunel. O întrebă ce are. Ea nu-i răspunse nimic. I se întîmplase ceva, nu mai vorbea. „Am fost la club", îi spuse el, şi cum ea nu dădea nici un semn de recunoaştere: „Rodico, s-a întîmplat ceva la voi, a murit cineva?" Tăcerea ei era însă prea îngheţată ca să confirme o nenorocire de acest fel. Atunci el folosi cuvintele care exprimau bucuriile ştiute numai de ei doi. Drept răspuns, ea avu un gest de dezgust cu înţelesuri care lui îi scăpară. El dădu din umeri: n-avea decît să tacă, dacă asta îi plăcea!

Dar zilele treceau şi se părea că puterile ei în această tăcere erau foarte mari. Atunci el se mohorî, se înfurie, începu să bea, şi gîndul despărţirii fu cel dintîi care i se strecură în minte cînd se întrebă unde avea să ajungă traiul cu ea. Cînd se întorcea de la *Ateliere* ameţit de zgomotele asurzitoare ale ciocanelor de la cazangerie şi ştia că în pragul casei îl aşteaptă o tăcută, i se părea uşor şi de neînlăturat să se despartă de ea, şi gîndul că această căsătorie care începuse atît de bine avea să se strice curînd îi apărea firesc, obişnuit, şi fără urmări pentru cineva. Ba chiar începu să se simtă mîndru şi să-şi bată joc în sinea lui de cei care, în aceeaşi situaţie, făceau tărăboi mare, îşi ameninţau femeia cu moartea şi altele asemănătoare. „Da' de unde, îşi zise, nici de un fir din părul ei n-o să mă ating. Nu mai vrea să trăiască cu mine, treaba ei, nu pot s-o ţin cu sila. În ce priveşte casa, o să i-o las, să nu spună pe urmă rubedeniilor ei c-am vrut să-i mănînc zestrea; dar copilul mi-l iau."

Astfel au trăit cîteva luni. între timp, casa începuse să arate jalnic, odăile erau murdare, rufele împrăştiate prin colţuri, pereţii plini de păianjeni, bucătăria murdară şi rău mirositoare, patul conjugal veşnic desfăcut, copilul nespălat şi flămînd... Mai ales acest pat, cu pernele storcoşite şi încreţite, cu albiturile neschimbate de multă vreme, arăta cu prisosinţă starea de decădere în care ajunsese şi se complăcea femeia lui. „Uite ce e, se pomeni spunîndu-i într-o dimineaţă de duminică, uite ce e, dragă Rodico — şi înainte de a pronunţa ceea ce avea să urmeze, el făcu întîi un gest tăindu-şi gîtul cu

palma foarte aproape de bărbie — , mi-e pînă peste gît, zise el, de aerele tale de fată de negustor care nu ştie ce e munca. Asta e, dacă vrei să ştii, mi-e pînă peste gît."

Şi pentru întîia oară ieşiră din gura lui înjurături pe care ea nu le mai auzise. Femeia se uită la el cu un ochi imobil, contemplînd parcă înjurăturile şi cuvintele lui lipsite de sens, străine de ei doi, din care reieşea că ea a avut aerele acelea de fată de negustor care nu ştie ce e munca încă de la început şi că el le-a. tot răbdat.... Cuvinte prosteşti de bărbat tînăr care nu mai ştie nici el ce-i iese din gură. „Mai bine să ne despărţim", zise ea cu un glas istovit şi cu o expresie de silă disperată pe chipul ei neatins pînă atunci de suferinţă.

Pe neaşteptate, venind nu se ştie din ce zonă ascunsă a sufletului, a urcat în clipa aceea în el o senzaţie de spaimă proaspătă şi cumplită ca o tăietură de brici adîncă şi rece. Cum adică? Rodica lui, pe care a văzut-o ... ai cărei ochi i-a întîlnit cînd a intrat în sala aceea de bal... să nu mai fie, să n-o mai vadă? . . .

Ea începu să-şi clatine capul într-o parte şi-n alta, fără o lacrimă, fără un geamăt, suferind de un rău adînc şi inexplicabil, care secase totul în sufletul ei, parcă chiar şi suferinţa însăşi. Seceta nu se abate numai asupra pămîntului, cînd moare iarba şi tînjesc plantele şi copacii, ci şi asupra simţirii oamenilor, cînd se ofilesc şi se usucă toate sentimentele. În asemenea epocă, totul este chinuitor pentru cel lovit de această calamitate naturală, şi adesea cei mai apropiaţi şi cei mai iubiţi, tocmai ei sînt cei care sporesc prin prezenţa şi devoţiunea lor chinurile celui care nu mai poate absorbi nici această dragoste şi nici această devoţiune. Abia acum, văzînd-o cum suferea, a înţeles el ce se întîmplase în seara aceea la bal: ea era a lui pentru totdeauna, n-o mai putea părăsi: nu numai el o dăduse gata pe ea, ci şi ea pe el. „Nu, mai bine mor, dar de tine nu mă despart", răspunse tînărul cazangiu venindu-şi în fire.

Aceste cuvinte îi făcură însă ei parcă cel mai mare rău, dar el nu se lăsă înşelat, înţelese că prin preajma lor dă tîrcoale nenorocirea şi că trebuie sa rămînă numai la ce simte el pentru ea, şi nu la ce simte ea pentru el. Ea începu să zacă, mînca puţin şi dormea tot timpul. O ridica în capul oaselor şi îi căuta privirea. Rareori tresărea, îşi oprea o clipă ochii asupra trăsăturilor lui îngrijorate, stătea o clipă cu braţele aninate fără vlagă de gîtul lui, apoi braţele îi alunecau în jos, privirea i se stingea, îşi întorcea faţa de la el şi aceeaşi expresie chinuită de disperare şi dezgust schimonosea trăsăturile ei cunoscute.

În epoca aceea el se îndrăgosti parcă a doua oară de brațele ei subțiri și de trupul ei care zăcea cu genunchii la gură ca un animal în culcuș ... În somnul ei nesfîrșit avea adeseori coșmaruri. O auzea gemînd și atunci o lua în brațe. Ea se trezea și se desfăcea din îmbrățișare, se ghemuia și mai mult în singurătatea aceea a ei căreia îi căzuse prizonieră.

O toamnă și o iarnă a ținut-o această boală fără să-i fie bine dintr-o dată fiindcă o chinuia tristețea, plîngea, tresărea la cel mai mic zgomot, îi era mereu frică de ceva.

Abia o dată cu primăvara își reveni și se vindecă. Se înzdrăveni atît de bine că deși adevărata greutate a vieții abia după aceea se lăsă asupra casei lor, ea nu numai că n-o resimți, dar făcu deseori, cînd umerii lui slăbiră, să treacă pe ai ei mai mult decît putea să îndure o femeie. Născu de patru ori și crescu trei copii.

III

RĂBDAREA ACEASTA care îl făcuse să-și cucerească și apoi să-și păstreze soția era la el ceva înnăscut, dar nu-i venea clin familie, fiindcă fratele său, deși semăna cu el fizicește, era pe undeva mai ușuratic, îi plăceau femeile și petrecerile și avea un instinct al familiei mai slab, lipsindu-i acel dramatism necesar în a presimți și preîntîmpina primejdiile care o pîndesc. În schimb, instinctul social era mai slab la fratele cel mare și dimpotrivă, mai puternic la petrecărețul cel mic. Cazangiul nu-și dădea de pildă seama de primejdiile care puteau amenința o familie din afară și mulți ani n-a înțeles care era pricina că administrația nu vroia în ruptul capului să-i adauge la salariu un anumit spor de care cazangii de-o vechime cu el se bucurau. Și nici alții nu i-au spus tot pentru că nu-și putuseră închipui că el n-a înțeles și singur un lucru atît de la mintea oricui. Faptele erau simple. O dată Sterian părăsi locul său și în văzul tuturor se opri în fața unuia pe care toți îl știau că se duce la direcție și toarnă. I se întîmplase unuia dintre ei o neplăcere, unui cazangiu care pe mulți îi învățase meseria; îl învățase și pe el; fusese amendat de un funcționar nou și zelos și bănuiau bineînțeles că acest funcționar deținea informațiile de la turnătorul acela, și nu atît amenda, cît desconsiderarea făcuse ca obrazul bătrînului să rămînă atît de lungă vreme împurpurat și să nu poate' trece peste jignire. Nici ma-

rea vechime într-o meserie așa de grea nu poate obține respectul patronului și mai ales al funcționarilor săi? „Ascultă, mă, se adresă Sterian turnătorului, ce-ai făcut tu nu e faptă de om! Pentru mine, omul dacă nu e om, eu nu-l respect și-l bag în ... mă-si de om!"

Și îi întorsese spatele să nu-i audă răspunsul și nu făcuse apoi nici o legătură între această scenă și sporul acela de salariu de care fu lipsit apoi o vreme atît de îndelungată. E drept însă că reacția de moment a cazangiilor nu-l ajutase în ziua aceea să înțeleagă gravitatea faptului, trecuseră cînd unul, cînd altul pe lîngă el și foarte degajați îi confirmaseră că avusese dreptate și că bine făcuse. „Așa e, ai dreptate, spuneau ei cu aerul cel mai firesc, turnătorul nu e un om, e un căcat, bine ai făcut că l-ai băgat în mă-sa." Dar că mulți dintre ei nu îndrăzneau totuși să-l blameze pe față pe acest turnător, asta se fereau să spună, creîndu-i lui Sterian impresia falsă că atitudinea lui va fi lipsită de urmări.

În preajma unei mari greve care urmă cîțiva ani mai tîrziu lipsa lui de instinct ieși din nou la iveală. Era membru în Partidul Social-Democrat și în epoca aceea Partidul Social-Democrat făcuse alianță cu un partid nemuncitoresc, pentru a-l sprijini pe acesta să vină la putere. Drept recunoștință, acest partid, care își zicea „țărănesc", ordonă, scurtă vreme după ce formă guvernul, masacrul minerilor din Lupeni. „Ce facem, Toma? Ce fel de socialiști sîntem noi?" își întrebă Petre Sterian fratele. „Nu știu ce fel de socialiști sînteți, răspunse Toma, nu sînt membru al acestui partid, și nici n-o să fiu vreodată. (Toma nu era membru al nici unui partid, dar în discuțiile cu fratele său simpatiza cu comuniștii.) Nu vezi, zise mai departe Toma, cu cine faceți voi alianță și pe cine aprobați să tragă în noi cu pușca?" „Care în noi, răspunse Petre supărat, de unde știi tu ce s-a întîmplat acolo?" „O să vezi cînd o să se întîmple și-aici, atunci o să știi", răspunse Toma fără să-și dea seama ce profeție sinistră făcea.

În sinea lui, Petre îi dădea dreptate, dar era ceva care Toma nu știa și care cazangiului îi plăcea, o slăbiciune a lui: cluburile. Îi plăcea să se ducă acolo, să citească ziare și broșuri, să discute . . . (mai ales să discute).

Cînd greva izbucni însă, cazangiul înțelese și învăță multe. Conducerea partidului său le cerea de pildă să nu ia parte la ea, și ce era de făcut? Scopu final urmărit de greviști nu mai era acum numai revendicarea economică, ci și greva politică, manifestarea unei demnități care se cerea verificată: „Supor-

tăm dominația acestor legi din lașitate, sau pentru că sîntem puțini și prost organizați?". Cînd împrejurările coboară sub o anumită limită prețul vieții, oamenii nu mai țin la această viață în așa măsură încît să evite lupta de teama înfrîngerii. (Înfrîngerea era lucrul care speria conducerea partidului său.) Nu totdeauna victoria imediată este scopul final al unei lupte.

Greva avu loc în februarie, în același an în care în Germania venea la putere partidul lui Hitler, și cu toate că urmă imediat represiunea sîngeroasă, greviștii își atinseră scopul fiindcă lupta lor avea să fie retrospectiv considerată unul din evenimentele culminante ale activității politice comuniste pînă la luarea completă a puterii, care începu după 23 August '44. Copiii cazangiului cunoșteau în toate amănuntele istoria marii greve precum și felul cum se purtaseră tatăl lor și unchiul Toma în acea perioadă. Uneori însă evenimentele mai mici sînt .mai neclare și par chiar mai dramatice decît cele mari.- Prin '51, adică la cîțiva ani după naționalizare, i se întîmplă lui Petre Sterian ceva. Era președinte al comitetului de întreprindere al *Atelierelor,* și, spre uimirea tuturor, la noile alegeri sindicale el se retrase pe neașteptate și ceru să fie pensionat ca vechi cazangiu. În aceeași perioadă se răciră și relațiile lui cu fiul -cel mare, Anghel, și cu soția acestuia, Filomița. Ce i se întîmplase acolo la sindicat? Nu se destăinui nimănui. Copiii nu-l "înțelegeau: dacă nu-i mai plăcea activitatea socială tocmai acum cînd, după cucerirea puterii, erau atîtea de făcut, n-avea decît să se uite la cei tineri, care urcau cu energie pe scenă, și să surîdă filozofic, așa cum îi stă bine unui om mai în vîrstă. De ce nu surîdea?

IV

DAR CUM AR FI PUTUT EL SĂ SURÎDA și să se uite liniștit la cei tineri? Oare nu tocmai de la o vîrstă în sus, după ce terminaseră de întemeiat familiile lor proprii, cei maturi urmau să înceapă să se ocupe de familia cea mare, societatea? Nu trebuia deci tînărul să învețe întîi să-și dirijeze mica lui barcă, să se însoare și să-și facă o familie, și abia după aceea să ridice pretenții, dacă se va dovedi că merită, să se urce pe marea corabie?

E adevărat că această descoperire o făcu cazangiul abia după ce părăsi *Atelierele,* dar o făcu așa de repede încît în

afară de (aptul că toată lumea înțelese că i s-a întîmplat încă ceva pe lîngă ceea ce i se întîmplase acolo (ceva în legătură cu fiul său cel mare), el însuși rămase cu credința că totdeauna gândise așa despre rolul celor tineri și celor maturi în noua societate. Iar la întrebarea, de o logică nemiloasă, a fiului său mai mic, de ce, în acest caz, ceruse totuși să fie pensionat, Petre Sterian răspunse că asta se datora situației fără ieșire care i se crease în preajma alegerilor sindicale, și nu schimbării sale de orientare. O dublă furie răzbătea prin cuvintele lui, și Vale, fiul său cel mai mic, își permise să rîdă, căci naivitatea nu e totdeauna trăsătura oamenilor lipsiți de experiență sau slabi de spirit, ci și a celor foarte puri, și anume de o puritate atît de intratabilă încît în ochii tinerilor (cărora vîrsta le dă un soi de beție care îi face îndrăzneți pînă la cinism), ea capătă altă denumire, adică prostie... Tatăl credea că frămîntările lui sînt la adăpost de privirea ultimului său copil care îi mai stătea în casă și era convins că furia lui era atît de complicată încît putea să se înșele chiar pe sine închipuindu-și că totdeauna gîndise cu aceeași claritate ca acum despre rolul generațiilor în viața socială.

Fără să știe însă absolut nimic despre ceea ce i se întîmplase tatălui său la *Ateliere,* Vale ghicise totuși natura reală a conflictului în care fusese el vîrît acolo. Imediat după ce se pensionă, tatăl său se duse să se sfătuiască nu cu frati-său Toma, care era un om cel puțin mai experimentat, ci cu fecioru-său mai mare, Anghel, la care ținea cel mai mult... De ce ținea el la Anghel? Vale nu putuse să înțeleagă asta niciodată, și dacă mai tîrziu, după ce trecu de adolescență, avu o vagă idee că explicația ar putea fi căutată în faptul că Anghel muncise din greu cot la cot cu tatăl său în perioada cînd el, Vale, și sora lor Constanța erau mici și că deci își ajutase părintele să-și țină familia — ceea ce în mintea și în inima unui om cum era tatăl lor asta putea lăsa urme de neșters — după ce Anghel se însură și mai ales după ce începu să fie ridicat în diverse munci de răspundere, Vale nu mai înțelese chiar nimic din relația tatălui său cu Anghel, din natura afecțiunii lui pentru el. Fiindcă această afecțiune, în loc să se limiteze la ceea ce fusese, avînd ca sprijin și argument moral trecutul, dimpotrivă, trecutul nu mai conta, tatăl avea aerul că ține la el pentru ceea ce era el în prezent și bineînțeles pentru, ceea ce promitea să fie în viitor. Dar cum se potrivea o astfel de afecțiune pentru Anghel, la un om atît de curat, cum era tatăl său? Și mai ales cum erau posibile, la el, credulitatea și surzenia de

care dădea el dovadă ori de cîte ori Vale îi aducea la cunoştinţă felul cum se comporta fratele său în funcţiile pe care le îndeplinea? (Funcţii, deoarece era schimbat mereu, avansat sau transferat, avansări sau transferări care urmau de fiecare dată cînd Anghel se înfunda în situaţii fără scăpare.) Tatăl asculta în tăcere istorisirea şi nu auzea nimic, şi în clipele acelea Vale avea revelaţia că nu este iubit, că tatăl nu-l auzea. Era surd! Pur şi simplu nu înţelegea ce i se spunea. Şi Vale alegea cea mai rea dintre soluţii cînd încerca să-i ofere o imagine a ceea ce era de fapt Anghel în familia lor şi în funcţiile prin care trecea ca un cîine prin apă. „Ai auzit, tată? începea el de obicei. Nenea Anghel iar a fost transferat!" Şi cu anii, Vale ajunse să-i dorească fratelui său căderea — căderea şi nu îndreptarea spunîndu-şi în sinea lui că între tată şi frate îl alesese pe tată, că tatăl său se putea trezi din părtinirea lui ciudată, pe cîtă vreme fratele nu avea nici o şansă. Anghel se purta fără nici o frînă şi cum din afară frîna nu vine decît foarte tîrziu, Anghel ajunsese şi el să creadă că acţiona în mediul său natural. La început se speriase şi el; avusese momente cînd se temuse că o să fie tras la răspundere, dar asta durase atît de puţin (fusese, ca urmare a acelei acţiuni de care se temuse, nu sancţionat, ci avansat) încît în anii următori se şterse pînă şi amintirea acelei temeri. Iar Vale observă în aceiaşi ani cum se producea sub ochii săi un fenomen inexplicabil: cu cît se înmulţeau şi sporeau în gravitate faptele reprobabile ale lui Anghel, cu atît acelaşi Anghel creştea în ochii unora şi cu atît mai mică era indignarea altora şi propria lui indignare. Fratele său devenea un fel de personaj exterior, ca într-o comedie, unde arta te face să admiri creaţia, scoţîndu-te din cauză şi aşezîndu-te pe un plan superior, de contemplare, unde ceea ce este reprobabil nu mai este ceva acut, experienţa aceasta fiind trăită în subtext, în conştiinţa creatorului, care prin creaţie a învins şi a redevenit senin. Vale redevenise însă senin abia după un număr de ani. Căpătase în sfîrşit convingerea că în cele din urmă fratele său o să fie trimis la munca de jos, dacă nu chiar şi mai rău, să nimerească şi în vreo închisoare.

Nu izbutise însă să descifreze la fel de bine ce avea să i se întîmple tatălui său şi să poată să-l ajute. Părtinirea de care dădea el dovadă cu Anghel era neliniştitoare. Iar surzenia morală mai mult decît atît. Fiindcă însemna că putea fi la fel de părtinitor şi de surd şi acolo la el, la *Ateliere,* în calitatea lui de preşedinte de sindicat, cînd inşi care i-ar fi plăcut ca şi Anghel pentru cine ştie ce virtuţi inexistente i-ar fi intrat la un

moment dat sub piele. Şi Vale ştia că în asemenea situaţii surzenia morală putea fi de-a dreptul vinovată, fără nici o circumstanţă care să i-o atenueze. În privinţa asta îşi amintea totdeauna cu un resentiment turbure de prima lui ciocnire cu această inerţie oarbă a tatălui, cît de furios fusese şi cît de vinovat îl socotise el în clipa aceea pe bătrîn. Vale îi făcuse pe vremea aceea fratelui său o vizită la Oltenița, unde Anghel era secretar al Sfatului popular raional, şi la întoarcere îi povestise tatălui ceea ce văzuse. Anghel îl luase la un fel de petrecere de nuntă a unui prieten de-acolo, unde venise multă lume, şi în timpul petrecerii el l-a pus pe acest prieten să-l aducă şi pe un anume tînăr inginer, un corespondent voluntar al unui ziar din Bucureşti, corespondent care îl tot sîcîia mereu pe Anghel cu criticile lui. Tînărul a venit şi i s-a dat să bea vin amestecat cu scrum de ţigări, pregătit chiar de Anghel. I s-a făcut, bineînţeles, foarte rău şi a început să vomite, iar Anghel s-a arătat foarte indignat şi a luat imediat un număr de declaraţii de la cei de faţă care atestau că numitul corespondent e un individ descompus, alcoolic în ultimul grad, declaraţii care urmau să fie expediate chiar a doua zi ziarului central unde apăreau corespondenţele tînărului. ,,Şi?" a întrebat tatăl, agresiv. „Cum şi?" a răspuns Vale. „Şi? Le-a trimis?" „Ce, declaraţiile? Sigur că le-a trimis!" a zis Vale, după care tatăl s-a posomorît şi a tăcut.

Dar nu era o tăcere turburată, ci una rătăcită parcă într-o lume în care atît Anghel cît şi bătrînul trăiau într-un fel de continuă luptă cu o societate duşmană lor şi în care acţiuni cum era cea povestită de Vale constituiau dacă nu o victorie, în orice caz un lucru despre care nici măcar nu se aduce vorba, dată fiind lipsa de sens a oricărui fel de reproş. „Cum, tată, ţi se pare că nenea Anghel face bine că procedează în felul ăsta? l-a întrebat Vale. Crezi cumva că merita corespondentul ăla să i se facă o asemenea figură? Că avea ceva personal cu el, era un duşman de clasă camuflat? Sau crezi că dacă cineva n-a lucrat la *Ateliere* şi n-a luat parte la greva din '33 n-are dreptul să zică nimic de Anghel? Nici nu ştii ce urlă pe-acolo, cum se poartă ca un ţigan care a ajuns boier! îţi convine chestia asta la Oltenița, în oraşul în care bunicului toată lumea îi dădea bună ziua şi îşi scoteau toţi pălăria cînd treceau pe lîngă el? Du-te şi-l vezi dacă nu mă crezi!

Dar fostul cazangiu nu auzea. Pur şi simplu tăcea cu capul în jos şi avea în clipa aceea pe chip unica expresie impenetrabilă, singura pe care Vale nu reuşise s-o descifreze, şi o mu-

tenie potrivnică celor ce auzise, dar din care nu răzbătea nici cel mai mic indiciu care să arate natura acestei împotriviri. Era cumva îndîrjit că Vale îl asalta cu dovezile acestea crude despre reaua purtare a lui Anghel? Era cumva bănuitor că fiul său mai mic, gelos că tatăl ţinea aşa de tare la fratele cel mai mare, sporea gravitatea comportării acestuia cu acea abilitate inconştientă de care numai gelozia copiilor este în stare? Nu se putea şti.

V

RELAŢIILE DINTRE TATA ŞI CEI DOI BĂIEŢI ajunseră prin urmare de aşa natură încît în ziua cînd fostul cazangiu nu se mai duse la *Ateliere* Vale avu imediat bănuiala că pensionarea aceasta a lui nu era normală, iar cînd îl văzu că pleacă de-acasă şi se duce să-l caute pe Anghel făcu deducţia că a păţit-o rău de tot.

Numai că se întoarse de la Olteniţa turburat şi cu ideile acestea furioase despre cui i se cuvine şi cui nu să se urce pe scena activităţii sociale. Era limpede: din moment ce venise tocmai de la fiul său iubit cu astfel de idei însemna că în mod neîndoielnic Anghel îşi dăduse arama pe faţă chiar şi pentru ultimul om din lume care ar fi fost dispus să rămînă pentru totdeauna fără auz la acuzaţiile care i se aduceau, fiindcă altfel nu se putea explica starea în care ajunse bătrînul în scurtă vreme, remuşcările lui naive, refuzul lui încăpăţînat de a se destăinui şi mai ales de a face apel la forurile superioare sindicale sau de partid unde să-şi explice situaţia; nu vroia să se ducă nicăieri, deşi cunoştea şi era cunoscut de o mulţime de oameni, dintre care unii ajunseseră sus şi ar fi fost suficient să se ducă numai la unul din ei pentru ca situaţia lui să se limpezească: însemna că stăruia mai mult în el surpriza pe care i-o făcuse Anghel decît problema propriu-zisă în care îi ceruse sfatul. Iar pentru Vale nu era nici un mister ce putuse Anghel să-i spună de îl îndurerase atît de tare: cu îngîmfarea lui, s-o fi apucat să-i dea sfaturi tîmpite şi jignitoare care să fi sublimiat situaţia creată între un tată ajuns să fie silit să plece din aceeaşi întreprindere unde altădată făcuse grevă şi un fiu ajuns foarte rapid în fruntea unui raion pe baza tocmai a acestor merite ale tatălui. Şi tocmai ăsta, care pe vremea grevei abia învăţase abecedarul, şi îl învăţa atît de prost încît mulţi ani unchiul Toma îşi bătuse joc de el spunîndu-i ***Anghel****-pîsîică,*

fiindcă așa silabisea el abecedarul, împrumutînd fiecărei litere un *î,* și nu înțelegea cuvîntul nici după ce operația asta se termina, fiindcă ieșea în loc de pisică, *pîsîîcă* ...

Și acum tăcea, supărat pe toți. Nu vroia să scoată un cuvînt. Toma, care era și el activist de partid la unul din raioanele Capitalei, ar fi putut și el să-l ajute, dar cum să procedeze dacă nu știa în ce sens? O asemenea reținere îi dădea lui Toma de gîndit, căzuse, poate, Petrică în vreo istorie încurcată, făcuse poate vreo prostie acolo la *Ateliere* cu felul lui de a fi intransigent în mod nedibaci, cheltuindu-și intransigența în lucruri nu cine știe ce de grave ca să rămînă apoi cu sîngele în obraji de neputință și dezarmat în fața celor cu adevărat grave. Nu părea să fie bun Petrică pentru frecușul acesta zilnic al activității de mase, unde ai de făcut față presiunilor celor mai diverse și mai lipsite de greutate perceptibilă, unde semnalele obișnuite, de la om la om, nu mai sînt valabile ca să-ți dea măsura exactă a intențiilor cu care cineva vine la tine, unde o greșeală de apreciere are consecințe nebănuite și unde din pricina asta e necesară o armătură de principii atît de solidă încît nu-ți este permis să nu înțelegi atît de multă vreme că fiul tău se află, din punct de vedere politic, pe un drum nesănătos. Astfel gîndise Toma în această perioadă fără să poată face nimic, neputincios în fața îndîrjirii cu care fratele său mai mare se menținea în tăcere, și pe care tăcere, Toma nu îndrăznea s-o forțeze din prea mare respect pentru cel care își întemeiase și își scosese la liman într-un fel atît de reușit familia. Constanța era profesoară, Vale inginer, copii buni amîndoi și crescuți așa cum se cuvine.

Pe copii însă nu-i mai strivește de la o vîrstă în sus un astfel de respect paralizant pentru părinți, și Vale se hotărî să forțeze el mutismul furios în care se închisese tatăl său. Nu știa că la oamenii mai în vîrstă vanitatea nu se diminuează cu trecerea anilor, ci dimpotrivă, crește și uneori apare chiar și acolo unde nu existase de loc în firea cuiva. Se trezi repezit de la primele cuvinte cu care i se adresă, sfătuit „să-și vadă de treaba lui" și „să facă pe deșteptul la el acasă, cînd s-o însura și o să aibă copii mari, de la care să primească sfaturi". „Lasă, că știu și eu pe unii care s-au dus la Oltenița după sfaturi", zise atunci Vale cu o gelozie ranchiunoasă, sugerîndu-i astfel tatălui că n-are nici o justificare să facă pe părintele autoritar, care n-are nevoie de sprijinul copiilor, cînd își mîncase singur această autoritate, cerîndu-i sfaturi tocmai lui Anghel căruia mai bine i-ar fi tras palme.

Reacția tatălui fu însă neașteptată, și Vale regretă pornirea care îl făcuse să-i dea acest răspuns. Fostul cazangiu se făcu roșu de jignire, nu răspunse nimic și nu-i mai vorbi fiului cîteva săptămîni în șir. Vale se duse atunci pe la unchiul său, îl vizită chiar la el în birou la comitetul raional, și îl luă și pe el la rost. „Unchiule, începu el eu o voce măsurată, fără nici un fel de introducere, tata nu mai poate sta în situația asta și nici dumneata nu mai ai voie să te uiți la el și să nu ridici un deget ca să-l sprijini. Nu știu ce-a făcut el acolo la *Ateliere,* dar eu pot să jur că cel mai grav e nu ce-a făcut, ci că s-a retras acasă și stă. Poți dumneata să nu pui mîna în foc că ce-a făcut el acolo e de zece ori mai puțin grav decît ce face nenea Anghel mereu? Și atunci, de ce să fie el pus în situația să-și dea demisia, cînd acum ar învăța și el ca și alții să activeze și să cîștige experiență, cînd alții fac greșeli mai mari și sînt sprijiniți mai departe în activitate și trimiși la școli și așa mai departe? Tata are cincizeci și trei de ani, e în puterea vîrstei, cum să stea el acasă? Pentru că eu nu înțeleg pasivitatea dumitale, nu știu, parcă ți-e frică de el, sau parcă cine știe ce crimă ar fi făcut! N-a făcut nimic, unchiule. Uite, îți garantez eu că nu numai că n-a făcut nimic, dar că alții i-au făcut lui... Te rog să stai cu el de vorbă și să lepezi mănușile!.Eu am încercat, dar pe mine nu mă iubește, nici măcar nu mă aude, iar mama nu știe de unde să-l ia în problemele astea și ce-i spune ea nu nimerește bine. Nu mai sta pe gînduri, nu e nevoie aici de nici o dădăceală, pur și simplu silește-l să-ți povestească ce s-a întîmplat și trimite-l la forurile superioare! Știi dumneata ce trebuie să faci și unde să te duci cu el mai departe în caz că nu reușiți chiar de la început."

Spre uimirea lui Toma, fostul cazangiu se comportă aproape cum prevăzuse Vale, povesti într-adevăr totul, și fratele mai mic putu astfel în cîteva zile, să-l urnească de-acasă și să-l pună pe drumuri. Se duseră întîi, amîndoi, la forul sindical superior al *Atelierelor* și plecară repede de-acolo. Tovarășul care îi primi, un inș foarte zîmbăreț bine dispus, nu știa nici măcar cine sînt și Toma îl calcă pe fratele său pe picior cînd acesta fu gata să se apuce să-i spună despre ce era vorba se ridicară și ieșiră. Se duseră a doua zi la comitetul raional de partid superior al *Atelierelor,* și aci, primul-secretar, le spuse deschis că problema îl depășea. Da, cunoștea, era foarte bine informat și după părerea lui, tovarășul Sterian nu greșise în fond, ci numai într-o anume chestiune, că ezitase cînd nu trebuia și fusese intransigent după ce totul se rezolvase, dar acum era prea tîrziu ca raionul să-l mai ajute. Trebuia să meargă mai sus.

VI

AŞA SE FACE CA ÎN ACEASTA PERIOADA, Constanţa care tocmai se căsătorise şi se mutase de-acasă, şi care era în familie copilul cu vîrstă mijlocie, aşa cum fusese odinioară şi mama la părinţii ei, era considerată de toţi fericită... Constanţa se căsătorise vara trecută prin august. Pe la sfîrşitul lui aprilie în anul următor, după ce Vale vorbi cu unchiul său şi îl urni pe tatăl său să-şi rezolve problema, într-o dimineaţă mama lipsi de acasă mai mult ca de obicei şi se întoarse abia spre prînz fără să ia în seamă reproşurile tatălui, că dacă mai întîrzia nitel pleca Vale nemîncat la uzină. Plecase de dimineaţă la piaţă, ca totdeauna, dar se făcuse ora unu şi nu se mai întorcea. „Probabil, se gîndi Vale, s-o fi dus iar pe la tanti Cecilia (asta era sora ei mai mare, măritată cu acel prăvăliaş sclifosit care îi făcuse pe vremuri curte în felul lui băţos în magazinul părinţilor ei), da, îşi spuse Vale, dar de ce n-a pregătit nimic de mîncare?"

Ştia că din cînd în cînd, şi foarte rar, deodată o apuca pe maică-sa dorul de surori şi se ducea pe la ele fără să mai ţină seama nici de timp, nici de nimic, lucru care îl scotea pe tatăl lui din sărite. „Ho, că o dată m-am dus şi eu pe la ele, nu te mai uita aşa la mine", îi răspundea ea la întoarcere, desgătindu-se. „Du-te, creştino, şi stai cît vrei, dormi şi acolo, dacă ai chef, dar nu poţi să spui dinainte unde te duci?! exclama de fiecare dată Petrică Sterian, cu glas moale şi blînd, dar cu ochii măriţi de furie. Te doare gura să spui unde te uită Dumnezeu?" „Mă doare!", răspundea mama fără să-i pese şi se pregătea să ia de coadă treburile care în lipsa ei umpluseră casa de neorînduială.

În dimineaţa aceea, Vale era în schimbul doi, stătea în odaia lui şi citea, în cartier şi în casă era o linişte atît de mare încît pe la ora zece cînd se aducea pîinea la chioşcul din colţ şi se începea descărcarea, zgomotele camionului, uşile trîntite, motorul care mergea în gol, vocile căpătau proporţii de parcă ar fi năvălit pe mica străduţă o formaţie de tancuri. Apoi liniştea se restabilea şi Vale putea auzi din odaia lui cele mai mici mişcări pe care le făcea dincolo tatăl său, după cum acesta putea număra fără greutate filele cărţii pe care le întorcea Vale citind.

De un an de zile, de cînd era inginer, din douăzeci şi patru de ore, cel puţin cinci, Vale citea. A citi fără a avea în cap ca un cui ideea că ceea ce citeşti va face, mai devreme sau mai târ-

ziu, obiectul unui examen, fusese o plăcere pe care el n-o cunoscuse nici ca student şi nici ca elev. Şi nu pentru că ar fi semănat cu sora lui — nu semăna de loc, învăţase mult mai uşor şi fusese mult mai adaptabil, nu se speria ca ea cu un an înainte de o materie nouă — ci pentru că plăcerea propriu-zisă a lecturii libere nu i se trezise, aşa cum unora nu li se deschide decît tîrziu ochiul pentru natură, sau nu li se trezeşte simţul moral decît după ce au fost zguduiţi de o întâmplare dramatică. Examenul de stat şi numirea ca inginer într-o uzină mare nu constituia pentru el o cotitură în preocupări, ci doar o eliberare de grija învăţăturii.

Există un mod de a pierde pe nesimţite timpul fără să faci nimic. Cel mai mic dintre copiii lui Sterian avea şi el senzaţia că nu face nimic, dar nu o avea pe aceea că pierde timpul. Sentimentul care îl stăpînea în epoca aceea era de aşteptare, şi în această aşteptare îşi petrecea zilele citind, apoi la uzină, apoi din nou citind, ca într-o alunecare imperceptibilă şi fără întoarcere şi în afară de grija trecătoare pe care i-o pricinuia tatăl său, acest sentiment de aşteptare nu era însoţit nici de grabă şi nici de inerţie, nici de semne dramatice de întrebare, clar nici de acel sentiment amorf al acelor tineri care nu puteau gîndi şi simţi nimic deosebit pînă nu se adunau în grupuri, pe străzi sau în localuri, sau la aşa-zise ceaiuri dansante. Fără să ştie de ce, Vale continua să înveţe, dar fără program şi cu toată puterea minţii desferecată, simţind poate că singura satisfacţie durabilă care se potrivea cu sentimentul lui de aşteptare era aceea pe care i-o dădea asimilarea de cunoştinţe. Despre rest nu avea idei formate şi cu atît mai puţin originale, căsătoria de pildă: oamenii care se căsătoresc sînt în general nişte persoane cu care nu mai e nimic de făcut. Au strîns din viaţă tot ce puteau strînge, şi după căsătorie încep altă viaţă, cînd e prea tîrziu să mai înveţi ceva şi cînd tot ceea ce ţi se poate întîmpla rămîne bun întîmplat, nu-l mai poţi schimba. Aşa gîndea el.

Constanţa ducea, pînă la căsătorie, o viaţă aproape ca şi a fratelui ei mai mic, ca şi el era foarte liniştită şi bucuroasă că şi-a luat in cele din urmă examenele, că are un post la o şcoală de prin apropiere (nu trebuia să taie Bucureştiul în două şi să schimbe trei tramvaie pînă acolo), că era tînără şi se făcea din ce în ce mai frumoasă, spre uimirea tuturor şi a lui Vale însuşi, care o urmărise cu nelinişte şi cu o durere secretă de-a lungul adolescenţei, cum se făcea din ce în ce mai bleaga şi mai deşirată şi mai ales cît de departe era ea de a-şi da seama că o să fie în viaţă o femeie fără nici o îndoială urîtă. Şi apoi adoles-

cența ci se apropiase repede de sfîrșit. În mod vizibil, sub ochii tuturor, începuse să se împlinească, privirea ei, care la început lui Vale i se păruse bleagă, deveni întîi imobilă și scrutătoare. apoi se lărgi și se înnegri de o intensitate liniștită, sprîncenele i se arcuiră ca ale mamei, părul începu să-i crească bogat și se nuanță și el cu acel amestec de culori și de mirosuri care este al vîrstei bogate a celor douăzeci de ani și Vale începu să se simtă înaintea ei intimidat, ca orice frate în fața sorei lui mai mari căreia nu mai avea nimic să-i reproșeze. Citea ca și el acum aproape tot timpul și nu ieșia decît din cînd în cînd, la un cinematograf sau la o plimbare.

Pînă într-o zi de vară, anul trecut chiar, cînd se întoarse de la o astfel de plimbare sau cinematograf cu un aer parcă preocupat ... Da, asta era înfățișarea ei, a cuiva preocupat, căruia i s-a întîmplat sau i se întîmplă ceva la care nu știi ce să faci... Nu părea să fie nimic grav la mijloc, mai degrabă unul din acele lucruri care stîrnesc femeilor o curiozitate extremă chiar și la firile cele mai apărate, parcă se strîmba ea însăși de uimire că e atît de curioasă și că faptul o preocupa atît de tare. Faptul că arăta ea însăși nedumerită de propriile ei reacții era un semn liniștitor pentru Vale și pentru părinți, însemna că luciditatea îi era trează și că știa bine încotro o duc pașii. Nici fratele și nici părinții nu se înșelau, avea într-adevăr mintea trează și pașii foarte siguri, numai că așa cu mintea aceasta trează și cu înfățișarea asta a ei preocupată le aduse, într-o zi, în vizită, un tînăr medic cu care spuse că vrea să se mărite. Era chiar trează de tot, făcu, cu acest prilej, sau mai degrabă reluă o glumă a ei veche, pe care o repeta într-o versiune potrivită situației, glumă care totdeauna o scoasese pe mama din sărite. Despre ce era vorba? Cum se întîmplă adesea între frați,. Vale atinsese cu ea odată într-o discuție despre un film, acel gen de idei care excită foarte tare gîndirea adolescenților, referitoare la caracterul unic al iubirii sau al căsătoriei... De fapt, discuția nu era decît proiecția unei stări de spirit de exuberanță din partea lui și de negare plină de malițiozitate și chiar de un fel de cinism camuflat din partea ei, fiindcă în realitate Vale se întorsese cu sufletul turburat de frumusețea și jocul actriței, iar sorei lui, neplăcîndu-i actorul, rămăsese indiferentă. În film actrița iubea atît de tare pe nepotul ei încît, spre a-l feri de moarte face un sacrificiu și cedează insistențelor unui prinț și nepotul scapă astfel cu viață. „Hm! a chicotit atunci Constanța, ce mai sacrificiu!" fapt care îl lăsase pe băiat înmărmurit literalmente, căci el nu înțelegea cum poate cineva gîndi așa,

cum gîndea ea. Părinţii, care asistau la această discuţie, nu înţelegeau nimic din ce îşi spuneau ei, dar înţelegeau poziţiile: fata îşi bătea joc de emoţiile de care era în stare fratele ei în faţa femeilor şi încerca să-l convingă, ca **o** probă vie, dezvăluindu-şi propria ei gîndire, cum e şi cum gîndeşte în realitate o femeie, în realitate însă, nu în închipuire. „Cînd **o** să-l cunosc pe primul meu viitor bărbat, ai să vezi, Vale, cum o să mă port cu el; complect indiferentă", spusese ea. „Vezi să nu-ţi dau eu vreo două acuma", spusese mama, şi discuţia se încheiase în felul acesta.

Mai tîrziu însă ea repeta mereu gluma. „Tanţa, mai schimbă şi tu rochia aia de pe tine, îi spunea mama (păstra încă de pe vremea adolescenţei ei ingrate aceste urme de neglijenţă şi neştiinţă vestimentară care pe mama o supărau încă foarte tare, fiindcă îi aminteau de cîte pătimise ea cu această fată a ei unică). Tu nu vezi că nu mai are nici un dumnezeu pe tine?" „Lasă, mamă, răspundea ea, primul meu viitor bărbat o să mă placă şi aşa!" Sau cînd pleca de-acasă la ore cam nepotrivite: „Und' te duci?" se pomenea mama răstindu-se la ea, dintr-o inerţie mai veche. „Mă duc să mă plimb, mamă!" „La ora asta?" „De, răspundea ea, poate că acum îl întîlnesc pe primul meu viitor bărbat, nu trebuie să scap ocazia."

Mama tăcea fiindcă n-avea încotro, fata era acum mare şi dacă n-ar fi fost vorbele şi glumele astea ale ei pe care nu numai că nu le înţelegea, ci îi stîrneau chiar bănuieli, ar fi răsuflat uşurată, li stîrneau bănuieli, ghicea parcă în dosul lor mintea încă proastă a unei fete care crede, dumnezeu ştie de ce, că poate să spună orice bazaconie îi trece prin cap şi că poate să-i mai stea şi bine spunînd-o. Nu-i stăteau bine de loc, era singurul cusur care îi mai amintea de ceea ce fusese Tanţa în anii aceia cînd ea creştea aşa de greu de îţi venea să crezi că era o fată care o să rămînă urîtă şi proastă toată viaţa şi n-o s-o ia nimeni. Nu rămăsese urîtă şi nici proastă nu mai era, şi soţia fostului cazangiu nu înţelegea de ce ,nu se dezbăra fata ei de acest cusur. Pînă ce se pomeniră că chiar le aduce în vizită pe viitorul ei bărbat să-l cunoască, şi spuse iarăşi gluma ei, cu atît mai nepotrivită acum, cînd cu adevărat era vorba de un bărbat cu care avea să se mărite: „Vă prezint, zise ea fără să zîmbească, pe primul meu viitor bărbat". Bineînţeles că n-a rîs nimeni. Tînărul medic a rămas absolut senin, ca şi cînd nici n-ar fi auzit, părinţii s-au uitat la ea severi, iar Vale, posomorît, a avut atunci senzaţia ciudată că sora lui se înstrăinează de el şi de toţi şi că nu se vor mai înţelege.

Medicul îi făcu o impresie de neuitat, avea figura senină cu trăsături de o mare distincţie, frumos la înfăţişare, cu privirea imensă, limpede ca un cristal şi care te fixa în întregime, fără să clipească, fără să te întrebe nimic, dar şi fără să-ţi destăinuie ceva, elegant şi subţirel, sugerînd o energie comprimată pînă la a-ţi stîrni neliniştea. Şi Constanţa, alături de acest necunoscut, cu care avea de-aici înainte să stea la masă, să doarmă cu el, să-i facă mîncare ...

Se căsătoriră aproape imediat şi Vale nu cedă chiar de la început înstrăinării, încercă să se împrietenească cu acest cumnat care era la originea lui fiul unui medic oculist, un domn cumsecade şi cam demodat, purtînd mustaţă ca şi fostul cazangiu, ochelari fără rame, mici numai cît rotunzimea ochiului,, semăna cu Victor Babeş. O cunoscu şi pe mama soţului Constanţei, o femeie de o politeţe cam exagerată, dar care îi făcu lui Vale o impresie la fel de puternică, însă în cu totul alt sens; parcă era o sfîntă Paraschiva trăind într-un apartament din vremea noastră, păstrînd însă în suflet ciudate extazuri care îi luceau încă în priviri. Cu greu trebui să recunoască Vale că îi plăcu de această femeie şi că se gîndea adesea la ea, nu-i putea uita figura, gesturile, expresia chipului şi mai ales ochii, care erau foarte frumoşi, foarte vii şi tremurînd parcă, vibrînd de generozitate şi delicateţe. Nu se mira că dăduse naştere unui fiu atît de interesant cum era acest doctor Munteanu, soţul sorei. lui. El era membru de partid şi avea o situaţie strălucită în profesiunea lui, i se repartiză imediat un apartament foarte bun într-o vilă lîngă un parc. Constanţa arăta bine şi parcă se schimbase şi mai mult, devenise femeie în toată legea şi părea aşternută să trăiască din plin bucuria primilor ani de căsătorie. Într-adevăr, rămăsese imediat însărcinată. Totuşi nu născu; întrerupse această sarcină, şi foarte repede ea arătă din nou schimbată, de astă dată în rău, parcă se urîţi şi deveni foarte tăcută. Dar Vale clasă toate acestea printre surprizele care îi privesc doar pe cei căsătoriţi şi nu i se părură lucruri nefireşti.

Şi veni apoi dimineaţa aceea cînd mama lipsi de acasă.

— Ce fac eu, trebuie să plec, zise Vale. Unde s-a dus, de ce nu se mai întoarce?

MAMA APĂRU ÎN SUFRAGERIE chiar în clipa aceea. Nu se auzise nici poarta, nici paşii ei în verandă. Intră în bucătărie şi se auzi acolo zgomot de farfurii şi de tacîmuri, iar după cîtva timp se întoarse şi intră în odaia din dreapta, care fusese altădată a copiilor şi în care se mutaseră apoi ea şi bărbatul, lăsînd vechiul dormitor lui Vale. Pe peretele de lîngă pat se aflau cîteva fotografii, care arătau perechi în ziua căsătoriei, erau acolo toate rubedeniile, Toma cu nevasta lui, cu Veronica, îmbrăcată mireasă, cu beteală şi voal, Anghel şi Filomiţa, apoi ea, nevasta cazangiului, aproape o fetiţă cu sprîncene arcuite, lîngă Petrică, cu mustăţi negre. Şi iat-o şi pe Constanţa, această fată pe care o crescuse atît de greu, alături de bărbatul ei. Mama arătă fotografia, o arătă pe Constanţa cu degetul, puse degetul pe chipul ei. Şi rosti cu o voce ciudată care îl aduse pe Vale în odaie:

— Frumuşică fată.

— Ce este, mamă? o întrebă băiatul deodată atent.

Şi atunci mama spuse că a avut o bănuială ieri cînd s-a dus pe la ea şi i-a făcut curat în casă.

— Ce bănuială? întrebă Vale.

A avut o bănuială, a găsit-o în pat şi a crezut la început că e bolnavă, zise mama povestind. Cînd intrase în casă ea stătea nemişcată în pat şi zăcea şi se răsucise doar cu spatele şi se uitase la mama ei cu o privire netedă, goală de orice expresie, aşa cum te uiţi, fără să te miri, cînd se deschide **o** uşă, să vezi cine a venit, şi a cărui venire nu-ţi spune nimic, poate să vină sa,u să plece, tot aia e.

„Ce e cu tine, fetiţo?"

O apucase de umăr şi o ridicase în capul oaselor. Îl dăduse apoi drumul şi ea se lăsase la loc pe pernă fără pic de viaţă în ea. Se întorsese iar cu spatele, îşi trăsese genunchii la gură şi stătea nemişcată, nu i se simţea nici măcar respiraţia. Părul îi era răvăşit pe pernă, iar perna era încreţită şi urîtă. Cearşaful, de asemenea, neschimbat de multă vreme.

Mama se ridicase de lîngă ea şi începuse să se mişte prin casă. Mobila era plină de praf şi, părăsită acolo unde fusese împinsă, o masă cu cristal deasupra stătea lîngă geam, cu o pîine mîncată pe jumătate, un pahar de iaurt murdar şir cu coji de salam uscate pe ea. Pe braţul unui scaun, în dezordine, zăceau o rochie de jerseu galben, o bluză albă nu prea curată,

o pereche de ciorapi... Peste tot se vedeau scame, bucăți mici de hîrtie, cu care fusese șters un cuțit și aruncate pe covor, urme de încălțăminte pe parchet... Un soare deformat și pătat bătea în ferestre. În bucătărie, cînd deschisese ușa, o mulțime de libărci negre fugiseră care încotro de-a lungul și de-a latul mozaicului. Dubla chiuvetă era plină pînă sus de farfurii murdare, cuțite și furculițe sleite, pîine mucegăită, castroane cu fundul ars, pahare cu dungi uscate, uitate acolo de săptămîni, iar mașina de gătit pătată de supă și lapte vărsat și uscat pe ea. Un miros grețos, rînced, plutea peste tot. Deschisese geamul și revenise în dormitor.

„Voi nu mai aveți bucătăreasă?"

Nu mai aveau. Mama întrebase de cînd. Fiica se gîndise cîtva timp și răspunsese:

„De vreo două luni."

„Bărbatul tău unde mănîncă?"

Nu-i răspunsese nimic. Tăcea liniștită, se freca la ochi, parcă ar fi fost un pisoi care înțelege cuvintele ca pe niște zgomote ce se produc mereu în jurul lui, dar care n-au pentru el nici o semnificație.

„Eu te-am crescut fără bucătăreasă, zisese mama. Cînd te-ai măritat n-aveai bucătăreasă. Unde e bărbatu-tău? întoarce-te cu fața cînd vorbești cu mine."

Se întorsese cu fața, încet, se ridicase chiar în capul oaselor și întinsese brațul spre chipul mamei. Mama îi lovise pe neașteptate brațul cu toată puterea.

„Ia mîna de pe mine."

Atunci ea se întinsese la loc pe pernă și vrusese iară-și să-i întoarcă spatele, dar se răzgîndise și se ridicase la loc în capul oaselor, de astă dată ceva mai trează.

„Mamă, zisese cu milă și parcă cu dispreț, o să-ți spun totul altă dată ... Acum lasă-mă."

„Să-mi spui altă dată? Ce să-mi spui?"

Soția fostului cazangiu, femeie care născuse de patru ori **și** care rămăsese cu chipul încă tînăr, începuse să-și privească fata neclintit. Glasul îi coborîse deodată cu un timbru mai jos **și** cuvintele începuseră să curgă amenințător:

„Ce vrei să-mi spui tu mie altă dată? Dacă ai să deschizi gura și ai să-mi spui vreo prostie te cîrpesc cît ești de mare. De cînd zaci tu așa? La școală te duci? ... Și ce îi înveți tu pe copii? Că locul **și** patul în care dormi tu nu mai seamănă cu al unei femei? Că totul în jurul tău miroase **și** pute? Că îi e scîrbă omului să intre în casa ta? Că nu mai ai în tine nici

urmă de ruşine? Ţi-ai pierdut de tot ruşinea! Nu ţi-e ruşine?"

„Mamă, strigă deodată fiica, parcă ar fi fost atinsă cu biciul, încetează!"

„Ce vrei să-mi spui? continuase mama. Cine te-a învăţat pe tine să trăieşti aşa? Eu!! Mîine-poimîine o să mor, toată viaţa trebuie să te învăţ? Mie să mi te scoli dimineaţă la ora şase, să te pui cu brîncile pe treabă, să mi te speli, să faci curat în casă, să înghiţi ceaiul şi să te duci la serviciu. Şi să nu te prind eu că patul tău nu e proaspăt, rufa ta şi a bărbatului nespălate şi bucătăria ca o cocină. Dă-te jos din pat!"

Se dăduse jos din pat şi se apucaseră amîndouă să cureţe şi să frece şi atunci băgase de seamă că în biroul lui rafturile erau goale şi hainele lui lipseau din şifonier şi n-a avut puterea s-o întrebe nimic. După ce singură o oprise să spună ceva, azi-dimineaţă s-a dus la socrii ei şi a aflat.

— Constanţa e divorţată de aproape trei luni, zise mama cu un glas care se stăpînea din greu să nu fie deznădăjduit, bărbatul ei s-a însurat cu alta, se mirau că noi nu ştim nimic. E ambasador la Roma, a plecat acum cîtva timp, ambasador sau ajutor de ambasador, n-am înţeles bine.

Foarte posomorît, Vale spuse:

— Să-i fie de cap!

Şi se apropie de mama lui, îi sărută mîna şi rămase într-o tăcere care vroia parcă să sugereze că nu mai aveau ce să discute pe acest subiect. Să n-o facă să sufere.

— Şi nouă de ce nu ne-a spus nimic? E supărată pe noi, ce are de se fereşte? zise şi tatăl într-un tîrziu, dar cu un glas din care s-ar fi putut deduce că ăsta era singurul lucru pe care nu-l înţelegea din ceea ce se întîmplase, încolo totul era foarte clar.

Mama răspunse că nu se fereşte, aşa e firea ei, s-o lase în pace şi să n-o întrebe nimeni nimici

— Cînd ai timp, Vale, n-o lăsa singură. Mi-ar fi spus ea mie pînă la urmă, că mie îmi spune, dar în casă era aşa. de murdar că n-am răbdat s-o văd cum zace... Dar acuma să n-o lăsăm singură! ...

„PARCA ŞI-A COBIT TANŢA cînd ne-a spus atunci în prima zi că ne prezintă pe primul ei viitor bărbat", gîndi Vale

în timp ce se dădea jos din autobuz şi se pierdea în valul miilor de salariaţi ai uzinei, care intrau şi ieşeau din schimb. Acum n-o mai vedea căsătorită, era iarăşi sora lui ca şi mai înainte şi se întreba, foarte intrigat, şi cu o vagă îngrijorare, ce se întîmplase acolo în viaţa ei cu acel doctor, de trebuise să se întoarcă îndărăt şi să redevină din nou fată, purtînd însă de astă dată pentru un timp oarecare, bineînţeles ca pe un stigmat, denumirea de *divorţată*. Asta înseamnă, oricît de blînd ai vrea s-o iei, o nereuşită. Cine era acest doctor Munteanu cu care ea se măritase, nu se împlinea nici măcar un an? Acum, că el nu mai exista pentru sora lui, Vale se simţea cuprins de o vie curiozitate să afle totul despre el şi să poată apoi să afle şi ce s-a întîmplat între ei ca să poată s-o şi înţeleagă. Fiindcă altfel n-o să-i fie de nici un folos să se ducă doar să-i facă vizite, fiindcă o cunoştea bine, de la ea nu afla nimeni nimic dacă apuca să nu spună de la început, era încăpăţînată într-un mod cu totul absurd, şi singurul lucru pe care îl puteai obţine de la ea în astfel de situaţii era doar s-o exasperezi... „Cu cine să vorbesc eu să aflu cine e doctorul ăsta Munteanu?" se întreba el avînd senzaţia aceea neobişnuită că prin apropierea amintirii, printre cunoscuţii lui mai îndepărtaţi, vede pe cineva care ar fi putut să-i spună tot ce dorea, dar nu reuşea să-şi fixeze imaginea acestui ins şi să-şi dea astfel seama unde îl cunoscuse şi cum l-ar putea acum reîntîlni. Îşi reîncepu ziua de muncă preocupat de această idee, spunîndu-şi că trebuie neapărat să-şi aducă aminte ...

Şi într-adevăr îşi aminti, era tot un doctor, îl cunoscuse cu cîteva luni în urmă la Tanţa acasă, îl găsise la ea, îl căuta pe doctorul Munteanu, cu care era prieten şi care, zicea el, lipsea în mod inexplicabil de la spital. Venise să-i facă o vizită să afle ce e cu el. Din scurta conversaţie avută atunci, Vale înţelesese că era şi el, ca şi, doctorul Munteanu, psihiatru la acelaşi spital, că erau foarte buni prieteni — şi felul cum pronunţase el aceste cuvinte *foarte buni prieteni* avea ceva neobişnuit şi îi rămăsese în amintire tocmai datorită acestui fapt — şi că nimeni nu ştia unde dispăruse doctorul Munteanu, toată lumea îl întreba pe el, pe doctorul Sîrbu (ăsta era numele lui), şi el nu ştia ce să le răspundă. „E într-o delegaţie în străinătate, v-am spus", repetase Constanţa cu o voce atît de naturală încît Vale se arătase foarte nedumerit de lipsa de reacţie a musafirului. Ar fi trebuit să se arate edificat sau dacă nu, să-şi fi exprimat îndoiala, dar el rămăsese exact cu acea expresie pe care o au totdeauna oamenii cînd se prefac că n-au auzit nimic şi schimbă vorba ca să nu pună pe cineva dintre cei de

față într-o situație jenantă. Îi displăcuse această nepolitețe, Vale își amintea acum bine, îi făcuse o impresie neplăcută felul cum tăcuse de două ori acest doctor Sîrbu cînd Constanța spusese și apoi repetase ce e cu bărbatul ei. Știa el cumva unde era de fapt doctorul Munteanu la ora aceea și i se părea penibilă minciuna Constanței? Atunci de ce mai venise la ea s-o mai întrebe?

„Asta trebuie să știe tot", își spuse Vale și intră în biroul secției și îi căută numele în cartea de telefon.

— Alo, zise Vale după ce formă numărul, domnul doctor Sîrbu?

— Da, i se răspunse de la celălalt capăt al firului. Ce doriți?

Vale zise că la telefon era inginerul Sterian și îi reaminti medicului în ce împrejurări îl cunoscuse.

— Da, repetă celălalt, și ce doriți?

Doctorul Sîrbu locuia pe o arteră paralelă cu Calea Griviței, într-un cartier vecin cu hipodromul, și a doua zi pe la orele cinci după amiază Vale sună la intrarea unui bloc cu două etaje și fu primit de acest medic, care după primul schimb de cuvinte de la telefon auzind ce se dorea de la el se arătase neașteptat de cordial și îl invitase imediat fixîndu-i ora și explicîndu-i adresa. Vale urcă niște trepte mici de ciment negru foarte curate și care se opreau în fața ușii medicului, pătrunse într-un antreu tot așa de mic și curat ca și scările și își urmă gazda într-o odaie cu un geam mare, care dădea spre cîmpia hipodromului. În fața casei medicului cineva semănase pe hectare întregi ceva verde, făcînd să apară astfel aci o priveliște neașteptată și izbitoare, dînd celui ce o contempla o neliniște bruscă ce apare adesea în conștiința orășeanului care trăiește cocoțat la etaje și nu mai simte de mult puterea germinativă a pămîntului. În depărtare, dincolo de acest covor verde, sub streașină uriașă a orizontului, se vedea marginea orașului, cu coșuri și uzine și clădiri înalte, ocolind într-un semicerc larg această peninsulă ciudată de cîmpie. Se vedea grîul acesta verde, sau ce era, de la prima aruncătură de ochi. Odaia doctorului era foarte sumar mobilată, sau mai bine zis era aproape nemobilată, căci, în afară de un studio și un taburet de lemn negru, nu conținea decît rafturi cu cărți și reviste și un aparat de radio cu încă o cutie anexă, probabil un picup. Nici birou, nici scaune, nici fotolii, nici dulapuri. Parchetul era foarte curat, galben ca lămîia, și peste el, în mijlocul odăii, un covor industrial colorat ieftin, dar care dădea totuși interiorului un aspect atrăgător. *Fără, să* spună vreun cuvînt, doctorul își lăsă

musafirul să aştepte în picioare în mijlocul odăii şi dispăru pentru cîtva timp pe o uşă mascată, care semăna cu zidul, de unde se întoarse apoi cu un scaun-fotoliu, pe care îl depuse aproape de fereastră, invitîndu-l pe Vale să ia loc. Era un ins mai degrabă scund, cu păr puţin şi de un castaniu-deschis pe creştetul capului, voinic fără să fie gras şi creîndu-ţi prin felul lui de a fi o senzaţie de mare linişte, ca şi cînd te-ai fi avut în faţă pe tine însuţi: Asta venea, fără îndoială, din inexpresivitatea vie a chipului său, care alunga din cel cu care vorbea orice stinghereală sau complex de inferioritate.

— Eu am aici un aşa-zis apartament, zise el, mai am două odăiţe, unde stau părinţii mei; acolo am şi un birou..., dar eu lucrez în pat, ca pe vremea studenţiei...

— Foarte curios, spuse vizitatorul, la ce poate să *lucreze* un psihiatru!

— La lucrări de psihiatrie, spuse medicul zîmbind. Eşti tot atît de ignorant ca un rural, dar îmi face plăcere cînd am de-a face cu ignoranţii. Oamenii care ştiu mă plictisesc, orice discuţie cu ei cade în apă, aia ştie, pe-aia e pe cale s-o ştie, despre aia a citit, pe-ailaltă o cunoaşte... Despre ce să mai stai cu unul ca ăsta de vorbă? Îmi amintesc cu o încîntare extremă de un coleg al meu de facultate, un rural pe care l-am invitat odată la restaurant. El a luat o ciorbă, dar în timp ce mînca, se uita curios în farfuria mea. Ce te uiţi? zic. Ce e aia, ce-ai luat tu? Cum ce-am luat, zic, neîncrezător, dar şi stupefiat? omletă! Nu ştia ce e o omletă, toată viaţa în satul Iui mîncase ouăle doar jumări, în tigaie, sau fierte. Dar aşa galbene şi înfăşurate în farfurie, nu mai văzuse . . . Încît o să-ţi explic cu dragă inimă ce înseamnă un psihiatru. Un medic de nebuni! Ce s-o mai încurcăm!

Vale îşi dădu vesel capul pe spate.

— Aveţi dreptate, zise el, la asta nu m-am gîndit. Mă faceţi să rîd, înseamnă că mă simpatizaţi?

— Bineînţeles, dar nu trebuie să ai încredere în mine decît dacă eşti bolnav. Bolnavii mei m-au învăţat să recomand, în materie de încredere, celor sănătoşi, prudenţa, ca să nu vie pe urmă la mine să-i internez. Şi pentru că fără încredere nu se poate trăi, eu le recomand *prudenţa deschisă,* sau mai bine zis *prudenţa afectuoasă,* fiindcă pe lîngă nebunii curaţi eu tratez şi alţi bolnavi, dintre care un număr considerabil sînt şocaţi tocmai în acest sentiment, încrederea, pe care n-au ştiut s-o ferească şi au expus-o, imprudenţi sau naivi, loviturilor. Christos zice că fericiţi sînt cei săraci cu duhul! Ei, să viziteze un creştin modern salonul meu şi să vadă cît de fericiţi sînt aceşti

săraci cu duhul! O să aibă îndoieli că a lor va fi împărăţia cerurilor. Numai o conştiinţă complicată şi păcătoasă poate, prin exerciţiu moral, să atingă o* anumită treaptă de puritate, la care face Christos aluzie şi nu cum credea Tolstoi, că inocenţa pierdută e fără întoarcere. Săracul cu duhul e slab şi suferinţa lui nu e de loc curată: Îi plac, în adîncul fiinţei lui, oamenii ceilalţi, puternici şi păcătoşi şi ar vrea să se zică şi despre el: beţivu-ăla, sau curvaru-ăla, băga-l-aşi în mă-sa; ticălosu-ăla... aspiră să ajungă ca ei. Să-ţi povestesc un caz... Într-o întreprindere forestieră, un băiat socotit foarte de treabă îl apucă deodată o stare curioasă, în plin lucru lăsa fierăstrăul jos, se ducea mai încolo, se aşeza pe un butuc şi stătea aşa ceasuri întregi. Mă cutare, cutăriţă, ce e cu tine, treci la lucru, du-te acasă, nimic. Mă, i-a făcut cineva ceva, i-o fi suflat cineva fata, i s-o fi întîmplat ceva cu părinţii, nimic. Mă, l-o fi durînd ceva şi nu ştie să spună, să chemăm doctorul, nimic. Vine doctorul, îl consultă, nu suferea de nici o boală. Mă, te dăm afară dacă nu lucrezi, nimic. Chiar aşa şi făcură, îl concediară, dar a doua zi el veni la lucru ca şi cînd nimic nu i s-ar fi întîmplat, se aşează pe un butuc şi stătu aşa nemişcat, cu capul în jos, cu înfăţişarea celui care se gîndeşte la ceva şi e atît de copleşit de gîndirea sa încît nu mai aude şi nu mai vede nimic din ce se petrece în jur. Ce să facă cu el? Pînă la urmă au chemat iar medicul, şi ăsta, avînd o intuiţie şi folosind un truc, l-a adus la mine. L-am examinat. N-avea nimic, atîta doar, că nu mînca şi slăbise foarte tare. Asta m-a alarmat înainte de orice şi i-am făcut, cu titlu de încercare, două unităţi de insulină. Asta înseamnă doza cea mai slabă care se poate face pentru pofta de mîncare. Tocmai cu scopul ăsta, întîi să-l înzdrăvenesc puţin şi pe urmă văd eu şi ce e cu starea aceea a lui. A intrat în comă insulinică, m-am şi mirat, din doua unităţi?! În sfîrşit, cu oarecare trudă l-am pus puţin pe picioare şi l-am luat la întrebări. Să-mi spună ce e cu el, să-mi povestească ce i s-a întîmplat şi eu îi promit că după aceea o să-i fac eu ceva care să-l aducă iar la starea dinainte. Totul are să fie în regulă, cu condiţia să-mi spună. Nu vroia, nu mă înţelegea, nu pricepea ce doresc de la el. Nu e nimic, am eu nevoie să ştiu de pildă cum şi-a petrecut el ziua dinainte de a-i fi venit cheful să lase lucrul şi să se aşeze pe un butuc. Ia să vedem. S-a dus la lucru ca de obicei... Asta a fost dimineaţa. Cum a mers lucrul? Şi e o mare satisfacţie în profesiunea noastră să vezi cum mintea bolnavului în sfîrşit te urmează, cum începe să te ajute, ca s-o poţi şi tu ajuta... Cum însăşi această minte se trezeşte din starea de şoc în care se

afla şi în care gîndirea nu mai producea gîndire, ci doar o stare de gîndire cu un declic profund între sistemele superioare de semnalizare şi începe ea însăşi, la început doar curioasă, apoi uimită şi în cele din urmă indignată, să descopere cauza care o şocase. Ce era? în ziua aceea care precedase primul lui impuls de a părăsi lucrul, aşa pe seară, intrase în cabana unde erau cazaţi şi se aşezase frumos şi cuminte pe o bancă în faţa sobei. Era ger mare, şi în cabană, deşi focul duduia, era foarte frig. Venise primul şi se aşezase în faţa uşii deschise a sobei. În curînd căldura îl toropi şi băiatul, trudit şi singur cum era, aţipi. Se gîndea şi el la părinţi, la surori şi la fraţi, la faptul că avea aproape douăzeci de ani şi încă nu cunoştea o fată cu care să se însoare. Nu era de prin partea locului şi nu prea îi plăceau fetele care nu semănau cu cele din satul lui, se gîndea că peste un an sau doi o să strîngă ceva parale şi o să se întoarcă în sat... Ei, da, în sat la el, acolo unde copilărise, unde era gîrla natală, cu „soarele care albea bătătura"... Şi deodată aude un fel de bubuit şi se trezeşte pe jumătate şi apoi iar bum, bum, la intervale regulate, apropiindu-se de el. În clipa următoare, o lovitură puternică peste picior îl face să sară din amorţeală şi un corp greu se aşază lîngă el împingîndu-l în acelaşi timp mai încolo. Un rîs gros: „Ce faci, cutare, adormişi?" Nu trece multă vreme şi din nou uşa se deschise şi se închise cu aceeaşi bubuitură, alţi paşi pe podea şi un alt muncitor înfrigurat se apropie de banca lungă din faţa sobei. Ăsta pune o mînă pe umărul băiatului, alta pe a celuilalt şi se bagă între ei grohăind: „Frig, zice ăsta, mi-a îngheţat..." (şi băiatul a spus cu naturaleţe pe nume organului procreativ). Tăcere şi după cîtva timp uşa cabanei se deschise din nou şi un alt înfrigurat se apropie de bancă. Ca şi ceilalţi, şi ăsta pune mîna pe umărul băiatului, desface trupurile şi se vîră între ele grohăind ca şi cel dintîi. Figura aceasta se repetă pînă ce banca se umple şi băiatul se trezeşte deodată că a ajuns la capătul ei, departe de foc. Nu şi-ar fi dat seama de asta dacă n-ar fi simţit că frigul îi dă aşa, „nişte fiori". Ce bine era în dreptul sobei şi ce frig era acum! Îi era aşa de frig încît a început să dîrdîie. „Eşti friguros din fire?" l-am întrebat. Nu era. „Atunci de ce tremurai aşa?" l-am întrebat cu blîndeţe, dar imperios. Şi am repetat: „De ce tremurai? Spune! Trebuie să spui imediat de ce tremurai şi cu asta' nu mai ai nimic de povestit. Răspunde: De ce tremurai?" Vedeam după expresia lui cum i se formulează în minte adevărul acela care întîrziase să i se impună în zilele care au urmat după istoria cu banca şi acum tre-

buia să-l aud şi eu ca să mă conving că, odată exprimat, el şi-l va însuşi şi va face din el o armă. „Ei, ai de gînd să vorbeşti, nu l-am slăbit. Dă-i drumul!" Deodată a izbucnit în plîns. Dar ce plîns, încreţit şi chinuit, şi ce trufie rănită ieşea din el la iveală! „Încetează, i-am spus, nu ţi-e ruşine să plîngi înaintea mea? Eu nu sînt maică-ta şi nici tu nu mai eşti copil. Dă-i drumul. Spune de ce ai început să tremuri!" A stat aşa o clipă fără să mai verse lacrimi şi deodată a pronunţat următoarele cuvinte: „De ce p... mă-si să mă dea ei pe mine la o parte de pe bancă!?" Asta era! Dacă e posibil să-ţi imaginezi că un om poate fi şocat atît de teribil de o atît de mică întîmplare... Şi acum, că ţi-am satisfăcut curiozitatea şi ai aflat cam la ce „lucrează" un psihiatru, spune-mi ce mai face doctorul Munteanu? Tot nu l-am mai văzut de-atunci, continuă medicul, dar e drept că am fost aşa de ocupat, că nu mai ştiu nici ce am făcut eu, darmite alţii... S-a întors din străinătate?

— Nu s-a întors, zise Vale, e în diplomaţie, s-a despărţit de soră-mea şi s-a şi însurat cu altcineva ... Cu fata unui ministru sau ministru-adjunct de externe, nu ştiu precis.

Vale vorbise uitîndu-se ţintă la doctor, să-şi dea seama dacă toate acestea erau sau nu noutăţi pentru el şi dacă să continue sau nu pe aceeaşi temă şi văzu că doctorul Sîrbu nu se arătă cine ştie ce expresiv, dar ceva din privirea lui, prin care trecu parcă o vagă umbră de nelinişte amestecată cu surpriză, îl făcu să înţeleagă că în orice caz medicul nu ştiuse nici atunci de sora lui şi nu ştia nici acum nimic precis despre prietenul său, dar că avusese, în acest sens, bănuieli. În clipele care urmară, această impresie i se modifică apoi într-un mod neaşteptat îşi aplecă fruntea şi rămase vreme îndelungată tăcut, devenind parcă treptat alt om, în a cărui metamorfozare n-ar fi fost posibil să crezi cu cîteva minute mai înainte.

— Scuză-mă o clipă, spuse el apoi cu un glas amorţit şi trase telefonul alături de el pe pat şi cu o expresie şi cu nişte mişcări reculese formă un număr.

— Vă rog cu doctorul Stamate, ceru el. Cînd vine, adăugă după ce ascultă răspunsul, spuneţi-i că îl rog să-mi dea un telefon.

Închise, depuse aparatul la locul lui pe raftul cu cărţi şi încă după aceea mai rămase aproape un minut în aceeaşi tăcere care ameninţa fie să se adîncească şi celălalt să fie astfel silit să-şi limiteze vizita şi să plece, fie să înceapă să se explice, şi tăcerea aceasta să se transforme într-o destăinuire. O privire lungă, deschisă pe care doctorul Sîrbu i-o aruncă apoi musafirului îl făcu pe Vale să înţeleagă că efectul produs de ştirea

sa fusese mare şi că în minutele sau orele care vor urma acest efect nu se va micşora, ci va creşte.

— Îmi închipui ce vrei acum de la mine, zise în sfîrşit medicul, dar să ştii că nici eu nu înţeleg ce s-a întîmplat, cu toate că sînt prieten cu doctorul Munteanu de mai mult de zece ani. Dumneata nu ştii probabil ce s-a întîmplat cu el şi sora dumitale, şi eu nu ştiu ce s-a întîmplat între medicină şi el, cu toate că dumneata îţi cunoşti bine sora şi eu cunosc bine relaţiile lui cu medicina.

În acest timp, muşchii bărbiei şi gurii i se împingeau încet în sus, în semn de neştiinţă totală şi de scepticism că nu va reuşi, oricît de mult ar vorbi, să-şi explice măcar într-o oarecare măsură lui însuşi sensul celor auzite.

— O să-ţi spun, zise el, dar e bine să păstrezi doar pentru dumneata ce o să afli nou de la mine fiindcă sora dumitale ori ştie, şi atunci n-are rost să-i arăţi că ştii, ori nu ştie, şi atunci chiar că nu e bine să ştie. N-ar avea nici un rost! în ce priveşte lucrurile pe care ai să le auzi, pune-le la urmă pe toate sub semnul întrebării, fiindcă dacă în mine n-ar stărui îndoiala, nu ţi-aş povesti nimic... Cînd înţelegem cu adevărat ceva mai înţelegem că nu ştim niciodată totul pînă la capăt...

Se opri brusc şi îşi împinse iar bărbia şi gura în sus, ca sub impulsul unui nou val de neştiinţă şi scepticism.

— Am fost prieteni, declară el, şi îi arătă musafirului o expresie nedumerită, vrînd parcă să spună că el şi acuma i-ar mai fi rămas dacă ... Şi sublinie cu o mişcare scurtă a gîtului că în sfîrşit el o să povestească şi o să vadă că ... Istoria prieteniei noastre, începu el, în faza ei bună, e lipsită de interes, a început la douăzeci de ani, cînd nu ştim încă să iubim femeia şi cînd toată afecţiunea noastră se revarsă în prietenie, şi s-a maturizat, cînd ne-am maturizat şi noi. Învăţam împreună, ne făceam vizite, cunoşteam împreună fetele... Sentimentele, în faza aceasta, sînt alimentate mai mult din ele însele, au puţină gravitate şi cunosc prea puţin gelozia şi suspiciunea. Să trecem peste asta. Destul că nimic n-a umbrit această prietenie pe toată perioada cît a durat studenţia şi încă mult timp după aceea. Ceea ce o să-ţi spun acum e relativ proaspăt, de doi-trei ani... Am fost amîndoi repartizaţi la Spitalul unificat şi în curînd .. . Dumneata eşti inginer, nu ştiu cum e la ingineri trebuie să ştii că în medicină nu e deloc uşor să te remarci, mai ales că, între altele, o ucenicie sub pulpana unui mare specialist este aproape inevitabilă. Cît trebuie să ţină această ucenicie, cît e de necesară, cînd încetează de a mai fi ucenicie, şi mai ales ce i se poate întîmplă unuia care nu are şansa sau

poate nu vrea să fie sub pulpana cuiva, asta e altă chestiune. Destul că doctorul Munteanu se afla departe de toate acestea, şi profesorul meu, cînd se referea la el, o făcea ca şi cînd doctorul Munteanu ar fi fost de o generaţie cu el. Asta înseamnă mare succes, să treci, adică, pe plan profesional, de la o generaţie la alta... Nu ştiu dacă îţi dai seama... Eu lucrez de aproape doi ani la un studiu despre neurastenia bătrîneţii şi sînt nevoit din ce în ce mai mult să mă restrîng şi să mă limitez de la alte activităţi fiindcă trebuie să-ţi spun că acest lucru care pare atît de firesc la prima vedere — adică să te dedici problemei pe care vrei s-o studiezi — în realitate nu e deloc atît de firesc, fiindcă nimeni nu e obligat să fie convins că dumneata nu vii la şedinţă din pricină că eşti ocupat. Dumneata crezi că noi nu sîntem? Crezi că noi n-am şti ce să facem cu timpul liber? Doctorul Munteanu are o activitate ştiinţifică la fel de importantă ca şi a dumitale, şi cu toate acestea vine la toate şedinţele şi nu refuză nici o sarcină ... Sînt membru de partid şi am obligaţia să execut sarcinile de partid care mi se încredinţează, aici nu încape nici o discuţie, în acelaşi timp, însă, eu mă simt în stare să fac ca profesiunea pe care o practic să cîştige ceva ... adică în afară de munca mea zilnică la patul bolnavului, pentru care statul îmi plăteşte un salariu. Dar oare ştie cineva că am luat-o pe acest drum în afară de profesor, care mă cunoaşte din facultate şi al cărui sprijin nu-mi mai e suficient? Fiindcă în timp ce doctorul Munteanu trece radios pe coridoare în suita savanţilor, pe mine mă persecută împrejurările meschine şi îmi dau seama ce bine a făcut el creîndu-şi o astfel de situaţie şi cum dracu a reuşit... Se supăra că sînt atît de timorat, îmi dădea sfaturi şi se înfuria cînd în săptămîna următoare îi mărturiseam că n-am putut să le urmez... ,,Eşti un fleţ, cum poţi să fii atît de fleţ?" îmi spunea. Din cînd în cînd mă îndemna: „Dă-i drumul la studiul tău, ce faci cu el? Îl pritoceşti prea mult." Nu înţelegeam aceste îndemnuri, iar cînd într-o zi mi-a spus, cu un aer foarte îngrijorat pentru mine, că colegul meu D. pregăteşte o comunicare la Academie, am început să rîd. „Rîzi tu, dar habar n-ai ce pun ăştia la cale. Am vorbit despre studiul tău cu profesorul Nicolicescu, am aranjat să ţi-l publice imediat, dă-i drumul mai repede, pierzi prea mult timp. Şi trebuie să vorbeşti şi tu cu profesorul, du-te într-o zi la el, chiar mîine". Nu înţelegeam de ce să mă duc la el, în ce scop să-l deranjez. „Fă cum spun eu, zice, du-te şi cere-i o audienţă, spune-i cine eşti, spune-i tot". „Bine, dar pentru ce? Să-i spun tot? N-am nimic să-i spun". „Ba ai! Spune-i despre studiu... Eu aşa am făcut şi

a fost foarte bine ..." Trebuie să mărturisesc că m-am frămîntat zile întregi cu problemele acestea şi mereu veneau altele. „Sîrbule, îmi spune el într-o zi, se pregăteşte o şedinţă importantă, ce-i facem?" „În ce sens?" „Ce-i facem cu tine? E o şedinţă extraordinară, cu cineva de la Capitală, acum e acum!" Şi îmi relatează o istorie cu preşedintele sindicatului, că sînt anumiţi inşi care vor să-l schimbe, i-au făcut acestui preşedinte, care e medic de laborator, următoarea figură: i-au trimis la analiză, în loc de urină, ceai de muşeţel şi că acest medic a analizat ceaiul de muşeţel şi a pus hiperglicemie, a aflat toată lumea şi se rîde peste tot şi că au vrut să-l compromită ca să-l schimbe. „Acest preşedinte de sindicat a reuşit într-adevăr să-şi atragă antipatia tuturor, foarte bine că va fi schimbat", i-am răspuns. „Da, dar nu acum, nu în şedinţa asta atît de importantă", a zis el. „Ba dimpotrivă, zic, găsesc că e unicul prilej, fiindcă în nenumărate alte şedinţe a fost criticat, şi voi, biroul organizaţiei, n-aţi vrut să-l schimbaţi, l-aţi apărat şi l-aţi susţinut" „Am greşit, o să-l schimbăm, dar nu acum". „Bine, înţeleg, dar tot nu pricep ce legătură am eu cu chestia asta! Nu cumva vrei să iau cuvîntul şi să-l apăr pe acest preşedinte?" „Ba da, tocmai asta trebuie să faci, fiindcă vor să dea şi în tine". „O să mă apăr, şi nu înţeleg să mă apăr susţinîndu-l pe preşedinte." „Nu pe preşedinte îl susţii, ci biroul organizaţiei de partid, care va fi atacat indirect". „Nu văd ieşirea, fiindcă mai mare prejudiciu o să "suferiţi susţinîndu-l pe^ preşedinte decît recunoscînd că aţi greşit." „Ai dreptate, dar din păcate nu la nivelul, ăsta se pun problemele acum la noi, e un moment greu, nu pot să-ţi explic, e necesar ca preşedintele sindicatului să fie *apărat acum.* Imediat după şedinţă o să-i dăm ceea ce merită, dar e foarte important ca *tu* să iei cuvîntul..." Toate aceste enigme sfîrşeau cu acelaşi laitmotiv: „Fă cum zic eu, eu aşa am făcut, şi a ieşit foarte bine". Am făcut cum a zis el şi a ieşit foarte prost! M-am dus la profesorul Nicolicescu şi m-am comportat ridicol, savantul m-a primit cu bunăvoinţă, dar n-a înţeles deloc ce vroiam de la el, iar la şedinţa aceea importantă am stîrnit cea mai mare confuzie prin cuvîntul meu. Faptul că preşedintele sindicatului a fost totuşi înlocuit, şi biroul organizaţiei, criticat fiind, n-a păţit nimic, faptul că nu m-a criticat nimeni, cum îmi prezisese doctorul Munteanu, şi faptul că a doua zi era foarte radios şi totul se rezolva fără urmările catastrofale pe care le prevedea el m-au trezit parcă dintr-o năuceală... Ne vedeam ca şi înainte, el continua să mă sfătuiască, eu ziceam că aşa o să fac şi bineînţeles că nu mai făceam... Ţi-am dat aceste cîteva detalii sumare numai

ca să-ţi faci o idee că în timp ce eu mă zbăteam în tot felul de false probleme şi complexe, el trecea, profesional, din generaţia noastră în cea următoare şi trebuie să-ţi spun că e meritul lui că prietenia noastră nu s-a rupt din această pricină, fiindcă ţinea la mine şi mă lăuda peste tot, făcea adică singurul lucru potrivit în asemenea situaţii care împiedică doi prieteni să-şi separe drumurile.

IX

... NUMAI ACUM VREO DOI ANI, pe la sfîrşitul primăverii, prietenia noastră a trecut printr-o criză. Deci cu cîteva luni înainte ca el să se însoare cu sora dumitale. Îl văd la un moment dat însoţit de o femeie, o tînără doctoriţă nou venită la neurologie, şi îl întreb cine e. Mi-a răspuns că a fost numită de vreo lună de zile în locul doctorului Strihan, detaşat la alt spital. „E foarte drăguţă", am zis. „Nu-i aşa? a zis doctorul Munteanu, parcă tresărind. Vrei să-ţi fac cunoştinţă cu ea?" „Da", am răspuns. „Ştii ce, propune el, o invităm deseară la masă la *Athénée Palace* şi faci cunoştinţă cu ea". „Bine", am convenit... N-am înţeles de ce ţinea să vină şi el la *Athénée Palace,* nu mai eram studenţi să cunoaştem o fată împreună, dar mi-am zis că mă crede atît de timid încît vrea să-mi facă cunoştinţă cu ea, dar să-mi uşureze şi primele ore de conversaţie ca unul ce o cunoştea mai dinainte şi îi era mai familiar. Mie mi-ar fi convenit să fiu singur cu ea, să mi-o prezinte pur şi simplu la spital, şi în ceea ce priveşte invitaţia, în sfîrşit, invitaţia să nu intre în discuţie, dar dacă el a ales modalitatea aceasta n-aveam cum să-i pun condiţii, cu atît mai mult cu cît ideea i-a venit în treacăt, putea foarte bine să-i vie alta ... Seara venind, m-am îmbrăcat cu grijă, m-am dus la restaurant şi am făcut cunoştinţă cu această fată. La restaurant, ea mi-a plăcut mai puţin, nu era potrivit îmbrăcată şi avea, mai ales, ceva schimbat în expresie, n-am putut să-mi dau seama ce. Există în asemenea împrejurări aceste expresii care sugerează intrarea pe scenă a personajului, a femeii care simte că începe să joace un rol în existenţa cuiva şi nici ea nu ştie cît de extins e acest rol şi ce să facă, să fie cu grijă să nu scape ocazia, sau dimpotrivă, să nu-şi facă nici un fel de griji şi să aştepte ca şi mai înainte o suită nesfîrşită de admiratori? Indecizia aceasta

n-o favoriza, în orice caz mi-am dat seama după felul cum se purta că hotărîrea se lua totuşi fără ştirea ei undeva în forul ei interior şi faptul că ea nu ştia ce se petrece în fiinţa ei intimă, că nu-şi dădea seama ce alegere face, m-a dezamăgit, n-avea de unde să mă cunoască şi faptul că îmi ieşea în întîmpinare cu atîta bunăvoinţă dovedea că feminitatea ei e prea accesibilă... Într-adevăr, se purta cu mine cu o atenţie aproape excesivă, ca şi cînd nu ea îmi plăcuse mie, ci eu ei. Dacă doctorul Munteanu vorbea, şi eu spuneam apoi la rîndul meu ceva întrerupîndu-l sau doar completîndu-l cum se întîmplă în orice conversaţie, ea îşi dizloca rapid atenţia de la el ca să asculte ceea ce spuneam eu, chiar dacă pentru asta trebuia să-l lase cu o frază neterminată care i se adresa chiar ei. Bineînţeles că dacă vorbeam eu, mă asculta neîntrerupt şi nu trecură nici cincizeci de minute şi între noi trei începu deodată să se întîmple ceva ... Comandasem felurile şi în timp ce eram serviţi, fata avu un gest stângaci si vărsă sarea. Doctorul Munteanu îndreptă prompt solniţa şi foarte familiar zise că nu e nimic, sarea înseamnă bogăţie. „Asta în cazul dumitale, adăugă el, fiindcă de pildă în cazul doctorului Sch. Înseamnă cu totul altceva. Îl cunoşti pe doctorul Sch.?" „Nu", zice fata. „Doctorul Sch. stă la masă într-o braserie sau într-un restaurant şi vrea să-şi aprindă o ţigară. Băţul se rupe însă şi zboară în aer aprins şi cade pe rochia unei femei de vizavi. Atunci doctorul Sch. speriat se ridică să-l stingă, dar trage după el faţa de masă. Se întoarce să dreagă faţa de masă şi răstoarnă scaunul vecin". Colega noastră rîdea. „Şi ce semnificaţie are faptul? îl întrebă ea pe doctorul Munteanu. Nu înţeleg sensul." „Nesiguranţa! exclamă prietenul meu. Nesiguranţa asta îl omoară", continuă el ocolind de fapt explicaţia (fără aluzie la faptul că doctorul Sch. era cunoscut în spital prin aceea că nu înţelegea nimic din marxism şi că la conferinţe sau la cercuri politice stîrnea veselia tuturor prin expresia de totală nesiguranţă şi aiureală care se citea pe chipul lui, ascultîndu-l pe conferenţiar). „Apropo de nesiguranţă", continuă doctorul Munteanu, şi începu să-i spună fetei o anecdotă, şi în clipa aceea începu să arate ca şi cînd eu n-aş fi fost de faţă, ca şi cînd mi-ar fi sugerat că devenisem inoportun şi că trebuie să mă ridic şi să plec. Mi s-a părut ciudat... Chelnerul ne întrebase ce fel de vin dorim şi doctorul Munteanu alesese vinul şi-l comandase. „Doriţi poate altceva?" am întrebat-o eu pe fată, şi ea s-a uitat la mine şi a zîmbit: „Aş vrea să beau un pahar de bere", a răspuns ea confirmînd că îi ghicisem gîndul. Doctorul Munteanu, cu un gest, un fel de pocnitură produsă de

izbitura degetelor de podul palmei, a întors chelnerul înapoi şi a comandat bere. Ni s-a adus berea şi a luat el însuşi sticla din mîna chelnerului şi a turnat în pahare. Promptitudinea gesturilor şi iniţiativelor lui începu să-mi atragă din ce în ce mai mult atenţia. Prima sticlă n-a ajuns să umple paharele, doctorul Munteanu a luat-o pe a doua, a turnat mai departe şi a lăsat apoi sticla jumătate plină pe masă. Retrăgîndu-şi însă mîna, sticla s-a culcat pe masă, gîlgîind. El a vrut s-o ridice şi atunci a vărsat paharul meu. M-am retras să nu-mi curgă berea pe pantaloni, şi am izbucnit în rîs. Mă aşteptam să rîdă şi el, dar n-a rîs, iar colega noastră, nu ştiu de ce, a roşit foarte tare, ca şi cînd ea ar fi vărsat sticla. În cele din urmă, el a zîmbit rece, am observat însă că era foarte afectat, iar fetei îi displăcea vizibil veselia mea şi îmi spuneam că nu e rău că mă comport astfel: dacă îi displăcea profund această trăsătură a firii mele, cu atît mai bine, căci nu vom fi prieteni şi eu nu mă voi îndrăgosti de ea. (N-aşi putea să afirm că eram convins că fetei îi displace chiar atît de profund felul meu de a fi şi bineînţeles că nici nu-mi trecea prin cap să retrag cît de puţin din sentimentele mele pentru ea.) Îmi spuneam că acum, după ce vom pleca, doctorul Munteanu ne va zice la revedere şi eu voi rămîne singur cu fata şi o voi conduce acasă. Pe drum, gîndeam eu, îi voi explica fetei cît de lipsit de umor a fost doctorul Munteanu neobservînd figura pe care firea noastră ne-o face chiar în clipele cînd ne credem atît de deosebiţi şi feriţi de ceea ce povestim că li se întîmplă altora. Doctorul Munteanu a chemat chelnerul şi a plătit fără să-mi arunce măcar o privire, avînd aerul că plăteşte fiindcă ignoră prezenţa mea, fapt care, în loc să mă supere, cum ar fi fost cazul — cu atît mai mult cu cît în fond fata era invitata mea, şi el ştia acest lucru —, a continuat să mă facă să mă simt mereu bine dispus. Ne-am ridicat şi am ieşit. Am ajuns pînă la cheiul Dîmboviţei, şi eu m-am oprit. Fata stătea pe bulevardul Mărăşeşti şi îmi spuneam că doctorul Munteanu ne-a condus destul. Acum o să-şi ia la revedere şi o să ne lase singuri. Eram foarte absorbit de prezenţa fetei şi eram gata să-i întind doctorului Munteanu mîna, cînd el îmi atrage atenţia că nu se face s-o lăsăm pe colega noastră singură... Asta nu mi-a plăcut de loc, dar mi s-a părut că n-aveam ce face şi mi-am zis pînă la urmă că poate are dreptate, n-o fi, cine ştie, elegant, să petrecem seara împreună, şi la un moment dat fata să rămînă numai cu unul din noi. S-ar putea ca ea să se simtă stingherită. Bine, fie, mi-am mai spus, lasă c-o s-o văd eu a doua zi fără martori. Şi am condus-o împreună acasă.

X

... EU VROIAM SA MĂ CĂSĂTORESC, şi cum ştiam că nu mă înşel că fata îmi place, vroiam s-o cunosc bine. Era frumoasă şi îmi spuneam că nu trebuie să scap prilejul acum, cînd mintea mea era limpede, s-a cunosc bine, să nu fac vreo prostie. Trebuia să-i verific intenţiile. Vroia ea, ca şi mine, în acel moment al vieţii ei, să se căsătorească? Dacă da, atunci se va observa la ea, cum cred că se va observa şi la mine acea concentrare a gîndului care ascunde o concentrare a sufletului, şi care se petrece în fiinţa noastră totdeauna în momentele decisive... Am trecut de cîteva ori prin salonul unde lucra ea, şi în cele din urmă i-am sugerat că aşi vrea s-o văd într-o zi şi, dacă n-ar supăra-o propunerea mea, să-i fac o vizită acasă. Am adăugat că vizita mea s-ar produce duminica viitoare după amiază. A acceptat roşind foarte tare, n-am înţeles de ce... Pînă duminică mai erau cinci zile şi în acest timp am căutat să n-o mai văd. Duminică dimineaţă telefonez unui văr de-al meu, pictorul Manea, şi îi spun că aşi dori să mă însoţească într-o vizită. „Vrei să-mi arăţi vreo fată?" m-a întrebat. „Da, zic, cum ai ghicit?" „E în glasul tău ceva care în acest caz e uşor de interpretat." „Aşa e, i-am răspuns, dar e vorba de o fată care nu pare obişnuită cu ideea unei vizite acasă la ea. În doi, faptul e măi puţin frapant." „Bine, zice, te însoţesc." Am ajuns la ea, am sunat. Ne-a deschis o femeie, foarte jenată, mama ei, fapt care m-a surprins, deoarece vizita mea, presupun, nu era neanunţată, n-avea de ce să adopte aerul acela stupefiat, şi pe undeva cam servil. „Vă rog să ne scuzaţi, a zis ea foarte confuză, fata mea e plecată, dar se întoarce, poftiţi, îmi pare rău că trebuie să aşteptaţi..." Am intrat; colega mea locuia cu părinţii, într-un fel de mansardă neterminată, într-un fel de pod... Am trecut printre nişte frînghii de rufe, printre nişte lăzi, în timp ce mama colegei mele se scuza mereu. „Poftiţi", zice, şi ne descuie uşa. În faţa noastră apare o odaie largă, confortabilă, cu un geam mare, prin care se vedea cerul. În mijlocul odăii o masă cu fotolii, şi într-unui din fotolii, un domn cu o revistă în mînă. Domnul ridică fruntea şi amîndoi ne privim în ochi. Cine crezi că era? Doctorul Munteanu! Mă apropii de el şi îi şoptesc: „Ce dracu cauţi tu aici?" „Am să-ţi spun mai pe urmă, zice el. Are nişte necazuri cu D. (un medic) şi m-a rugat să-i fac o vizită, s-o sfătuiesc cum să se descurce. .." Hm! Nu trece mult şi apare fata. S-a scuzat de absenţă, ne-a servit cu

cafele... Mama ei vorbea necontenit. Pictorul Manea tăcea şi observa scena. „Dacă fac vreo prostie, el o să observe, cum ne-am înţeles, şi o să-mi spună mai tîrziu..." Gîndeam totuşi că de astă dată doctorul Munteanu o să se care repede şi o să pot să rămîn singur cu fata. Timpul trecea însă, mama fetei isprăvise de povestit istoria familiei lor de funcţionari, şi iată că mama iese şi nu mai revine şi rămînem toţi patru în odaie. Dar doctorul Munteanu nu pleca. Am propus să ieşim. În stradă, el îşi apropie faţa de urechea mea şi îmi şopteşte amical, dar şi hotărît: „Nicule, ia-o tu puţin înainte cu prietenul tău, că eu am ceva de vorbit cu fata asta". N-am zis nimic, am luat-o înainte, pe chei, cu pictorul. La un moment dat mă uit în urmă. Fata îi vorbea doctorului Munteanu şi avea într-adevăr un aer îngrijorat. „Ce e cu prietenul ăsta al tău?" îmi şopteşte pictorul. „Are ea nu ştiu ce să-i spună", răspund. „E foarte drăguţă", zice pictorul. Da, dar nu mai terminau de vorbit. Mergeau în urma noastră şi timpul trecea. Am observat cum ei au devenit apoi tăcuţi şi intimi, iar fata avea o expresie cam ciudată... Ne-au ajuns din urmă şi au luat-o înainte, unul lîngă altul, ca şi cînd eu şi cu pictorul nici n-am fi existat. M-am apropiat de ei. „M-am plictisit de atîta plimbare, am zis, e timpul să ne luăm la revedere." Doctorul Munteanu tăcea. M-am uitat la fată. Ea şi-a ferit privirea şi am înţeles că eram inoportun, că mă vîrîsem fără să am nici cea mai vagă bănuială, într-o istorie din care abia dacă mai aveam timpul să mă retrag fără ca prietenia mea cu doctorul Munteanu să se rupă. „Verificarea intenţiilor s-a soldat cu un eşec, m-am gîndit eu. Îi place doctorul Munteanu, între mine şi el l-a ales pe el." Le-am spus la revedere şi am plecat. Eram foarte liniştit... „Ei, te mai întreb o dată, ce e cu prietenul ăsta al tău?" zice pictorul. „Nu ştiu", zic. „De ce te-ai lăsat? îmi spune el. Nu vezi că s-a băgat pe fir?" „Ba da, văd, dar aici femeia are şi ea un cuvînt de spus şi după cum vezi faţa l-a plăcut pe el. Întrucît mă priveşte pe mine chestia asta?" „Poţi s-o iei şi-aşa, zise pictorul, dar trebuie să-mi povesteşti şi mie cum s-au întîmplat lucrurile, fiindcă impresia mea e că dimpotrivă ţi-a dat un picior în spate, şi tu dai vina pe fată." Cînd am auzit aşa, am văzut roşu. Dacă oamenii ar fi lăsaţi în pace cu impresiile lor prime! Dar au totdeauna grijă alţii să te pună la curent cu implicaţiile actelor tale, de a căror gravitate puţin îţi pasă. Cînd eram adolescent primeam picioare în spate fără să mă sinchisesc, acum asemenea întîmplare ar aduce în conştiinţă o arsură care nu s-ar vindeca decît printr-un duel. Dar cum duelul este oprit de lege, lupta se dă pe terenul

invizibil al conştiinţei, unde adversarul poate fi ucis tot atît de bine, transformîndu-**l** însă într-un cadavru viu: îl poţi ucide interior, iar după aceea el continuă să mai mănînce şi să se mai plimbe, nu va mai fi însă decît un intestin ambulant. Cum adică, prietenul meu să-mi fi dat un picior în spate şi eu să continui să-**l** cred prieten? Dacă e aşa, asta o să mi-o plătească... Mergeam pe Calea Victoriei, foarte animată la ora aceea, şi am ajuns la Capsa. La Capsa am intrat înăuntru, am cerut cafele şi am început să-i povestesc pictorului istoria. Mi-era prieten intim, pe lîngă că mi-era văr, dar în asemenea situaţii curiozitatea din privirile celui care te ascultă te apropie de el şi mai tare şi îi dai drumul fără să te gîndeşti prea mult. Ăştia sînt oamenii deschişi — aşa cum pari să fii şi dumneata —, prevăzuţi parcă cu un paratrăsnet, le spui ce ai pe suflet şi prin ei se scurge ... observam însă cum el ascultă din ce în ce mai puţin atent, ca unul care şi-a format deja părerea şi îi este prea de ajuns. „Nu cred că e bine pentru tine să ai un astfel de prieten" a zis el. „De ce? Ce găseşti reprobabil la el? După cît se pare, s-a îndrăgostit de fată şi are asupra mea avantajul şi dreptul celui care e îndrăgostit, eu nu sînt îndrăgostit". „Dacă n-aşi fi atît de sigur de ceea ce spun, nu mi-aşi permite să-ţi bag pile contra celui mai bun prieten al tău, mi-a răspuns pictorul. Sînt absolut sigur că întreaga lui comportare e premeditată." „Premeditată?! Nu înţeleg!" „Poate că eşti un bun psihiatru, a zis el, dar eşti un slab psiholog, am să-ţi explic îndată punctul meu de vedere". Am cerut din nou cafele, şi văru-meu a făcut următoarea ipoteză: Doctorul Munteanu urmăreşte ceva în ceea ce mă priveşte, Încordarea lui la masă, cînd a vărsat sticla de bere cînd a observat că ea mi-a zîmbit, faptul că el nu m-a lăsat singur cu ea, cum era şi normal — era foarte normal să se retragă, era chiar obligatoriu —, întreaga lui comportare' după ce am sosit noi, şi minciuna, fiindcă era evident o minciună, că fata l-ar fi invitat din pricina unor aşa-zise necazuri.. . Cum de nu-mi dădeam seama? ... Am plecat acasă turburat. Cînd intru pe uşă, pe cine găsesc aşteptîndu-mă aici în fotoliul acela? Pe doctorul Munteanu. „Nicule, zice, uite despre ce e vorba, am impresia că m-am purtat cu tine într-un fel inadmisibil, am lăsat-o imediat pe fată şi am venit la tine să mă explic." „Explică-te", i-am răspuns. „Tu ai să crezi că **m**-am băgat pe fir, dar poţi să verifici că ea m-a rugat să trec s-o văd duminica asta, că are necazuri mari în familie şi ar vrea s-o ajut. Asta e, şi nimic altceva." „Bine, îi zic, dar tu ştiai de ce am venit eu la ea în vizită şi, cu toate că ştiai, ai rămas." „Ea m-a rugat să

nu plec, cînd mergeam pe drum." Am fost ispitit să intru în explicaţii, dar deodată am avut bănuiala că doctorul Munteanu nu e satisfăcut de succes şi că încearcă acum să şteargă totul... De ce, nu înţelegeam.. . Totuşi, n-a vrut să plece, mi-a vorbit îndelung despre aceeaşi temă, cu explicaţii noi, relatîndu-mi o istorie a unui conflict între fată şi părinţi, că părinţii o presează să se mărite şi să-şi facă un rost, mai ales mama, care la prima vedere pare atît de inofensivă, dar că e o scorpie, îşi înşală bărbatul şi de aceea vrea să scape de fată, care e o aliată a tatălui. Şi n-ar fi nimic numai atît, dar doctorul D. îi face fetei o curte asiduă şi ameninţătoare e t c . În timp ce îmi vorbea mă simţeam din ce în ce mai turburat, simţeam că el ştia ceva care nu voia însă să mi-l comunice, orele treceau şi continua să stea şi să-mi vorbească. Nu mai mi-aduc aminte ce-mi spunea, dar ştiu că la un moment dat am avut o senzaţie bizară de dedublare, eram doctorul Munteanu şi îi vorbeam aşa cum îmi vorbea el mie, şi el asculta şi îl înţelegeam şi îl aprobam, fără să ştiu de ce, pînă mi-am dat seama că eram fascinat de ideea să aflu ce vroia el de la mine, şi că n-o să aflu oricît l-aşi asculta, n-o să-mi spună, tocmai de aceea a venit la mine, ca să mă împiedice să rămîn singur şi să ghicesc ceea ce el nu vroia ca eu să ştiu. M-a apucat furia, mi-am dus mîna la guler şi am tras şi mi-am rupt cămaşa de pe mine. „Nu pot să te mai ascult, i-am strigat, ce doreşti, să. nu mai fim prieteni" „Nu." „Atunci, cară-te şi pînă nu-ţi vorbesc eu, nici măcar să nu mă saluţi."

XI

...IPOTEZA PICTORULUI MANEA nu mi s-a părut apoi atît de verosimilă cînd am auzit, scurtă vreme după aceea, fără să mă mir, că doctorul Munteanu se va căsători curînd cu doctoriţa T. Ce legătură avea asta cu mine, adică întrucît urmărea el prin asta ceva în ceea ce mă privea? E drept că cu nu am bătut de tot în retragere şi am încercat să recuceresc fata. Rezultatul a fost că ea a cochetat puţin cu mine şi mi-a acordat chiar o întîlnire, la început, cînd nu trăia încă cu doctorul Munteanu, şi la întîlnirea aceea mi-a declarat că doctorul Munteanu a cerut-o în căsătorie şi dacă mi-a acordat acest *rendez-vous* a făcut-o pentru că se simţea vinovată faţă de mine şi vrea să se explice. „Cînd te-a cerut în căsătorie? am întrebat-o.

Înainte, sau după ce te-am vizitat eu?" „Înainte, a răspuns ea, dar eu trebuia să te anunț să nu mai vii să mă vizitezi." „Doctorul Munteanu știa că îți voi face o vizită?"' am întrebat-o. „Da." „E adevărat că aveai sau ai necazuri în familie?" am mai întrebat-o. „Doctore, mi-a spus ea, mă tem că ți-am făcut un mare rău... Ai fost atît de drăguț cu mine și mă tem că din pricina mea prietenia dintre dumneata și doctorul Munteanu... Da, aveam și am necazuri în familie, dar asta nu înseamnă că eu trebuia să fiu atît de neghioabă și să te pun într-o situație penibilă." „Da, zic, așa e, nu trebuia să faci chestia asta, acum nu ți-a mai rămas decît o singură șansă ca s-o dregi, să te îndrăgostești de mine." Și m-am uitat atent la ea și mi-am dat seama neted că îi eram mai departe străin, ca și la început, slăbiciunea ei fiind doctorul Munteanu ... Ultima dată am vorbit cu ea după o adunare a noastră, unde eu am făcut o comunicare. La ieșire mă aștepta doctorița T., și atunci am avut cu ea o ultimă explicație. Mi-a făcut un compliment, care avea cam următorul sens; că nu se cunoaște pe fața mea că sînt un cercetător, cu alte cuvinte nu par ceea ce sînt, ceva de acest gen. „Mai bine să vorbim despre dumneata, i-am răspuns, ce mai faci? Poți să-mi spui, am întrebat-o, dacă în seara cînd am ieșit împreună de la *Athene Palace* doctorul Munteanu și-ar fi luat la revedere de la noi și am fi rămas singuri, te-ai mai fi îndrăgostit totuși de el, sau m-ai fi preferat pe mine?" „Te-ași fi preferat pe dumneata și m-ași fi îndrăgostit de el", a răspuns ea, vrînd să mă lase să deduc că în prezent, deși e îndrăgostită de el, m-ar prefera totuși pe mine. „Ce dorești acum?" am întrebat-o după cîtva timp de tăcere, foarte rece. Nu mi-a răspuns. Se făcuse seară și mergeam pe jos, eram obosit și vroiam să ajung mai repede acasă. „Uite, i-am spus, sînt obosit si diseară am intenția să mai lucrez ceva, n-ai vrea să luăm totuși autobuzul?" „La ce lucrezi?" m-a întrebat în șoaptă, fără a lua în seamă dorința mea de a curma plimbarea. „La ceva foarte neinteresant, i-am răspuns, și m-am oprit și am repetat întrebarea: Ei, acum ai să-mi spui ce dorești de la mine?" „Da, a zis, să te împaci cu doctorul Munteanu." „Doctorul Munteanu mi-e prieten vechi și sîntem în cele mai bune relații, i-am răspuns, n-am cum să mă împac, fiindcă nici nu sînt certat." „Nu-i adevărat, a zis ea, ești gelos pe el și-**l** detești." „Mîine dimineață, cînd o să-**l** văd, o să-**l** îmbrățișez și o să-**l** pup ca să-ți fac plăcere", i-am răspuns. „Ba ești gelos și nu-**l** ierți că m-am îndrăgostit de el." „Ba sînt foarte încîntat, i-am răspuns, astfel mă

îndrăgosteam eu de dumneata, şi n-ar fi fost bine." „E logic ceea ce spui, dar nu e adevărat! I-ai interzis să te mai salute!" Am tresărit. Avea o voce cam alarmată, ceva ca o presimţire. Poate că îşi dădea seama că actul întîi şi al doilea din mica ei piesă se jucase şi vroia să evite deznodămîntul, complicînd intriga. Oboseala mi-a pierit şi am continuat plimbarea. „De ce te-ai grăbit să trăieşti cu doctorul Munteanu?" am întrebat-o în şoaptă. S-a oprit pe loc şi a protestat, spunînd că nu e adevărat. Acest protest mi-a confirmat că deznodămîntul se apropia încet de ea şi că inima ei nu mai era curată ca să reziste. Aşteptarea loviturii o neliniştea. „Te-ai grăbit, am continuat. Ce nevoie aveai să te grăbeşti? Dacă nu te grăbeai aşi fi putut să te ajut, am ţinut la dumneata şi mai ţin şi acum şi aşi vrea să-ţi fiu de folos, dar nu mai am c u m . Î m i ceri să mă împac cu doctorul Munteanu, dar ţi se pare cumva că relaţiile mele cu doctorul Munteanu te privesc?" Tăcea, mergea cu capul în jos, şi din cînd în cînd se împiedica în cîte ceva. Am luat-o de braţ şi am continuat: „Doctorul Munteanu mi-a fost foarte bun prieten şi te asigur că n-am absolut nimic împotriva lui, dacă această asigurare poate să însemne ceva pentru dumneata. În orice caz, dumneata, n-ai modificat chiar cu nimic natura relaţiilor noastre, fii liniştită în privinţa asta." „Doctore, te ascult, a zis ea, şi nu înţeleg nimic din ce-mi spui, şi apoi, deodată, înţeleg totul. Cînd sînt singură şi mă gîndesc uneori la dumneata, mă aşez în pat şi îmi vine să-mi muşc pumnii pînă la sînge pentru jignirea pe care ţi-am adus-o, iar alteori, cînd mă gîndesc cît de tare îl urăşti pe doctorul Munteanu fiindcă m-am îndrăgostit de el, simt o satisfacţie cumplită..." Aşa credea ea, că îl urăsc pe doctorul Munteanu, sau aşa ar fi vrut să creadă, ca eu să mă îndrăgostesc totuşi de ea şi ca doctorul Munteanu să fie gelos şi astfel să cîştige mai mult teren. Încerca mereu să complice artificial intriga şi, ca să fiu sincer, dacă nu s-ar fi grăbit să trăiască cu doctorul Munteanu, aşi fi fost atras în jocul ei şi ea poate că ar fi evitat lovitura care avea să urmeze, dar acum era prea tîrziu ... Deznodămîntul s-a produs repede, după cîteva săptămîni, într-o şedinţă sindicală importantă. Se pronunţa din ce în ce mai des un nume, al unei domnişoare *şefă de lucrări,* o femeie de vreo patruzeci de ani, medic primar, cunoscută în cercurile medicale şi cu oarecare merite ştiinţifice, şi-mi aduc aminte că era tot mai des acuzată de lucruri foarte grave pe care le-ar fi comis, de întreţinerea unei atmosfere reacţionare, cu întîlniri acasă la ea, unde se urzeau tot soiul de intrigi. Domnişoara *şefă de lucrări* lua parte la şedinţă şi nu dădea nici

o explicație și, atunci un medic, acum secretar al organizației, a acuzat-o deschis, cu dovezi, că a simpatizat cu legionarii. Atmosfera era foarte turbure, și de unde la început cei care se temeau de această persoană și avînd ei înșiși ceva pe conștiință tăcuseră, deodată, în urma acestei dezvăluiri, au început să vorbească. „Cine a mai fost de față cînd tovarășa *șefă de lucrări* **a** spus că va da afară pe infirmiera cutare fiindcă e membră de partid?" a întrebat de pildă cineva din prezidiu. Cine a mai fost de față? S-au citat nume, și la un moment dat cineva îl pronunță și pe al fetei, doctorița T. Am tresărit, m-am răsucit în bancă și am văzut-o pălind. Ceea ce se spunea, dacă avea să fie dovedit, nu mai era nici o îndoială că avea să ducă la sancționarea ei în organizație (era membră de partid) cu vot de blam, dacă nu și mai rău. Ce se spunea? Că o vizita foarte des pe *șefa de lucrări,* că era intimă cu ea și că lua parte la toate acțiunile și intrigile acestei personalități. I s-a dat cuvîntul, dar **a** uitat că numele ei a fost pronunțat într-un anumit context și nu a dat explicații convingătoare. I s-au pus întrebări. „De cînd o cunoașteți pe tovarășa *șefă de lucrări?"* „De cînd eram studentă." „Ce părere aveți despre dînsa?" „N-am știut nimic despre activitatea ei dușmănoasă, eu am cunoscut-o doar ca profesoară." O altă întrebare: „Cine a adus-o aici pe doctorița T.? Cine i-a obținut numirea?" „Tovarășa *șefă de lucrări* mi-a spus ce trebuie să fac ca să fiu numită aici", a răspuns fata stîrnind rumoare semnificativă în adunare. întrebare din prezidiu: „Ați fost acasă la tovarășa *șefă de lucrări?"* „Am fost." „Cu ce chestiune? „M**-a** invitat la dînsa și m-am dus..." „Și ce v-a spus tovarășa *șefă de lucrări* în discuțiile pe care probabil le-ați avut "împreună?" „Chestiuni de serviciu, am și uitat, n-a fost nimic care să-mi atragă atenția. Mi-aduc aminte, a continuat fata, că ea și-a justificat astfel invitația: că e o femeie în vîrstă, care iubește știința și că vrea să lase în urma ei elevi buni" (rumoare veselă în adunare). „Bine, mulțumesc", i s-a răspuns de la prezidiu. Au mai urmat la cuvînt trei persoane, apoi i-a venit rîndul doctorului Munteanu. Tensiunea în sală crescuse... Doctorul Munteanu fusese secretar al organizației de bază, și acum era membru în birou. El trebuia să explice cum **a** fost posibil ca organizația de partid să tolereze astfel de acțiuni ca acelea ale *șefei de lucrări,* dar, spre uimirea tuturor, el n**-a** explicat nimic, **a** vorbit despre cosmopolitism, subliniind pericolul cosmopolitismului. Întrebare din sală: „Ce părere are tovarășul doctor Munteanu despre doctorița T.?" „Cred că doctorița T. n**-a** dat dovadă de vigilență ascultînd cîntecul de

sirenă al domnișoarei *șefă de lucrări",* a răspuns doctorul Munteanu degajat și cu sînge rece. Liniștită și palidă, fata a ridicat mîna; vrea să pună și ea o întrebare. „Poftiți", a zis președintele binevoitor. „Ași vrea să precizeze doctorul Munteanu la ce se referă el cînd mă acuză că n-am fost vigilentă". „S-au arătat aici acțiunile domnișoarei *șefă de lucrări* și cred că tovarășa T. avea datoria să aducă la cunoștința organizației de bază ceea ce știa despre aceste acțiuni", a răspuns viitorul soț, neturburat. „Altă întrebare! a cerut colega noastră. Doctorul Munteanu, a zis ea, cunoștea aceste acțiuni?"

Tăcere mare în sală. Dacă doctorul Munteanu răspundea că nu știa de aceste acțiuni, spunea o minciună care ar fi fost imediat dovedită, iar dacă răspundea că știa, în ce măsură a prevenit-o pe viitoarea lui soție să nu asculte cîntecul acela de sirenă la care se referise? Pînă să răspundă doctorul Munteanu a intervenit un ins de la raion care asista la ședință. „S-a lămurit aici, a spus el, că unii tovarăși au dat dovadă de slăbire a spiritului de partid și a vigilenței în problema *șefei de lucrări,* încetați cu aceste acuzații reciproce și gîndiți-vă mai bine cum să vă îndreptați greșelile ca munca dumneavoastră în slujba sănătății oamenilor să meargă din ce în ce mai bine." întrebările au încetat. Fata s-a apropiat de prezidiu și a cerut voie să iasă. În pauză am găsit-o în fundul coridorului, singură, rezemată de perete... Plîngea fără nici o reținere, uda podeaua... M-am apropiat de ea și am sfătuit-o să se ducă acasă, să nu mai aștepte, doctorul Munteanu n-avea să vie după ea s-o caute. Astfel s-a sfîrșit idila lor, sau ce dracu a fost, că n-am înțeles nici atunci și nu înțeleg nici acum... Fata n-a pățit nimic... S-a dovedit și de astă dată că doctorul Munteanu a exagerat importanța evenimentelor. Domnișoara *șefă de lucrări* a fost, firește, dată afară din spitalul nostru, dar în ceea ce îi privește pe cei implicați în intrigile și abuzurile ei, s-a deschis o anchetă, care a scos din cauză de îndată pe toți cei care fuseseră acuzați fără dovezi. Doctorița T. nici măcar n-a fost chestionată, socotindu-se pesemne lipsită de importanță relația ei cu numita domnișoară.

XII

DOCTORUL SÎRBU TĂCU, aruncă o privire fugară musafirului, apoi se scuză şi dispăru pentru cîteva clipe din odaie: mama lui apăruse încă mai dinainte, în cadrul uşii aceleia mici, invitîndu-l fără cuvinte probabil să-i spună ceva. Vale stătea liniştit în fotoliu şi se gîndea. Povestirea medicului nu i se păru prea plăcută. În general, cînd povesteşti lucruri atît de intime unui om pe care îl vezi a doua oară, înseamnă că eşti dominat de nevoia de a te destăinui, că lucrurile au mereu un caracter acut şi că nu te mai interesează prea mult cui povesteşti. ,în ce consta caracterul acesta acut? Nici el nu spunea tot ce ştia şi Vale îşi aminti de recomandarea lui să pună la urmă tot ce a auzit sub semnul întrebării. Sau poate mai vroia încă în continuare să-i povestească? Doctorul Sîrbu se întoarse şi, din înfăţişarea lui Vale înţelese că un pretext îl determinase să vorbească şi tot un pretext îl oprise.

— Lucruri de acest gen, spuse el şi din nou îşi înghesui muşchii bărbiei şi ai gurii în sus, semn că nu limpezise cu ceea ce povestise aproape nimic şi că n-avea rost să mai continue.

— Şi dacă mai pun şi sub semnul întrebării tot ce mi-aţi spus, ce mai rămîne? zise Vale.

— Rămîne, zise medicul. Rămîne să vedem. Mai dă-mi un telefon într-o zi, poate ne vedem împreună cu sora dumitale.

— Bine, domnule, doctor, zise Vale ridicîndu-se.

Şi după ce musafirul plecă, doctorul Sîrbu începu să se îmbrace de oraş, cu o expresie de parcă s-ar fi grăbit, ca şi cînd vizita aceasta i-ar fi stricat cine ştie ce socoteli, sau în orice caz, le-ar fi modificat serios şi acum trebuia să plece şi să pună ordine în ele. Arăta ca şi cînd n-ar fi povestit nimic şi nu i-ar fi rămas în minte decît primele minute ale vitezei, cînd Vale îi spuse ce era cu doctorul Munteanu şi pusese mîna pe telefon şi căutase pe cineva, pe acel doctor Stamate. Îmbrăcîndu-se, s-ar fi zis că se ducea la el sau în orice caz undeva în vizită, îşi legă cu grijă cravata după ce îşi alesese cu aceeaşi grijă costumul şi cămaşa. Îl întrerupse telefonul.

Ridică receptorul şi răspunse. După ce ascultă cîteva clipe, fruntea i se încreţi, contrariat şi nedumerit...

— Nu cred, zise el. După voce... Bine, am să vin, dar staţi liniştită, că nu puteţi să aveţi nimic grav... Da, vin îndată, staţi liniştită în pat şi citiţi ceva... Luaţi o carte citiţi...

Era Constanţa, spunea că i se făcuse deodată foarte rău şi

îl ruga să vină s-o vadă imediat. Doctorul Sîrbu puse receptorul în furcă și din nou se strîmbă: parcă ar fi vrut să spună că aceste coincidențe nu sînt de loc pe gustul lui și sta și se gîndea ce hotărîre să i a . . . În fine! Se hotărî, luă cu el o servietă în care bägă un aparat de tensiune și un termometru și ieși îndreptîndu-se spre Piața Domenii, unde se urcă într-un autobuz.

Se făcuse seară și circulația se înteţise. Constanța locuia într-un cartier de vile lîngă Parcul Independenței, și ca să ajungă la ea, doctorul Sîrbu străbătu pe toată lungimea lor principalele bulevarde ale Bucureștiului, din Piața Domenii, pînă jos în Piața Mare; de aici o luă pe jos prin spatele clădirii Marii Adunări Naționale și în curînd începu să urce un deal paralel cu parcul. Ajunse apoi pe aleile tăcute ale acestui cartier, și urcă unicul etaj al vilei, pe o scară largă, din lemn galben, care dădea într-un coridor la fel de larg, comun celor două apartamente de deasupra. O mochetă curată, verzuie, cu pînză pe mijloc urca șerpuind de la intrare și se prelungea prin alta de-a lungul coridorului.

Nu trebui să sune. A doua ușă din fundul coridorului se deschise îndată, și medicul se grăbi să intre. La lumina din antreu, doctorul Sîrbu aruncă o privire fugară femeii și pătrunse în apartament fără să spună nimic.

Odaia în care se afla dădea în dormitor, de care era despărțită printr-o draperie. Draperia acoperea o arcadă de lemn și era dată la o parte, se vedea în cealaltă odaie p a t u l. În peretele opus ferestrei mari, o ușă dădea probabil în birou. Deși odaia și dormitorul erau relativ mici, mobilierul dădea impresia de lărgime. Se vedea că a fost ales cu grijă, tocmai în vederea acestui scop, cu scaune fotolii cu brațe subțiri pe un covor persan de culoare deschisă, odihnitoare.

— Întîi să-mi spuneți cum vi s-a făcut rău, zise doctorul Sîrbu așezîndu-se. Acum tot vă mai e rău?

— Da, răspunse femeia.

— Ce vă supără?

— Îmi bate inima.

— Inima trebuie să bată, murmură medicul neîncrezător că asta ar fi pricina răului. Am să vă examinez, duceți-vă în dormitor și culcați-vă pe pat. Doctorul Munteanu, presupun că în calitatea lui de soț și de medic, știa că în general n-aveți nimic, nu e așa? De ce, atunci, sînteți atît de fricoasă? Sau poate pentru că e plecat? Totdeauna vă e rău cînd el e plecat?

Și rîse pălăvrăgind în felul acesta nesărat și protector pe care îl adoptă uneori medicii ca să-și dea importanță. Dar fe-

meia nu-i răspunse. Doctorul Sîrbu apucă unul din scaunele-fotolii, îl ridică şi o urmă pe bolnavă în dormitor, unde se aşeză lîngă patul ei. Privirea ei exprima îndoiala. „Credeţi într-adevăr că sînt- bolnavă?" parcă îl implora.

Doctorul Sîrbu îi ceru să-şi scoată capotul şi aşteptă pînă ce femeia se pregăti. Medicul se aplecă apoi şi-i controlă inima cu aparatul. Îi spuse să se întoarcă pe-o parte, o ascultă din nou, o ciocăni... îi cercetă ochii, fundul gîtului... O întrebă dacă are poftă de mîncare, dacă doarme bine, şi alte amănunte care se refereau la viaţa intimă, dar fundamentală a organismului. Femeia avu o ezitare, reflectînd ce să răspundă, ca şi cînd nici n-ar fi fost atentă pînă acum la toate acestea. Îngăimă ceva, dar medicul, cu aparatul de luat tensiune în urechi, nici n-o auzi.

El îi cercetă apoi şi cu urechea, direct, activitatea inimii apoi rămase nemişcat, contrariat parcă, nemulţumit şi aproape enervat de ceea ce aflase.

— N-aveţi nimic la inimă, zise el tăios, şi ea îl învălui atunci cu **o** privire lentă şi întrebătoare, parcă ar fi vrut să-i explice că n-avea nici **o** vină că o găsea sănătoasă.

— Doctore, zise ea, te rog să mă crezi că mi-a fost într-adevăr rău.

Doctorul Sîrbu ieşi din dormitor şi nu răspunse. Deschise servieta şi-i dădu cîteva pastile.

— Dacă se întîmplă să vă fie iar rău, luaţi **o** pastilă din astea. Luaţi chiar preventiv una, culcaţi-vă şi dormiţi. N-aveţi nimic. Doar faptul că mi-aţi telefonat ar fi de luat în consideraţie, dar să sperăm că n-o să se mai repete.

Şi se înclină, îi sărută mîna ceremonios şi ieşi. Iar fosta soţie a doctorului Munteanu rămase singură şi îl ascultă pe medic, intră în bucătărie, dădu drumul la robinet îl lăsă să curgă, umplu un pahar şi îl bău cu poftă, pînă la ultima picătură, după care înghiţi una din pastile. În jurul ei era foarte curat peste tot, ca într-un mic laborator. Se duse apoi în dormitor şi se vîrî în pat.

XIII

DIMINEAŢA SE SCULA APOI DEVREME şi începu să se pregătească de plecare. Pe deasupra copacilor din parc soarele intra în baie prin fereastra largă şi aprindea oglinda de

deasupra chiuvetei într-un joc de lumini feerice. Scînteierile aurii ale răsăritului jucau în apele oglinzii, se vedeau cerul albastru de primăvară și vîrfurile înmugurite ale copacilor din parc.

Intră apoi în bucătărie și, în timp ce apa fierbea, făcu ordine în casă, se întoarse apoi din nou în bucătărie, bău ceaiul și începu să se îmbrace.

Cînd ieși pe coridor, în ușa celui de-al doilea apartament, vecina aranja prețul dinaintea intrării și nu răspunse la salutul Constanței, se întoarse înăuntru cu spatele și își văzu de treabă. Avea probabil ceva să-i reproșeze, lucruri legate de îngrijirea casei, la care Constanța, după cît se pare, nu vroia sau nu știa că trebuie să ia parte.

În clipa aceea se auzi de jos, atins doar într-o fracțiune de secundă, un claxon. Constanța tresări și se opri o clipă din mers pe scări. În stradă, în fața vilei se odihnea un turism mare, strălucitor, negru, de șapte locuri. Constanța se urcă în față. Șoferul întinse mîna și închise el însuși ușa, pe care femeia n-o trîntise cu vigoarea necesară. Ea dădu bună dimineața și șoferul, cu mîinile pe volan, puțin aplecat, cu privirea înainte, și atentă, nu răspunse. Făcu mașina să duduie și porni manevrînd cu mișcări puține și sigure. Ieși din cartier și se așternu pe un lung bulevard.

— Ți-am spus să nu mai vii, zise femeia fără reproș, cu o voce parcă stinsă, a cărei severitate părea din pricina asta timidă și obosită.

Șoferul era un băiat în preajma a douăzeci de ani. Nu-i răspunse nimic. Se uita mereu prin geamul din față, tăcut și atent, și mașina aluneca ușor printre camioane și tramvaie. Ieșiră din nou pe un bulevard. Acum, el păstra doar o mînă pe volan și se rezemă cîteva clipe pe banchetă mîna cealaltă rămînîndu-i pe genunchi. Apoi piciorul i se mișcă încet, apăsînd. Luă din nou volanul în amîndouă mîinile.

— Nu goni! zise femeia.

El zîmbi parcă în extaz, piciorul slăbi apăsarea, apoi zîmbetul i se stinse, redeveni atent și rămase nemișcat, cu privirea ațintită înainte. Deodată, ea tresări:

— Ascultă, Iliuță, îi zise, am să te rog ceva. Vino după masă la ora șase la Fabrica de cărămizi și așteaptă-mă la ieșire. Spune-i portarului că mă aștepți pe mine, intră dacă vrei înăuntru și stai acolo pînă vin eu. Ai să poți?

El avu o privire ciudată care străluci parcă de ironie sau de bucurie.

— Numai dacă n-o să-mi mai spuneţi să nu mai vin, îi răspunse el şi parcă făcu un efort considerabil de gîndire pronunţînd aceste cuvinte.

— Ţi-am spus să ai grijă, se eschivă femeia.

De astă dată, expresia chipului lui se schimbă, parcă n-o mai auzea. Asculta totuşi ca şi înainte şi tăcea.

— Dacă mă sileşti să-ţi spun încă o dată să ai grijă, pînă la urmă o să mă supăr şi n-o să ne mai vedem deloc.

— Nu trebuie să-mi mai spuneţi, zise el posomorît. Unde să vă duc?

— Du-mă în cartierul Obor.

Constanţa era profesoară, dar nu preda la şcoală, ci mergea pe teren. Drumul ei spre învăţămînt nu fusese cel obişnuit cum fusese al fratelui ei mai mic, Vale, fiindcă în '45, cînd avea nouăsprezece ani şi lucra la serviciul central de dispeceri al *Atelierelor,* nu absolvise decît trei clase de liceu şi era greu de crezut pentru cine o cunoştea că mai avea ea la vîrsta aceea suficientă voinţă să înceapă iar să înveţe şi să mai dea examene care să-i acopere cel puţin zece ani de învăţătură, adică restul liceului şi trei ani la Şcoala pedagogică superioară. Avusese însă aceasta voinţă. După război energiile rămase în viaţă se trezesc cu o putere uimitoare, ca şi cînd ar dori să suplinească pe cele pierdute şi de unde pînă atunci Constanţa păruse că se resemnează la cele patru clase de liceu cît făcuse şi la postul de tehniciană din *Ateliere* pe care îl obţinuse nu cu uşurinţă, îndată după război se reînscrise la liceu în particular şi începu să dea chiar cîte două clase într-un an, în timp ce înainte abia reuşea să nu rămînă repetentă... Îşi luă diploma... Asta uimise întreaga familie! Fusese un copil cu mintea greoaie şi lipsită de acea vioiciune care îi încîntă atît de mult pe părinţi şi de aceea, la unsprezece ani, cînd îi rugă s-o dea la liceu, toţi se mirară şi nu înţeleseră şi nici nu ştiură ce să-i răspundă, căci nu din ambiţia de a ieşi din mediul familiar sau social părea ea să-şi manifeste dorinţa de a învăţa mai departe. Nimeni nu înţelegea de ce. Pe de altă parte însă, era aşa de neîndemînatică în casă, că îi cădeau lucrurile din mînă, „parcă avea două mîini stingi", cum îi spunea mama, şi în afară de asta era şi uitucă şi manifestarea acestei dorinţi de a merge mai departe la liceu fusese singurul ei act de voinţă care îi putuse pînă atunci pune pe gînduri pe părinţi.

Şi îi pusese. Fiindcă deşi viaţa se mai ieftinise şi era mai uşor de trăit — Petrică Sterian avusese noroc cu socrul său, care îi ajutase să-şi ridice casa, şi salariul lui era uşurat deci de

greutatea chiriei, care înghițea pe vremea aceea o foarte mare pare din cîștigul oamenilor — totuși cazangiul se simțea din ce în ce mai apăsat, căci familia lui trecea prin perioada ei cea mai grea, cînd copiii nu erau nici mari ca să poată munci și cîștiga, dar nici mici de tot ca să nu ceară să fie îmbrăcați și încălțați. Se impunea o schimbare, o încordare în plus a puterilor pînă ce copiii vor crește și vor începe să se întrețină singuri. Peste patru ani Anghel avea să înceapă să cîștige, trebuia făcut ceva cu fata să nu întîrzie nici ea mai mult de trei-patru ani. Era însă foarte greu pe atunci ca o fată să cîștige bani atît de timpuriu.

Sterian se sfătui cu fratele său mai mic, Toma, care lucra la secția de tîmplărie, ce să facă cu copiii. Toma, in afară de faptul că și el avea casa lui și nu plătea chirie, o ducea ceva mai ușor, fiindcă nu avea decît un copil, pe Gabi, de vîrsta lui Vale, iar nevasta lui era manichiuristă într-un salon din centrul Bucureștiului și cîștiga bine.

Deși fără un instinct prea treaz al familiei, Toma o ducea totuși bine cu soția lui. La un pahar de vin însă, cînd discutau despre femei, prietenii săi făceau glume groase pe socoteala soției lui, care, ziceau ei, „nu poți să juri dumneata că femeia, cînd ține ea o palmă așa frumoasă, nu bătătorită ca a dumitale, în mîinile ei să nu-i placă!" Toma ridica din umeri. „I-o fi plăcînd, nu pot să jur, răspundea el. Dacă s-ar întîmpla, n-ași avea nimic contra numai să aibă grijă, să se ducă și ea mai încolo, să n-o vadă cineva." Răcnete de veselie, răgușite, zguduiau circiuma. Ceilalți nu știau însă că, înainte de a se căsători, Toma o urmărise de cîteva ori pe Veronica prin geamul salonului unde își cîștiga leafa ei, cu șapca trasă pe ochi și se liniștise; cum lucra el cu rindeaua la scîndurile și materialele lui pentru vagoane, așa lucra și ea la mîinile tipilor ălora; era o meserie și asta... Sentimentele lui pentru ea se manifestau printr-un fel aparte de ușurință și detașare glumeață, avînd tot timpul aerul că pe el nu l-ar supăra cine știe ce dacă ei i-ar veni cheful să-l părăsească, fapt care nu displăcea de loc femeii, dimpotrivă, se lăuda cu el peste tot și nu mai putea după el. Înainte de căsătorie el îi spuse: „Știi, dragă, tu ai încă timp să... vezi, așa cum ești tu... cum devine cazul, poate ar fi mai bine... în sfîrșit poate că ți-ar place unul mai bogat și mai...". Și spunînd aceste fraze, el le însoțise de o mimică expresivă, mișcînd din palmă și din cap, vrînd să arate cum stăteau lucrurile pe față și pe dos, rămînînd apoi tăcut și serios și așteptînd efectul destăinuirii sale, oricare ar fi fost el. Vroise să sugereze, chipu-

rile, că grija lui pentru viaţa unei femei la care ţinea era atît de mare, încît simţea că poate să renunţe totuşi la ea dacă ea ar fi astfel mai fericită. Mai sigur era că în clipa aceea era el însuşi plin de un farmec natural, pe care ea i-l ştia încă de la Olteniţa, cînd intra peste el în atelierul tatălui, şi el o prindea şi îi vîra talaş pe spinare. A înţeles din prima clipă ce vroia el să spună, a izbucnit în rîs şi l-a tras de păr într-un fel parşiv, muşcîndu-l de ureche şi şoptindu-i ameninţător: „Nu, Tomiţă, nu scapi tu de mine cu una, cu două". Ţinea la el atît de mult, încît sentimentele ei se revărsau şi asupra fratelui lui. Aşa se explică de ce în ziua cînd Petrică veni la ei să discute cu fratele său ce să facă cu copiii, ea produse asupra bărbatului şi a cumnatului o surprizâ... Îndoiala şi îngrijorarea se refereau mereu la Constanţa, care vroia să fie dată la liceu. Petrică nici nu se gîndea la asta, dar se întreba totuşi ce să facă, unde s-o dea, ce soartă să-i pregătească. Unde s-o de-a? Ce să-i facă? „De ce, nene? întrebă Veronica, amesteeîndu-se în discuţia bărbaţilor, de ce să n-o dai la liceu? Unde ai vrea s-o dai? Lasă, pe Constanţa am s-o ajut eu ..."

Uimiţi, fraţii se uitaseră la ea bănuitori, stăpînindu-şi posomoriţi bătăile puternice ale inimii. Sînt bucurii mari care trebuie frînate cu grijă, căci adesea pornirile prea generoase se retrag tot atît de brusc precum au ţîşnit. „Da, dragă cumnată, spuse Petre cu un glas răguşit, dar vă trebuie şi vouă, aveţi şi voi un copil şi ştiu eu că aşa ar fi frumos, şi fata n-ar uita ea cine a ajutat-o, dar. .." „Nene, îl întrerupse femeia, ne ajutăm cu ce e. Cînd n-o mai fi s-a sfîrşit! Gabi al meu are de toate, nu trebuie să-ţi faci griji.

Adevărul era că femeii îi plăcea mult viaţa de familie, să facă copii mai mulţi, să-i îngrijească, să-i facă mari şi să le dea drumul în lume, însă visul acesta nu i se împlinea, după naşterea lui Gabi rămăsese cu un beteşug.

XIV

INTRÎND LA LICEU, Constanţa se arătă şi mai puţin strălucită la învăţătură, spre uimirea tatălui, care se aştepta, judecind după dorinţa ei de a urma liceul, s-o vadă de astă dată scînteind de inteligenţă şi cunoştinţe. Dimpotrivă, se făcea parcă şi mai molîie, mai neîndemnatică şi mai uitucă. „Ce înveţi tu.

Tanța, acolo la liceu? o întreba tatăl. Înveți ceva, sau cheltuim degeaba cu tine?" „Învăț, tăticule!" răspunse copilul. „Ce înveți? Ia spune-mi și mie! Hai, spune ce înveți? Păi dacă nici tu nu știi ce înveți, atunci de ce mai tocești degeaba încălțămintea?" încheie cazangiul cu o nedumerire și pentru el însuși că o mai lăsa să se ducă în loc s-o țină acasă să învețe măcar gospodăria. (În realitate, în aceste nedumeriri se amestecau și șoaptele lui Anghel care ucenicea sîrguincios la secția de tîmplărie a *Atelierelor* și spunea că el n-are nevoie de liceu și nu vede la ce-i poate folosi cuiva liceul.) „O mai lăsăm anul ăsta (era în al doilea an), îi spusese cazangiul nevestei, și pe urmă gata! Ce să facă ea, la urma urmei, cu liceul? E plină țara de *bacalaureați, o* s-o dau la Fabrica de tutun, șă învețe o meserie ca lumea."

Fata nu zise nimic, nu plînse, nu dădu nici un semn că hotărîrea o lovea, dar continuă să se ducă la școală, și cum tatăl nu plăti taxele de înscriere și nu-i cumpără cărți, o mai lăsară să se ducă atît cît o mai primeau, dacă aveau s-o mai primească mult fără taxe. Îi trase însă pe sfoară, căci ea știa că tanti Veronica și unchiul Toma o ajutaseră încă de la început, și se duse la ei s-o mai ajute „măcar un an, numai un an, tanti, și n-o să uit toată piața".

Veronica gîndea: „săraca, nu se pricepe la nimic, îi place cartea, dar nici la carte nu se pricepe; trebuie ajutată, asta e, este un copil care are nevoie de ajutor, altfel se prăpădește... Toma, îi spuse ea bărbatului, s-o mai ajutăm un an, ce zici?". „O mai ajutăm, dar de ce nu învață și ea mai bine?" zise Toma, care știa că fratele său era dezamăgit de această fetiță. „Auzi ce zice unchiul, spuse Veronica. De ce nu înveți mai bine?" „învăț, tanti!" „Cum înveți? Păi așa se învață? zise unchiul. Un copil de muncitor trebuie să fie spirt la învățătură, că noi n-avem altă avere decît mintea! Ar trebui să fi luat cîte două clase într-un an, nu așa ca tine, care abia te tîrîi pe la coada clasei. Lasă, că știu eu, ți-am văzut eu ție notele..."

Astfel că mai urmase un an la liceu... În anul acela însă, mama, n-o mai cruța de la treburi, și adesea lipsea de la cursuri. Nu se prindea nimic de ea și era ciudat cîtă bătaie putea să rabde, căci cu cît intra mai adînc în treburile gospodăriei, cu atîta o zăpăcea parcă și mai mult taina lor. Priceperea întîrzia să apară la acest copil și pricina bătăilor era tot ea, căci o înșela pe maică-sa cu străduința ei, făcînd-o să-i încredințeze treburi pe care apoi, cînd încerca să le ducă singură la capăt, pricinuia pagube familiei. „Tanța, ai grijă de mîncare pînă mă întorc de la prăvălie", zicea mama, și mîncarea se afuma. „Uită-te

la mine cum se calcă o bluză", spunea mama, și copilul se uita, și cînd fu lăsată singură, uită fierul încins și arse rufa. „Măcar spune-mi că nu ești în stare: Nu pot! și atunci te-ași lăsa în pace", zicea mama exasperată.

O dată o descusu o vecină și divulgă astfel secrete de-ale familiei. Mama strigă la ea: „Să pleci de-acasă, să te duci, că mi-ai mîncat sufletul". Dispăru și o căutară noaptea pe uliță. Întrebînd lumea, o găsiră în magazie, ascunsă în dosul lemnelor. Stătea lîngă stivă cu tîmpla firavă rezemată de un butuc și dormea, împăcată și părăsită.

În cele din urmă, mama înțelese: copilul ăsta creștea greu. Începu să-i ghicească sufletul prin ochii ei mari, adesea speriați sau poate prea uimiți în fața acestei lumi necruțătoare care cerea de la ea parcă prea mult și prea de timpuriu s-o cunoască. N-o mai pedepsi, dar nu încetă s-o țină lîngă ea și s-o învețe și nici nu mai băgă de seamă că pe lîngă toate mai era și urîțică și slăbuță și că hainele stăteau rău pe ea, iar pieptănătura, oricum i-ai fi făcut-o stătea pe capul ei străină și lipsită de farmec. Foarte rar îi era necaz mamei că niciodată acest copil nu reținea atenția cuiva cînd vorbea. Întîrzia în creștere ca un pom ciudat care, deși e destul de mare ca să dea roade, lăsa să treacă peste el primăveri după primăveri și tot nu înflorește. Ce se va alege din ea? Vale, parcă din milă, făcea unele treburi în locul ei, dar pe furiș, să nu-l vadă cineva, ca și cînd i-ar fi fost rușine.

într-o după-amiază, mama se duse pe la părinți, dar găsind prăvălia închisă se întoarse acasă. Tatăl și Anghel erau la *Ateliere*. În odaie auzi glasurile copiilor și ceva îi atrase atenția, nu făcu zgomot, se așeză pe sofaua din sufragerie și începu să asculte. „Încă o dată, Vale", spunea fata. Vale începu să spună ceva cu glas tărăgănat de școlar: „Cauza pentru care a izbucnit războiul Troiei a fost din cauză că..." Fata îl întrerupse: „Cauză din cauză nu se poate: Mai spune o dată!" „Războiul Troiei a izbucnit din cauză că Elena a fost furată de Paris și atunci Menelaos .. ." „Vale, eu îți pun ție întrebări, și tu spui lecția ca un papagal." Mama dădu puțin la o parte perdeaua care acoperea glasvandul și începu să se uite la copii. „Repet întrebarea. Vale, fii atent: Care au fost cauzele războiului Troiei?" „Tanța, dar am răspuns." „Răspunde frumos și limpede: Cauza războiului Troiei au fost următoarele: repetă!" Vale repetă și începu să înșiruie cauzele acelea unele după altele. „Bine, zise ea apăsat. Să știi că cel mai greu examen e cînd ți se pun întrebări. Atunci se vede dacă ai *înțeles* lecția, că de în-

văţat e uşor să înveţi ca un papagal. La cursuri e mai lesne, că te ascultă în fiecare zi, dar în particular o să-ţi fie greu la examen, că o să-ţi pună numai întrebări." „Tanţa, o să mă asculţi în fiecare zi?" „O să te ascult eu, Vale, cît o să pot, dacă o să mai am timp, că dacă tata mă dă la fabrica de tutun, cînd o să viu acasă trebuie s-o ajut pe mama..."

„Trebuie s-o ajut şi eu să înveţe mai departe, îşi spuse mama hotărîtă, avînd sentimentul că se află în faţa unui copil care mai putea fi încă sprijinit să-şi găsească drumul lui adevărat. O s-o las mai încet cu treburile casei şi să-şi urmeze liceul în particular ..."

Dar fusese cu neputinţă s-o ajute. În anul următor, cazangiul, după străduinţe şi rugăminţi îndelungate în dreapta şi în stînga — „are trei clase de liceu", insista el —, izbuti să facă să fie angajată nu la Fabrica de tutun, ci într-o muncă mai uşoară şi mai bine plătită, la *Ateliere,* la controlul tehnic al secţiei de strungărie. Numai pe Vale îl lăsară să urmeze liceul în particular, mai ales că promitea să dea cîte două clase într-un an. Constanţa încercă şi ea, dar acasă, de trudită ce era, adormea cu capul pe carte. Izbuti să mai dea un an, dar la examenul pentru cursul superior căzu.

XV

INDATĂ DUPĂ RĂZBOI află de la una din fostele ei colege, cu care se întîlni într-o zi şi care ca şi ea nu izbutise să treacă în cursul superior, că acum cu patru clase de liceu putea să fie numită foarte uşor suplinitoare la o şcoală primară, trebuia doar să facă o cerere la minister ca să-i aprobe numirea. Cu toate că între timp se calificase la serviciul central de dispeceri şi avea un salariu destul de bun, Constanţa părăsi imediat *Atelierele* şi intră ca suplinitoare chiar într-o şcoală din cartier. Ministerul aprobă numirea fără greutate, căci învăţătorii erau de obicei ofiţeri de rezervă şi mulţi dintre ei pieriseră pe front, lipseau cadrele din învăţămînt. Acelaşi minister aproba pe vremea aceea ca aceşti suplinitori să-şi continue studiile şi să devină învăţători titulari. În doi ani, Constanţa depăşi aceste studii şi în anul naţionalizării industriilor urma cursurile serale de trei ani ale Şcolii pedagogice superioare. Examenul de diplomă ca profesoară îl trecu cu succes. Căpătase

în cinci ani de învățămînt atîta experiență încît la proba de aplicație reuși fără emoții. Avea în față elevi pe care îi vedea pentru întîia oară, dar îi fură de ajuns cîteva minute de conversație cu ei ca să-și dea seama cum să le predea lecția și cum să obțină de la ei reușita.

Lecția ei plăcu, și acest examen fu primul ei succes neîndoielnic, care o încălzi și o făcu să ridice fruntea după atîția ani de efort.

În anul următor îl cunoscu pe doctorul Munteanu și se căsători. Asta se petrecuse vara trecută. Cînd reîncepu noul an școlar, primi într-o zi la școală un telefon de la secția de învățămînt a raionului, care o invita să se prezinte chiar atunci la șeful secției. „Ce-o fi avînd cu mine, tovarășe director?" îl întrebă ea pe directorul școlii. „Nu știu, vezi și dumneata despre ce e vorba, răspunse acesta. Cine știe ce-o fi! Te pomenești că te avansează!" adăugă el cu acel glas al celor care știu despre ce e vorba dar din motive binecuvîntate nu vor **să** spună.

Constanța se gîndi că era posibil să fie într-adevăr detașată de la școala elementară ciclul doi, unde era, la o școală medie. Dorea de mult acest lucru, era profesoară și socotea că i se cuvine. Nu spunea însă nimic nimănui, aștepta să fie apreciată fără să intervină nicăieri.

Șeful secției de învățămînt o primi cordial și prevenitor, o invită să ia loc și începu prin a-i face confidențe referitoare la situația învățămîntului din raionul său. Sînt mulți învățători și învățătoare care fug de sarcinile care li se încredințează și care consideră că misiunea de a înfăptui revoluția culturală nu le revine lor, ci... Vorbea cu un glas coborît și prietenos și spunea că pentru lucruri care ar trebui să meargă de la sine trebuie de fiecare dată să se depună un efort special. „Tovarășe Nicula, despre ce sarcini **e** vorba?" „Am să-ți spun îndată despre ce **e** vorba", răspunse șeful secției. „Tovarășe Necula, vă rog **să** nu mă scoateți din învățămînt!" zise ea neliniștită. I se mai făcuseră astfel de propuneri, nu era prima oară cînd i se spunea că partidul ar avea nevoie de ea în conducerea învățămîntului,. dat fiind faptul că era bine pregătită și că era fiică de muncitori, dar refuzase mereu spunînd că ea pentru învățămîntul propriu-zis **s**-a pregătit și la altceva nu se pricepe. „Nu, nu e vorba de scoaterea dumitale din învățămînt, zise Nicula și adăugă: Colegii și colegele dumneavoastră vă consideră o profesoară bună. Directorul e de părere că dumneavoastră predați cel mai bine, aveți bune metode pedagogice și elevul vă iubește... Ei, tocmai de metodele astea avem și noi nevoie. Trebuie să lichi-

dăm odată plaga analfabetismului din ţara noastră, despre asta e vorba."

Urmase o tăcere. Era vorba deci să fie numită în munca de alfabetizare. Asta era sarcina celor din ciclul întîi, a învăţătorilor. „Pe şantierele oraşului, continuă Nicula, vine mînă de lucru analfabetă, ţărani şi flotanţi, trebuiesc învăţaţi carte. În marile uzine industriale, nici nu există astfel de cazuri... Dar sînt aceşti flotanţi şi mai ales o mulţime de întreprinderi mici, unde stau ascunşi..." Şeful secţiei avea un tabel nominal întocmit pe întreprinderi şi pe străzi, cu numele, prenumele, vîrsta, profesia şi situaţia şcolară a fiecăruia. Fabrica de lanţuri, Fabrica de cărămizi, Fabrica de jucării, Fabrica de frânghii, Fabrica de iaurt, Fabrica de fum (negru de fum), Fabrica de gheaţă, centre de pulpare, depozite, cooperative, centre de congelare. Din toate acestea i se repartizaseră numai cîteva, la celelalte fiind detaşate alte cadre din învăţămînt.

Constanţa plecă pe teren. Conducătorii acestor mici întreprinderi erau într-adevăr avizaţi şi gata s-o ajute. Cei mai mulţi dintre ei nu ascundeau însă că păstrau o amintire puţin favorabilă colegelor ei care munciseră aici în anii precedenţi. Îi povesteau istorii neverosimile şi dădeau din cap cu dispreţ. Cutare învăţătoare căra gaz cu duba în timpul dimineţii la domiciliul elevei, care zicea că n-o să vină ea la lecţie după-amiază fiindcă, vezi dumneata, pierde bonul de ulei, iar o altă învăţătoare plătea din buzunarul ei o spălătoreasă ca să-i spele analfabetei rufele, fiindcă şi asta răcnea: „îmi speli dumneata rufele?".

Tot aşa se va comporta şi noua învăţătoare? O sfătuiră în orice caz să fie foarte severă şi să nu repete aceste greşeli dacă vrea să facă vreo treabă ca şi cînd n-ar fi ştiut că nu pentru că răcneau analfabetele la învăţătoarele lor se speriaseră acestea din urmă aşa de tare încît se apucaseră să le care gaz sau să le angajeze spălătorese. Şi nici pentru că le prinsese cine ştie ce pasiune de a se umili ca să lumineze poporul. Şi nu spuseră nici că ei, în calitatea lor de directori care aveau aceşti salariaţi analfabeţi în întreprinderea lor, nu dăduseră dovadă de mai mult curaj preferind să scoată castanele din foc cu mîinile acelor învăţătoare. Analfabetul era călare pe situaţie! Constanţa începu în orice caz cursurile avînd în minte aceste sfaturi şi promisiuni de ajutor. Dar cum să fie severă? Avea în faţa ei cinci, şapte sau zece elevi, între optsprezece şi cincizeci de ani. Se uita la chipurile lor, buimăcite parcă de efortul de a înţelege, şi simţea cu nelinişte că aceste chipuri refuză să se lumineze şi să se lase cunoscute, cum se întîmpla cu cei mici şi avea o senzaţie

de singurătate, ea şi cînd ar fi explicat unor pari, sau unor dovleci, sau unor momii înţepenite şi uluite. După un sfert de oră una dintre aceste momîi o întrerupea şi îi spunea că „la cinci şi jumătate se deschide la mălai". Numai atîta spunea, propoziţie stranie cu sunet nepotrivit, la distanţă uriaşă de procesul de gîndire al celui mai slab elev dintre toţi elevii cunoscuţi de ea mai înainte şi, pînă să-şi dea seama ce avea de făcut într-o astfel de situaţie, momîia ieşea pe uşă fără un cuvînt. Aici exista totuşi o explicaţie, se întrevedea un univers, undeva se făcea o coadă şi dacă lipseai de la coada aceea pierdeai un anumit aliment. Dar de cele mai dese ori explicaţia nu se producea, momîia se ridica pur şi simplu de pe bancă, arăta o privire albă, complicată în opacitatea ei simulată şi în care hotărîrea de a pleca nu părea măcar să fie rezultatul unui proces interior determinat şi ieşea pe uşă fără un cuvînt. „Mă duc! Plec", atîta tot. Ce i se putea spune? Cînd începu să-şi revină din surpriză şi încercă să-i oprească, severitatea ei nu avu nici un efect. Doar o uşoară pîlpîire în priviri: „Dacă eu plec, dumneata de ce zici să rămîn?" „Nu e voie să plecaţi!" Încercă să-i ameninţe şi nu obţinu decît o umbră de nedumerire şi umilinţă pe chipurile lor: „Ştim că nu e voie... dar plecăm". „De îi lăsaţi să plece?" se miră directorul. „Dar ce pot să le fac?" „Cum ce puteţi să le faceţi? întrebă directorul şi mai nedumerit. Să nu-i lăsaţi să plece!" Şi profesoara, lipsită de experienţă, nu ştiu nici ea să-i răspundă directorului: dar dumneata, care eşti director, de ce nu intervii şi să le atragi atenţia că fără ştiinţă de carte n-o să mai poată să-şi cîştige pîinea? Ar fi fost deodată mai convingător decît tot corpul învăţătorilor din Capitală la un loc.

Totuşi, pe căi ştiute numai de ei, elevii aflau că profesoara căuta sprijin la direcţie şi o săptămînă sau două stăteau cuminţi şi se sileau să înveţe semnele acelea pe care profesoara aceasta vroia, nu se ştie în ce scop, să le vîre în capetele lor. Dar apoi iarăşi începeau să plece, făcînd zadarnică şi chinuitoare peregrinarea ei pe urmele lor. O năpădi îndoiala, „li trebuie cu adevărat omului învăţătura? se întrebă. Este într-adevăr cultura o lumină? Există o deosebire esenţială între un om cultivat şi unul care trăieşte în afara cunoştinţelor pe care i le oferă cărţile? Ce sînt cunoştinţele?" Şi continuă să rumege zile întregi aceste idei care o obsedau. Un om de serviciu, o lucrătoare, îşi spunea, îndată ce iese din această mică încăpere în care i se arată nişte semne cabalistice la tablă, se duce acasă, redevine vesel, se simte bine, îşi creşte copiii, îi face dacă nu-i are, petrece de sărbători cu rudele şi cu prietenii, există independent

de cultură, într-un fel natural, într-o lume în care satisfacerea trebuinţelor dă bucurie şi fericire. Întrucît cultura schimbă cursul fundamental al acestor curgeri? (E vorba de cultură, şi nu de calificare, fiindcă fără cunoştinţe nu s-ar fi făcut nimic din tot ce există.) Un învăţător sau un profesor reprezintă media între un analfabet şi un erudit. Ce reprezintă de pildă viaţa colegului ei cutare? În trecut el a provocat moartea unui elev, persecutîndu-l cu abilitate pînă ce copilul s-a sinucis. Un ins făţarnic. După 23 August nu numai că a continuat să rămînă în învăţămînt, dar a fost multă vreme chiar director al şcolii. Era căsătorit şi avea copii mari, botezaţi cu nume neaoşe, romane: Romulus, Remus, Titus, Ulpius, îşi bătea soţia cu cruzime şi nu se sfiise s-o ameninţe pe colega lui, Fierbinţeanu, că o zboară din învăţămînt dacă nu vrea să se culce cu el. Şi o zburase. Cum se comportaseră unii colegi de-ai ei din corpul didactic la şcolii faţă de acest director? Se acomodaseră cu el, îl linguşeau şi se temeau de el, ba ajunseseră chiar să-l respecte. Printre ei se afla şi un tînăr profesor, inteligent şi foarte bine pregătit, îi făcuse de la început curte Constanţei şi ea fusese cît pe-aci să se îndrăgostească de el. Descoperise însă curînd că şi tînărul acesta, deşi îl detesta pe director, se arăta totuşi curios să descopere în ce consta forţa lui, zicînd că e „o forţă" şi, fără s-o afirme vreodată deschis, se putea ghici din felul lui de a gîndi că această aşa-zisă forţă e ceva firesc şi real, în ordinea naturală. Astfel că, pînă şi acest tînăr cu adevărat luminat şi subţiat de cultură se comporta şi el ca şi ceilalţi, învăluindu-se însă într-o ceaţă de formulări mai subtile.

Fu invitată la raion, şi şeful secţiei de învăţămînt, tovarăşul Nicula, se supără aşa de tare încît Constanţa se gîndi pentru întîia oară cum ar putea să facă să se întoarcă îndărăt la *Ateliere* la serviciul de dispeceri. „Dumneata nu-ţi faci datoria, îi spuse el. Ai uitat ce ţi-am spus data trecută să vii la mine dacă se ivesc greutăţi care te depăşesc, aşa ţi-am spus. De ce n-ai venit?" „Tovarăşe Nicula, astea nu sînt greutăţi care mă depăşesc", răspunse ea îndîrjită, dar fără să mai dea alte explicaţii. „Atunci de ce merge prost treaba? Văd că dumneata nu procedezi cum a făcut colega dumitale, să dai certificate false, dar nici altceva mai bun n-ai găsit!" „Nu, n-am găsit", răspunse ea în acelaşi fel şi şeful secţiei se mai potoli şi o luă mai domol, „Tovarăşă Munteanu, după cîte ştiu eu, elevii dumitale vin la lecţie, dar pe urmă pleacă. De ce îi laşi să plece?" „Ce pot eu să le fac?" „Închide uşa, reazemă-te cu spatele de ea şi spune-le: «De ce fugi dumneata, tovarăşe, de învăţătură? Dumneata ştii

că statul este condus astăzi de muncitori şi ţărani? Ce crezi dumneata, că un stat poate fi condus de oameni care nu ştiu nici măcar să citească un ziar? Cine vrei să conducă treburile statului, stimate tovarăşe, dacă dumneata nu vrei să înveţi!? Ia loc în bancă şi pune mîna şi învaţă, că nu e glumă!» Asta să le spui şi ai să vezi că o să meargă!"

Bineînţeles că n-a mers. Unul a răspuns astfel: „Ei, dacă e vorba că o să ajung să conduc treburile statului, o să vin să învăţ", şi pe loc s-a şi cărat. Tovarăşul Nicula a început să rîdă cînd Constanţa i-a relatat acest răspuns. „Acum îmi dau seama ce e cu dumneata, a spus el uimit privind-o cu multă simpatie: eşti un copil. Lasă, că o să trec într-o zi să-ţi dau o mînă de ajutor."

S-a ţinut de cuvînt şi a trecut în inspecţie. „Care e capul acela de lemn care vrea să ajungă ministru şi nu ştie să iscălească? Ia arată-te la faţă", a cerut el. Întâmplător, elevul era acolo. „Ce meserie ai dumneata?" l-a întrebat. „Paznic de noapte!" „Vezi să nu-ţi măresc leafa, i-a spus tovarăşul Nicula. O să fii atunci un mare şef! Tovarăşul director nu ţi-a spus pînă acum că s-ar putea să-ţi mărim leafa?" „Nu mi-a spus, dar n-ar fi rău!" a răspuns paznicul cu un zîmbet prostesc. „Eu zic că n-ar fi rău să pui mîna să înveţi, să nu te pomeneşti într-o zi că nu mai eşti bun nici de paznic de noapte, dar-mite de zi! Ce părere ai?"

Argumentul ăsta ar fi trebuit adus mai de mult, dată fiind eficacitatea lui, care nu întîrzie să apară de îndată. Pe de altă parte, ea însăşi începuse să se obişnuiască cu ei. Că feciorul e bolnav şi se prăpădeşte cu băutura, se plîngea una, că iubeşte o fată care iubeşte pe altul fiindcă acel altul e îmbrăcat mai bine şi cîştigă mai mulţi bani — Dumnezeu ştie cum îi cîştigă, e un pungaş care de două ori a fost prins cu gestiunea lipsă — iar fiul ei nu se pricepe la de-alde astea, că l-a crescut băiat cumsecade şi cinstit, îl bătea bietul tat-său cu băţul cînd îl prindea că nu se ţine de meserie. Acum e singură şi n-are putere asupra lui, îl vede zi de zi cum se omoară cu băutura şi nu ştie ce să-i facă, să nu se mai gîndească la aia, şi uite-aşa ... uite-aşa!... Şi femeii bătrîne îi dădeau lacrimile la tablă, şi mîna ei, ciudată, mărită, umflată şi crestată de miile de rufe şi duşumele spălate în decursul vieţii, nu mai ştia cum să ţină creta în mînă, o mişca cu un gest conţinut şi retezat şi rămînea cu ea în aer, ca un simbol al neputinţei chemată să poată.

XVI

INTUIȚIA ACESTOR EXISTENȚE ȘI DRAME OBSCURE o avusese de mai înainte, cînd ea însăși abia împlinea douăzeci de ani din pricina copiilor le uitase, fiindcă creierul copiilor era ca aluatul și făceai ce vrei cu el, pe cîtă vreme al analfabeților era asemănător unor pietroaie. Ce poți să le faci unor pietroaie? Cel mult poți să le spargi, pe cîtă vreme copilul, chiar cînd îl vezi pentru întîia oară și chiar cînd el își ține cu grijă ascunsă taina lui, sufletul îi rămîne tot dezvelit și sensibil la educație. Pe vremea cînd era suplinitoare și în același timp studentă se duse o dată în tîrgul Moșilor cu Vale și cu mama, să vadă tîrgul și mama să cumpere o stropitoare, și cunoscuse acolo un astfel de copil.

Era înghesuială marc, mirosea a ulei prăjit și a gogoși și aerul țipa de sunetele ascuțite ale trompetelor și în depărtare zburau în aer scaunele tiribombelor, cu oameni în ele, însoțite de cîntecul clarinetelor. Se vedea și „zidul morții", desenat în culori țipătoare, cu o femeie pe motocicletă urcînd în jurul unui fel de puț de scînduri. Era răcoare, aproape frig, plouase toată noaptea.

Ocoliră și ajunseră la marginea tîrgului. Zgomotele bîlciului păreau că se amestecă și se agață unele de altele, ca un ghem care nu se mai desfăcea și rămîneau acolo prizoniere ale propriului lor vîrtej. Aici era însă liniște. Stăteau înșiruite grămezi de oale și străchini, ulcioare, farfurii de pămînt înflorate, borcane de sticlă întinse pe pămîntul gol. În spatele unei asemenea grămezi, pe marginea unei gropi, dormea un copil.

— Puștiule, scoal' în sus, că răcești, e pămîntul umed, zise Constanța. Ai să răcești, nu dormi aci, repetă ea.

Era îmbrăcat într-un trening albastru și era desculț. Se trezi și se uită în sus la femeia care îi vorbea.

— Văd că ești băiat mare, de ce nu dormi acasă? Du-te acasă și te culcă. În ce clasă ești? Cîți ani ai?

El nu spuse nimic. Nu era un copil vagabond, treningul de pe el era curat.

— Din ce pricină nu poate un copil să doarmă acasă la el? îl întrebă Constanța pe Vale. Îi e somn. Ai dormit azi-noapte acasă?! îl întrebă tare pe băiat.

El negă din cap. Spuse însă unde stătea. Era prin apropiere. Avea doisprezece ani. Și odăi cîte aveau ei acasă? La în-

ceput nu vru să răspundă. Apoi, deodată își ridică ochii la ea și spuse că aveau o singură odaie.

— Și n-aveți loc, sînteți mai mulți frați? întrebă Constanța, și fiindcă el își feri privirea în lături nu-l mai întrebă nimic.

Fusese gonit de-acasă, sau fugise el? Era din pricină că erau mai mulți frați și n-aveau loc? Asta era puțin probabil.

Părea cu totul subjugat de acest secret al său. Se uita în sus la ea și parcă dorea ca vocea ei să se audă din nou. Umerii lui abia căpătau formă prin treningul larg. Avea o frunte de o puritate izbitoare și tîmple parcă din petale sidefii. Constanța îi cumpără o gogoașă.

— Fiindcă nu vrei să-mi spui de ce nu dormi noaptea acasă, acum am să te las, zise Constanța.

El rămase nemișcat și tăcut. Se uita la ea fără să clipească, cu privirea încărcată de taina aceea a lui care îl oprea s-o divulge. Era o taină care nu-l chinuia de loc, dar care coborîse parca prea adînc în el și încetinea acolo ceva, împiedicîndu-l să vorbească.

Femeia se pierdu prin mulțime.

Șase ani mai tîrziu, băiatul lucra la o gospodărie de stat, la o fermă, și într-o dimineață îi adună brigadierul în dormitor. Erau el, o fată pe care o chema Ileana, unul căruia i se spunea nea Costache, un țăran proaspăt angajat și un paznic. Lîngă o fereastră, magazinerul așezase o măsuță și alături o tablă neagră.

— Stați acilea, că acuși vine, zise brigadierul, e în birou la director.

Constanța intră după cîtva timp, dădu bună ziua și se așează la măsuța aceea. Făcu apelul.

— Da, prezent, zise acel nea Costache și se pregăti să facă ceva sau să se supună la ceva, dar străina, după ce îi aruncă o privire, citi alt nume.

— Burlacu Ilie, zise ea.

— Răspunde, Iliuță, ce-ai rămas așa holbat? zise directorul.

El răspunse *prezent* și se roși foarte tare. Privirea femeii avu o lucire. Strigă și celelalte nume, apoi directorul plecă.

In fiecare joi și vineri dimineața la orele zece să vă găsesc pe toți adunați aici, zise ea. Trebuie să învățați cari/e. Se uită la Burlacu și rosti cu alt glas: E mică lumea nu-i așa Iliuță?

Inginerul zootehnician intra adesea în dormitor în timpul lecțiilor și se uita la această necunoscută îmbrăcată bine care se

ocupa de muncitorii lui. Era un tînăr cu faţa atinsă de soarele şi vîntul cîmpiei, cu o expresie de provincial la marginea Capitalei.

Elevii aceştia erau răbdători, chiar şi ţăranul, deşi nu arăta de loc convins. „Eu învăţ, părea el să spună, dar la ce mi-o fi folosind învăţătura asta, numai dracu poate să ştie." Îi absorbea însă pe toţi prezenţa ei, şi după terminarea lecţiei nu se grăbea nici unul să plece, ca şi cînd mirajul ce li se deschidea o dată cu însuşirea acelei ştiinţe ce te făcea să poţi citi şi aşterne pe hîrtie gînduri care pînă mai înainte se pierdeau în vînt ar fi fost unul şi acelaşi lucru cu existenţa particulară a acestei femei, care se afla în posesia deplină a tainei.

— Puteţi să plecaţi, zise profesoara într-o zi. Rămîne doar tovarăşul Burlacu, care dă examen.

Nu voiau însă să plece, erau veseli şi curioşi şi asistară la micul examen la care băiatul răspunse fără şovăieli.

Constanţa îi întinse certificatul. El îl ţinu cîteva clipe în palme, apoi îl îndoi cu grijă în două şi în patru şi îl vîrî în portofel. Cînd profesoara se pregăti de plecare şi dădu bună ziua, o umbră trecu prin privirea lui. Se întoarse cu spatele la ceilalţi şi o aşteptă, o însoţi deschizîndu-i uşa. Afară continuă s-o însoţească mergînd alături de ea, cu o jumătate de pas mai în urmă, călcînd agale, cu capul plecat, ca şi cînd o greutate i-ar fi apăsat grumazul.

Îi deschise poarta. Elevul ridică asupra ei aceeaşi privire de odinioară, senină, descoperită, intensă.

— Acum pot să mă înscriu la A.V.S.A.P., la şcoala de şoferi, zise el, şi în aceeaşi clipă o expresie de triumf îi inundă faţa.

Ea rămase cîteva clipe tăcută, parcă reflectînd. Îi zise:

— Bine, îţi urez succes.

Se îndepărtă apoi spre şoseaua asfaltată. El rămase în poartă urmărind-o cu privirea. Nu se clinti din locul său nici cînd silueta ei nu se mai văzu de loc.

Şapte luni mai tîrziu, după trecerea iernii, acest băiat o aştepta la ieşirea din fermă, într-un turism mare şi negru. Ajunse şofer.

O duse acasă şi ea îi spuse să urce. El se dădu jos şi deschise capacul. Drese sau controlă ceva, apoi închise la loc şi se uită în sus. Începu să urce scările. În prag îşi aruncă privirea asupra interiorului. O uşă deschisă făcea să se zărească de la intrare o odaie cu un birou în ea. În spatele biroului se vedeau rafturi înalte. Ea se duse şi închise uşa aceea şi îi spuse să ia loc.

— Vrei să iei masa cu mine, Iliuță? Ai cumva treabă, trebuie să pleci undeva? A cui e mașina?

— V-am spus, a Academiei, lucrez la Academie.

Își puse un șorț peste rochie, se spălă pe mîini, și aprinse aragazul. Băiatul se așează pe un scăunel și se uită la ea cu privirea pe jumătate închisă.

— Acum poți să-mi spui de ce dormeai în ziua aceea cînd te-am găsit eu, pe un maidan în Obor? îl întrebă Constanța. Era adevărat ce mi-a spus mie o vînzătoare de-acolo de la Obor?

— Ce v-a spus?

— Că te dădea maică-ta afară din casă.

— Nu, nu mă dădea.

— Atunci de ce ai fugit de la ea?

O roșeață violentă i se urcă băiatului în obraji și avu un gest vag cu palma, parcă ar fi vrut să gonească de pe frunte ceva care îl dogorea.

— Pentru că a vrut să mă omoare, spuse el.

Constanța spărgea ouă și auzindu-l, rămase o clipă înmărmurită.,

— E adevărat ce v-a spus fata-aia, continuă băiatul, plecam de-acasă ca să rămînă noaptea cu omul ăla la ei. Dar nu era nevoie să mă dea afară, plecam singur. Și într-o seară ara plecat tot așa, dar m-am întors și m-am pitit după colțul geamului, să-i aud ce vorbesc. Și el zicea: „Trebuie să-ți intre-n cap că eu cu vițelul altuia nu te iau" (adică eu eram vițelul ăsta), și trece un timp lung și pe urmă o aud pe ea cum zice foarte hotărîtă: „Scap eu de el!" Am început să tremur și am fugit. Dumneavoastră m-ați întîlnit chiar atunci, a doua zi!

Constanța se uită la el încremenită. Nu apăruse în sufletul lui, după atîția ani nici o urmă de îndoială asupra înțelesului pe care îl dăduse el cuvintelor mamei sale. „Un copil de obicei își iubește mama și nu se naște în mintea lui gîndul că ea poate să-l omoare decît dacă o Spaimă teribilă însoțește acest gînd, își spuse Constanța. O fi el un copil slab, sau ea o mamă ucigașă?"

— Si de atunci n-ai mai văzut-o?

— Nu.

— Ești un băiat fricos?

El surise liniștit și sigur de sine. Nu răspunse nimic. Înțelesese la ce făcea ea aluzie, dar convingerea lui era așa de nezdruncinată că maică-sa vrusese cu adevărat să-l omoare, încît nu simțea nici o nevoie s-o dovedească.

— Du-te, totuși, s-o vezi, insistă Constanța.

/

El clătină din cap: Nu. Deloc. Şi minute în şir nu mai vorbiră nimic, timp în care ea pregătea dejunul.

Se aşezară apoi la o masă mică lîngă geamul bucătăriei. El se uită afară. Se zăreau în depărtare parcul şi bulevardele oraşului.

— Iliuţă, eu vreau acum să dorm, zise ea la sfîrşit. Dacă poţi să mai mergi cu mine undeva departe, unde am eu treabă, cu sau fără maşină, bine, mă aştepţi sau te întorci peste două ceasuri, dacă nu ...

El zise că o aşteptă. Ea se închise în dormitor şi băiatul rămase în hol, într-un fotoliu. Stătu cîteva minute nemişcat, apoi se ridică în vîrful picioarelor şi începu să se uite la acuarelele de pe pereţi. Ajunse în dreptul uşii prin care se vedea de la intrare biroul. Apăsă încet pe clanţă, şi uşa se deschise, se rezemă de prag şi plimbă privirea peste obiecte. În rafturile înalte erau prea puţine cărţi, ca să nu se înţeleagă că fuseseră golite... Casa prea mare ca să nu-ţi dai seama că cineva lipsea din ea, bărbatul ei, al fostei lui profesoare... Închise uşa la loc, se întoarse în fotoliu şi nu se mai mişcă. Numai privirea îi lucea absorbită, întoarsă în sine.

Din ziua aceea începuse să vină regulat dimineaţa cu maşina şi o ducea în punctul cel mai îndepărtat unde avea ea lecţii atunci. La început ea nu zise nimic, dar apoi se supără şi îi spuse să nu mai vină. El nu mai veni în mod regulat, dar venea totuşi din cînd în cînd şi atunci ea nu mai zicea decît de formă că se va supăra dacă îl va mai vedea că vine...

XVII

— ATUNCI NE-AM ÎNŢELES, Iliuţă, la ora şase mă aştepţi la Fabrica de cărămizi, zise Constanţa în timp ce el oprea. Vino fără maşină că nu e a ta... N-are nici un rost să ai vreo neplăcere, abia intrat în serviciu.

Constanţa merse apoi pe jos pînă ce ieşi la cîmp deschis. Deşi circulaţia pe şoseaua asfaltată se scurgea neîntrerupt, cu uruit de camioane grele care cutremurau aerul şi cu zdrăngănit persistent de căruţe cu roate care se îndepărtau greu de ureche şi zgomotele oraşului se auzeau încă înapoi, tăcerea cîmpiei începea să domnească şi întinderile verzi şi bolta cerului

parcă se lărgiră şi rămaseră încremenite. Constanţa îşi continuă drumul ei încet ca o furnică singuratică pierdută în aceste spaţii mari, şi curînd o luă pe un drum lateral care o ducea printre nişte aşezări izolate, case mici, cu trotuare de pămînt. Dispăru pe o poartă înaltă, care ascundea privirii ceea ce era dincolo de ea şi pe care scria *Fabrica de frînghii.*

După un ceas reveni în oraş şi intră într-o brutărie. Îndată ce trecu pragul în marea încăpere unde zăceau întinse în copăi corpurile uriaşe de cocă, unul dintre lucrători sări de la locul lui şi dispăru repede undeva. Se întoarse curînd împreună cu alţii pe care îi adunase de prin curte şi magazii.

La orele unsprezece Constanţa ieşi de la Fabrica de pîine şi porni din nou pe străzi. Intră pe poarta unei clădiri modeste, cu ziduri vechi, aşezată la rînd cu clădirile obişnuite, pe una din şoselele cu circulaţie intensă care treceau prin preajma cartierului Obor; în spatele ei se ridicau schele. Pîrîiau pistoanele cu aer comprimat, un escavator încărca şiruri de camioane cu pămîntul scormonit. Se turnau fundaţiile, se vedea la cinci metri adîncime cimentul proaspăt alb-cenuşiu şi pînza de jgheaburi cu sîrma cu desenul retezat de la bază al viitoarei clădiri.

Avea aici patru elevi, tineri ţărani proaspăt angajaţi, care deşi semnaseră statul de salarii prin punere de deget pretinseseră că ei ştiu totuşi carte şi nu vruseseră să se prezinte la lecţii. Pînă la urmă se prezentară şi dovediră că nu mint, ştiau să scrie şi să citească, dar în felul lor, amestecînd literele de mînă cu cele de tipar şi folosind alandala minusculele cu majusculele. Deformau chiar şi cuvintele, ca şi cînd nu le-ar fi plăcut cum sunau ele în limbajul vorbit.

La ora douăsprezece trebuia să vie toţi patru, mai avea o jumătate de oră, şi Constanţa intră în fabrică. Dintre salariaţii neflotanţi ai întreprinderii — fabrică de jucării — mai rămăseseră trei: o vopsitoare de vreo patruzeci de ani, un om de serviciu şi o lucrătoare foarte tînără, de la secţia croitorie, o fată cunoscută bine de toată lumea. Constanţa asistase într-o zi la o scenă care se petrecuse în faţa întreprinderii. Soţia instalatorului fabricii o pîndise la ieşire pe această Jeni şi-şi înfipsese mîinile în părul ei coafat. Ţipetele ei de spaimă, mulţimea care se adunase şi sărise în ajutorul ei nu-i mai foloseau la nimic. Fusese trîntită pe bordura trotuarului şi soţia înşelată îi smulgea din rădăcini cîrlionţii. Jeni răcnea şi se zvîrcolea jos sub mîinile pricepute, necruţătoare şi îmbătrînite ale soţiei, pînă ce venise bărbatul, care printr-un singur gest o redusese pe răzvrătită la ascultare şi o luase de-acolo acasă.

Constanța se întîlni cu Jeni la poartă; venise la lecție mai devreme și aștepta în cabina portarului, stătea de vorbă cu el. Se spunea că portarul își pierduse capul după ea, voia să-și lase nevasta, cu care avea doi copii, și să se însoare cu Jeni. Portarul era însă membru de partid și se pare că acolo în organizație cineva ridicase problema lui, îl puseseră în discuție și îl sfătuiseră că ar fi mult mai folositor pentru el dacă și-ar băga mințile în cap. Fusese și el, trei luni de zile, elevul Constanței și lecțiile se țineau în a doua cămăruță a pazei; el păstra cheia și avea grijă să fie întotdeauna curat și să nu lipsească nimic din materialul didactic.

Se ridică în picioare și o salută tăcut și respectuos, dar posomorît la față, întunecat și parcă chinuit de ceva. Jeni era cu el și împrumutase și ea ceva din îngrijorarea lui, se vedea că puneau ceva la cale împreună sau se apărau de ceva care îi amenința pe amîndoi.

— Bună ziua, zise Constanța răspunzînd la salut. Tovarășa Coliban a venit?

Portarul spuse că nu. Ea îl rugă să fie anunțată îndată ce se strîng toți.

— Bine, zise portarul.

Constanța pătrunse în sala mare a fabricii și se pierdu printre secțiile ei. O secție însemna aici nu mai mult decît o masă de cîțiva metri. Zăceau pe ea rochii minuscule, colorate, căruciоare de-o palmă, sau vapoare mari de pasageri, și tramvaie, și camioane de mare tonaj, împrăștiate ca într-o catastrofă. Doi sau trei Guliveri le întorceau cu roțile în sus, contemplînd minute întregi mecanismele lor, vîrîndu-le cîte ceva înăuntru... Mai încolo, parcă strălucea soarele peste o pădure cu o colibă galbenă cu geamuri albastre și se vedeau prin preajmă iepuri și măgari, pițigoi, cîini, pelicani, trăind laolaltă. Un urs aplauda pocnindu-și labele în care avea fixate niște plăcuțe de aramă, zbuciumîndu-se parcă de entuziasm. Constanța privea totul, fascinată. Și cum nimeni nu se uita la ea, și toți își vedeau de lucru absorbiți, nu se feri cînd brusc lacrimi mari îi țîșniră din ochi și i se rostogoliră pe obraji... „Ar fi avut acuma două luni copilul meu" gîndi ea.

Se întoarse acasă pe la orele două. Soarele bătea pieziș în ferestre și arunca pînă în mijlocul odăii umbra celor doi plopi tineri care străjuiau în fața casei. Se vedea cum vîrfurile lor abia înmugurite, proiectate pe bolta cerului, se legănau din cînd în cînd și umbrele lor se încurcau pe covorul roșu care luminat de soare căpăta reflexe violete.

Intră în bucătărie și mîncă o felie de pîine cu brînză albă și bău un pahar cu apă. După o oră plecă. Se dădu jos din tramvai într-un centru aglomerat. Circulația era foarte vie, mașinile se îngrămădeau la stopuri, căruțe cu țărani cu expresii înțepenite și parcă buimăcite treceau în goană printre mașini, goană care, printre aceste viteze mari, părea să ilustreze esența însăși a încetinelii, iar tramvaiele se încrucișau din patru direcții, pocnind la intersecții din roțile lor bătrîne și dominînd toate zgomotele cu uruitul lor, care nu se putea distinge dacă e al motoarelor, al șinelor sau al osiilor. Pe trotuar, fete cu părul în coadă de cal treceau cu pași repezi spre direcții necunoscute, tineri în grupuri nediferențiate cu creste de cocoș și îmbrăcați în costume cadrilate și pantalon burlan staționau în fața cinematografelor... La un bufet, afară, excitat de țuica gălbuie care îi stătea înainte și de mișcarea zgomotoasă și monotonă din jurul său, un individ cu privirea dilatată și calmă ținea un discurs bombastic și incoerent stînd liniștit pe scaun la masa lui.

După o jumătate de oră Constanța intră într-un cartier cu străzi liniștite, cu garduri de lemn și cu orătănii prin curțile strîmte și nepavate, cu odăi mici, așezate în șir, cu pragurile la nivelul pămîntului. Intră într-una spațioasă, o adevărată bătătură țărănească plină cu frînghii de rufe și troace pentru păsări și purcei. O mulțime de copii între șase și zece ani, cu obrajii aprinși, băteau cu ardoare o minge de cîrpă. Puse ochii pe unul din ei, care nu alerga, și îl întrebă unde stă tovarășa Coliban, dar întrebarea ei căzu tocmai în clipa cînd echipa adversă se îndrepta amenințător spre poarta marcată cu șepci, pe care el o păzea, și nu căpătă nici un răspuns. El reveni însă îndată ce pericolul trecu și Constanța repetă întrebarea.

— Onică, strigă el, treci încoace, o caută cineva pe maică-ta.

— Nu e acasă, se auzi un glas din învălmășeală. E la biserică.

— Auziți, e la biserică, repetă cel întrebat și se încordă iar, fiindcă din nou atacanții amenințau spațiul său dintre cele două șepci.

Se apropie o fetiță și-i explică necunoscutei că madam Domnica a

plecat cu madam Dumitrache și cu madam Lazăr la biserică, a trecut domnul Chiricuță și le-a

— La care biserică? întrebă Constanța. E departe de-aici? Nu era departe, fetița ieși în stradă și îi arătă în depărtare

cupola unei biserici. Cînd ajunse acolo avu o ezitare, deschise totuşi portiţa şi intră în curte. Uşa bisericii era dată de perete, se vedeau înăuntru mişcări de umbre, femei tăcute aprinzînd lumînări sau îngenunchind în faţa icoanelor. Se pregătea o slujbă şi un om se urcă în clopotniţă şi începu să bată toaca.

Constanţa urcă cele cîteva trepte de piatră de la intrare şi pătrunse în biserică. I se făcu parcă frig, îşi mişcă umerii şi rămase lîngă zid cercetînd cu privirea femeile îngenuncheate. Erau şi fete tinere cu basmalele legate peste gură şi bărbaţi şi cucoane cu pălării de modă veche pe cap, în taioare negre, şi cu pantofii scîlciaţi care îmbătrîniseră o dată cu ele. Un om de vreo treizeci de ani, înalt de statură, într-un costum cărămiziu de stofă groasă, îngenunche lîngă Constanţa şi oftă greu, închinîndu-se necontenit. O fată aprinse o lumînare şi se apropie de Constanţa cu ea în mînă. Ea se feri într-o parte, intimidată, dar fata lipi luminarea într-un sfeşnic mic, care se află chiar alături, se dădu un pas înapoi şi începu să bată mătănii.

Se auzeau şoapte undeva în faţă, lîngă altar. Deodată începu să cînte încet, la unison, un cor de femei. Constanţa îşi îndreptă privirea într-acolo, schimbă locul şi, ferindu-se cu grijă de cei care băteau cruci şi îngenuncheau, se dădu mai aproape. Femeile stăteau în jurul stranei şi cîntau cu ochii îndreptaţi spre un bărbat de pe podium, care dirija cu capul. Arătau îmbrăcate îngrijit şi aveau o expresie comună de destindere şi împăcare.

Portiera de sub catapeteasmă se mişcă uşor, omul care conducea corul îşi îndreptă privirea într-acolo, mai continuă să dirijeze cîtva timp, apoi se ridică din strană şi intră pe uşa din dreapta a altarului,

O femeie se desprinse din cor şi Constanţa se răsuci şi o luă spre ieşire. Femeia o u r m ă. În curtea bisericii Constanţa se opri şi se aşeză pe o bancă de lemn de lîngă clopotniţă. Femeia rămase în picioare.

— Tovarăşa Coliban, spuse Constanţa, ce e cu dumneata de nu te-ai dus azi la serviciu?

— Uite că nu m-am dus, am ostenit şi eu de-atîta muncă, răspunse femeia.

— La lecţie de ce n-ai venit?

Nu răspunse. Uşa bisericii era deschisă, se vedeau înăuntru licărind luminile şi umbrele, într-un clarobscur liniştit şi misterios.

— Tovarăşă Coliban, spuse Constanţa cu o voce fără ocol, de ce crezi dumneata că eu trebuie să mă gîndesc la dumneata,

și dumneata nu trebuie să te gîndești la mine? Mă întorc și eu acasă de pe teren și vreau să mă odihnesc și mă culc în pat și sînt gata să dorm. „Ce-o fi cu ea, de ce n-o fi venit la lecție? mă pomenesc că îmi trece prin cap. Se apropie sfîrșitul anului și ea tot n-a învățat să scrie și să citească, ce să fac eu cu ea?" Și mă gîndesc cum să fac să-ți fie mai ușor, să înțelegi mai bine, și vin la fabrică pregătită să te învăț, și cînd colo dumneata Coliban lipsești.

— Ce mai îmi trebuit mie să învăț? se împotrivi deodată femeia.

— Nu știu, răspunse Constanța ridicînd glasul. Trebuie să înveți.

— S-a întors băiatul meu din militărie și mi-a spus să nu mă mai duc la serviciu, că o să mă țină el, mărturisi deodată bătrîna lucrătoare. „Acum ți-ajunge, mamă, zice, m-ai crescut mare, m-ai învățat meserie, mai odihnește-te." E electrician, să-i ajute Cel-de-sus să nu-l strice vreo muiere.

— Să nu-l strice, dar de ce nu te-a învățat să scrii și să citești? zise Constanța cu un glas mohorît.

— Păi mă învățase el odată, dar nu m-am ținut, că pe vremea aia trăiam cu sifiliticul de taică-său, și toată ziua mă bătea, putrezi-i-ar mîinile.

Constanța rămase tăcută timp de aproape un minut.

— Bine, spuse ea parcă tresărind, de astă dată cu o voce mai blîndă. Și adăugă. Nu mai mă face să viu după dumneata, ne-am înțeles? Vii sau nu vii la serviciu, dar de la lecții te rog să nu mai lipsești.

— Bine, maică, o să viu, promise lucrătoarea. O să viu, ce să fac?

XVIII

BURLACU AȘTEPTA LA FABRICA DE CĂRĂMIZI în cabina portarului, venise cu mașina, pe care o lăsase prin apropiere, lîngă o cofetărie, și acum stătea pe banchetă și fuma. Din cînd în cînd arunca pe gemulețul mic al pazei cîte-o privire în direcția mașinii.

— Am întîrziat puțin, zise Constanța intrînd, mai am un sfert de oră de aranjat ceva la direcție, poți să mă mai aștepți?

El răspunse că poate, şi ea, cu un foşnet al rochiei proaspete, se întoarse şi dispăru. Şoferul se aplecă înainte, îşi rezemă coatele de genunchi şi cu palmele îşi frecă ochii şi faţa. Arăta stăpînit de o oboseală care parcă îi plăcea, murea parcă de poftă să se culce şi să doarmă. Constanţa reveni.

— Haideţi, tovarăşe Burlacu.

Se ridică şi ieşiră în stradă.

— Iliuţă, te invit în cofetăria aceea, zise ea. Şi continuă mergînd: Eu trebuie să mă duc pe strada cealaltă încă un ceas şi o să dau iar ochii cu nişte derbedei, de-aia te-am chemat. Ies de pe undeva nişte derbedei şi se leagă de mine.

El nu zise nimic, parcă n-ar fi auzit. Intrară şi se aşezară în colţul cofetăriei. Constanţa ceru îngheţată.

— Ce fel de derbedei? mormăi el în cele din urmă, parcă neatent sau neîncrezător.

— Sînt de vîrsta ta, poate ceva mai mari, zise femeia. Eu n-am fost crescută pe Calea Victoriei şi cunosc mahalaua, am auzit multe. Dar ce iese din gura ăstora!... La început nu-i auzeam, o femeie se învaţă să nu audă pe stradă ce nu trebuie, dar ei au observat că ies cu regularitate la o anumită oră şi mă aşteaptă. Mergi cu mine? Am să te rog însă să nu te legi de ei, fiindcă atunci or să cheme miliţianul şi o să fii tratat drept huligan şi dus la miliţie.

— Nu vă promit, zise el după cîtva timp uitîndu-se pe geam. Mergeţi singură.

Ea îl privi neclintită şi încetă să mai mănînce. El zîmbi.

— N-aveţi nici o grijă, zise. N-o să ajung în nici un caz la miliţie, mă descurc eu! De ce nu mi-aţi spus pînă acum?

— Am crezut că or să se plictisească şi or să mă lase în pace.

Deschise geanta şi plăti. El nu prea era atent. Pe cît de treaz şi concentrat arăta în maşină, pe atît de absent şi de o nepăsare neserioasă arăta afară.

— Nu v-au făcut nimic? zise el ca din întîmplare.

— Ba da, răspunse ea. Unul din ei, care **e** un fel de şef al lor... Dar mai bine nu-ţi mai spun!

Şi nu-i mai spuse. Burlacu îşi plecă fruntea şi mîna care se juca cu linguriţa de îngheţată îşi încetini treptat mişcarea. Se strîmbă: chestia asta îl cam supăra.

Se ridicară şi ieşiră. Nu făcură nici zece paşi şi Constanţa îl apucă pe băiat şi îl strînse uşor de braţ.

— Pe trotuarul celălalt, la capătul străzii, lîngă *Alimentara,* **e** un *Bufet.* Acela care se aşează acum la masa de lîngă cîinele

care dormitează cu botul pe labe. El e! Cînd o să mă întorc cu de pe strada cealaltă, or să fie adunaţi toţi acolo.

— Duceţi-vă, zise el. Vă aştept aici să vă întoarceţi. Cît durează?

— Peste un ceas sînt înapoi, ţi-am spus. Unde ţi-e mintea?

El se înveseli parcă, o luă îndărăt şi începu să se plimbe. După cîtva timp reveni şi se apropie de *Bufet.* Intră înăuntru, ceru o halbă de bere, pe care o bău în picioare, plăti şi ieşi. Nu aruncă nici o privire nimănui. Lîngă cel dintîi mai venise încă unul, stăteau afară la o masă. Burlacu se îndepărtă. Trecură două fete, îmbrăcate în ţinută sportivă. Cel dintîi le urmări cu privirea şi deodată strigă:

— Mă, hanorac! Mă, n-auzi? şi rosti o înjurătură trivială. Una din feţe chicoti, grăbiră însă paşii amîndouă. Unde fugi, mă hanorac? Mă, n-auzi? Nu rîde, mă! Vino încoace, hanorac... şi repetă înjurătura.

Burlacu traversă, o luă spre cofetărie, se urcă în maşină, porni şi dispăru pe după colţ. Făcu un ocol prin străzile învecinate, se opri, se dădu jos şi căută ceva în spatele maşinii. Se urcă la loc la volan şi, făcînd acelaşi ocol, se întoarse pe strada cu *Bufetul* şi opri lin în dreptul celor doi. Scoase capul pe geam:

— Măi frate, care e strada Clăbucetului?

Cel dintîi care se aşezase la masă întoarse capul, se ridică, se apropie de şofer şi arătă cu mîna.

— A treia la stînga şi pe urmă la capul ei, la dreapta şi la stînga e Clăbucetului. Ce număr cauţi?

— Caut strada, mă învîrtesc p-aici de vreo jumătate de oră. Nu vrei să te urci? Te-aduc înapoi.

Celălalt ocoli şi se instală cu o veselie afectată lîngă şofer. Burlacu închise bine uşa. Deodată luă viteză.

— Nu pe-aici, zise celălalt după cîtva timp, ia-o la stînga.

— N-am voie, e sens interzis.

Stătea uşor aplecat pe volan, cu privirea înainte. Maşina şerpuia acum pe asfalt, ieşise la şosea şi gonea cu viteză.

— Ia ascultă, mă şobolane, de ce te legi tu de sora mea pe stradă? zise Burlacu pe neaşteptate. Pe tine te caut, bine că te-am găsit.

— Care soră! zise celălalt deodată alarmat.

— Aia îmbrăcată în hanorac, răspunse Burlacu cu întîrziere şi continuă: Ai călcat pe bec, am să te nenorocesc.

Conducea fără să părăsească o clipă geamul şi oglinda laterală, prin care defila drumul din spate. Arăta celuilalt un profil nemişcat, atent şi absorbit. Albul ochiului îi strălucea.

— Unde lucrezi? Ia mîna de pe uşă, fiindcă n-o să opresc şi o să-ţi rupi gîtul. Ce meserie ai?

În aceeaşi clipă cu întrebarea, mîna de pe volan se desprinse şi se opri cu un sunet plin peste gura celuilalt. Acesta sări şi năvăli întîi asupra şoferului, căruia îi dădu cîteva lovituri dezordonate în cap, apoi se întoarse la uşă, hotărît s-o deschidă. Burlacu, conducînd cu o mînă, căută la spate şi scoase de sub pled o cheie franceză. Celălalt se înmuie şi se rezemă ca un beţiv cu tîmpla de aparatul de radio.

Între timp maşina ieşise din periferie. Burlacu încetini viteza şi de astă dată începu să se uite încet la dreapta şi la stînga. Rămase cu privirea aţintită spre stînga, şi deodată răsuci volanul şi coborî de pe asfalt pe un drum de ţară, plin de troscot şi de urme adînci de căruţe. De o parte şi de alta a drumului se înălţa viţă-de-vie pe araci. În depărtare se vedea o perdea de lăstăriş. Şoseaua asfaltată nu se mai zărea.

Lîngă lăstăriş frînă. Deschise uşa şi împinse cu piciorul corpul celui leşinat. Acesta alunecă moale lîngă roţi şi se întinse, bătînd pămîntul ca o păpuşă mare, dezarticulată. Deschise ochii gemînd, apoi îi închise la loc. Se vedea că se trezise, dar de frică nu mai mişca, rămase întins cu un picior sub burtă, cu braţele întoarse şi cu obrazul gras, imberb, lipit de zgrunţurii de pămînt ai drumului. Burlacu se dădu jos, se apropie şi deodată piciorul lui zvîcni şi izbi de trei ori la rînd în figura celui de jos, care brusc, ca un animal, se chirci şi îşi ascunse capul sub burtă. Burlacu îl contemplă şi cîteva clipe se scurseră astfel în linişte. Se înserа. În largul cîmpiei se profilau în amurg ţărani călcînd rar în urma cailor. Soarele asfinţea printre lăstari...

Băiatul se întoarse la maşină, se urcă şi porni motorul. Manevră o singură dată şi întoarse ambalînd lung, făcînd motorul să geamă ascuţit. Apoi o luă încet, aproape domol, spre şoseaua asfaltată.

PARTEA A DOUA

A DOUA ZI AUDIENȚA sa la primul-secretar al raionului de partid în raza căruia se aflau *Atelierele* și care se arătase foarte binevoitor și îl sfătuise pe fostul cazangiu să se adreseze cu problema sa comitetului orășenesc, Petre Sterian se adresă într-adevăr unuia din secretarii comitetului de partid al Capitalei și fu primit chiar în ziua următoare în cursul dimineții. Cu jumătate de oră însă înainte acest secretar chemă la el în birou pe un alt activist, un ins voinic și negricios, cu capul mare și sprîncenele enorme și a cărui întreagă înfățișare ar fi putut face pe cineva care ar fi intrat în birou și n-ar fi știut care dintre ei e secretar să creadă că el era secretarul iar celălalt un activist mărunt, și stătură de vorbă îndelung pînă se făcu ora cînd trebuia primit fostul președinte de sindicat al *Atelierelor*.

În biroul spațios, lumina dimineții pătrundea prin toate cele trei ferestre înalte ale acelei clădiri de modă veche, cu pereți groși, prin care din zgomotul străzii nu parvenea decît foarte rar, ca prin vată, claxonul cîte unui automobil. Erau orele zece dimineața și la ora aceea soarele cădea din plin asupra biroului, supărîndu-l pe secretar; stătea acum la o masă din fund — o mică masă de ședințe, cu șase scaune — și îl asculta pe activist. Pe masă scrumierele erau goale și curate, nici unul din ei nu fuma. Erau rași proaspăt, în costume bine croite și secretarul părea foarte tînăr, avea un zîmbet subțire pe buze și o strălucire rece în priviri. Vorbitorul îi dădea înainte... Avea o frază care se înlănțuia reluînd neobosit ideile celei precedente. Din pricina asta, ceea ce spunea el părea să fie expresia unei vechi indignări cu toate că în ton se ferea cu grijă, se străduia chiar, să șteargă pînă și urma unei bănuieli că n-ar fi obiectiv în cele ce relata.

— ...Nu era uşor pentru el, dar sînt împrejurări cînd nu-ţi mai rămîne altceva de făcut... Cînd nu poţi lua decît o singură atitudine, spunea el exprimîndu-se de parcă ar fi citit o dare de seamă sau un raport de cadre. Sînt lucruri care se impun de la sine, şi dacă nu te orientezi în direcţia lor, toată lumea îşi dă seama că nu mai eşti omul potrivit în funcţia pe care o îndeplineşti şi trebuie să te retragi. El a considerat că trebuie să se retragă şi a făcut foarte bine! Dar se punea problema dacă retragerea lui nu era pripită. Fiindcă era mai bine dacă lua o atitudine hotărîtă şi să recunoască ...

În această clipă tăcerea secretarului se aţinti parcă brusc asupra activistului şi acesta schimbă imediat şi tonul şi ideile:

— Am şi ajuns la subiect! A fost vorba de-un păcătos, era responsabilul financiar al sindicatului. Organiza „reuniuni tovărăşeşti", cu bufet şi tombolă, cu bere, şi mititei, şi prăjituri, şi sandvişuri şi le vindea cu un mic suprapreţ, pe care îl băga în buzunar fără bătaie de cap, cu bonuri mai puţine. Găinar! ... Organiza excursii în acelaşi fel. Tovarăşul financiar începu pe urmă pe nesimţite să nu mai dea timbre pentru cotizaţiile pe care i le vărsau sindicaliştii, fapt care la început nu fu observat de nimeni, fiindcă ştiţi că timbrele nu se emit matematic chiar îndată ce sindicalistul îşi depune cotizaţia responsabilului de grupă. Uneori trec chiar două săptămîni şi nimeni nu se îngrijorează din pricina asta. După ce trecu însă o lună de zile, muncitorii pretinseră timbrele, şi responsabilii de grupă începură să-l caute pe tovarăşul financiar să li le dea. Financiarul însă chefuia cu telefonistele, lipsea... Se mai scurse o lună de zile şi, în sfîrşit preşedintele sindicatului află şi el de toată povestea şi îl trase pe responsabil la răspundere. Se descoperi că păcătosul cheltuise optsprezece mii lei pe ceasuri de aur, pe care le făcuse cadou celor două prietene ale lui, telefonistele, şi cu restul acoperise gestiunea lipsă unui frate, care lucra la o alimentară. În loc să procedeze energic şi să-l predea justiţiei, tovarăşul Sterian încercă să muşamalizeze istoria, dîndu-i termen şi ducînd chiar discuţii cu el să pună banii la loc. Ăla, cînd a văzut aşa, nu s-a grăbit să acopere suma, chefuia mai departe şi organiza „reuniuni tovărăşeşti", aşteptînd să fie iertat. Am intervenit eu, sesizat de tovarăşii din uzină, şi am chemat miliţia şi l-au arestat.

— Care tovarăşi din uzină?
— Poftim?
— Ai spus: sesizat de tovarăşii din uzină. Care tovarăşi?
— Am primit o sesizare din partea direcţiei, un tovarăş

Stanciu, lucrează acum la Bicaz ... Ce avea de făcut Sterian în urma lichidării acestei afaceri? Un singur lucru, să recunoască deschis greşeala. N-a făcut-o! Ca şi cînd nu el ar fi fost acela care a încercat să-l acopere pe hoţ. A cerut să fie pensionat ca vechi cazangiu şi s-a retras ...

— De ce?

— Poftim?

Celălalt nu repetă întrebarea. Pe chipul mare, viril, negricios, al povestitorului se aşternu timp de cîteva clipe o expresie derutată. Apoi îşi reveni.

— De ce s-a retras?! se miră el însuşi. El n-a spus propriu-zis că se retrage. Toamna trecută, în timpul alegerilor sindicale, după cîte am aflat, spunea în dreapta şi în stînga că se simte cam bolnav şi bineînţeles că n-a mai fost propus în comitetul sindical.

— De ce n-a mai fost propus?

— Poftim?

— Ai spus: *bineînţeles* că n-a mai fost propus. Bineînţeles în ce sens: fiindcă zicea el că se simte cam bolnav, sau fiindcă s-a considerat că nu mai e bun?

— Asta nu mai ştiu, n-am urmărit îndeaproape chestiunea, zise celălalt, nemaiştiind ce spune.

— Ai spus: „a vrut să-l acopere pe hoţ", „s-a retras". Astea ce sînt, opiniile dumitale personale, sau fapte obiective stabilite pe bază de cercetare?

— Sînt fapte obiective, răspunse celălalt, cu o voce atît de hotărîtă, încît avea nuanţe de protest.

— Ce fel de fapte obiective sînt ele, cînd singur recunoşti că n-ai urmărit îndeaproape chestiunea? zise atunci secretarul, cu un zîmbet subţire şi o licărire ironică, tăioasă, în priviri. Şi Stanciu ăla care zici că lucrează acum la Bicaz, tot pe baza unor fapte obiective a făcut sesizarea? Adu-mi-o s-o citesc şi eu!

— Să v-o aduc acuma?

Celălalt nu răspunse. Se lăsă tăcerea, care apoi se prelungit Secretarul se ridică din fotoliu, se duse la birou şi apăsă pe un buton. Apăru o femeie.

— Să poftească tovarăşul Petre Sterian, zise el.

Femeia se retrase şi Petre Sterian apăru în cadrul uşii. Cel care povestise mai înainte întîrzie cîteva clipe în birou, apoi el merse degajat spre uşă şi se încrucişa în drum cu fostul cazangiu. Ieşi fără să spună nimic.

— Ia loc, tovarăşe Sterian, zise secretarul de după birou aşezîndu-se el însuşi.

II

O ORA MAI TÎRZIU, fostul cazangiu se afla în biroul fratelui său, la Comitetul raional de partid. Stătea pe canapea îndîrjit, cu o expresie de împotrivire pe chipul său cu obraji care se păstraseră nepătaţi de vîrstă, ca şi cînd briciul n-ar fi trecut peste ei şi cu mustaţa sa groasă, de modă veche, acum amestecată cu fire argintii.

— Totdeauna mi se întîmplă aşa cînd mă iau după alţii, zise el. Eram gata să-ţi dau dreptate şi simţeam o părere de rău că am stat atîtea luni şi n-am încercat şi soluţia asta. „Tovarăşe secretar", zic, şi încep să-i spun. Dar n-am apucat bine să încep că mi-a pierit cheful. Nu ştiu de ce, uite aşa, n-am mai avut nici un chef să-i spun nimic.

— Petrică, parcă ai fi un ou care te uiţi la tine şi nu mai poţi de frică să nu cazi jos şi să te spargi, zise Toma supărat. Cum ar fi trebuit să decurgă, după părerea ta, audienţa, ca să nu-ţi piară cheful?

— Tu poţi să mai faci ceva cînd ştii sigur dinainte că nu iese nimic? Poţi? zise Petrică.

— Dar de ce, ce ţi-a venit, explică-mi. Te rog să-mi explici, uite, nu pleci de-aici pînă nu-mi explici.

— Pătraşcu Vasile lucrează acum la Comitetul orăşenesc. Cînd am intrat eu acolo în birou, eu intram şi el ieşea. Ai înţeles acum? Pătraşcu Vasile, de la raionul de partid, pe care l-a îmbrobodit Stanciu ...

Fratele îl privi cîtva timp în tăcere.

— Ai dreptate, zise Toma. Gata, nu mai e nimic de făcut. Mergem la tovarăşul Lungu, poate ne primeşte chiar azi, mergem amîndoi.

Şi puse mîna pe telefon şi ceru Comitetul Central. Pe Lungu, despre care vorbea Toma, îl cunoşteau din timpul alegerilor din '46, cînd plecaseră împreună la ţară, lucrase şi el în '33 la *Ateliere,* dar apoi dispăruse ... De la cabinetul lui li se răspunse că tovarăşul Lungu îi primea după, masă la orele şase şi cei doi fraţi se aflau la şase fără zece la *Informaţii,* după care intrară înăuntru şi Lungu îi întîmpină. Era un om mic de statură, cu o privire de un albastru-cenuşiu, neclintită şi ferită parcă cu pleoapele de uimiri sau surprize: pleoapele rămîneau clipe lungi coborîte peste ochi, primind numai pe jumătate lumina şi impresiile. Parcă asculta cu ochii. Nu-şi ascunse răceala şi le spuse celor doi fraţi că numai fiindcă îi cunoştea şi bănu-

ieste despre ce e vorba i-a primit chiar azi, altfel nu i-ar fi putut primi, era foarte ocupat, avea de lucru. Şi pleoapele i se lăsară peste ochi şi arătă prin tăcere şi nemişcare dovada: pe biroul lui se vedeau, împrăştiate, hîrtii şi broşuri, pagini bătute la maşină şi pagini scrise. Băuse cafele şi fumase mult, şi în încăpere stăruia mirosul specific, ascuţit al acestor stimulenţi care se solicită şi se anulează reciproc şi succesiv în organismul celui care îi foloseşte. Apoi tăcerea sa deveni şi mai elocventă: cît le trebuia ca să spună de ce au venit? Un sfert de oră le ajungea? îi întrebă apoi direct cu o astfel de privire din care se putea lesne deduce că el ştia despre ce e vorba şi considera inutilă toată istorisirea. Nu, un sfert de oră în nici un caz, răspunse Petre Sterian cu o indignare care părea hotărîtă să meargă pînă la cap, nemaiavînd ce pierde şi simţind din răceala acestui şef că nici de cîştigat nu mai avea ce. Mai bine pleca dacă nici el nu vroia să-l asculte.

— Uite ce e, Petrică, zise Lungu adresîndu-se fostului cazangiu la fel de supărat. Am şi eu ceva de vorbit cu tine, dar acuma n-am timp, o să te chem eu. Acuma ascultă aici: eu presupun că ai avut motive serioase să nu-mi dai un telefon atunci cînd s-a întîmplat istoria aceea, aşa că să trecem la fapt, uite ce-ţi propun eu: pune pe hîrtie cum s-au petrecut lucrurile şi peste două sau trei săptămîni te chem să stăm şi de vorbă. Îţi convine soluţia? Eu sînt foarte prins acum, altfel, din moment ce tot ai venit, te-aş fi ascultat şi aş fi căutat să văd cum stau lucrurile şi în ce sens pot fi soluţionate, dar sînt foarte ocupat. Ai primit vreo sancţiune în organizaţie?

— Nu, spuse Petre.

— Halal! murmură Lungu posomorît. Ar fi trebuit să primeşti, dacă ne orientăm după unele declaraţii. În orice caz, nu te îndoi de părerea mea: ştiu că ai fost presat din toate părţile, de către directorul *Atelierelor* şi toţi şefii lui, să-l acoperi pe porcul ăla... Nu trebuia, Petrică, să accepţi... Tu erai preşedintele sindicatului şi obrazul tău, nu al lor, era pus în discuţie... acuma să nu mai discutăm despre asta... Du-te acasă şi stai liniştit. O să te chem ...

— Trebuia de la început să fi venit la el, recunoscu Petrică afară, aproape tremurînd de emoţie. Ai auzit? Halal, aşa a zis! Cred şi eu! Le ...

Şi aici fostul cazangiu îşi trase adînc răsuflarea şi înjură crîncen pe cineva, cu privirea lui naivă sticlind de furie.

III

AJUNS LA UZINĂ, Vale îi dădu sorei lui un telefon şi o întrebă cînd putea să-i facă o vizită. Săptămîna asta lucra după-amiază, ce făcea ea săptămîna viitoare, luni de pildă? Nimic, zise ea, nu făcea nimic deosebit, putea să vină s-o vadă luni după prînz. Avea o voce foarte liniştită. „Foarte bine! gîndi Vale şi închise telefonul. Foarte bine că e liniştită."

Se afla în biroul secţiei, erau orele trei fără un sfert după-amiază, începea schimbul. Vale îşi scoase haina, deschise uşa unui dulap de metal şi îşi îmbrăcă salopeta. Căută în buzunarele ei şi scoase o vizetă albastră cu ramă de piele. Tot atunci intră pe uşă cineva şi salută cu două degete la ureche. Această ureche, chipul însuşi al omului, şorţul lui de azbest aveau toate culoarea fumurie, neagră, a materialelor de fier.

— A plecat Răducanu? îl întrebă Vale.

— Nu, v-a aşteptat.

Un al doilea se ivi în birou şi salută.

— Ce aştepţi, tovarăşe, de ce n-ai plecat? zise Vale.

— Vreau să văd şarja.

Acest al doilea era foarte tînăr. Privirea lui strălucea. Se legăna alene cînd pe un picior, cînd pe celălalt, plutea parcă în beţia propriei lui oboseli.

— Ce material aţi avut?

— Ţevi de tun. Pe la orele...

Dar nu se măi auzi ce spune, un al treilea deschise uşa şi aerul sub presiune parcă astupă cu palma gura omului. Cel care intrase era un ins de vreo cincizeci de ani, cu mişcări elastice. Se vedea că toată viaţa lui făcuse sport. Paşii i se întindeau ca şi cînd ar fi schiat. Uşa se închise şi, noul-venit, care era de fapt şeful lui Vale, fu informat despre ceea ce vorbiseră înainte cei trei.

— Să vedem, zise el.

Ieşiră cu toţii afară. Omul cu mişcări elastice făcu un gest: uşa cuptorului se înălţă. Cei doi care îl întîmpinaseră pe Vale se precipitară cu o imensă lingură în adîncul incandescent al masei lichide şi luară o probă; Vale şi şeful său mai în vîrstă scrutau cuptorul prin vizete; începură apoi să scruteze lichidul de probă, care vărsat într-un tub producea artificii scînteietoare.

— Ce ziceţi? strigă Vale.

— E în regulă, mai băgaţi var, zise inginerul-şef.

Topitorii puseră mîna pe lopeți și începură să arunce var, apoi ușa cuptorului se lăsă rapid peste șuieratul intens al flăcărilor, și oțelarii se împrăștiară pe platformă, ștergîndu-și frunțile de sudoare.

Deasupra lor, pe o bară transversală se vedea o pancartă, pe care scria cu litere de hîrtie *Brigada tineretului,* iar jos, pe peretele din stînga, o hîrtie în chenar lipită pe o tablă de lemn arăta o săgeată roșie, frîntă întîi, apoi urcînd și coborînd și în cele din urmă țîșnind spre extremitatea chenarului, ca o foaie de temperatură sau ca un semn magic. Nici un indiciu nu arăta ce semnificație practică aveau acele litere, prin ce se deosebea datorită lor cuptorul acesta de aici de celelalte. Această brigadă avea totuși o istorie...

Cu opt luni în urmă trecuse pe aici cunoscutul inginer-șef cu ochelarii lui fumurii tăiați sub formă de hexagon, însoțit de directorul tehnic al uzinei și încă de unul nou, un băiat voinic și tăcut, care mergea docil, dar atent, alături de ei, și care arunca din cînd în cînd, pe sub sprîncene priviri în dreapta și în stînga, se vedea că mai fusese pe aici, îi erau cunoscute figurile pe care le întîlnea și așezarea secției.

— Iată cuptorul numărul unu, spusese directorul tehnic. O să intre peste cîteva săptămîni în reparație generală, n-a dat randament!

Și trecuseră mai departe, pînă ce se opriseră în dreptul celui din urmă, la care noul inginer fusese repartizat.

A doua zi, Vale (el era acela) urca scara secției cu haina pe braț, prima lui zi de proaspăt inginer, era ora șapte dimineața. Cînd ajunse pe platformă, o pereche de ochi îl și luă în primire și-l urmări măsurîndu-l de jos de la picioare pînă în creștet. Stătea pe o grămadă de metal înghețat și mînca un sandviș. Tot atunci se apropie un altul care ținea un vătrai în mînă pe care îl aruncă departe de podea, făcînd un zgomot asurzitor. Se prezentă:

— Îmi dați voie, prim-topitorul Mateescu. Arătă cu brațul o ușă în stînga și, făcînd semn cu capul, strigă: Tovarășe inginer, veniți vă rugăm, două minute ...

O luară cîteștrei într-acolo și intrară în birou. Nu era nimeni. O masă acoperită cu carton roz, plin de iscălituri și cifre, un grafic mic în perete, un calendar, un telefon, un singur scaun. Prim-topitorul se așeză pe colțul mesei și nu spuse nimic; se uita afară prin ușa rămasă deschisă și după ce văzu că mai vine și celălalt, își întoarse privirea spre inginerul cel nou și explică:

— Vrem să vă întrebăm ceva.

În birou intră cel așteptat, un ins mic de statură, în costum sport, cu șapca pe cap. El se recomandă: maistrul Săndulescu, iar cei doi topitori se mișcară în așa fel încît inginerul cel nou să-l aibă în față pe acest om mic de statură. Gesturile sale reținute și o anumită fixitate a privirii cu vagi labe de gîscă la colțul ochilor trădau pe omul căsătorit, avînd chiar copii.

Avu o scurtă ezitare, se opri și se consultă din priviri cu cei doi. Aceștia clătinară din cap imperceptibil, dînd din umeri: dă-i înainte fără ocoluri!

— Ieri, cînd ați trecut pe aici, tovarășul director tehnic a spus: cuptorul unu n-a dat randament. Uite ce vă rugăm noi, dumneavoastră ați fost repartizat la cuptorul cinci: foarte bine! Ați putea să treceți pe la noi peste vreo trei săptămîni, așa, de curiozitate?

— Nu înțeleg despre ce e vorba, dar am să trec, dacă asta vă interesetiză, zise Vale.

„Am să trec peste trei săptămîni pe la ei, să văd despre ce poate; fi vorba, gîndise, probabil că au ceva cu directorul tehnic al uzinei și vor să probeze ceva împotriva lui. Sau poate că n-au nimic cu el, ci poate cu altcineva, o să vedem ..."

Nu se împliniră însă aceste trei săptămîni. Într-o dimineață, cînd trecea ca de obicei spre echipa sa, cel numit Mateescu, îi tăie iarăși drumul și îi arătă cu mîna cuptorul său, care acum tăcea, se vedea ușa deschisă, focurile stinse, și zidari călare pe el lovindu-l cu ciocanele și dezvelindu-i schelăria metalică. Mateescu își arătă oamenii împrăștiați pe platformă, cei mai mulți adolescenți, în salopete, cu mîinile încă subțiri, «u gîturile parcă prea înalte și golașe. Era foarte supărat.

— Acum trebuie să stăm și să ne uităm.

Se apropie și omul cel mic, cu șapca pe cap, care parcă înțelese ce trebuia făcut ca să-l explice pe Mateescu.

— Să vă spunem despre ce e vorba, zise el cu un glas potolit, ca și cînd ar fi vrut să arate că dacă supărarea lui Mateescu poate să facă impresia că el exagerează, glasul său calm exprimă adevărul curat. Serviciul aprovizionării și alți tovarăși și-au concentrat toate forțele la cuptorul cinci și le creează lor toate condițiile. Dumneavoastră știți că o șarjă de șpan durează mult și trebuie să te lupți cu ea ore întregi să nu-ți găurească vatra, se face mămăligă în cuptor. Ei, știți că tot șpanul ni-l trimit nouă? Și cu toate astea, cuptorul a fost bine îngrijit și a dat randament. Acum, uitați-vă, ni-l dărîmă! Vreți să veniți pînă jos?

Coborîră jos sub cuptor, printre gurile de aer şi coşuri. Vale se uită prin ele câteva minute scrutîndu-le cu atenţie.

— Sînt destul de arse, zise el.

— Îmi pare rău, tovarăşe inginer, rosti maistrul cu o voce netedă, totuşi explicativ, să nu-l jignească pe tînărul specialist, dar noi mai puteam da aici cel puţin treizeci de şarje. Au fost aruncate milioane pe fereastră. „Răspunzi dumneata dacă se prăbuşeşte vatra cu şarjă în ea?" m-a întrebat inginerul-şef. „Răspund, tovarăşe", i-am spus. „Nu răspunzi dumneata, eu răspund", a zis şi nici n-a vrut să mai stea la discuţie.

Urcară. „Ce doresc ei de la mine? se întrebă Vale. N-au dreptate, cuptorul trebuia dărîmat. Dar ce doresc?!" Ei îi mărturisiră atunci fără ocol: inginerul lor e un om care se mulţumeşte să ia situaţia aşa cum e, nu-şi ajută oamenii, vine, se uită, asistă la elaborarea şarjelor, face tot ce trebuie, într-un cuvînt, e un inginer bun, afară de un singur lucru: nu vrea să insiste. Să insiste în ce sens? întrebă Vale, şi după lungi explicaţii ocolite află de la ei că vor să lucreze bine şi să cîştige şi n-au un şef pe placul lor, care să-i ajute. Li se distribuie materia primă care le creează ore moarte, în timp ce alţii sînt favorizaţi: „Trebuie să verific dacă e adevărat, gîndi Vale. Dacă e, o să lucrez cu ei şi o să-i sprijin. Nu e admisibil ca producţia să sufere pentru că nu ştiu cine favorizează, nu ştiu de ce, cutare sector, în dauna altora."

Verifică şi află că era adevărat. Cuptorul fruntaş era sub atenţia şefului secţiei şi a serviciului aprovizionării, iar primtopitorul elogiat în presă. Era un topitor bun, Vale îşi dădu seama, dar nu-i plăcu de el. „Celui ce are, răspunse acest oţelar cînd Vale îl întrebă de ce e favorizat, i se mai dă, iar celui ce nu are i se mai ia şi ce are." „Da, văd eu că eşti un cititor pasionat al *Bibliei",* zise Vale, şi se uită cu atenţie la el să-şi dea seama dacă nu cumva chiar şi era, dar îi fu imposibil să ghicească, credincioşii moderni deosebindu-se de cei clasici prin aceea că nu li se mai putea citi ca altădată exaltarea pe chip sau în priviri. „Da, repetă Vale, cunosc parabola, dar aşa nu se poate! Am să plec de la voi. Şi atunci o să vedem noi cui trebuie să i se mai dea şi cui nu."

Comitetul U.T.M. al uzinei îl anunţă în acest timp că dosarul său de utemist a sosit de la facultate şi că Sava Petre, secretarul comitetului, îl invită să treacă pe la el să stea puţin de vorbă împreună. Vale se prezentă. Sava nu-i spuse nimic deosebit, deşi avea aerul. Că, zise el, îi pare bine că tovarăşul Sterian face parte din organizaţia uzinei. Şi spera, să găsească

în el un utemist bun, care să răspundă la toate chemările organizației și nu numai să răspundă la chemări, ci să aibă și inițiative. Mai mult, nu se îndoia că tovarășul Sterian nu va ocoli comitetul U.T.M. și dacă o să aibă vreodată o problemă pe care n-o să poată s-o rezolve singur, să vie aci, la el, la Sava în persoană. Cum se simțea de cînd lucra aici? Avea ceva de spus, vreo nemulțumire, vreo sesizare?... Nu, nimic! Își întinseră mîinile și se despărțiră.

Coborînd scările, Vale se opri deodată brusc și vru să se întoarcă imediat înapoi. „Trebuie să rumeg ideea la rece, își spuse în timp ce inima îi bătea de emoție. O să mă gîndesc și o să văd. Mi se pare că am găsit. Dar de fapt n-are nici un rost să mai mă gîndesc."

Și se întoarse îndărăt pe scări și intră iar în biroul activistului. Îi venise imediat în minte istoria celor de la cuptorul unu și parcă îi văzuse înaintea lui pe adolescenții aceia necalificați cu gîturile lor golașe privindu-l de departe cu speranța în luminile ochilor, în timp ce șefii lor, acel Săndulescu și Mateescu, îi explicau lui despre ce era vorba, și Mateescu striga că el trebuie să crească și cadre, să-și califice singur oamenii... „De ce singur? se întrebase Vale. O s-o facem împreună, în mod organizat", și îi trecuse prin minte ideea înființării unei brigăzi de tineri, chiar la cuptorul acela. O brigadă sau un cuptor al tineretului, după cum va găsi de cuviință și acest Sava, denumirea n-o să fie o problemă.

— Și care ar fi obiectivele? îl întrebă Sava după ce îl ascultă. Eu am înțeles, dar trebuie să formulăm obiectivele în așa fel încît să fie clar pentru comitetul de partid și direcție de ce e necesară înființarea acestei brigăzi și să ne sprijine, altfel n-o să iasă nimic. E nevoie de mișcare de cadre, să grupăm utemiștii și de la alte cuptoare și să organizăm o discuție de constituire. Lasă-mă să pregătesc terenul.

Sava pregăti acest teren și Vale află, nu fără uimire, și obiectivele care urmau să fie atinse de brigadă, formulate pe puncte, astfel: întîi, producție peste plan, doi, calificarea tinerilor în condiții organizate prin brigadă, și trei, intensificarea activității utemiștilor în rîndurile tineretului. Punctul acesta din urmă era cam, hm! Nu se putea spune că era abstract, fiindcă era de fapt concret, dar parcă nu de tot concret, cum intensificarea activității utemiștilor în rîndurile tineretului? Va să zică exista o activitate a utemiștilor și brigada urma s-o intensifice? Bineînțeles, era foarte clar! Și intensificarea aceasta urma să aibă loc în rîndurile tineretului neutemist? „Nu, tot

despre utemişti e vorba, dar nu numai despre ei, las-o aşa, zise Sava, e foarte bine aşa, punctul acesta e cel care a plăcut tovarăşului Negoescu, secretarul comitetului de partid, şi el ne-a susţinut la direcţie. E bine aşa cum am lucrat eu; va trebui să iei cuvîntul la constituire şi să dezvolţi aceste puncte. După aceea trecem la treabă."

IV

ORGANIZAREA DURĂ DOUĂ SĂPTĂMINI, timp în care se termină şi rezidirea cuptorului la care lucra echipa lui Mateescu. Se dădu drumul la focuri şi „Brigada tineretului" luă astfel fiinţă. Ciocnirea ei cu cei care favorizau cuptorul fruntaş se produse însă din primele ore. Vale refuză să încarce cuptorul numai cu şpan. Focurile ardeau în gol şi oţelarii stăteau în aşteptare. Primul care apăru pe platformă fu inginerul-şef al secţiei, care îl avertiză pe tînărul şef de brigadă că s-ar putea să fie sancţionat. Vale evită însă ciocnirea cu el, îi dădu de înţeles că el consideră că toată vina o poartă aprovizionarea; deşi ştia că nu era aşa, şi îl rugă să-l cheme pe platformă pe şeful serviciului aprovizionării. Inginerul-şef îl chemă.

— Eu alte materiale nu vă dau, strigă şeful aprovizionării. V-o spun din capul locului. Mergeţi şi reclamaţi, faceţi ce ştiţi, nu mă priveşte.

Dădea din mîini, răcnea, trîntea uşile şi izbea cu vîrful bocancului în obiectele pe care le întîlnea în cale, deşi înfăţişarea lui solemnă nu prea se potrivea cu aceste izbucniri dezordonate ale corpului. Fără să se uite la Vale, îl arătă cu mîna înapoi, punctîndu-l şi strigînd: degeaba aşteaptă, alea sînt materialele; să pună mîna şi să încarce cuptorul, dacă vrea să nu i se întâmple cine ştie ce.

— Ce ai dumneata cu mine? zise Vale mirat. Dumneata trebuie să repartizezi în mod egal materia primă, nu ţi-a dat nimeni dispoziţia să-mi trimiţi mie tot şpanul.

— Mergeţi şi reclamaţi, strigă şeful aprovizionării ca un surd.

— Am impresia că-ţi face plăcere să te reclam. Am să te reclam, n-ai nici o grijă. Sabotezi „Cuptorul tineretului".

Această propoziţie îl făcu pe ins să se holbeze: ce mai era

şi asta, „Cuptorul tineretului"? De unde mai răsărise şi ăsta cu aşa-zisul lui cuptor al tineretului? Dispăru de pe platformă gesticulînd mai departe, nedumerit şi dispreţuitor.

Maistrul Săndulescu şi prim-topitorul Mateescu stăteau lîngă Vale cu ochii strălucind de tensiunea ciocnirii. Ce avea să iasă?

— Să nu vă lăsaţi, zise maistrul urmărindu-l pe Vale pe platformă încoace şi încolo. Dacă vă lăsaţi acum nu mai e nimic de făcut.

Al treilea care apăru pe platformă fu omul cu ochelarii fumurii, care se închise cu Vale în birou şi îi atrase atenţia că atitudinea lui poate să aibă consecinţe neplăcute. Şi îşi scoase ochelarii exagonali, descoperind nişte priviri dure şi reci care îl intimidară pe tînăr.

„Mă intimidează, gîndi Vale, vrea să mă facă să simt exact care e locul meu în ierarhia conducerii producţiei şi vrea să-mi sugereze că nu sînt nimic şi că nu trebuie să fac nimic fără el şi fără toată ierarhia, dacă vreau cumva să fiu ceva. Nici nu fac, dar n-am de gînd să înţeleg prin ierarhie ceea ce vrea el să-mi sugereze".

— Cine v-a spus să vă luaţi angajamente care nu se pot respecta? Pe mine m-aţi întrebat cînd v-aţi luat acest angajament? zise directorul adjunct.

— Tovarăşul director general a fost de faţă la şedinţa U.T.M. cînd s-a înfiinţat „Brigada tineretului", răspunse Vale. Am crezut că sînteţi la curent. Pe urmă, vă rog să mă scuzaţi, ce părere aveţi dumneavoastră de felul cum lucrează serviciul aprovizionării? Oare materialele pe care le primeşte uzina sînt proprietatea personală a acestui şef de serviciu, ca să le manevreze cum vrea el? Nimeni n-are acest drept.

Spunînd aceastea, Vale îşi feri privirea de aceea a acestui şef, se posomorî şi nu mai zise nimic. Se agăţase de serviciul aprovizionării, deşi ştia că şeful secţiei S.M. este acela care emite bonurile de materiale şi distribuie materia primă cuptoarelor. Vroia însă să deplaseze conflictul în afara secţiei pentru a-i da şefului său direct posibilitatea să se desprindă şi dacă nu să-l susţină, în orice caz să-l neutralizeze. Manevra reuşea, inginerul şef al secţiei se făcuse nevăzut. Maistrul Săndulescu intră în birou şi anunţă că a sosit pe platformă tovarăşul Negoescu, secretarul comitetului de partid şi Sava de la U.T.M. Vale şi omul cu ochelari fumurii se ridicară şi ieşiră.

— Unde e şeful aprovizionării? zise Negoescu. Să vie încoace.

Cel chemat sosi şi începu să se bîlbîie: că n-are altă materie primă, că de unde să ia el materia primă pe placul fiecăruia? (Într-un fel ciudat, insul lua asupra lui învinuirea care de fapt plana asupra conducerii secţiei oţelăriei.)

— Tovarăşe, zise secretarul comitetului de partid prevenitor, aici s-a înfiinţat „Brigada tineretului". Nu zic să-i protejezi, ar fi nejust, dar de ce le faci greutăţi? Nu-ţi mai place această funcţie? Spune-ne limpede, te eliberăm şi te numim într-un loc mai potrivit.

— Primeşte şpagă de la cuptorul cinci, se auzi atunci glasul cuiva.

Cel care rostise aceste cuvinte le rostise cu jumătate voce, să-l audă, şi în acelaşi timp să nu-l audă secretarul, în orice caz, să-l audă bine şeful aprovizionării. Acesta auzi, întoarse capul, îi aruncă o privire atentă, scurtă, sfredelitoare, apoi privirea sa reveni, ca şi cînd n-ar fi văzut nimic, nepăsătoare şi plină de dispreţ.

Atunci apăru de unde se ascunsese inginerul-şef al secţiei şi prefăcîndu-se că nu ştie despre ce e vorba ceru lămuriri. Cum se putea?! sări el indignat după ce i se explică. Imediat să se încarce altă materie primă şi spânul să se distribuie egal la toate cuptoarele. Cum, dar asta se întîmplă pentru prima oară, aşa ceva n-o să se mai... şi cine va mai încerca să-i calce dispoziţiile, va fi...

Arăta indignat la culme în timp ce vagonetele cu şpan, aglomerate pe platforma cuptorului unu, porniră şi spre celelalte cuptoare. Supraveghe el însuşi operaţia reproşîndu-i lui Vale prin mişcări din cap faptul că nu i s-a plîns lui din prima clipă. Echipa începu încărcarea cuptorului cu materia primă proaspăt primită. Adolescenţii erau radioşi. Bătălia se terminase.

„Cuptorul tineretului" începu astfel să dea oţel şi graficul său urca încet, crescînd de la o lună la alta, în ciuda faptului că din cînd în cînd tot se mai aglomera spânul pe platforma lor, mai ales cînd Vale ieşea din schimb. Din nou trebuia să fie atunci ridicată chestiunea în şedinţă şi din nou criticat şeful aprovizionării. Faptul începea să devină proverbial, capra, adică inginerul-şef al secţiei, făcea ceea ce spune proverbul, şi oaia, adică şeful aprovizionării, o păţea, numai că Vale, uimit, află că acesta din urmă nu era de loc oaie, că era într-adevăr implicat în această acţiune arbitrară de favorizare într-un fel care lui Vale îi scăpa, dar oţelarii îl asigurară că aşa stăteau lucrurile şi că individul era foarte obraznic: îl urau, iar cu inginerul lor şef n-aveau nimic.

Vale se încrucișa, adesea cu prim-topitorul fruntaș, cel cu citatul din *Biblie,* și acesta își apropia fața de a lui și striga înțelegător: „Fiți atent, tovarășe inginer, că Mateescu o să dărîme într-o zi cuptorul peste dumneavoastră; păziți-vă!"

Era șmecher acest oțelar, dar era într-adevăr foarte priceput, și nu se supără și nu purta pică nimănui cînd începu să nu mai cîștige chiar atît cît cîștiga înainte. „Principalul e să dăm metal mult, zise el cînd graficele atinseră cam aceeași înălțime; de cînd ați venit dumneavoastră, oțelăriile S.M. și-au depășit planul."

Părea să fie sincer. Drept răspuns. Vale rîse.

Pe platformă oțelarii preparau un fel de pastă de culoarea cenușii. Cu lopețile, începură să arunce din această pastă pe gura deschisă a cuptorului. Se urmăreau unul pe altul în cerc, ajungeau în dreptul flăcărilor, aruncau, își fereau fața și apoi reveneau înfingîndu-și din nou lopețile în grămada cenușie. Vale părăsi platforma și începu să urce scările din fund. Pătrunse în laboratorul oțelăriei.

— Proba de la unu? întrebă.

— Proba de la unu, tovarășă Iliade, răspunse chimistul-șef.

Din fundul laboratorului, dintre recipiente și eprubete, întoarse fața spre el o fată pe care Vale n-o mai văzuse acolo. Cînd o privi rămase cîteva clipe nemișcat, apoi începu să se apropie încet de ea.

— Ce e cu tine aici? p întreabă.

Ea nu răspunse nimic, mina îi tremura vizibil pe o eprubetă în care tocmai se precipita ceva. Nu se uită la el, iar mișcarea mîinilor îi deveni parcă și mai nesigură. Îi era teamă să se uite la el, părea evident cuprinsă de panică. Avea talia ca de trestie, umerii mici, părul blond, tăiat scurt în bucle împrăștiate; fruntea ei era ceea ce avea deosebit, era descoperită și ușor bombată și dădea întregii ei înfățișări noblețea vîrstei. Se îndepărtă apoi cu pași ușori, continuînd să tacă, revenind și îndepărtîndu-se iar, străduindu-se vizibil să fie atentă doar la lucrul ei. Nu i se vedea rochia la gît și nici la genunchi și părea goală sub halatul alb.

— Mi-am luat examenul de stat și am fost numită aici, zise ea în cele din urmă.

Ceva îi scăpă atunci din mînă, o eprubetă, care se sparse

jos cu zgomot. Tînărul își feri privirea. O întrebă cu un glas rece cînd a venit, probabil de curînd, fiindcă... Venise de o săptămînă și lucrase noaptea, răspunse ea întrerupîndu-l, și îi spuse că în sesiunea din vara trecută căzuse, abia în ianuarie reușise să-și ia examenul de stat. Vorbind își revenise cu totul și lucra acum la descompunerea probei cu mișcări sigure și calme. Vale tăcea. Prin geamul din față de la înălțimea la care se afla laboratorul se vedea în depărtare Capitala, un oraș parcă necunoscut, întins pe cîmpie, strălucind sub razele soarelui de primăvară. În laborator era liniște desăvîrșită și afară se vedeau pîlcuri de ciori negre zburînd și așezîndu-se pe întinderea verde, presărată ici-colo de gropi. În stînga se întindeau livezi pe ușoare coline, vagi unduiri care se topeau în depărtare.

Vale se smulse ca dintr-o inerție și se îndepărtă. Pe platforma oțelăriei, sub supravegherea maistrului Săndulescu, pregăteau materiale pentru repararea vetrei. Se dădu semnalul de chemare a oalei de turnare. Vale și inginerul-șef al secției urcară pe brîul cuptorului și își scoaseră vizetele din buzunare în timp ce oțelarii se împrăștiară la posturile lor. Mateescu izbea în spatele cuptorului cu un drug ascuțit la cap. În așteptarea eliberării, cuptorul parcă își întețea căldura. Tot izbind, deodată apăru o șuviță albă care se coloră brusc în roșu-crud. Grumazul prim-topitorului crescu de încordare, izbiturile se întețiră. Firișorul crescu și deveni șuvoi, începu să curgă în oala imensă, Între jgheab și fundul oalei se revărsă în aer o jerbă de sântei, care inundă și parcă dilată, făcîndu-i imateriali, pereții halei. Mateescu se retrase, ferindu-și fața cu brațul, Vale, inginerul-șef și tehnicienii duseră vizetele la ochi. Radiațiile luminoase pătrundeau chipurile și dezvăluiau, în fulgerări scurte, expresii de triumf, parcă demonice.

V

DOCTORUL SÎRBU COMUNICA abia la spital doctorului Stamate, cel pe care îl căutase imediat la telefon după ce Vale îi relatase ce era cu fostul soț al sorei lui, știrea că doctorul Munteanu evadase din lumea medicală. În aceeași dimineață primi însă un telefon de la redacția revistei *Neurologie, psihiatrie și neurochirurgie,* revistă în conducereax căreia lucrase pînă,

de curînd şi unde trimisese un fragment din studiul său despre *Neurastenia bătrîneţii* şi redacţia îi cerea acum studiul să-l publice în întregime. Studiul întreg se afla însă la acelaşi doctor Stamate, care îl ţinea de o săptămînă acasă şi întîrzia să se pronunţe.

— Te rog să-mi aduci studiul, indiferent dacă l-ai citit sau nu, zise doctorul Sîrbu supărat.

— Studiul e la mine, ţi l-am adus de ieri, dar am uitat să-ţi spun, zise doctorul Stamate. Poftim studiul.

Trase sertarul biroului şi scoase afară un dosar. Avea gesturi moi, istovite. Suferea parcă de ceva. „Tu ai preocupări ştiinţifice şi îngrijorări înalte, în timp ce pe mine puterile mă părăsesc, nu mai pot să suport", părea să spună privirea lui.

Era adevărat că în general doctorul Stamate avea această figură, că adică te aşteptai ca dintr-un moment într-altul puterile să-l părăsească şi să cadă leşinat la picioarele celui cu care stătea de vorbă. Parcă abia sufla, glasul îi era mic şi tărăgănat, pleoapele istovite, jumătate închise, gesturile moi şi puţine şi avea şi o anume paloare. Totuşi nu căzuse niciodată, deşi statura lui puţină se flencănea cu adevărat în mers şi picioarele doar că n-o luau razna, ba mai mult chiar, odată a ţinut o comunicare atît de lungă, de minuţioasă şi de documentată, încît alţii au fost gata să leşine în bănci, în timp ce el stătea în picioare la pupitru şi nu mai termina de citit. Era foarte erudit, dacă la acest cuvînt, care şi aşa spune destul despre capacitatea de a înmagazina a unui creier, se mai poate adăuga cuvîntul foarte. Colegul său, doctorul Sîrbu, nici nu se mai obosea să se ducă la bibliotecă, îl întreba direct pe doctorul Stamate şi acesta îl călăuzea fără efort. Tot aşa îi dăduse şi studiul său, cu deplina certitudine că va obţine de la el cea mai exactă apreciere. Numai că din cînd în cînd i se întîmpla doctorului Stamate cîte ceva în spital care îl arunca literalmente în afara oricărei preocupări ştiinţifice.

— Ce e cu tine, dragă Stamate? îl întrebă doctorul Sîrbu după ce sfîrşiră vizita în saloane. Iar te-au chemat să muţi cărămizi dintr-un loc în altul?

Doctorul Stamate era încă utemist şi într-o zi organizaţia din spital chemase pe toţi utemiştii la muncă voluntară, la căratul unor cărămizi care trebuiau mutate din locul unde se aflau, într-alt loc. Utemiştii erau bine dispuşi, spre deosebire de doctorul Stamate căruia îi cădeau cărămizile din mînă, şi stîrnea astfel veselia nestăpînită a tinerelor surori, care parcă se jucau cu ele. Odată, se afla singur în birou şi a intrat cineva

peste el, o femeie pe care doctorul Stamate n-o cunoştea. „De ce păstrezi dumneata acest portret aici?" l-a întrebat ea arătîndu-i singurul portret existent pe pereţii micii încăperi, copie după o gravură a domnitorului Dimitrie Cantemir. Doctorul Stamate s-a uitat şi el la portret şi a dat din umeri. „Nu l-am pus eu şi habar n-am cum a ajuns aici!" a răspuns. Femeia i-a replicat: „Aşa înţelegi dumneata să te alături clasei muncitoare?" „Repet, că nu a fost pus aici de mine", i-a răspuns doctorul Stamate cu o voce blîndă. „Şi dacă ai fi găsit aici portretul lui Hitler tot aşa ai fi spus, că nu l-ai adus dumneata?" „Mai întîi, Cantemir nu e Hitler, şi în al doilea rînd, află că n-am să-l mai scot de aici, fiindcă nu văd motivul. Cantemir a fost unul din cei mai mari învăţaţi ai timpului său şi în plus a fost un domnitor român care a luptat împotriva jugului turcesc. Ridică-ţi nivelul înainte de a veni aici să mă insulţi pe mine." „Nu te insultă nimeni, dar alte portrete n-ai mai găsit să pui?" „Într-adevăr, a remarcat şi doctorul Sîrbu după ce a ascultat relatarea incidentului, alte portrete mai apropiate de epoca noastră n-ai mai găsit?" „Dar nu l-am pus eu acolo", i-a răspuns doctorul Stamate deprimat.

Astăzi arăta, la fel ca în ziua aceea.

— Ce este? insistă doctorul Sîrbu.

— Ai citit gazeta de perete?

Doctorul Sîrbu dădu din umeri. N-o citise. Ce putea fi într-o gazetă de perete?! Porniră amîndoi spre holul pavilionului. Se opriră în dreptul gazetei de perete şi doctorul Sîrbu citi în ea un articol semnat de o soră: se critica atitudinea duşmănoasă a unor doctori care nu înţeleg să se alăture maselor, cum era doctorul Stamate care la manifestaţia de 1 Mai a lăsat steagul lîngă un pom şi a părăsit rîndurile.

— Nu e adevărat, ştii şi tu, zise doctorul Stamate. O să ridice chestiunea şi în şedinţă.

— Bine, o s-o ridice, aranjez eu chestia asta. Spune-mi despre studiul meu, ce părere ai, zise doctorul Sîrbu. Am impresia că tonul meu e nepotrivit, ca şi cînd aş fi descoperit leacul împotriva cancerului. Nu ţi se pare?

— Nu, nu mi se pare. Tonul e adecvat, răspunse doctorul Stamate mai vioi, auzind promisiunea prietenului său că va aranja el problema aceea.

Apăru apoi, după cîteva minute, *profesorul,* căruia i se spuse în treacăt noutatea despre doctorul Munteanu, apoi se ridicară şi ieşiră după aceea cu toţii pe coridor. În fund, cea-

sul electric arăta ora unsprezece, cînd profesorul, însoţit de medici şi surori, îşi începea contravizita ...

După-amiază aveau plenară sindicală. Doctorul Sîrbu se dădu jos din tramvai şi intră grăbit într-unui din nenumăratele pavilioane ale spitalului, unde se ţinea şedinţa, coborî scările spre subsol aproape alergînd şi pătrunse în sală.

Se apropie cu paşi hotărîţi de o femeie care stătea în banca din faţă:

— Tovarăşa Vintilescu, vino puţin te rog, vreau să-ţi spun ceva, îi şopti el poruncitor.

Şedinţa întîrzia ca de obicei cu o jumătate de oră, „mireasa", adică preşedintele sindicatului, se lăsa totdeauna aşteptat. Vintilescu, soră la secţia neurologie, se ridică, şi doctorul Sîrbu se retrase lîngă geam.

— Tovarăşă Vintilescu, începu doctorul, dumneata erai prea nervoasă şi iritată în "ziua aceea la manifestaţie — şi pronunţînd aceste cuvinte privirea medicului stărui cîteva clipe asupra gîtului puţin umflat al femeii — şi n-ai înţeles cînd doctorul Stamate ţi-a explicat cum stau lucrurile. Steagul era la mine, tovarăşă Vintilescu, nu **1**-a aruncat nimeni nicăieri..

Sora Vintilescu rătăci cu privirea în părţi.

— He, zise ea cu o voce joasă, încărcată parcă de furie, eu am găsit steagul lîngă pom, tovarăşul doctor Stamate **1**-a lăsat acolo. Dacă el lasă steagul, ce să-i fac eu?

— Dumneata nu înţelegi că steagul era la mine? şopti medicul. „Hipertiroidism, gîndi el. Nici astăzi după atîtea zile, nu i-a trecut iritarea împotriva doctorului Stamate." Era la mine steagul, tovarăşă Vintilescu, n-ai văzut că îl duceam eu? repetă.

— Dumneavoastră duceaţi alt steag, am văzut eu, cum să nu văd, că nu sînt oarbă.

— Tovarăşă Vintilescu, eu, iniţial, nu purtam nici un steag. (L-aţi găsit dumneavoastră pe doctorul Stamate, un bărbat foarte vînjos, să-i daţi să poarte atîtea ore un steag.) M-am înţeles deci cu el să-l purtăm amîndoi cu rîndul. Steagul găsit du dumneata lîngă pom era altul, l-a pus acolo altcineva, că stătea coloana pe loc şi ne odihneam. Nici măcar nu te-ai uitat să vezi că tovarăşul care l-a lăsat acolo lîngă pom, cînd s-a urnit coloana, şi-a adus aminte de el, a ieşit din rînduri şi s-a întors fuga îndărăt şi l-a ridicat. Dar dumneata n-ai văzut, că erai ocupată să-l jigneşti pe doctorul Stamate, să faci atmosferă neplăcută într-o zi de sărbătoare.

— Dumneavoastră să nu vă bateţi joc de mine, că eu ştiu cum s-au petrecut lucrurile!

— De ce nu-ți tratezi guşa? o întrerupse medicul. Vrei să se facă mare, să intri sub cuțit? Eu te rog pe dumneata să iei cuvântul şi să-ți retragi acuzația, iar mîine să scoți articolul de la gazeta de perete şi să-i ceri scuze doctorului Stamate. E posibil, tovarăşă Vintilescu, să aruncăm acuzații asupra oamenilor fără să ne gîndim măcar o clipă că am putea să greşim? Ce ți-a făcut dumitale doctorul Stamate? Ia cuvîntul şi fă-ți autocritica, altfel iau eu cuvîntul şi ia cuvîntul şi doctorul Horia, fiindcă el era acela cu steagul lîngă pom. (Nu era el, dar doctorul Sîrbu se gîndi în clipa aceea că în cazul unei discuții, acesta nu va şovăi să dea explicații în favoarea doctorului Stamate, fiindcă a fost de față.) Te ridici şi spui în două cuvinte că ai greşit, pur şi simplu, şi nimeni n-o să ți-o ia în nume de rău. Ne-am înțeles? La revedere.

În sală se auzeau şoapte. Se deschisese uşa din fund, din dreapta, prezidiului, şi apăruse preşedintele, un doctor jovial, care intră zîmbind. Şedința începu şi decurse ca de obicei. Sora Vintilescu nu luă cuvîntul, dar la sfîrşit veni şi se scuză, repetînd doctorului Stamate că ea aşa a crezut, cînd a văzut steagul lîngă pom ...

— Nu e nimic, o întrerupse doctorul Sîrbu, se întîmplă, scoate şi dumneata articolul acela... Şi nu mai sta cu tiroidă netratată, că o să-ți dea turburări mari.

Era tîrziu. Doctorul Sîrbu se despărți de colegul său şi luă tramvaiul spre c a s ă . În tramvai găsi un scaun liber, se aşeză şi începu -să răsfoiască nişte reviste vechi medicale pe care i le adusese cineva. O femeie se apropiase între timp de scaunul său, stătea în picioare lîngă el şi îl privea cu atenție.

— A, bună seara! exclamă tînărul, surprins, doctorița Tiberiu!

Şi se ridică în picioare, dar femeia nu se aşeză, rămase şi ea în picioare şi continuă să-l privească în tăcere. Avea un surîs care vroia parcă să reamintească ceva petrecut demult, dar nu cu scopul de a stărui în acea amintire, ci pentru a sugera doar că timpul nu e ireversibil, cel puțin atîta vreme cît o femeie rămîne tînără şi frumoasă. În ceea ce o privea pe ea, aşa cum îi apărea ea în clipa aceea tînărului, nu numai că nici timpul (de altfel nu prea lung, trecuseră doar doi ani de la aventura ei cu cei doi medici prieteni), dar parcă nici întîmplarea în sine nu lăsase vreo urmă în viața ei. Îşi revenise cu totul, aşa cum îşi revin plantele tinere culcate de o furtună, şi s-ar fi putut chiar spune că furtuna îi priise, arăta liniştită, sigură de sine şi de loc dispusă să se mai lase ispitită să joace

roluri care nu i se potriveau. În privința aceasta se părea chiar că acumulase un anume dispreț pentru femeile care, în urma ei, neștiutoare, continuau genul de comedie de natura celei în care doctorul Munteanu o atrăsese pe ea. Avea un rictus de dispreț, abia perceptibil, în colțurile gurii ei tinere, ceea ce la vîrsta ei nu făcea decît să-i sporească farmecul.

— Ce mai faci, doctore, nu te-am mai văzut de mult, zise ea dîndu-i mîna, pe care acesta i-o sărută. Uite, acum îmi dau seama că mi-a fost dor de cîteva ori de dumneata, aș fi vrut să mai stăm de vorbă.

— Oricînd o să stau de vorbă cu dumneata cu emoție, zise el familiar și curtenitor. Auzisem într-o vreme că te măriți cu doctorul Zahariade, e adevărat?

— Să vorbim despre altceva decît despre măritișuri și altele de același gen, zise ea fără răceală, dar cu adevărat neinteresată de asemenea subiecte.

„Să vorbim, dar despre ce?" gîndi, cu o undă de veselie, tînărul.

Nu e însă greu de găsit subiecte de conversație și vorbiră despre tot ce se putea vorbi într-un sfert de oră în tramvai. Și pe el îl intriga foarte tare această schimbare, mai ales fizică, cu rictusul acela al ei în jocul bărbiei care a fi putut să-i dea lui deplină satisfacție, fiindcă oricît de mare ar fi farmecul de acest gen pe o figură plină de tinerețe el este totuși semnul unei îmbătrîniri, creanga uscată din pădurea verde, care nu mai e de mult numai din lăstari. Și cu ce se alesese ea trecînd prin aceste vîrste? Ar fi trebuit măcar să fi fost măritată, și cînd colo, ea nici nu voia să discute despre așa ceva. Dar el nu simți în conversația cu ea decît o bucurie care nu era nouă, dar care se intensifica în clipele acelea. Se simțea în fața ei exact ca și cu doi ani în urmă, cînd o cunoscuse fără însă ca tresărirea inimii să-i mai fie direct adresată ei. Asta însemna, în gîndirea lui din clipa aceea, că el era mai tînăr ca ea cu cel puțin doi ani, cu toate că în realitate era mai mare.

VI

AJUNS ACASĂ, PUSE REVISTELE PE NOPTIERA, se descălță, se întinse pe pat și continuă să răsfoiască revistele vreme îndelungată. Începea să se înnopteze bine. În curînd se lăsă întunericul, se aprindeau luminile în depărtare. Se trezi ca

dintr-o buimăceală, se frecă la ochi, și aruncă revistele. Se îmbrăcă și ieși.

Trecu pe lîngă stația de tramvai și o luă pe trotuarul larg, la vale, spre Piața Victoriei. Mergea cu fruntea plecată și fu primit drept în față de un grup de fete care se feriră în lături cu veselie alarmată. Trotuarul foarte lat, mărginit de arbuști proaspeți și de curțile largi, îngrijite, ale cartierului C.F.R., era la această oră plin de astfel de grupuri, care turburau liniștea cartierului cu exclamații afectate și rîsete sparte. Doctorul Sîrbu se dădu la o parte, părăsi trotuarul și traversă. La Piața Filantropiei o luă la stînga și ieși la Șosea. Coborî și intră în cartierul care se învecina cu Piața Victoriei. Străbătu cîteva străzi și intră apoi în curtea unei case tip vilă, cu pereți încărcați de cornișe; tot cartierul acesta vechi era plin de astfel de case. Apăsă de două ori la rînd pe unul din butoane și așteptă. După cîtva timp se făcu lumină înăuntru și se deschise ușa de la intrare.

— Te deranjez, doctore? Bună seara, zise vizitatorul.

— Nu, răspunse gazda cu o voce hotărîtă. Poftim.

Urcară o scară mică și dintr-un antreu doctorul Sîrbu deschise o ușă la stînga și pătrunse într-un salon. Era o încăpere luminată puternic, însă cu o lumină ocrotită. Pereții erau lungi și înguști, și pe ei tablouri, și într-un colț, deasupra unei etajere cu cărți, o maternitate de lut, o țărancă în picioare, cu doi copii lipiți de genunchii ei. În fund în fața mesei, pe un covor care bătea în galben de cîmpie, fotolii cu spătarul mult aplecat.

Gazda se opri și prezentă cu un gest musafirului un ins care la intrarea acestuia se ridicase în picioare. Doctorul Sîrbu, fără să dea mîna, se înclină și nu spuse nimic.

— Doctorul Palade, zise gazda.

Se așezară.

— Discutam care e originea zicalei populare „De ce ți-e frică, nu scapi". Eu o aud foarte des, oamenii o folosesc fără să observe că ea conține o mare cantitate de neliniște. Să nu scapi de lucrul de care ți-e frică! E neliniștitor, nu e așa?

Vorbise insul. Gazda nu zise nimic, tăcea foarte hotărît, ca și cînd n-ar fi pus nici un preț pe musafir, și nici pe ideile în sine. Doctorul Sîrbu se ridică din fotoliu și se duse lîngă etajeră, unde începu să contemple statueta de lut.

— Zicalele populare n-au avut la originea lor pretenția de a exprima adevăruri totale, zise gazda cu o voce înțelegătoare, și în paranteză fie zis, un bun cunoscător în ale zicalelor ți-ar

servi una care să exprime o idee exact contrarie; de pildă: „Paza bună trece *obejdia* rea". Așa zice mereu bucătăreasa noastră. *Obejdie* înseamnă *primejdie,* prin urmare dacă ai presentimentul unei obejdii a suficient să te păzești!

Doctorul Sîrbu zîmbi. Omul la care venise în vizită neanunțată avea ironiile lui, pe care numai cine îl frecventa mai des le cunoștea și le aprecia. Vizitatorul pe care îl găsise la el nu făcea parte dintre aceștia și își da sîrguința să-i atragă gazdei atenția, fără să reușească însă, ironia cu care era întîmpinat fiind o dovadă să n-avea nici o șansă, Îl chema doctorul Ionescu și era cunoscut ca medic al medicilor, alți pacienți nu prea veneau să se trateze la el, iar ceilalți numai cînd sufereau de ceva mai aparte, de acele afecțiuni care nu cedau la tratamentul obișnuit. Firește, cine avea apendicită sau tuberculoză nu afla nimic de la el, dar cine suferea de pildă de ficat sau de turburări generale în nutriție și de încă alte maladii, care fără să pună viața omului în primejdie îi creau totuși o stare de spirit că o vedea în negru, avea ce se „pricepe", după propria expresie a acestui medic, care la rîndul lui, după cum o declara des, le împrumuta, aceste expresii, de la bucătăreasă. (Am fost la cutare medic să mă tratez și nu *„m-am priceput nimic",* spun în genere țăranii, adică tratamentul n-a atins exact boala și n-a avut nici un efect, organismul nu s-a resimțit cu nimic.) Publicase o carte populară intitulată *Despre alimentație,* și lucra dimineața la un spital, unde nu se remarcase în nici un fel. Acasă la el însă, cu pacientul în față, medic ca și el, își arăta din plin priceperea. Își începea de obicei consultația printr-o manieră curioasă, punînd o mulțime de întrebări, ca un judecător de instrucție sau ca un preot la spovedanie. Stătea în spatele măsuței-birou, cu capul într-o parte, cu coatele pe masă și își privea pacientul drept în ochi. Avea parcă întrebările în minte dinainte pregătite, deși ele decurgeau aparent din răspunsuri; de fapt, și răspunsurile erau parcă premeditate tot de el, și pacientul nu făcea decît să le rostească. Îl ducea pe pacient undeva, cu un anume scop, cu îndemînare și siguranță, cu o gravitate aproape ridicolă, și acesta se supunea cu un scepticism îngăduitor, hotărît să meargă pînă la capăt, să vadă ce dracu o să iasă.

Ieșea în general bine, spre uimirea suferindului. Unii se enervau, se ridicau în picioare, și nu mai dădeau pe acolo. Aceștia nu erau însă cine știe ce suferinzi sau în orice caz suferința lor era cu mult inferioară puterii lor de rezistență. N-aveau, într-adevăr, ce căuta acolo. Asta însemna că majori-

tatea pacienților lui prezentau o rezistență scăzută față de boală, ceea ce era și adevărat, dar bineînțeles că acest medic n-ar fi recunoscut acest lucru decît dacă ar fi luat în același timp hotărîrea să renunțe la felul lui de tratament. Ar fi însemnat însă să rămînă fără clienți și care medic ar renunța să mai practice medicina din pricină că ar descoperi că tratează doar un anume gen de bolnavi? Dimpotrivă, din moment ce genul există, trebuie să existe și medicul potrivit pentru ei.

Doctorul Sîrbu se prefăcea că se tratează la el de o durere de cap (rebelă, care îi mai apărea și acum după oboseli mari), ca să-l poată vizita și vorbi eu el. Îl considera un om interesant. Prima dată însă, cu ani în urmă, îl adusese la el într-adevăr o durere insuportabilă de cap și nu făcuse decît să se enerveze și mai tare auzindu-l ce-i spune.

— Durerea de cap poate fi pricinuită de o răceală, de o tumoare, un cioculeț de papagal pe, șira spinării, o sinuzită, sau o proastă irigație a creierului, începuse doctorul Ionescu după ce îl. anchetase în felul acela al lui, care pe tînărul psihiatru aproape că îl înveselise. Dumneavoastră suferiți de cea din urmă și trebuie găsită pricina. Conflictele de conștiință pot foarte bine da turburări vasculare care iau această formă. Omul modern suferă adesea fără să aibă cea mai slabă idee de cauzele suferinței. El o alungă prin pilule, și prin alungare ea se întărește, pe cîtă vreme remediul împotriva ei este acceptarea. Suferința cere să fie acceptată, e dreptul ei. O dată acceptată, ea cedează, puterea ei slăbește.

— De ce are dreptul suferința să fie acceptată? întrebase tînărul medic stupefiat. Nu înțeleg, noi sîntem medici tocmai ca s-o calmăm și pe cît posibil s-o eliminăm, nu s-o acceptăm.

— Pentru că există! răspunsese celălalt.

— Ei, și? Tot ce există trebuie acceptat?

— Dumneata înțelegi prin acceptare abandonare. Prin acceptarea a ceea ce există, inclusiv suferința, eu înțeleg angajarea, care e o acțiune și nu un abandon. În general oamenii luptă împotriva suferinței, dar cea ce înțeleg ei prin luptă nu e acțiune, ci sustragere.

— Vă jucați cu cuvintele, răspunsese tînărul psihiatru iritat. A accepta înseamnă a fi de acord, a nu fi împotrivă. Întrucît asta înseamnă angajare? Angajare la ce?

— Angajare față de suferință sau de realitatea cu care ești în conflict, răspunse doctorul Ionescu. Înainte de orice trebuie să fii de acord și să accepți ca pe o realitate care este a ta suferința sau conflictul care te chinuie. Această durere este a mea,

sînt proprietarul ei, există şi n-o pot nega. În felul acesta se produce singura conciliere posibilă între fiinţa noastră şi suferinţă şi datorită acestei concilieri suferinţa dezarmează. Dacă continuăm s-o acceptăm pînă la cap, ea va fi chiar anihilată. Au existat oameni cărora li se sfîşia carnea cu cleştele şi ei surîdeau. Au existat, nu puteţi nega! Erau Sfinţii Părinţi! Omul modern nu e inferior acestor oameni, dar el dispune în prezent de metode atît de subtile de sustragere, încît tuturor li se pare firesc să nege suferinţa. Au ambiţia s-o alunge cu totul din viaţa lor, ca şi cînd ar fi nemuritori,

— Ceea ce spuneţi dumneavoastră acum e valabil şi pentru durerea mea de cap? întrebase tînărul. Simt un fel de cuţite uite pe-aici, sînt de acord cu ele (adică nu sînt de acord, constat că există), le accept existenţa, sînt ale mele... Dar văd că nu trec!...

îl durea capul aşa de tare, încît asta îl silea să fie la fel de grav ca şi medicul.

— O să vă prescriu contra cuţitelor acelora un calmant, răspunsese doctorul Ionescu, dar de ce cînd sînteţi fericit sau foarte bucuros nu vă trece prin cap să luaţi un calmant? Aşa ar fi normal!

Tînărul izbucnise în rîs. Omul din faţa lui avea în voce un reproş adevărat, credea în ceea ce spunea aşa cum crede un credincios în Dumnezeu. Şi îl dăscălea părinteşte, cu înţelegere pentru ignoranţa sa, dar străduindu-se, cu devoţiune parcă, să inventeze pilde uşor accesibile înţelegerii şi convertirii.

— Cînd te afli la un *rendez-vous,* continuase el, şi aştepţi şi o vezi că vine şi te inundă din creştet pînă în tălpi, aşa ca un fel de lumină, de ce nu te duci repede la farmacie şi să ceri ceva contra acestei stări care te zgîlţîie mai rău ca orice?! Cred că nimănuia nu i-ar trece prin cap să facă aşa ceva, ar trebui să fie nebun, din contră, caută prin toate mijloacele să păstreze această stare, nu s-o combată. De ce n-am face acelaşi lucru cu suferinţa?

Şi continuase în acelaşi fel, fără ca doctorul Sîrbu să-l mai poată urmări. Mai tîrziu află despre el lucruri incredibile, era evreu şi fusese deportat într-un lagăr, era membru de partid. Nu se potriveau de loc teoriile lui despre suferinţă cu marxismul, dar el nici nu pretindea că se potrivesc. Pe vremea aceea doctorul Sîrbu nu se înscrisese încă în partid şi îl întrebă pe doctorul Ionescu motivul pentru care el se înscrisese.

— Pot să-ţi spun doar motivul aparent, răspunsese doctorul Ionescu. Am citit o carte de reportaj în care se relatau la un

moment dat următoarele: înaintînd în iarna anului 1942, împotriva armatelor sovietice, nemții puneau la răscrucile de drumuri soldați ruși prizonieri în uniformă, îi împușcau în ceafă și îi lăsau să înghețe așa, în picioare, cu brațul întins pe care puneau pancarte: *Spre Leningrad* sau *Spre Moscova.* Și tancurile germane treceau și se orientau în felul ăsta în ofensiva lor... Mi-am imaginat o clipă că eu aș fi un astfel de prizonier și atunci am plecat de-acasă și m-am dus și mi-am dat adeziunea. Ăsta e motivul aparent. Cel de fond nu ți-l mai spun, dar să știi că e cam de același fel, mai spusese doctorul Ionescu și făcuse apoi o declarație aparent foarte ciudată. Am stat în lagăr aproape un an, nu spun ce este și ce se poate vedea într-un lagăr. Un lagăr e un lagăr, nu se poate descrie. Dar cînd am citit, la un an după ce-am ieșit de-acolo, pasajul pe care ți l-am relatat, mi-am dat seama că nu există ceva mai groaznic, mai umilitor pentru umanitate, o crimă mai josnică la care se poate coborî o armată decît asta, cu prizonierii înghețați. Poate că n-am dreptate, firește că s-au comis crime și mai abominabile, dar așa s-au petrecut lucrurile cu mine, asta mi s-a părut mie cea mai abjectă și mi-a păstrat vii toate ororile trăite de mine însumi în lagăr...

Doctorul Sîrbu, cu toate că trăise și el în atmosfera războiului, scăpase fără să-i păstreze în vreun fel imaginile de oroare deși văzuse și el oameni îngropați sub dărîmături și lucrase ca student în spitalele înțesate de șocați și mutilați. Era însă foarte tînăr și nu se lipise nimic de el. Tot atît de tînăr era și pe vremea cînd doctorul Ionescu îi răspunsese la întrebarea pentru ce s-a înscris în partid. Răspunsul acesta avusese darul să întîrzie propria lui înscriere, căci descoperise cu acel prilej că el nu avea un motiv atît de extraordinar ca al doctorului Ionescu care să-i susțină actul de adeziune. Vrusese la început să se înscrie fiindcă prietenul său, doctorul Munteanu, se și înscrisese și îl sfătuia să facă și el la fel (formula pentru întîia oară acele sfaturi ale sale pe care avea apoi să le repete și mai tîrziu, în alte împrejurări: „înscrie-te, Nicule, fă cum fac eu și ai să vezi că o să fie bine". „Bine, dar de ce să mă înscriu?" răspundea el, nu atît pentru că nu știa de ce, cît ca să afle de la prietenul său pentru ce se înscrisese el însuși. ,,întîi înscrie-te, zisese atunci doctorul Munteanu, și pe urmă o să vezi tu de ce te-ai înscris!") dar de fapt, după cum avea să-și dea într-adevăr seama mai tîrziu, cînd avea să analizeze mai detașat acest eveniment din viața lui, vrusese să se înscrie fiindcă simțise că se fac asupra conștiinței lui apeluri dintre cele mai diverse, de la

cele directe, practice, constînd în discuţii în care era atras, acţiuni în spital la care era chemat să participe, pînă la cele imponderabile, care toate îi sugerau ideea că e nevoie şi de el în atingerea unui ţel care avea în vedere o creştere şi o înflorire a vieţii oamenilor pe altă cale decît cea cunoscută de el înainte. Că el nu cunoştea bine viaţa dinainte, asta n-avea nici o importanţă... Ceea ce e nou e mai bun decît ceea ce e vechi... Şi deodată venise doctorul Ionescu care avea în sprijinul adeziunii sale o experienţă tragică. Se simţise parcă intimidat şi lipsit de însemnătate să facă parte dintr-un partid în care oamenii aveau astfel de motive să adere la idealurile lui... Doctorul Ionescu însă nu se simţise răspunzător de această şovăială. ,,Dacă ai vrut cu adevărat să te înscrii, răspunse el, atunci înscrie-te imediat. Uneori argumentul afectiv e mai de preţ decît ideea, pentru că ideea circulă pe toate drumurile, pe cită vreme dorinţa dumitale de a construi o lume nouă se naşte în inima dumitale."

Tînărului psihiatru îi plăcuse acest îndemn, cu toate că dorinţa lui de a construi o lume nouă i se insuflase, şi nu se născuse chiar în inima lui... Doctorul Ionescu făcea foarte rar caz în relaţiile sale cu colegul său mai tînăr de faptul că era membru de partid, dar făcea totuşi, şi ştia, într-un mod surprinzător de exact, cînd să fie medic curant, şi cînd prieten şi confident în probleme mai complicate privind relaţiile tînărului psihiatru acolo la el în spital. Astăzi el ghici imediat că nu durerea de cap l-a adus pe doctorul Sîrbu în cabinetul lui şi se grăbi să-l expedieze pe celălalt, cu discuţia lui despre proverbe cu tot. Apoi sună şi ceru acelei bucătărese a lui, la a cărei gîndire şi exprimare era atent, să servească nişte cafele, după care se aşează şi el în fotoliu şi îşi împreună mîinile în faţă. Involuntar, semăna în asemenea clipe cu un duhovnic sau cu un om bătrîn. Dar doctorul Sîrbu de mult se învăţase să nu-i mai observe ticurile.

— Doctore, i se adresă el stînd drept în fotoliu, cu coatele pe genunchi, există sentimente neînscrise încă pe tabela unui Mendeleev al moralei, dar care nu sînt mai puţin rele şi ne ţin gîndirea prizonieră. Prietenul meu, doctorul Munteanu, a părăsit lumea medicală şi a intrat în diplomaţie; am rămas fără prie-. teni şi singurătatea mă apasă... iată de ce am venit azi la dumneata.

Spunînd acestea, se ridică şi începu să se plimbe prin cabinet.

— Ce e cu lucrarea? zise doctorul Ionescu cu o expresie şi

cu o atitudine de grabă filozofică faţă de timp, nu atît pentru că îi lipsea sau pentru că tînărul venise în vizită la o oră nepotrivită, ci pentru că în felul acesta îi dădea un răspuns mult mai profund decît dacă şi-ar fi exprimat părerea în cuvinte. Naivitatea acestei manevre nu displăcu însă de loc tînărului, dimpotrivă, parcă făcu ordine în gîndirea sa, parcă se mai însenină.

— Da, şi cu lucrarea, continuă el. Am trimis-o la revistă, va apărea, dar un coleg în care am încredere (cel mai erudit dintre noi) a citit-o şi nu mi-a spus nimic, n-a făcut nici o remarcă.

Vroia deci să-i spună că e copleşit de sentimentul că viaţa nu-i merge bine şi că nu ştie de ce. Se aşteptase ca lucrarea să facă o impresie bună colegului său, dar iată că acest coleg, pe care îl preţuia, nu exprimase nici o opinie şi de aici neliniştea amintirii, sentimentul că îi scapă ceva, un sentiment sau mai bine zis un presentiment că în curînd i se va întîmpla ceva grav şi primejdios, exact senzaţia care îl sperie pe un om cîtva timp înainte de a deveni conştient că a greşit drumul şi că s-a rătăcit.

— Nu trebuie să doreşti să te recompenseze alţii pentru munca ta mai mult decît o poţi face tu însuţi, zise doctorul Ionescu. Trebuie să-ţi ajungă bucuria care te-a stăpînit în timp ce lucrai şi să rămîi numai la ea. E singura care contează şi numai pe ea trebuie s-o cauţi. Dacă bucuria de atunci nu-ţi revine în ceasurile astea de oboseală înseamnă că ai lucrat prost şi să te înveţi minte altă dată să mai lucrezi prost: înseamnă că nu ţi-ai cunoscut măsura şi te-ai înhămat la ce nu poţi duce. Cît despre prietenul tău... Cred că nu s-a schimbat nimic între voi, tu continui să ţii la el şi fiindcă nu vrei să recunoşti acest lucru, de aici îţi vin toate aceste... Ai crezut că nu mai ţii la el, şi acum ai descoperit că ţii, că ai jucat, în prietenie, rolul doi... Ei?! Recunoaşte acest lucru şi vezi-ţi de treabă ... Ce importanţă are faptul dacă doctorul Munteanu a părăsit sau n-a părăsit lumea medicală?! exclamă medicul medicilor despreunîndu-şi mîinile cu o uimire sinceră şi rămînînd apoi tăcut şi fixat pe această uimire, ca şi cînd ar fi vrut să dovedească astfel că mai mult decît atîta nici o semnificaţie nu se mai putea scoate din cele ce i se relataseră, că, adică trebuia să ţină la el mai departe, fiindcă nu-l împiedica nimeni s-o facă şi cu asta să pună liniştit punct acestui conflict sufletesc ...

Doctorul Sîrbu se opri din plimbat şi rămase în picioare. Se scurseră cîteva clipe.

— Asta vreau să ştiu şi eu, şi tocmai asta nu pot să-mi dau seama, zise. Îmi scapă ceva, sau mi-a scăpat de mult ceva.

Surpriza pe care ți-o produce un om pe care îl cunoști bine nu e prea departe de una asemănătoare pe care ți-o poți produce tu, ție însuți. Și dacă consideri această surpriză ca o eroare, cum am impresia că a comis doctorul Munteanu, această eroare nu te pîndește și pe tine?

— Ne pîndesc tot felul de erori, zise doctorul Ionescu deodată supărat. Ar fi însă bine să fii mai puțin subtil, avem treabă, n-avem timp să ne ocupăm de genul acesta de erori. De ce nu-ți vezi mai departe de lucrare? Doar ți-am citit cît ai scris din ea și ți-am spus că e un lucru foarte bun și util. Ce mai dorești?

VII

SĂPTĂMÎNA URMĂTOARE, Vale trecu în schimbul de noapte, și luni după amiază porni spre sora lui să-i facă o vizită.

Constanța îl primi cu aerul așa-zis „natural" pe care Vale i-l cunoștea de mult și nu o dată îl enerva, arătînd, de pildă acum ca și cînd totul ar fi în regulă în viața ei, dar pregătită în același timp și să facă imediat față în cazul în care cineva ar încerca s-o ia prin surprindere, avînd totodată aerul că de fapt ea e alta, e străină de evenimentul sau istoria în care e implicată. Avea o silă înnăscută să dea prea multe explicații. „Bine, Tanța, ție nu ți-e rușine să-i spui mamei că am luat eu banii ăia?" o întrebase o dată Vale indignat, într-unui din obișnuitele conflicte dintre frați. „Care bani?" spusese ea. „Cum care bani? Care-i strînsesem împreună să ne luăm alt radio. De ce i-ai spus maniei că i-am cheltuit eu?" „Fiindcă am vrut eu să-ți cumpăr ție un ceas", a răspuns ea numaidecît, fără să mintă, dar fără să spună întregul adevăr. „Și mi-ai cumpărat?" a zis Vale. „Nu ți-am cumpărat, că nu mi-au ajuns pentru ce-am vrut eu să-ți iau și mi-am plătit eu niște datorii." „De ce ți-ai plătit ție niște datorii cînd nu erau toți banii tăi?" „Cum, a exclamat ea surprinsă, aproape scandalizată, nu mi i-ai fi dat?" „Ba ți i-aș fi dat, a răspuns Vale scos din sărite, dar atunci de ce i-ai spus mamei că i-am cheltuit eu?" Și crezuse că la asta ea n-o să mai aibă ce spune și o să-și recunoască lașitatea și ipocrizia. „Intenția contează", a zis ea cam absentă fără să se deranjeze din citit. „Care intenție?" a mai întrebat-o el, neînțelegînd. „Că am vrut să-ți cumpăr ție un ceas de aur. Hai, Vale, las-o moartă", a mai spus, și n-a vrut să explice de ce a

ținut ea să creadă mama lor că Vale a fost cheltuitorul, cînd de fapt erau banii lor, ai amîndurora, și puteau să facă ce vroiau cu ei fără să dea socoteală părinților.

Dacă Vale ar fi luat-o în clipa aceea la rost, chiar de la intrare: „Ce e cu tine, Tanța, ești divorțată de atîta vreme, nu ești în toate mințile?" „De ce, dragă?" ar fi întrebat ea mirată. „Cum de ce, nu spui la nimeni?", „Cum, ar fi zis ea, păi n-ați aflat?!" Și dacă Vale sau altcineva apropiat și-ar fi pus mintea cu ea și ar fi insistat pînă în pînzele albe, nu în situația de față, ci cu alt prilej mai puțin dramatic, tot nu s-ar fi putut obține de la ea reacția dorită. O dată Vale încercase, cîtva timp mai tîrziu după istoria cu banii, dar tot pe același subiect și nu din răutate, ci pur și simplu fiindcă el nu înțelegea ce nevoie a avut ea să-i spună mamei o minciună, că doar ținea la el și n-avea obiceiul pe care îl au unii, să pîrască încă din familie: „Tanța, vreau să știu, aproape că se rugase el. Ce nevoie ai avut tu să spui că cu eu am cheltuit banii? Fă-mă să înțeleg, fiindcă nu înțeleg." Și o tot pisase așa minute întregi, avînd din ce în ce mai aproape senzația că ea o să spună de la o clipă la alta ceva extraordinar... Îl asculta, corecta niște caiete, pînă ce deodată a lăsat caietele la o parte și a izbucnit în plîns. Băiatul s-a apropiat de ea și i-a cerut iertare și mai mult a intuit decît a înțeles că nu întotdeauna e cu putință să-i faci pe om să spună un lucru care ție ți se pare atît de firesc că trebuie să-l spună. Și cînd s-a certat odată cu ea și i-a spus un cuvînt din pricina căruia nu și-au vorbit apoi aproape două luni, Vale a avut sentimentul că nu i-a adresat o insultă convențională, ci că imaginea i s-a impus prin forța asemănării. Ea era atunci încă la *Ateliere,* la serviciul de dispeceri, și îi făcea curte un electrician, un frate al unui coleg al lui Vale. Față de acest coleg, Vale avea o admirație aparte, era cel mai bun din clasă, dar nu unul dintre acei tocilari ambițioși și antipatici, ci unul cu adevărat foarte dotat și generos, părinții săi, fără să fie bogați, aveau oarecari venituri și băiatul îl invita adesea pe Vale la cofetărie. (Era foarte spiritual, îl întreba de pildă pe Vale pe cine vrea să apuce de picior, pe Dumnezeu, sau pe sfîntul Petre, asta însemnînd, respectiv, că dacă ia o sarailie, atunci îl apucă pe Dumnezeu, dacă ia un trigon, ceva mai puțin, doar pe sfîntul Petre.) Tot acest coleg, cu prestigiul său, potolise o dată un anumit avînt al cuiva într-un moment cînd cîțiva dintre ei fuseseră cît pe-aci s-o ia razna. Într-o dimineață unul dintre ei venise în clasă îmbrăcat în cămașă verde și făcuse o impresie foarte puternică asupra celorlalți. Se înscrisese în „frățiile de cruce"

și în tăcerea uimită a clasei începuse să țină, pînă la venirea profesorului — care era tot un legionar, el aranjase scena după cum s-a aflat ulterior — un discurs. Vorbea bine, i se trezise, spre surprinderea celor mai mulți, această pricepere și fusese cît pe-aci să devină erou. Din păcate însă, clasa îl cunoștea cum învață, și asta la o anume vîrstă, este esențial, nu poți cuceri altfel respectul, colegilor decît prin capacitatea de a asimila materia și de a stîrni laudele profesorilor. Ori, acest elev, cu statura mare și impunător în cămașa lui verde cu diagonală, învăța atît de prost, încît majoritatea profesorilor se plictiseau să-l asculte și unii, mai spirituali, îl scuteau și pe el și pe toată lumea de un spectacol atît de rizibil de ignoranță: „Tănase, să te mai ascult, sau nu?" „Cum credeți, domnule profesor!" „Păi știi?" „Nu prea, domnule profesor." „Bine, atunci să-ți dau un patru și să trecem mai departe", spunea profesorul cu privirea sticlind de un umor pe care toată clasa îl gusta și nu se tocea prin repetare. Astfel că în toiul discursului său se produse ceea ce nu era de așteptat — dat fiind faptul că legionarii erau la putere și era primejdios să ignori acest lucru, chiar și într-o clasă de elevi —, dar ceea ce era totuși în firea lucrurilor să se producă, din același motiv. Se auzise deodată vocea acestui elev pe care Vale îl admira atîta, rostind cu putere și cu un dispreț plictisit într-un moment cînd colegul lor legionar tocmai își trăgea răsuflarea: „Hai, mă Tănase, mai du-te în p... mă-ti cu cămașa ta!" Și clasa izbucnise în rîs și după cîteva clipe de derută începuse ca prostul să rîdă și Tănase însuși.

Și fratele acestui elev strălucit era electrician la *Ateliere* și îi făcea curte Constanței. Constanța îi cunoștea pe amîndoi și cum curtea electricianului începea să capete o întorsătură care ei îi displăcea, îi făcu lui Vale confidențe și îi ceru părerea „Tanța, zise Vale, eu o să-ți spun ție Ceva, dar cu condiția să-ți ții gura. N-aș vrea s-audă frate-său, care ține la el foarte mult, și înțelegi tu cum m-aș simți dacă unul dintre ei ar afla" „Bine bine, desigur, zisese ea, mă știi pe mine vorbăreață?" Ceea ce era adevărat, discreția ei era un lucru sigur. Și Vale îi povesti: acest electrician, cu un prieten al său șofer, luaseră două fete cu ei în mașină, erau două vecine, le duseseră într-o pădure și acolo le violaseră. Fetele erau eleve de liceu și ca să nu fie eliminate din școală tăcuseră, dar părinții lor tot aflaseră și cu greu se înăbușise scandalul. Era băiat bun acest electrician, dar uite ce fusese în stare să facă. Era bine ca ea să știe acest lucru, dar încă o dată, să nu-i spună lui ceva ... Cu toate astea, cîteva zile mai tîrziu, Vale veni de la școală furios și uitîndu-se lung

la sora lui pronunţă acest cuvînt care este grav sau inofensiv, după împrejurări (în cazul lor era grav, fiindcă nu se obişnuia): „Eşti o măgăreaţă."

Ar fi putut să spună ceva, să dea explicaţii care tot ar mai fi dres ceva, dar ea nu scosese un cuvînt şi nu explicase nimic nici mai tîrziu, după ce se împăcaseră. De ce totuşi se folosise ea de informaţiile pe care Vale le ştia de la prietenul său, fratele electricianului, ca să rupă cu acela .. .

Uneori cînd se supăra pe ea, Vale parcă îi dorea răul, nu de altceva, dar ca să se înveţe minte ... Ca mai pe urmă să i se facă ruşine şi să-i dorească să ajungă tot ceea ce dorea ca să ajungă (fiindcă nu prea îi era nici lui limpede care erau, în afară de profesiunea ei care îi plăcea, visurile ei de viitor). Stupefiat, o auzise odată pronunţînd următoarea frază atît de bizară, dacă stăteai să te uiţi la cine-o spunea, încît Vale o şi uitase imediat, ca şi cînd creierul lui ar fi acţionat, selectiv, împotriva voinţei lui: „Eu sînt cea mai interesantă femeie din Bucureşti".

— Ei, ia spune, Vale, ce mai faci? îl întîmpină ea parcă veselă, cu un glas de parcă rolurile ar fi fost inversate, adică Vale avea nevoie să fie sprijinit în suferinţa lui şi nu ea. Cum te mai simţi?

— Eu?! exclamă Vale surprins. Nu prea bine. Dar tu?

— Destul de bine! zise ea. Ce face mama?

— Bine, ce să facă?

— Dar tata? Tot acasă stă?

Vale se aşeză şi răspunse cu o mişcare elocventă a degetelor pe braţul subţire al fotoliului, adică e în ordine şi cu tata, deşi sînt posibile şi surprizele.

— Hai să ieşim pe balcon, zise ea şi ieşiră pe balcon.

— Mare baftă ai şi tu! zise Vale uitîndu-se peste împrejurimi. E aşa de frumos aici la tine, de cîte ori vin, parcă vin în alt oraş, parcă aşi veni lîngă o pădure!

— O lovişi, zise ea, uită-te în partea aceea şi vezi parcul.

Ea reintră şi aduse întîi scaune mici, apoi se întoarse cu nişte prăjituri de cofetărie şi o sticlă cu vin, pe care i-o dădu fratelui s-o desfacă. „Bravo ei, gîndi Vale, se ţine bine, s-a dus ea să cumpere vin ..."

— Tanţa, hai să-ţi spun de ce am venit eu pe la tine, începu apoi Vale după ce mîncară prăjiturile şi ajunseră la sticla cu vin. Anul trecut, înainte de examenul de stat, făceam practică tot la uzina asta unde am fost pe urmă repartizat şi am cunoscut acolo o fată.

— Nu cumva e vorba de istoria aia cu Gabi, de e supărată şi acum tanti Veronica pe tine că nu vrei să te împaci cu el? zise Constanţa.

— Ba chiar aia e! răspunse Vale.

— Ei şi ce s-a mai întîmplat tocmai acuma, după un an?

— Stai să Vezi, zise el, şi începu să povestească.

Ea îl asculta rezemată de peretele casei, cu călcîiele sprijinite pe una din barele balconului, şi nu zicea nimic, asculta cu atenţie şi plăcere, bucuroasă vizibil că fratele îi face confidenţe. Nici o altă stare sau preocupare, sau absenţă nu părea s-o distragă. Din cînd în cînd numai îşi schimba poziţia foarte rar Vale surprindea ceva ciudat la ochii ei, parcă îi creştea privirea, parcă i se măreau globurile ochilor şi ea parcă uita sau nu mai putea să lase pleoapele peste ei. Atunci se vedea că şi slăbise foarte tare, şi în asemenea clipe Vale se oprea din povestit şi se uita în jos, posomorît, ca pentru a-şi aduna gîndurile. Uita. atunci de el şi făcea un efort să alunge, să înghită din gît un nod. care îi altera vocea. Apoi relua cu naturaleţe firul povestirii.

Îi dăduse, chiar de la început acelei fete pe care o cunoscuse, o întîlnire, nu era nimic grav, începu el, vroia pur şi simplu s-o cunoască, şi dacă nu i s-ar fi părut că dintre toţi care erau acolo numai lui îi aruncase ea o anumită privire, bineînţeles că nu s-ar fi încurcat tocmai atunci, în preajma examenelor, cu o fată care trebuia negreşit cucerită împotriva voinţei ei. Numai că se înşelase de la bun început şi iată cum decurseseră lucrurile. Erau numai ei doi, ceilalţi din grupul lor se duseseră jos, la oţelăriile speciale. Ea tocmai îşi spăla mîinile sub un robinet pe platformă şi se uita la el peste umăr, conversa cu el în felul acesta. Cine era ea? Era studentă la Chimie, făcea, ca şi el, practică la laborator. Vroia să se întîlnească cu el după masă, să se recreeze împreună? o întrebase el. Cum să nu, i-a răspuns ea şi a dat din cap, parcă ar fi vrut să arate cît de mult îi convenea propunerea. Acasă Vale şi-a schimbat costumul, şi la ora convenită s-a dus s-o întîlnească. Locul fixat era Grădina botanică şi ea a venit foarte punctuală, dar arăta parcă schimbată. Adică tot ea era, dar parcă nu-i mai plăcea ceva, mergea alături de el parcă ar fi avut un cui în pantof. L-a întrebat de unde vine. De unde putea veni, şi ce sens avea o astfel de întrebare?

— Tu ce părere ai? exclamă Vale uitîndu-se la sora lui cu o anume nedumerire, cu sensul că putea fi şi ea convinsă că nu există răspuns la o asemenea întrebare.

— Nu ştiu, zise Constanţa zîmbind. Ce i-ai răspuns?

— Ce puteam să-i răspund?

— Depinde!

— I-am spus, bineînțeles, că viu de-acasă, de unde puteam veni? „N-aș zice", o aud că-mi răspunde. Și deodată mă pomenesc prins în următorul dialog: „De ce, zic, că te face să crezi că nu vin de acasă?" „De! o aud și începe să se hlizească. Ai venit, zice, pe jos sau cu autobuzul?" „Cu autobuzul." „N-aș crede!" „Dar de ce?!" „Îmi face impresia că ai venit pe jos". „De unde această impresie?" „Se vede după mutra ta." Mutra mea! Cu asta m-a făcut pilaf! M-am oprit din mers și i-am spus: „Scuzați-mă că v-am deranjat (și am făcut o plecăciune), nu sînt capabil să susțin cu dumneavoastră un dialog atît de subtil, permiteți-mi să vă conduc în acel loc de unde să vă pot spune adio și să uităm amîndoi simultan că am făcut vreodată cunoștință. Unde să vă conduc?" Ea se uită la mine foarte indignată și ce crezi că îmi răspunde? „După ce că m-ai adus tocmai aicea, zice, acum vrei să și pleci. Nu puteai să-mi spui să viu la Șosea, mai aproape de cartierul meu?" „De unde era să știu eu care e cartierul dumneavoastră?!" zic eu.

Vale tăcu, se posomorî și începu să se uite în depărtare pe deasupra acoperișurilor. Tăcu multă vreme, cu o expresie deodată dramatică, pînă ce vocea Constanței îl făcu să-și revină.

— Ei, și? Mai departe, Vale.

— Da. Unde rămăsesem?

— Dar ia spune-mi, zise Constanța, cîți ani are fata asta?

— Peste douăzeci! zise Vale.

— Cam mult, zise din nou Constanța. Dar cum e, cum arată?

— Așa... subțirică, blondă. E bine făcută... Eram foarte prins cu pregătirea pentru examene, continuă Vale, dar pînă sîmbătă tot ne-am mai văzut de cîteva ori. De ce zic sîmbătă?

Sîmbătă vroia s-o ducă la Ateneu la un concert și a cumpărat două bilete. Invitația i-a făcut-o marți. Vineri, în timpul unui curs, Cosma Dante, un prieten al său, îl înștiința printr-un bilet că a doua zi seara avea să aibă loc la Antracit acasă (un alt coleg) un așa-zis ceai și că va veni și Anda — așa o chema pe fată. „Fii atent, vărul tău Gabi s-a băgat pe fir, îi scria Cosma Dante. Toată lumea știe." Vale zîmbi, mototoli biletul și îl aruncă sub pupitru. Era, pesemne, o glumă care încerca să reușească prin intermediul lui Cosma Dante, cu care era prieten bun. Prietenii cei mai intimi se pretează adesea la astfel de farse, cel mai vesel lucru fiind, după cum li se pare lor, să vezi un coleg îndrăgostit pierzîndu-și capul de gelozie.

Sîmbătă seara Vale se duse cu cinci minute mai devreme ia Ateneu. Era un concert rar, se executau cantate laice de Bach, acele mici piese care lui îi plăceau atît de mult, compuse să fie executate la clavecin, cu instrumente de coarde, cu puțină orgă și cu tot așa de puțin cor, și gîndul că timp de aproape două ore va asculta această muzică îl făcu să nu-și dea seama că Anda întîrzia. Cînd văzu că încep să se închidă ușile, vîndu biletul în plus pe care îl avea și intră. După concert își aminti însă că fata nu venise și fu prins de bănuială că nu era vorba de o farsă. Porni repede spre casa lui Antracit, urcă scările gîfîind și sună. Era ora zece jumătate. Îi deschise Antracit (acest Antracit se numea de fapt Popa Viorel, dar era negricios și ciupit de vărsat, semănînd într-adevăr cu un cărbune, și porecla i se prinsese).

— Gabi e aici? zise Vale indiferent.

— Nu, n-a venit încă, răspunse Antracit.

Intră înăuntru. Stăteau pe o canapea și pe scaune, iar parchetul era gol, se vedea că pînă atunci dansaseră și acum făceau o pauză. Unul dintre ei, comentînd întîrzierea celui numit, își dădea cuvîntul de onoare că Gabi e un tip plin de surprize și de mistere, iar Cosma Dante întreba cu dispreț ce înseamnă mister în cazul lui Gabi? Vroia să i se explice.

— De cînd l-au ales pe Cosma în birou (era vorba de biroul organizației U.T.M. din facultate), a devenit un determinist agasant, spuse Antracit cercetînd teancul de plăci de lîngă picup cu acel aer blazat pe care și-l iau adesea tinerii, blazarea fiind semnul unor experiențe bogate care au trecut peste capul lor.

— Un determinist vulgar, completă un altul, care fuma cu țigarea „uitată" în colțul gurii.

— Gabi posedă dintre noi, cel mai bine materia, o să ajungă un mare specialist, zise din nou primul student, cu o intonație elogioasă și admirativă.

— Asta e adevărat, conveni Cosma Dante, dar am impresia ca posedă atît de bine materia, încît nu-l mai interesează. Nu fac un paradox.

Pe ușa din fund intră o fată cu părul coafat și mițos, cu un cuțitaș în mînă și cu mînecile suflecate.

— Cîți sîntem cu toții? întrebă ea. Mai vine cineva?

— Sigur că mai vine, vine Gabi cu Anda, răspunse întîiul student.

Antracit se smulse de lîngă picup, străbătu odaia spre bucătărie și în trecere îi dădu gafeurului o palmă peste cap.

Intră apoi în bucătărie, uitînd uşa deschisă. Vale văzu siluetele a încă două fete, care stăteau în jurul mesei şi spălau şi aranjau nişte farfurioare şi pahare.

Antracit reveni în odaie cu două sifoane în mînă şi o sticlă înfundată. Închise uşa cu piciorul.

— Ah! se auzi un strigăt din bucătărie, după care urmă zgomotul unui pahar spărgîndu-se pe mozaic.

— Valeria, strigă Antracit printre rîsetele care izbucniseră în odaie şi în bucătărie, te omoară mama.

Între timp o motocicletă se oprise în stradă şi continua să pîrîie şi să trosnească, jos, la poalele blocului. La un moment dat încetă şi atunci se auzi din stradă un glas strigînd:

— Antracit!

— Ăsta e Gabi, zise din nou gafeurul, şi se repezi la geam. Gabi, strigă el, aplecîndu-se, de unde ai motocicleta aia?

— Ce faceţi voi acolo? se auzi glasul de jos.

— Vă aşteptăm, veniţi sus?

— Mai facem un tur şi ne întoarcem.

Vale se ridică din fotoliu şi se duse la geam. Se uită în jos. Se vedeau capul şi umerii motociclistului. În spatele lui, o fată subţirică se ţinea de inelul de cauciuc dintre genunchi şi se uita în sus spre geamul deschis de la etaj. Motociclistul făcu o mişcare energică cu piciorul, motocicleta izbucni în pîrîituri şi pieri pe după colţ. Vale continuă să rămînă la geam încă multă vreme, pînă ce pîrîiturile nu se mai auziră de loc, topindu-se în zgomotul îndepărtat al oraşului. Cosma Dante venise între timp lîngă el şi îi atinse braţul.

— Te-am avertizat, zise, de ce ai mai venit?

— De ce să nu viu?

— Mai bine pleacă, merg şi eu cu tine, zise tînărul în şoaptă. Gabi o să vină aici cu Anda. Îţi convine?

— Nu, am să stau, vreau să-i văd! Cred că e o glumă tîmpită de-a voastră!

— Nu e nici o glumă, să ştii.

În odaie, Antracit pusese o placă şi ceilalţi dansau. Fata cu părul miţos, ajutată de gafeur aranja farfuriile şi umplea paharele cu vin.

După un sfert de oră soneria ţîrîi şi apăru Gabi însoţit de fată. Erau foarte veseli şi se acomodară imediat, băură cîte un şpriţ şi începură să danseze. Vale şi Cozma Dante nu se întoarseră de la geamul deschis, stăteau cu spatele la cei din odaie şi continuau să şoptească între ei. Se răsuciră apoi după cîtva timp şi, ocolindu-i pe cei care dansau, se aşezară în fotolii.

Anda se făcuse roşie şi o licărire parcă de mînie străluci în ochii ei. Fata cu părul miţos se apropie de Vale şi îl servi cu o felie de tort şi un şpriţ.

Curînd, placa se sfîrşi şi se împrăştiară la locurile lor servindu-se cu fursecuri şi vin. Gabi afecta că n-are nici o legătură cu fata şi că chiar dacă ar avea, lucru e prea puţin important. Mult mai important era altceva: îl preocupa ceva care fără să fie rostit stîrni dinainte curiozitatea nedefinită a celor ce îl cunoşteau îndeaproape.

— Ce e cu tine, Gabi? zise numaidecît gazda, acest Antracit care, după felul cum se uita la el se vedea că îl admira sincer, sau că în orice caz ţinea ca Gabi să observe acest lucru.

— Ah, exclamă acesta furios, formidabil cum mi-au trecut pe sub nas opt mii de lei. Opt mii de lei, cumpăram motocicleta, era acum a mea; unsprezece rezultate exacte i-am dictat individului ăla şi ai să vezi că tot n-o să mi-o lase mai ieftin.

Nimeni însă nu se arăta prea curios să ceară amănunte, toţi fiind la curent cu aşa-zisul lui fler la pronosport, fler a cărui caracteristică era că se adeverea numai dacă nu cumpăra şi nu completa el buletinul.

— Gabi, îţi dau o idee, zise Antracit. Joacă mai departe la pronosport, dar pe buletinele noastre. Joacă de pildă pe buletinul meu.

— Parcă tu o să fii fraier, dacă cîştigi, să împărţi cu mine cîştigul! Ah, dacă aş cîştiga acum cinci mii de lei sînt sigur că individul mi-ar vinde motocicleta cu cinci mii, fiindcă el a cîştigat acum opt şi vrea să-şi cumpere una nouă.

— Gabi, zise fata, joacă pe un buletin pe numele meu.

Vale întinse mîna şi luă paharul de pe măsuţa din faţa lui. Degetele îi tremurau. Vru să-l dea peste cap, dar se opri şi mîna sa mare, ca o cazma, strînse paharul şi îl sfărîmă ca pe o coajă de ou. Cosma Dante sări de la locul lui. Din palma tînărului picura sînge pe parchetul gol. Se făcuse palid şi înţepenise în fotoliu, tăcut şi cu o expresie cruntă pe chip. O tăcere se aşternu în odaie. Gabi îşi turnă o jumătate de pahar cu vin, îl umplu cu sifon şi îl dădu peste cap. Fata se uita spre fotoliul unde stătea Vale, răsturnat şi nemişcat. Se ridică şi pieri în bucătărie. Cea cu părul miţos o urmă şi ieşind aruncă o privire întrebătoare spre cei din odaie: Ce se întîmplă aici?

— Vale, ce înseamnă asta? interveni un băiat pe care îl chema Amariţei. Avea aerul să spună că s-a mers prea departe şi că toate acestea i se păreau lipsite de interes şi exagerate. Vale , Gabi, hai, bă, lăsaţi, fiţi serioşi, daţi-vă mîna! Apoi se adresă

lui Gabi, ridicîndu-se şi împiedicîndu-l să-şi toarne un nou pahar; astîmpără-te, îi zise, mai sîntem şi noi aicea, ai băut trei pahare, du-te dracului, uite cît vin a mai rămas!

Tăcerea continua. Amariţei îi prinse pe toţi într-o privire circulară, se opri apoi asupra lui Vale, la pîndă. Vale se mişcă din nou în fotoliu, tuşi, iarăşi, ca şi mai înainte, şi deschise gura să spună ceva; în aceeaşi clipă, Amariţei care îl pîndise, insistă, acoperindu-i cuvintele înainte de a fi rostite, cu vocea lui supărată:

— Bea el singur trei pahare! Bă frati-meu, dar egoist mai eşti! Ia ţine, Cosma! Valeria! Adu un alt pahar, pentru Vale.

— Mulţumesc, Amariţei, nu beau, şopti Vale şi se ridică şi porni spre uşă.

Cosma Dante îl urmă pe scări pînă jos, la colţul străzii. Se opriră amîndoi. Alături susura apa unei mici arteziene. Era tîrziu, se lăsase linişte peste oraş. Vale desfăcu batista şi întinse mîna deasupra ţîşniturii de apă.

— Aşa de teribil te afectează chestia asta? întrebă Cosma, surprins şi îngrijorat, speriat parcă nu atît de ceea ce se întîmplase, cît de ceea ce se putea întîmpla.

— Da, teribil, şopti Vale şi tuşi iar. Îi lipsea parcă aerul.

— Hai la o farmacie, să nu-ţi fi rămas cioburi în palmă. Îţi curge mereu sînge, zise Cosma.

— Nu-i nimic, uşurează creierul.

— De fapt tu eşti de vină, zise Cosma. Te-am prevenit.

— Ei, şi? Vroiam s-o văd! Nu mi-am închipuit c-o să se uite aşa la mine. Cosma, fă-mi o plăcere, întoarce-te îndărăt... Amariţei ăsta e băiat deştept, m-a oprit de la sinceritǎţi penibile, fă şi tu ca el şi spune-le că n-a fost nimic, am spart paharul din greşeală ...

— Nu te mai şterge cu batista aia, zise Cosma, uite-o pe a mea e nefolosită.

— Mulţumesc! Hai, du-te, la revedere.

După plecarea lui Vale au continuat să danseze, şi apoi Antracit coborî, cîteva minute mai tîrziu, la tutungerie şi cumpără vreo zece buletine pe care Gabi le completă după sistemul lui, scandalizîndu-i pe toţi; înscrise un pronostic favorabil pentru o echipă slabă de mineri, care avea să joace chiar a doua zi cu o echipă de militari, una dintre cele mai puternice formaţii din categoria A, şi puse semnele de meci egal la o echipă care nu suporta aşa ceva.

A doua zi se întîlniră cu toţii spre prînz şi porniră spre stadion mai devreme. Spre seară alergară cu toţii în centrul oraşului, în spatele Universităţii, unde staţionau zeci de inşi în faţa tabelei de pronosport, care se schimba din zece în zece minute, pe măsură ce funcţionarii agenţiei centrale primeau telefonic rezultatele din provincie. De fiecare dată se auzeau exclamaţii simultane de dezamăgire sau de triumf. Funcţionarii mai greşeau şi, cînd veneau să modifice rezultatul, cei care mai înainte înregistraseră cu satisfacţie scorul ridicau acum braţele, excedaţi.

— Aţi văzut? strigă Gabi cu entuziasm, nimeni n-a prevăzut victoria Minerului.

Pe unul din buletinele sale apărură în curînd douăsprezece rezultate exacte: după cîte se părea, avea să cîştige o sumă neobişnuită.

Se întîmplă însă că un număr de cîteva sute de inşi completară şi ei ca şi Gabi aceleaşi buletine cu toate cele douăsprezece rezultate exacte şi astfel împărţit, premiul reveni fiecăruia la ceva mai mult de cinci sute de lei. Să fi fost oare din pricina asta că Gabi, furios, rupse aproape imediat legătura cu fata sau poate că scena din casa lui Antracit fusese prea violentă faţă de ceea ce simţea el pentru fată?

— Ca şi cînd, zise Vale pregătindu-se să-şi încheie istorisirea, ar mai fi avut vreo importanţă ce-ar mai fi făcut el sau ea după ce i-am văzut împreună şi am văzut-o pe ea cum se uita la mine cu ochii sticlind, parcă tot eu aş fi fost vinovat. Fapt e că s-au despărţit a treia zi, mi-a povestit Cosma. Eu cu Gabi nu mai vorbesc de-atunci, dar pentru mine nu Gabi e o problemă, cu toate că a venit după aia la noi tanti Veronica, să mă caute să ne împăcăm. Eu i-am spus lui tanti că nu sînt supărat, n-are decît să vie domnul Gabi şi să se împace, dar după cîte îl cunosc eu, n-o să vie, şi să nu se supere tanti, dar nu e cazul să mă duc eu să alerg după el şi să-i cer scuze. În sfîrşit, Gabi, după cum ştii, le-a dat el pe urmă lui tanti şi lui unchiul Toma o problemă ceva mai gravă pentru ei de rezolvat decît istoria asta a noastră de studenţie. Ceea ce am descoperit eu însă în seara aia n-o să uit niciodată şi ţi-am povestit toate astea ca să pot pe urmă să-ţi pun o întrebare. Mi s-a mai întîmplat mie o dată ceva asemănător, dar nu cu o fată, şi în orice caz nu mi-am putut închipui că o să se repete... Dar mai bine să-ţi explic despre ce e vorba. Mă ia o dată de braţ un coleg cu care eram prieten şi iese cu mine de la curs şi foarte afectuos îmi propune să intrăm undeva şi să bem o bere că are

ceva să-mi povestească. Eu aveam treabă in ziua aia, mă aș-tepta mama să mergem undeva, i-am dat un telefon că întîrzii și am intrat cu băiatul ăsta într-o berărie de alături, unde aveam noi toți obiceiul să intrăm după cursuri. De ce? Țineam ia el, de ce să nu recunosc, și aș fi dorit ca prietenia noastră să de-vină din ce în ce mai exclusivă, nu fiindcă simțeam neapărat nevoie, ci din instinct, prietenia e o forță, nu? Ești mai puternic cînd ai mulți prieteni, nu e așa?... Hm? Ce zici?

— Să zicem, conveni Constanța. Și?

— Și am intrat cu el bucuros în berărie. Pe scurt, colegul ăsta al meu mi-a spus de la început, cu un anume patetism care îmi făcea plăcere, despre ce era vorba. Că îl cunosc pe cutare? Îl cunosc. Dar știu ce fel de om e? Nu prea. E un porc, zice. Și începe să-mi povestească ce i-a făcut l u i . . . Într-un cuvînt, figuri porcești ca răspuns la dovezile de prietenie pe care el i le arăta... servicii făcute, cum i-a luat apărarea în organizația U.T.M. cînd a fost atacat, etetera... Era adevărat ce spunea, auzisem și eu că acest coleg al nostru își permitea să procedeze în felul ăsta, și m-am indignat împreună cu el, iar el mă lăsa să înțeleg că numai eu știu să prețuiesc o prie-tenie și că numai pe mine mă consideră un adevărat... Nici n-a apucat însă el să spună și cuvîntul din urmă, adică prieten, că ne pomenim la masa noastră, cu cine crezi? Chiar cu acest al treilea de care se plîngea colegul meu, îl văd că trage ime-diat un scaun, se așează foarte la largul lui, cere o bere, îl bate pe-ăsta care se plînsese de el în fața mea peste umeri, îl întreabă ce mai face, îi spune că are chef după masă să meargă cu el nu știu unde. Ce văd? Băiatul cu care eu vroiam să leg o prietenie exclusivă se topise în fața celuilalt, clipea des și de emoție că acela îl bătea pe umeri și îi propunea să petreacă cu el după amiaza, uitase complet și de mine și de ceea ce spu-sese mai înainte... Chestia mi-a provocat greață... N-am în-țeles despre ce era vorba, ce i se întîmplase sau ce se întîmpla între ei, fapt e că la plecare, în stradă, mai înainte ca eu să am timp să-mi iau la revedere de la ei, colegul ăsta al meu care mă făcuse să-i dau mamei un telefon că nu viu acasă se gră-bește să-mi întindă mîna și să-mi arate el drumul încotro s-o iau („tu o iei pe-aici?", zice), adică o direcție contrară celei în-cotro o luau ei, ca și cînd i-ar fi fost frică nu cumva să rămîn cu el și să-**l** împiedic în felul ăsta să fie el singur cu celălalt. Nici măcar nu i-am mai spus *hai sictir,* atît de tare m-a surprins comportarea asta a l u i . În cazul cu fata a fost parcă mai rău. Fata cînd m-a văzut în casă s-a înfuriat. Am văzut cum i-a

țîșnit ura din ochii ei albaștri, s-a grăbit adică la fel ca și colegul acela să fie furioasă că îi stric socotelile, închipuindu-și că eu o s-o împiedic să facă ce dorește. Eu te întreb: e în mine ceva care să-i îndreptățească pe alții să mă considere atît de asemănător cu ei și de dependent în același timp? Las eu această impresie? Iată întrebarea.

— Nu lași, răspunse Constanța foarte senină, deși fratele ei nu arăta prea destins. Nu lași, repetă ea, dar oamenii nu sînt prea atenți la ce fac și tu cam exagerezi, cel puțin în ceea ce o privește pe fată. Așa cred. Tu știi însă mai bine, poate că nu te înșeli. Și ce-a mai fost? Ce s-a întîmplat de ți-ai adus aminte de toată chestia?

— Săptămîna trecută dau de ea în laborator, exclamă Vale. Au repartizat-o și pe ea, ca și pe Gabi și pe mine și încă pe alții, la aceeași uzină unde am făcut practică, dar pe ea mai tîrziu, fiindcă a căzut la prima sesiune. Ei, ai să rîzi, arată complet schimbată, era să nici n-o mai cunosc ...

Constanța se ridică, intră în casă și întîrzie cîtva timp. Se întoarse apoi îmbrăcată de oraș.

— E șase, zise ea. Mă duci la un cinema? Vorbim pe drum ...

„A fost foarte atentă la povestirea mea, dar nu pare să-i treacă prin cap să mă imite, gîndi Vale cînd se întoarseră și luară masa împreună. N-am fost de loc molipsitor..." Fusese ideea care îi venise în minte, venind la ea, s-o facă astfel să vorbească, dar nu-i reușise, Constanța nu-i povesti într-adevăr nimic despre ea tot timpul serii, și Vale, care o cunoștea, nici măcar nu se gîndi să facă vreo aluzie...

VIII

DE LA SORA LUI, Vale se duse direct la uzină. Erau orele unsprezece noaptea. Găsi pe birou o notă în care era invitat a doua zi dimineața la ora zece să treacă pe la cadre, la tovarășul Mînăfoaie, într-o chestiune de serviciu.

Se prezentă pe la două. Tovarășul Mînăfoaie îl primi cordial și supărat.

— Dumneata nu poți să respecți ora de audiență?

— Ba pot, dar la ora șapte dimineața ies din schimb, ar fi însemnat să vă aștept trei ore, răspunse Vale. Nu știu dacă asta a fost intenția dumneavoastră!

— N-a fost,... conveni tovarășul Mînăfoaie. Ia loc, avem o chestiune de soluționat.

Vale se așeză și șeful cadrelor începu să-i pună întrebări minuțioase și inutile... Avea această manie, și o dată o pătise cu cineva cînd lucra la Ministerul Industriei Alimentare, tot ca șef de cadre și se prezentase la el un inginer zootehnician. „Ce studii ai dumneata?" îl întrebase pe acela, deși avea dosarul omului chiar la el pe birou, stătea cu coatele pe el. „Sînt inginer zootehnist", răspunse acela. „Și te pricepi la animale?" îl întrebase tovarășul Mînăfoaie. „Mă pricep, răspunsese zootehnistul, știu să disting un bou de o vacă."

Era cunoscut în toată uzina prin luările lui de cuvînt. Vorbea ca un școlar care psalmodiază o lecție din care nu înțelege nimic și, oricare ar fi fost obiectul dezbaterilor, ideile lui erau aceleași: „Tovarăși, iau cuvîntul pentru propunerea adusă... care depășirea producției este una din problemele de bază ale uzinei, serviciul de cadre, profund preocupat de aceste probleme, asist cu interes la această ședință interesantă . . . Închei, cîteva cuvinte urîndu-vă . . ."

Îl întrebă de pildă pe Vale, între altele, dacă era utemist, deși luase și el cuvîntul la ședința de constituire a „Brigăzii tineretului" și le urase utemiștilor succes.

— Ei, uite, zise el după aceea, fiindcă ești utemist și zici că îți place metalurgia, noi ne-am gîndit că un element de valoare, facem un schimb de experiență cu uzinele din N. Adică ei ne trimit un tînăr inginer, și noi le trimitem din partea noastră. Și dumneata fiind tînăr în producție îți va fi de mare folos să pleci pentru cîteva luni. Noi te-am recomandat ca un cadru cu origine foarte sănătoasă și sperăm că ai să ne reprezinți cu Cinste la N. Personal îți urez mult succes ...

Vale își plecă fruntea uitîndu-se la picioarele scaunului. Nu răspunse nimic. „Cîteva luni înseamnă toată vara", gîndi el.

— De ce te-ai întristat așa? zise Mînăfoaie preocupat. Nu cumva ești din ăia care nu vor să plece din Capitală?

— Eu? Nu, nicidecum. Din contră!

— Din contră? Bine, atunci du-te sănătos. Și întoarce-te de acolo cu o mireasă, o bănățeancă de alea, adăugă șeful cadrelor și începu să rîdă singur de gluma lui.

— V-aș ruga însă să notați ca la anul să mi se dea concediul în iulie sau august. Dacă se poate.

— Asta o să aranjezi dumneata" cu sindicatul, zise Mînăfoaie binevoitor.

— Da, dar dacă sînt trimis în schimb de experiență tocmai

în lunile astea, n-am ce să mai. aranjez, oricît de sănătos aşi pleca, răspunse Vale. Perspectiva unei mirese bănăţene nu este obligatorie chiar în aceste luni.

Mînăfoaie auzind această întorsătură de frază se înveseli brusc; parcă tot corpul îi tresări. Îi plăcuse, nu era obişnuit să i se răspundă astfel. Se aplecă peste birou şi îl bătu pe tînăr zdravăn pe umăr, mai ales că avea şi în ce da, Vale fiind, stînd pe scaun, tot aşa de înalt cît Mînăfoaie ridicat în picioare.

— Păi de ce nu ne-ai spus? zise şeful cadrelor.

— Ce să vă spun? îl întrebă Vale mirat. Parcă acuma, cînd ştiţi ce vreau, de ce nu amînaţi acest schimb de experienţă pentru la toamnă? De ce neapărat tocmai în aceste luni?

— Nu se poate, răspunse Mînăfoaie tot bine dispus, însă. hotărît.

Vale trecu, aşa cum îi spusese şeful cadrelor, pe la serviciul de muncă şi salarii, şi aci, constatînd că hîrtiile şi formele de plecare erau deja făcute, zise:

— Siguri aţi fost dumneavoastră că o să plec la N. de mi-aţi şi făcut formele fără să mă întrebaţi!

Şeful serviciului dădu din umeri mirat.

— Ordin de la direcţie. Nu vi s-a comunicat?

„Are dreptate", gîndi Vale şi tăcu, şi fiindcă îşi dădu seama că era privit de funcţionari, răspunse:

— Ba mi s-a comunicat...

Şi nu mai "spuse cînd i s-a comunicat, ieşi şi se îndreptă spre secţia sa călcînd îngîndurat, cu capul în pămînt peste pietrişul de pe aleile care întretăiau din toate părţile curtea uriaşă a uzinei. Se gîndea însă acum la altceva.

Traversă platforma fără să se uite la nimeni, deşi în clipa aceea îi trecu prin minte că „Brigada tineretului" era acum ameninţată prin plecarea sa, dar îşi spuse numaidecît că n-avea decît să aibă grijă direcţia şi Mînăfoaie să nu se întîmple nimic, şi începu să urce scările mici, în spirală, ce duceau spre laboratorul uzinei.

IX

CÎND INTRA, EA ŞTĂTEA ÎN PICIOARE LA LOCUL EI, în faţa mesei lungi şi înguste încărcate cu eprubete şi se uita pe geam. Nici cînd se apropie de ea nu făcu nici o mişcare,

și Vale își aruncă și el privirea afară și rămase și el nemișcat. În depărtare se formaseră hori groși, acoperind jumătate din Capitală, în timp ce cealaltă strălucea încă sub lumina soarelui. Un vîrtej uriaș făcea legătura între cer și pămînt și se răsucea lent și amenințător apropiindu-se de orașul descoperit. Pe șoselele asfaltate se vedeau șerpuind camioanele ca niște jucării, ieșind sau intrînd din periferie, grăbite și parcă alarmate de apropierea furtunii.

— Nu te plictisești de loc, zise Vale în cele din urmă.

Fata tresări, se întoarse și făcu ochii mari. Nu se aștepta să-l vadă aici, și ceva de pe chipul ei îi lărgi brusc privirea, ghicind cu acel instinct sigur al fetelor că trebuie să fie atentă acum și că în orele care vor urma, toate clipele vor fi decisive.

— Nu, de loc, cum o să mă plictisesc?! zise și reveni cu atenția în laborator, scoase din priză o instalație mică electrică și turnă un lichid într-o eprubetă. Arăta acum mult mai liniștită decît ar fi trebuit să fie.

Șeful laboratorului se apropie și începu să se uite și el pe geam. Se vedeau norii acoperind ca rapiditate bolta cerului urcînd parcă cu intenție spre sursa de lumină. În clipa în care discul solar fu încolțit și acoperit din trei direcții, o săgeată vie, de o luminozitate orbitoare, spintecă în trei frînturi aglomerația neagră de nori și, în timp de cîteva secunde lungi, ușile și geamul laboratorului se cutremurară, zgîlțîite parcă de mîna furioasă a unui uriaș.

Un oțelar se apropie și întrebă dacă e gata proba. Fata nu răspunse, se deplasă spre alte eprubete și dădu doar din cap, afirmativ. Între timp, văzduhul se încețoșase și valuri succesive de apă cutreierau cîmpia și înecau orizontul. Afară nu se mai vedeau clădirile, parcă se înserase.

— Proba de la trei! zise cineva intrînd în laborator.

— Patru luni n-o să mai urc aici, zise Vale. Plec la N.! Am venit să-ți spun la revedere.

Ea parcă nu auzi. Geamurile se aburiseră, și în laborator pătrundeau curenți de răcoare, mirosind a țărînă udă și a ierburi.

— Înainte să pleci aș vrea să-ți spun ceva, zise deodată fata.

El întoarse capul și o privi. Timp de cîteva clipe nu mai făcu nici o mișcare. Îi vedea pupila mărită și albastrul ochilor ațintiți asupra lui.

— ... Am ceva să-ți spun, repetă ea. Invită-mă după masă unde vrei tu și...

— Bine, zise el, să plecăm împreună la ora trei. Am să urc să te iau.

La ora trei ieşiră împreună şi porniră pe jos pe marginea şoselei asfaltate. Ploaia încetase de mult şi soarele strălucea din nou pe cer. Merseră în tăcere un sfert de oră, şi la un moment dat el părăsi bordura înaltă a şoselei şi o luă peste cîmpia înverzită, care mustea de apă. Traversară un drum lăturalnic şi urcară o mică movilă de pietriş peste care iarba se ţesuse într-un strat gros, acoperind-o ca pe un gorgan vechi. Vale se sui pe ea, îşi scoase haina şi o invită pe fată să se aşeze.

Tăcea, n-o vedea de loc, se uita peste cîmpie cu un ochi neclintit şi total, absorbind parcă adînc, pînă la împrăştierea şi dispariţia atenţiei, depărtările şi luminile. Se gîndea în clipele acelea că el o uitase şi că acum se simţea bine şi ar fi trebuit, poate, să plece, în loc să stea aici de bunăvoie lîngă o fiinţă pe care n-o mai cunoştea şi care îl făcuse o dată să sufere. Ce mai vroia acum de la el?

— Uite despre ce e vorba, zise ea cu o intonaţie curioasă, parcă agresivă şi în acelaşi timp speriată, crezi tu că sînt eu chiar atît de vinovată pe cît ţi se pare ţie?

Şi auzind-o pronunţînd această frază, Vale o simţi parcă mai înstrăinată de el decît dacă ar fi tăcut, dar nu zise nimic, o lăsă tot timpul să vorbească. Şi ea îşi începu destăinuirea înfruntînd cu bună-ştiinţă acest risc, care părea oricum mai mic decît dacă ar fi tăcut, nimeni în afară de ea neputînd să-i explice lui ce se întîmplase cu un an în urmă şi mai ales ce se întîmplase după, fiindcă dacă n-ar mai. fi fost nimic după, nici n-ar mai fi fost nimic de destăinuit, chiar dacă ea rămînea în amintirea lui vinovată. Cui îi pasă de asemenea amintiri dacă ele nu mai sînt legate de nimic?

— Vale, începu ea deodată, cele mai proaste fete sînt cele care, deşi nu cunosc de loc bărbaţii, au deja despre ei păreri şi preferinţe. Ele nu ştiu că înainte de orice un bărbat trebuie cunoscut în sine, ca specie, şi că abia după aceea vine preferinţa.

Trebuie deci, continuă ea, înţeles aşa cum se cuvine faptul că el nu i-a plăcut ei de loc cînd **1**-a cunoscut, fiindcă nu era pe gustul ei! El era mare, cam lălîu, se încrunta şi avea aerul că gîndeşte, iar ei îi plăcea, dimpotrivă, ca un bărbat să fie de statură mai mică, vioi, senin, vesel şi să nu gîndească în general decît la lucruri care fac plăcere. De ce acceptase atunci întîlnirea cu el, deşi nu-i plăcea? Întîi pentru că un băiat aşa

cum i-ar fi plăcut ei nu prea găsea şi se cam îndoia că o să găsească, celor pe care ea îi întîlnea le lipsea ba una, ba alta din trăsături; un Gérard Philipe e greu de găsit, şi pe urmă, chiar dacă îl găseşti undeva întîmplător, altcineva mai înainte l-a şi cucerit... În al doilea rînd a dorit deci să se vadă cu el şi pentru că nici ea nu era foarte convinsă de preferinţele ei şi în al treilea pentru că o cunoştinţă nouă te duce într-un anturaj nou, şi în anturajul acela nou şansele de a întîlni bărbatul preferat sporesc... Ceea ce îi spunea ea era o istorie neinteresantă a unei fete care a păţit apoi exact ceea ce a meritat, e adevărat, recunoaşte singură, dar fata asta nu mai există, sau în orice caz dacă există e o soră a ei nereuşită şi, oricît i-ar fi de soră, nu vrea cu nici un chip să fie solidară cu ea şi să-i împărtăşească aventura. Dar să continue povestirea... Iată că lucrurile s-au petrecut cum prevăzuse: în anturajul lui l-a cunoscut pe Gabi şi din prima clipă cînd l-a văzut i-a şi plăcut de el. Singurul lucru de remarcat în toate acestea e faptul că acolo, la serată, el, Vale, nu trebuia să vie. El trebuia „să se retragă la depou cu farurile stinse", cum spuneau ceilalţi cu veselia lor gregară, şi trebuia să facă asta de la bun început, ea însăşi gîndise că aşa ar fi fost potrivit şi, de aceea, cînd l-a văzut acolo făcînd pe victima a cuprins-o mînia, mai ales că el a mai spart şi paharul în mod penibil şi îi curgea sînge din mînă.

După istoria, asta n-a ieşit din cămin cîteva zile. Apoi lucrurile s-au întîmplat aşa: fără s-o dorească, mintea ei a păstrat două imagini, luate în două momente diferite, prima în Grădina botanică, pe o bancă unde stătuseră împreună în acele zile cînd se cunoscuseră, şi a doua cînd l-a văzut plecînd pe uşă după scena cu paharul. Dintr-o imagine formată din pete negre şi albe şi contururi fără înţeles, a apărut deodată un om atrăgător, de loc urît, avînd în el ceva care îi inspira o mare încredere. E adevărat că nu-l bănuise impulsiv şi pus pe soluţii radicale, dar aici era vina ei... Însă ea aşa l-a redescoperit; ca pe un om care a venit spre ea cu sufletul deschis, şi faptul acesta a izbit-o şi a turburat-o atît de tare, încît a luat imediat măsuri de prevedere. Cînd avusese ea timp să-l cunoască atît de bine? Şi atunci apărea a doua imagine, care spulbera această îndoială, momentul cînd sub ochii ei furioşi, acolo, la serata aceea, sufletul lui se închidea. O dorinţă în care zăcea îndoiala că poate se înşeală a împins-o să vie într-o zi la uzină să-l vadă. Era prin toamnă, prin septembrie. Vroia să se încredinţeze dacă ea nu este genul de femeie care tră-

ieste după cum bate vîntul, dacă nu se înşeală şi acum cu privire la el, cum se înşelase crezînd că îi place Gabi. Venise să se uite la el şi să vadă dacă îl plăcea pe el cu adevărat, aşa simplu, abstracţie făcînd de aşa-zisa ei vinovăţie. Restul nu avea nici o importanţă, chiar dacă trezirea aceasta a ei se producea, poate, printr-o pierdere.

Şi-a ridicat gulerul paltonului şi şi-a strîns bine, să nu se vadă, părul sub batic. Era o zi frumoasă, dar între timp vremea se stricase şi ploua mărunt, se plimba la distanţă de poartă, aşteptîndu-l. Îşi spunea că dacă va fi necesar îl va opri şi îi va vorbi. N-a fost necesar.

|L-a văzut imediat coborînd din autobuz, cu mersul lui legănat, cu statura lui mare. Arăta deschis la faţă, dar parcă ferit, şi după cum i s-a părut ei (aici nu mai putea să spună precis), întristat. Atunci şi-a dat seama că chiar dacă Gabi s-ar fi îndrăgostit de ea, schimbarea ei tot s-ar fi produs şi legătura tot s-ar fi rupt.

— Am avut atunci convingerea că între noi nu s-a petrecut nimic grav, continuă ea, fiindcă situaţia care se crease prin faptul că deşi te cunoscusem pe tine mai înainte şi mă plimbasem cu tine de cîteva ori n-am venit totuşi la întîlnire şi m-ai văzut pe urmă cu Gabi a fost singura prostie pe care am făcut-o şi nu mi s-a părut de loc că e prea tîrziu s-o repar. Dar asta o gîndeam eu. Ce gîndeai tu? reluă ea după ce tăcu cîteva clipe. Mi-am dat seama că plimbările noastre şi ziua aceea cînd am fost în parc şi pe care eu o şi uitasem au fost pentru tine cu totul altceva decît pentru mine şi că tu nu puteai trece — şi probabil că nu poţi să treci nici acum — peste ceea ce a urmat fără să mă disprețuiești.

Tăcu şi nu mai continuă. Nu arăta de loc bine. Tenul ei, cît timp durase explicaţia, luase culoarea părului, şi sîngele îi fugise tot mai mult din obraji. Gura i se albise. Apoi, glasul i se auzi din nou:

— Ascultă, Vale, n-aşi fi avut curajul să-ţi spun ceea ce ai auzit dacă n-aşi fi fost convinsă că sentimentele descrise nici nu mai există! De aceea mi-a şi fost uşor să-ţi povestesc. Uite ce vreau să te rog: fă în aşa fel ca scena asta să nu se mai repete. Ştii?! Ne întoarcem cu un an îndărăt... Sîntem în Grădina botanică... Mă inviţi la un concert... Am să vin . . .

Vale nu răspunse, tăcu multă vreme cu o expresie care dădea de înţeles că nu va vorbi. Apoi se ridică.

X

PESTE UN SFERT DE ORA intrară într-un restaurant şi se aşezară la o masă. Ea aruncă o privire piezişă în jur şi îşi încheie nasturii jachetei, ascunzînd bluza dé lucru, cu care venise de la uzină. Vale alese felurile. Nu schimbară împreună nici un cuvînt. Ea îşi ţinea obrajii în palmă şi se uita la el cu privirea lărgită. I se vedeau ochii mărginiţi de palme, ca şi cînd anume ea nu vroia să mai vadă şi să mai ştie decît ceea ce se afla înaintea ei. Nu mîncă nimic şi refuză din cap îndemnurile lui.

- Ieşiră apoi pe Calea Victoriei şi Vale se uită la ceas. Se făcuse ora cinci. În dreptul magazinului *Muzica,* el se opri şi intră. Cercetă catalogul şi o întrebă pe vînzătoare cînd vor mai primi noi înregistrări.

— Nu-ţi place muzica, zise apoi pe stradă, fără s-o privească. Trebuie să încerci, să vezi, poate îţi place. S-ar putea să-ţi placă, şi atunci...

Nu mai spuse ce s-ar fi întîmplat în acest caz, dar ea roşi, fiindcă după vocea lui era greu de ghicit dacă el se gîndea în clipa aceea cum o aşteptase atunci seara la Ateneu şi ea nu venise, sau pur şi simplu o îndemna doar să asculte muzică pentru că îi plăcea lui.

O luară apoi şi cotiră pe Edgar Quinet, în spatele Universităţii, întîrziind, ca şi alţii, în faţa vitrinelor încărcate ale magazinelor Consignaţia. Apoi îşi continuara drumul, mergînd înainte pe Academiei, spre fostul cartier al băncilor, acum gol de lumea sa financiară şi locuit de oameni obişnuiţi sau de întreprinderi de stat. Cupolele Bisericii ruseşti străluceau de soarele bucureştean, îndepărtat şi parcă străin de aceste străzi aglomerate şi de această viaţă închisă în beton armat şi ţevi de scurgere.

Ieşiră din nou pe Calea Victoriei, oprindu-se adesea în dreptul vitrinelor, pînă ce ajunseră la Cheiul Dîmboviţei, cu apa ei puturoasă şi cu peisajul ei sordid. Luară autobuzul, care făcu cu ei calea-ntoarsă şl îi duse departe, în apropierea Arcului de triumf.

— Eşti obosită?

Ea clătină din cap: nu, deloc.

Intrară în marele parc şi o luară pe alei cunoscute care duceau spre lac. Nici măcar pe lac, cînd obosi vîslind timp de aproape un ceas, tînărul nu deveni mai comunicativ. O întreba:

„Vrei să vîsleşti?" sau: „Vrei să mergi acasă?" sau: „Ţi-am stricat cumva programul?". Cînd urcară din nou pe alei se făcuse seară şi el se opri şi o întrebă brusc:

— Vrei să mergem la *Pescăruş?*

Ea clătină din cap: nu. Se aşezară pe o bancă şi ea se zgribuli. Se făcuse răcoare. Era o zi de lucru, şi pe alei se plimba puţină lume. Boschetele miroseau a frunză crudă, adia vîntul. Vale se uită pe cer şi rămase nemişcat, cu privirea întoarsă în sus. Fata se uită la el şi după cîteva clipe şopti:

— Mi-e frig!

El tresări şi se ridică în picioare; porniră din nou. Peste un sfert de oră ieşiră din parc şi el o întrebă:

— Mai ţi-e frig? Mai poţi să mergi?

Ea zîmbi; clătină din cap: nu! Nu mai putea merge.

— Te conduc pînă acasă.

Trecură prin străzi vechi, cu vile tăcute, cu mici grădiniţe pline de verdeaţă, luminate la rare intervale de becuri galbene, care nu reuşeau să împrăştie întunericul odihnitor şi tainic care învăluia acest cartier. Fata cotea la răspîntii şi de astă dată el o urma. Ieşiră într-o piaţă cu barăci de lemn închise şi zăvorîte, intrară prin nişte uliţe cu garduri de lemn, care alternau cu ziduri şi porţi de metal, cu case mici, printre care răsăreau blocuri subţiri cu două sau trei etaje, şi după ce merseră astfel vreme îndelungată, deodată ea se opri şi zise:

— Aici stau eu.

Era o casă cu grilaj de fier, cu o curte în linie dreaptă trecînd prin faţa a trei imobile vechi, masive şi cufundate în întuneric. Fata deschise poarta şi o luă înainte. Se opri în dreptul celui de-al doilea imobil şi scoase o legăturică mică de chei din geantă. Era linişte peste tot şi, căutînd cheile, respiraţia ei se auzi uşoară şi înăbuşită. Tînărul tuşi, aşteptînd lîngă ea, foarte aproape de umerii şi de fruntea ei plecată, în timp ce căuta broasca uşii. Urcară un etaj călcînd cu grijă pe scările de ciment, şi clipele de afară se repetară în dreptul unei alte uşi, în faţa căreia fata se oprise, alegînd altă cheie.

Tot timpul cît dură de la oprirea în stradă şi pînă aici sus, ea nu-l privi nici o clipă şi nu-i adresă nici un cuvînt, nu-i şopti nimic şi nu făcu nici un gest. Totuşi, ea deschise cea de-a doua uşă cu fermitate şi, după ce pătrunseră într-un mic hol, porni cu aceiaşi paşi fermi spre o uşă din dreapta şi o lumină, făcînd să se audă zgomotul comutatorului. Era o odaie simplă, cu un studio fără ladă, o masă rotundă cu două fotolii într-un colţ şi cu o fereastră prin care se vedea stîlpul electric din stradă.

— Vale, iartă-mă un minut, spuse fata.

Ea se aşeză pe divan şi-şi ridică picioarele pe cuvertură, le trase sub ea, fără să-şi scoată sandalele. Luă o pernă şi se întinse, ascunzîndu-şi faţa cu braţele. Era istovită. El se aşeză în fotoliu. Rămase nemişcat cîtva timp, şi în tăcerea neturburată de nimic a acelei ore tîrzii, el se ridică, se apropie de divan şi se aşeză la picioarele ei. Întinse mîna şi îi desfăcu catarama sandalei, întîi de la un picior, apoi de la celălalt, i le scoase apoi pe amîndouă, le aşeză jos, lîngă stinghia patului, iar picioarele ei mici şi alungite mirosind a praf de atîta umblat se strînseră şi mai tare, ca două vietăţi care nu mai aveau unde să se refugieze. Mîna fetei dibui stofa subţire a fustei şi le acoperi.

— Anda, şopti tînărul.

Ea îl privi de pe pernă fără să se mişte, cu nişte ochi cutreieraţi de nelinişte şi trupul subţire i se încordă şi începu să tremure.

El îi şopti din nou numele şi veni spre ea şi o luă în braţe, ridicînd-o în capul oaselor. Deodată o frînse şi îşi lipi faţa de a ei.

— Vale, nu mă speria, se rugă ea cu aceeaşi voce şoptită cu care îi spusese mai înainte că îi e frig.

— Te iubesc, rosti el, şi rămase deasupra ochilor ei, privind-o de aproape şi continuînd să repete ca într-o beţie numele ei.

Se îndepărtă apoi, se ridică şi se aşeză din nou în fotoliu. Dar trecură minute întregi şi nici ea şi nici el nu-şi mai reveniră, parcă le-ar fi fost cu neputinţă să-şi mai ia privirea unul de la altul. Încercară amîndoi să vorbească, dar nu reuşiră, cuvintele pe care le scoteau se împiedicau parcă de scaune şi pluteau în odaie, intensificînd prin şoapta cu care erau rostite ceea ce nu se putea rosti dar era mai real decît cuvintele.

Rămăseseră totuşi în mintea lui Vale cîteva idei care din cauza muţeniei lui îndelungate ajunseseră să-l obsedeze şi erau atît de puternice încît îi alungară, încetul cu încetul, turburarea. Dar tocmai, de aceea şi tăcuse, ca să nu le dea glas, crezînd că va reuşi singur să le descifreze înţelesul. Şi iată că nu reuşise.

— Ce-ai înţeles tu, spuse el în cele din urmă, cînd ai spus că înainte de orice un bărbat trebuie cunoscut în sine, ca specie? Adică cum?

Ea tăcu mult înainte de a răspunde. Îl privea neclintită, de acolo de unde era întinsă şi se vedea parcă fizic cum întrebarea

aceasta a lui îi lua oboseala cu mîna şi îi aprindea în ochi lumini scînteietoare. Parcă triumfa, fiindcă ghicise deodată genul de gînduri care îl frămîntaseră pe el în timpul după-amiezii şi nu se grăbi să-i răspundă, iar cînd îi răspunse se făcu că nu înţelege.

— Ţi-am explicat, Vale, a fost exact prostia pe care am făcut-o eu cu preferinţele mele.

— Nu înţeleg, i-o întoarse el, n-ai vrea să-mi explici mai amănunţit?

— N-am ce să-ţi explic, zise ea, dacă tu înţelegi prin asta ceva personal.

— Nu, ce înţelegi ca idee.

Din nou ea lăsă să treacă un timp.

— Uite, să-ţi explic, mi-am adus aminte de o prietenă care m-a scos totdeauna din sărite, să-ţi spun despre ce e vorba ... Dar nu vrei mai bine să vorbim despre altceva?

— Ba da, zise el încurcat, dar mi-am adus aminte şi m-ai făcut curios ...

Se vedea însă că nu-şi adusese de loc aminte, aşa cum zicea el, ci fusese una din ideile pe care o rumegase cît tăcuse şi că avea s-o rumege şi acum, dacă ea nu-i răspundea. Şi ea nu-i răspunse.

— Cum ai găsit odaia asta? zise el.

— Am avut noroc, să-ţi spun cum. După ce mi-am luat examenul şi am fost repartizată la uzină, mi-am spus aşa, că pe oricine aş întîlni, indiferent cine ar fi, înainte de a schimba o vorbă să întreb: „Nu cunoaşteţi pe cineva care are o odaie liberă?" Fiindcă la o repartiţie de la Spaţiul locativ nici nu mă gîndeam, şi ce crezi? Chiar a doua zi după ce mi-am pus în aplicare metoda mea, o colegă din laborator îmi răspunde: „Ba da, cunosc eu pe cineva, un inginer care are o fată care s-a măritat, i-a lăsat o odaie liberă şi îi e frică să nu-i trimită Spaţiul locativ cine ştie ce beţiv". Şi mi-a dat adresa.

— Şi mobila? zise Vale.

— Mi le-am adus de-acasă.

Vale se uită în jur, apoi privirea i se răsuci pe pereţi. Ea nu se mişca din poziţia aceea a ei, ghemuită, întoarsă pe-o parte cu faţa la el şi privindu-l mereu.

— Şi de ce, zise el, nu m-ai chemat în ziua aia cînd ai venit la poarta uzinei?

— Ţi-am spus că aşa hotărîsem eu, dacă o să fie necesar.

— Adică?

— N-a fost necesar. N-aşi mai fi putut învăţa şi nu mi-aşi fi luat examenul de stat.

— Şi de unde-ai ştiut că o să ne mai vedem? Vreau să spun de unde ai ştiut...

Şi se încurcă şi făcu un gest care trebuia să fie elocvent, adică tot restul, de unde a ştiut ea, sau cum a fost sigură că după atîta timp o să-l mai găsească pe el neschimbat, aşa cum îl cunoscuse?

— Numai dacă rămîneai aşa cum te-am cunoscut ne-am mai fi întîlnit, răspunse ea. De întîlnit, adică, ne mai întîlneam noi, dar tu nu te-ai mai fi întors în laborator azi să-ţi iei de la mine la revedere şi nici eu nu ţi-aşi fi cerut să mă asculţi dacă n-ai fi rămas neschimbat.

— Şi atunci cum rămînea? întrebă el.

— Cum rămînea ce, Vale?

— Cum rămînea cu faptul că n-ai socotit necesar să mă chemi în ziua aia cînd zici că m-ai aşteptat dacă eu m-aşi fi schimbat?

— Eu ştiu? Nici eu nu ştiu. S-ar fi întîmplat altceva,

— Eu te întreb cum rămînea cu faptul că m-ai lăsat să trec pe. lîngă tine şi nu mi-ai spus nimic. Nu te-ai gîndit că ai fi fost de vină dacă nu ne mai vedeam?

— Nu, Vale, m-am gîndit mai degrabă că aşi fi fost de vină dacă din pricina asta aşi fi dat peste un om care n-ar fi putut să mă asculte ca astăzi. Nu trecuseră decît cîteva luni de cînd ne cunoscusem şi poate că în amintirea ta era mai proaspătă scena din seara aceea decît prezenţa mea care ţi-ar fi apărut fără veste, şi, în cel mai fericit caz, străină ...

— Singurul lucru care m-a durut, zise Vale destăinuindu-se, a fost că am avut impresia că tu îţi închipui că venisem să-ţi cer socoteală, n-ai aşteptat să vezi de ce am venit şi te-ai uitat la mine cu ură ...

— Da, ştiu, ai intuit bine ce simţeam eu atunci. Nici acum nu pot să-mi dau seama cum tremuram de furie cînd mă uitam la tine cum stăteai acolo în fotoliul acela şi te prefăceai că nu mă vezi. Şi pe urmă cînd ai spart paharul nici n-am putut să stau, am intrat în bucătărie, fetele alea spuneau că mă făcusem vînătă.

— Dar de ce? tresări deodată Vale cu o expresie chinuită de suferinţă.

— Nu ştiu, răspunse ea senină. Dar ştiu că a doua zi şi văru-tău mi s-a părut un ins nesărat, cu pronosportul şi cu

anturajul lui de linguşitori — ia spune-mi, în paranteză, de ce îl linguşeau aşa toţi?

— Nici eu nu ştiu, probabil că din pricină că tatăl lui, unchiul meu, e secretar la un raion de partid ...

— Şi?

— Şi credeau ei că cu ajutorul lui Gabi ar fi putut să rămînă în Bucureşti, să nu-i trimită la Hunedoara, ăla negriciosu în special. Şi? Spune mai departe.

Ea se ridică în coate, îşi schimbă poziţia şi îşi înveli din nou picioarele goale cu poalele fustei.

— Şi a doua zi, nu, că să mergem la meci, continuă ea. Mie nu-mi place sportul ca spectatoare, îmi place să schiez şi mă duc iarna la Predeal aproape în fiecare sîmbătă. Tu ştii să schiezi?

— Nu, zise Vale.

— Am să te învăţ eu... E foarte uşor de învăţat...

— Şi cu cine te duci iarna?

— Mă duc cu tata, răspunse ea, dar nu înainte de a fi lăsat să se scurgă iar o pauză, ca şi cînd ar fi meditat dacă el merita să-i dea acest răspuns. El m-a învăţat, continuă ea, el a fost chiar la concursuri cînd era tînăr, se ducea la Sinaia şi mă lua şi pe mine... Tata e profesor în Ploieşti, ţi-am spus mi se pare, e un om aşa înalt, foarte înalt, mai înalt ca mine, abia intră pe-o uşă, noroc că natura nu m-a făcut să semăn cu el în mod exagerat, cum se întîmplă cîteodată, tatăl are nasul mare şi fiul îl are aşa ca o caricatură, şi mai mare. La mine a fost o asemănare invers, adică în moderaţie... Şi mi-a făcut foarte bine, fiindcă eram totuşi înaltă şi aveam muşchii de la picioare cam slabi... Stăteam eu pe schiuri, dar mi-era o frică îngrozitoare să nu cad, fiindcă nu puteam să mă mai ridic... Pe urmă mi s-au întărit cu anii şi acum merg foarte bine... Nu-mi plac mie răcnetele astea pe stadioane, mai ales pentru o femeie, un bărbat treacă-meargă, mai înţeleg... Nu, că să mergem! I-am spus că eu nu merg, dacă vrea el să se ducă singur, să se ducă, dar fără mine. „Nu, că o să-ţi placă, să vezi ce interesant e", îmi promite el că o să-mi placă. „Ce e de promis aici, i-am răspuns eu, ştiu despre ce e vorba şi mă plictiseşte, şi nu înţeleg să merg eu acolo unde mă plictiseşte pe mine, în loc să vii tu acolo unde să ne placă la amîndoi." Ei s-au uitat atunci toţi la mine cu figurile acelea de viţei entuziaşti contrariaţi pe care le au unii din amatorii ăştia cînd le spui că aşa ceva te poate plictisi, nici măcar nu pot să conceapă! Faptul că sînt mulţi acolo pe stadion le dă certitudinea că sportul ăsta nu e o simplă dis-

tracție, vorbesc de privitori, ci ceva, ehe, mult mai mult!... În fond le umple vidul sufletesc și în clipa aceea am avut senzația că băiatul ăsta, altfel plin de calități și care era, ca înfățișare, atît de mult pe placul meu, era împins într-acolo de un asemenea vid și că în fond eu nu-i plăceam lui de loc, lucru care deodată m-a scîrbit, fiindcă mi-am adus aminte că tu cu el erați totuși rude, veri buni, și că ușurința lui nu mai avea justificarea pe care ar fi avut-o în alt caz. Mi-a părut deodată rău și mi-am luat la revedere de la el și toată ziua aia am stat la cămin singură și am învățat. Nu mi-am dat seama de tot ce s-a întîmplat decît încetul cu încetul...

Vale rămase tăcut și își plecă din nou fruntea, ca și cînd ar fi înțeles că nu trebuie să-i smulgă ei aceste mărturisiri, pe care i le mai făcuse o dată sub altă formă, acolo pe dîmbul acela, cînd îl rugase ca scena să nu se mai repete. Îl rodea însă gelozia, acest sentiment neașteptat, care însoțește adesea într-un mod atît de acut începuturile unei iubiri și cu care el, neînvățat, nu știa ce să facă. Fiindcă putea să-i șoptească cu vocea sugrumată de emoție *te iubesc,* dar nu putea să-i repete cu aceeași șoaptă *sînt gelos.*

Pe cine era gelos? Pe vărul lui, pe tatăl ei, pe toți cei care o cunoșteau, chiar dacă el nu-i cunoștea, sau poate tocmai de aceea... Cine era ea? Cum era sufletul ei, în ea? Mai iubise pînă atunci?

— Trebuie să plec, spuse el deodată și se ridică hotărît. Trebuie să mă duc la uzină, am întîrziat.

Ea se ridică și îl conduse. Ieși cu el afară, ca și la început, în aceeași tăcere și din nou se opriră la toate ușile, foarte aproape unul de altul, ca și cînd ar fi săvîrșit ceva tainic. Și aceste ore îl apropiară pe Vale de fată mult mai mult decît dacă ar fi rămas cu ea pînă dimineața cum mai rămăsese cu fete sau femei pe care nu le iubise.

Călcau foarte încet pe pavajul de cărămidă al curții și cînd ajunseră la poartă se opriră fără s-o deschidă și în umbra ei el o îmbrățișă. Rămaseră astfel încremeniți vreme îndelungată, în timp ce din liniștea nopții orașului nu se mai auzeau decît foarte rar pașii vreunui trecător punctînd un trotuar îndepărtat sau uruitul periferic al tramvaielor care se retrăgeau.

Într-un tîrziu, Vale ieși și se pierdu în noapte. Era atît de fericit, că mai merse încă o jumătate de oră fără să-și dea seama că merge pe jos și că pînă acasă, dacă nu lua un tramvai sau un taximetru, i-ar mai fi trebuit cel puțin două ore pînă să ajungă ...

XI

DUPĂ O TĂCERE DE APROAPE O LUNA, doctorul Stamate dădu în sfîrşit la iveală pricina rezervei sale faţă de studiul pe care doctorul Sîrbu îl rugase să-l citească.

— Doctore, îi zise, după vizită vreau să-ţi spun ceva.

Avea aceeaşi voce, cu suflu puţin şi tărăgănat, şi doctorul Sîrbu auzindu-l gîndi: „Iar o fi intrat în vreo încurcătură cu vreo infirmieră sau vreun tîmplar şi nu mai ştie ce să mai facă. Acuma însă să mă slăbească!" Şi, fără nici o jenă, îl evită. Doctorul Stamate îl aşteptă însă la plecare.

— Te rog să mă scuzi că am întîrziat cu studiul tău, începu el, de astă dată cu o voce neobişnuit de hotărîtă, dar a trebuit să citesc nişte comunicări făcute în străinătate în ultimii ani cu privire la maladiile bătrîneţii. Chiar dacă şi altcineva ar fi descris sindromul tău neurastenic, şi studiul tău tot ar rămâne bun, prin varietatea cazurilor cercetate şi exactitatea descrierii lor. Am vrut însă să fiu sigur şi acum pot să-ţi spun că sindromul îţi va purta numele. Uite, dacă te interesează, am notat aici nişte autori şi dacă vrei, ţi-i dau să-i citeşti. Poţi să te referi la ei şi să te delimitezi, dacă crezi că e cazul.

Încuie geanta şi îi întinse nişte note. Doctorul Sîrbu le răsfoi, apoi fluieră a pagubă.

— Vreau să-ţi fac o propunere, continuă doctorul Stamate, dacă îţi convine, gîndeşte-te şi dă-mi răspunsul. Am făcut şi eu unele observaţii cu privire la epilepsie. Dacă vrei, să cercetăm împreună mai departe chestiunea şi să semnăm împreună!

— Da, mă interesează, zise doctorul Sîrbu. Îţi mulţumesc.

Ieşiseră în curtea spitalului şi se îndreptau spre staţia de tramvai. Doctorul Sîrbu se opri.

— Ascultă, zise, n-ai impresia că trebuie să sărbătorim acest eveniment? Ai un program de la care nu te poţi abate? Te invit la mine la masă să bem un pahar.

— Nu te grăbi, se auzi atunci o voce din spate.

Se răsuciră. Era doctoriţa Tiberiu. Doctorul Stamate îşi scoase pălăria şi salută într-un fel familiar, care atrase numaidecît atenţia celuilalt.

— Doctorul Stamate m-a invitat azi la un cinema, zise ea.

Şi îi aruncă o privire. Doctorul Sîrbu se uită la ea, apoi la colegul său şi înţelese: n-o invitase, se invita acum singură. „Trebuie să intervină totdeauna o femeie..." gîndi el furios. Surîse, se aplecă la urechea ei.

— Tu nu trebuie să-mi faci mie niciodată nici un rău, îi șuieră. Nu eu sînt acela pe care trebuie să te răzbuni.

Ea roși. Se vedea cum sîngele îi cucerește treptat fața. Își mușcă buzele, îl privi drept în ochi și reuși să zîmbească.

— Te rog să mă scuzi, zise ea, n-am știut că vrei să sărbătorești ceva.

— Dar nu se bat cap în cap, zise doctorul Stamate descurcîndu-se.

„A pus ochii pe el și îl va cuceri fără doar și poate", își spuse doctorul Sîrbu pe drum, observînd schimbarea care se petrecuse cu colegul său și care stărui și după ce doctorița Tiberiu zise la revedere și se dădu jos din tramvai. Doctorului Stamate îi sticleau ochii și era parcă absent, dar nu în maniera lui leșinată, ci într-un fel nerăbdător și obsesiv. „Ce trebuie să simtă cineva care stîrnește interesul unei femei în așa măsură încît să se inverseze rolurile, femeia să-l cucerească pe bărbat? își spuse doctorul Sîrbu observîndu-l mereu. În orice caz, numai așa putea fi dat gata doctorul Stamate. Numai să nu-l țină sub papuc și să nu se bage să facă ordine în relațiile lui din spital, fiindcă atunci o să fie un dezastru: l-ar îndemna numai la lucruri de care el nu e în stare."

La masă reluară discuția despre studiu și doctorul Stamate făcu observații noi în legătură cu valoarea lui. La un moment dat el spuse:

— Am ceva de spus și de ordin negativ, dar care nu se referă la tine în mod particular. Un neamț, de pildă, ar fi conceput lucrarea ta în trei volume, cu aceeași idee, fără să spună mai mult în ce privește valoarea observațiilor și în același timp să spună totuși ceva în plus. N-aș putea să precizez în ce constă acest plus și nu poate fi vorba de o atitudine de epuizare a subiectului, caracteristică la cercetătorii nemți, ci de ceva care scoate în evidență ... cum să-ți spun exact? De ceva care atrage atenția că lucrul de care are nevoie știința germană s-a înfăptuit. Întîmplarea face însă ca în momentul acela știința mondială să aibă nevoie de același lucru. S-o numim întîmplare? Dar am deviat de la știință. De fapt am vrut să-ți spun ceva cu mult mai simplu, dar am uitat...

Și o expresie de regret se așternu pe chipul lui. Doctorul Sîrbu nu mai mînca de mult, asculta absorbit. Cuvintele doctorului Stamate produseseră asupra lui un efect neașteptat. Un soi de împotrivire obosită și neagră îi lungise trăsăturile. Nu rupse tăcerea și nu păru să observe cum celălalt se străduia,

fără să reușească, să-și aducă aminte de lucrul acela simplu pe care vroise să i-l spună.

— M-am ramolit, zise el cu glasul lui subțire, care acum vroia să fie spiritual. Se uită la ceas. Trebuie să mă duc, zise și se ridică.

— Mulțumesc, doctore, zise gazda conducîndu-l. La revedere.

În zilele următoare, doctorul Sîrbu fu văzut cu o umbră crîncenă și scîrbită pe chip, nevorbind aproape de loc, agresiv și strivit parcă de o surdă nemulțumire de sine. Abia spre sfîrșitul săptămînii se mai însenină. Sîmbătă după amiază ciocăni la ușa părinților.

— Ce este, domnule, cărui fapt datorăm prețioasa dumneavoastră vizită? zise tatăl din pat, cu o afectare care se vede că ajunsese la el o obișnuință, își închipuia probabil că se exprimă ironic.

Scoase de sub braț termometrul și îl citi. Avea treizeci și șase cu patru.

— Nu urcă, spuse el nemulțumit și nervos. Ieri mi-au ieșit cilindri la analiză, ar trebui să urce.

— Ce filme sînt în oraș, mamă? zise fiul.

Mama îi spuse cîteva titluri și cîteva nume de actori.

— Fiindcă n-ai ținut regim. Mi-a telefonat ieri tanti Yvette că alaltăieri seară ai fost cu ei la restaurant și ai mîncat măsline, zise fiul.

— Nu-i adevărat, mîrîi tatăl agresiv, te pricepi tu în medicină cum mă pricep eu la astronomie. Nici ce e aia temperatură nu știi. Lasă, că o mai iau eu mai tîrziu... Mai bine duceți-vă după niște penicilină, să nu trebuiască pe urmă să umblați la miezul nopții cine știe pe unde după ea.

— Dacă n-ai temperatură, ce-ți trebuie penicilină? Ți-am mai explicat că organismul e mâi inteligent decît tine, și ar trebui să ai mai multă încredere în el.

— Mai inteligent e al tău, eu prefer să judec cu capul, răspunse tatăl parcă ofensat, ca și cînd i s-ar fi spus că judecă cu șira spinării sau cu picioarele. Acuma n-am temperatură, dar îmi garantezi tu că la noapte nu sare la un moment dat la treizeci și nouă de grade?

— O să sară!... Dar ce zic eu: o să țopăie! zise fiul supărat. Și nu la treizeci și nouă de grade, la patruzeci și nouă de grade!

Și se sculă apoi și se duse să vadă un film.

XII

POATE CA ÎN CELE DIN URMA GABI s-ar fi dus să-i ceară scuze vărului său dacă în preajma examenului de stat hotărîri mult mai grave nu l-ar fi stăpînit cu putere. Dintre acestea, pe una o şi puse în practică imediat ce îşi luă examenul de stat: îl rugă pe tatăl său să-i facă rost de un bilet la mare, fiindcă îi plăcea marea, fusese o dată într-o excursie pe litoral şi de-atunci nu mai uita. Iar ultima dintre hotărîri, o puse în practică toamna, după ce fu angajat la uzină şi începu să cîştige, şi anume îşi anunţă părinţii că ar dori să aibă o odaie sau un apartament al lui în afara casei părinteşti şi că îl ruga pe tatăl lui să nu se supere şi să nu i-o ia în nume de rău, dar o să aibă oricum nevoie să se mute în cazul în care, acum sau mai tîrziu, ar dori sau ar trebui să se căsătorească. Iar între distanţele acestor două hotărîri (marea şi mutatul) se aflau sumedenie de alte hotărîri, mai grave sau mai puţin grave, care însă îl stăpîneau atît de tare, încît ele se traduceau pentru el în tot ceea ce făcea, aproape chiar în toate gesturile şi cuvintele sale, avînd pentru ele o justificare nu într-un sistem de idei, ci -într-o stare de spirit. Iar starea aceasta de spirit era atît de acută încît nici măcar în faţa părinţilor lui nu era capabil s-o exprime lămurit. Ce vroia? De ce se grăbea să plece de-acasă, cînd acest lucru nu-i crea, în mod practic, decît neplăceri? Cine să-i ia locul maică-si, cel puţin atîta timp cît avea să trăiască singur, ca să-i gătească, să-i spele şi să aibă grijă de el? El însuşi? Nu părea să aibă calităţi de acest gen. Dacă tatăl său, convenind să-i facă pe plac, ar fi putut în acelaşi timp să-l urmărească îndeaproape, ar fi căpătat foarte curînd răspuns la toate aceste întrebări. Dar şi ăsta era un lucru care făcea parte dintre hotărîrile lui Gabi, şi anume dintre cele grave, de a nu mai da voie la nimeni să-i urmărească existenţa şi să-şi facă astfel vreo idee despre e a . Încît chiar dacă ar fi putut, dacă ar fi avut, adică, timpul, tatăl său tot n-ar mai fi reuşit să se ţină aproape de el. La mare Gabi cunoscu chiar în prima zi pe plajă o fată. O chema Anny Hollinger şi nu părea să aibă mai mult de paisprezece ani. Avea un obraz îngust, lunguieţ şi nişte ochi cafenii. Era acolo cu mama ei şi cu un frate mai mic, şi Gabi se duse la ea chiar în după-amiaza aceleiaşi zile şi o găsi singură. Stătea la marginea staţiunii, în plină cîmpie, într-o casă particulară, făcută din piatră calcaroasă. Pe sub geamuri şi în dreptul uşii roiau muştele, în ciuda vîntului. Fata îi deschise şi

îl invită să ia loc. li spuse că mama şi fratele sînt plecaţi, se întorc tîrziu... Era zăpuşeală înăuntru, mirosea aţîţător a sare şi a căldură de piele încinsă. Nu mai ziseră apoi nimic nici unul. El fuma şi se uita din cînd în cînd peste umăr, pe fereastră. Era pustiu de jur-împrejur, bătea cu putere briza dinspre mare. Ea se ridică de pe pat şi îşi dădu din abundenţă cu spirt pe picioare şi braţe. Apoi se apropie de el cu o ţigare în mînă şi aprinse de la el. Avea mîini netede, înnegrite de soare, cu unghiile roşii, mîini parcă mai mature şi mai pricepute (se vedea după felul cum ţinea ţigarea între degete) decît vîrsta pe care o arăta.

Întîlnirile continuara la Bucureşti ca şi la mare, aşa cum' începuseră, fără declaraţii şi fără angajamente. Cînd nu se întîlnea cu Anny se ducea la cinematograf sau se plimba pe bulevarde.

Se afla odată pe Lipscani să-şi cumpere o cravată şi văzu cum un individ cu motocicletă intră în mulţimea aglomerată şi loveşte, trîntind la pămînt, un ins slăbuţ şi pipernicit, care mergea cu un copil în braţe şi cu soţia de mînă. Nevrînd să scape copilul, insul căzu şi cei din jur îl ajutară să se ridice, ameninţîndu-l în acelaşi timp pe motociclist. Motociclistul ascultă liniştit apostrofările lor, dar deodată el înfipse mîna în gulerul celui cu copilul şi începu să-i care la pumni în cap.

— Atinge-l, şefule, strigă Gabi, să se înveţe minte!

Oamenii săriră. Motociclistul se urcă, îşi luă viteză şi mai trînti vreo doi din ei. Gabi nu mai asistă pînă la cap, să vadă sfîrşitul scenei: la apariţia miliţienilor care se apropiau, se îndepărtă cu o expresie plictisită.

Altădată era în tramvai şi un grup de studenţi urcară gălăgioşi şi rămaseră pe platformă nevrînd să scoată bilete. Taxatoarea începu să-i moralizeze, amintindu-le că statul le pune la dispoziţie cămine gratuite şi burse, şi că pe vremea ei ar fi vrut şi ea să înveţe, dacă ar fi avut norocul pe care îl au ei acuma. Opri tramvaiul, invitîndu-i pe băieţi să coboare. Aceştia se făceau că nu aud, stăteau pe platformă, vorbind tare şi afectat între ei. Gabi se făcu palid, se ridică de la locul lui, se apropie de taxatoare şi începu să strige la ea cerîndu-i să dea drumul la tramvai.

Întîlnirile cu Anny aveau loc la el acasă şi durau puţin, un sfert de oră sau douăzeci de minute. Uneori o lua de la coafor, sau o însoţea în cine ştie ce vizite, unde o lăsa pentru un ceas sau două, revenind s-o conducă în odaia lui din cartierul Sf. Apostoli. Ocupa o cameră spaţioasă într-o locuinţă de tip vechi, cu uşi grele şi cu etaje fără lift, construită pe un teren rămas

larg, împrejmuit cu un grilaj gros şi ruginit, cu vîrfuri ca nişte pumnale.

Într-o zi, Anny nu veni la întîlnire. Gabi ridică din umeri. După o săptămînă însă, îi telefona.

— Eu zic să nu ne mai vedem, îi explică ea cînd el o întrebă ce s-a întîmplat.

— Bine, bună ziua, spuse el şi închise telefonul.

După o săptămînă însă, îi telefonă din nou.

— La urma urmei, de ce te retragi? o întrebă.

Ea nu răspunse şi închise telefonul. El rămase lîngă aparat, mut, cu privirea tulbure. Vîrî o fisă şi formă din nou numărul. Se afla într-o tutungerie.

— Anny, te aştept în faţă la Dalles, încearcă să nu vii, că-ţi arăt eu ţie. Dacă nu vii, te pîndesc şi o păţeşti. -

Gîfîia de furie. Ieşi şi începu să se plimbe agitat pe trotuarul din faţa Fundaţiei Dalles. Ea veni şi porniră spre casă şi în acelaşi fel firesc şi necomplicat legătura se refăcu.

Dar numai pentru scurt timp. O conducea într-o zi ca de obicei la o prietenă a ei, cu care apoi plecară împreună în altă parte, într-o casă pe Schitu Măgureanu, unde Anny şi prietena sau cunoştinţa ei (nu se înţelegea care erau relaţiile dintre ele două) luau acolo lecţii de limba engleză de două ori pe săptămînă. Anny stabilise acest program ca, după terminarea orei, el să vie s-o ia şi să încheie ziua împreună la el acasă. Anny îl prezentă acelei prietene, care, dîndu-i mîna, rosti cu seriozitate următorul nume: Odette Brătianu, la care Gabi începu să rîdă şi răspunse: Iuliu Maniu.

O conduse la imobilul acela, apoi coborî în Cişmigiu şi începu să se plimbe pe alei. La un moment dat se simţi apucat de braţ, şi în aceeaşi clipă un glas jovial îi şopti la ureche:

— Dragă domnule Sterian, numai o clipă, vreau să discut ceva cu mata dacă nu te superi. Eşti amabil să-mi acorzi numai cîteva minute?

Era un ins de vreo patruzeci sau cincizeci de ani, cu capul mare, cu un nas gros, voinic de satură şi lejer în mişcări şi foarte prietenos şi cordial. Se prezentă „avocat Obedenaru" şi îî împinse pe Gabi prevenitor, dar hotărît, să se aşeze pe una din băncile izolate din apropiere.

— Dragă domnule Sterian, scuză-mă că te-am deranjat, dar am să-ţi aduc la cunoştinţă lucruri care te privesc îndeaproape, dar pe care mata nu le cunoşti... Da, da, să iei mata cunoştinţă... De o extremă gravitate pentru situaţia matale... Spune-mi, te rog, tatăl dumitale e secretar de raion de partid?

— scuză-mă că te întreb... Dragă domnule Sterian, uite, în două cuvinte, despre ce e vorba. Mata o cunoşti pe persoana pe care ai condus-o adineauri?... Nu, dragă domnule Sterian, dacă cunoşti biografia (sau autobiografia ei, cum doreşti mata), într-un cuvînt, dacă ştii cine e... Da, da, e studentă fără frecvenţă spui mata; nu, dragă domnule Sterian, Anny Hollinger e fiica fostului bijutier regal, ai auzit mata de numele ăsta? Să-ţi spun despre ce e vorba. Domnul Hollinger e clientul meu de patru ani, de două ori l-am apărat în procese de trafic de aur şi dolari, şi acum o săptămînă a fost prins din nou cu valută şi e arestat!... Înţelegi mata?

Gabi vru să spună ceva, dar avocatul îi puse afabil mîna pe genunchi şi îl opri:

— Dragă domnule Sterian, mata ştii cine e persoana cealaltă, care o însoţea pe duduia Anny? Ţi-a fost prezentată? Ştii că se numeşte Brătianu, că face parte din familia Brătianu? Dragă, dragă domnule Sterian, mata ştii cine a fost Brătianu?

Dintr-o veche deformare profesională, avocatul vorbea neîntrerupt, înăbuşind, prin revenirea neîncetată asupra ideilor şi apelaţiunilor, intenţiile interlocutorului de a riposta sau de a cere lămuriri.

— ... Spune-mi, spune-mi, da, da, spune-mi, dragă domnule Sterian, mata cunoşti casa unde au intrat cele două persoane? Ştii cine locuieşte acolo? Ai auzit de generalul R., dragă domnule Sterian? Trebuie să fi auzit, fiindcă tatăl matale a fost, probabil, în Piaţa Palatului la 24 februarie '45, cînd generalul R. a tras cu mitralierele în manifestanţi... Ha, he, aşa, prin urmare, dragă, dragă domnule Sterian, nu ştii că în prezent madam Ursache, alias R., locuieşte în această casă şi dă lecţii de engleză unor persoane aşa, pe care mata le cunoşti şi în acelaşi timp nu le cunoşti, dragă domnule Sterian! Mata ştii pentru ce învaţă ele englezeşte?

Avocatul surîse cu simpatie infinită pentru neştiinţa şi naivitatea interlocutorului său, şi îi puse din nou mîna pe genunchi.

— Învaţă ca să ştie să converseze cu englezii şi americanii, cînd vor veni englezii şi americanii în ţară, înţelegi mata? Ele aşteaptă liniştite evenimentul ăsta!... Dragă domnule Sterian, cîţi ani crezi mata că are duduia Anny Hollinger? — permite-mi să te întreb... În sfîrşit, se oprise şi aştepta cu tot dinadinsul să i se răspundă. Dar Gabi tăcea, uluit. Are nouăsprezece ani, dragă domnule Sterian! exclamă avocatul. Şi din nou se opri, de astă dată ca şi cînd ar fi dezvăluit în sfîrşit faptul cel mai senzaţional şi ar fi aşteptat ca dezvăluirea să-şi producă toate

efectele. Are nouăsprezece ani, dragă domnule Sterian. Şi de la vîrsta de paisprezece ani, ha, he, da, da, Anny Hollinger trăieşte cu mine, ştii mata? De cînd au început procesele!... Nu-ţi spun ce ar însemna pentru mata dacă s-ar afla că eşti amestecat în toate acestea, îţi dai seama! Poţi să continui, dragă domnule Sterian, şi în clipa aceea se întrerupse brusc şi se uită la ceasul-brăţară, absorbit deodată de altceva şi strîmbîndu-se de Ora pe care o descoperea, ha, he, da, da, poţi să ignori fondul chestiunii, dar te previn că alţii nu-l vor ignora... Scuză-mă, aşi mai sta cu plăcere, cu multă plăcere de vorbă, dar trebuie să plec. La revedere, dragă domnule Sterian!

Şi plecă cu paşi uşori, tinereşti şi parcă la fel de joviali ca şi cuvintele şi ideile sale. Gabi rămase pe bancă posomorît şi multă vreme nu se mişcă de acolo. Cînd plecă o luă spre sensul opus celui în care se afla clădirea de pe Schitu Măgureanu.

XIII

SE ÎNDELETNICI CÎTVA TIMP cu scrisori şi cu excursii duminicale la munte, organizate de colectivele sportive din uzină. Scrisorile erau adresate vechilor săi prieteni şi admiratori din timpul studenţiei, dintre cei repartizaţi prin provincie... Ei răspunseră cu întîrziere şi cu entuziasm moderat, în comparaţie cu cel de altădată, la aceste scrisori, fapt care îl plictisi şi îl determină să-şi facă alte legături. E foarte greu însă să-ţi faci legături noi, mai ales cînd doreşti acest lucru cu tot dinadinsul. În secţia oţelăriilor speciale nu erau decît doi ingineri din aceeaşi generaţie cu el şi încercările făcute cu aceştia nu-i reuşiră: colegii aceştia aveau anturajul lor mai vechi şi Gabi se feri să înţeleagă ceilalţi că el n-avea propriul lui anturaj.

într-o zi lipsi de la uzină fără să ştie precis de ce. În dimineaţa următoare, un sfert de oră după ce intră în secţie, inginerul-şef îl chemă în birou şi îi spuse să dea un telefon la cadre şi să-şi justifice absenţa.

— Cui să-i dau telefon?

— Tovarăşului Mînăfoaie!

Gabi formă numărul şi i se dădu imediat legătura cu şeful cadrelor.

— A! exclamă Mînăfoaie binevoitor, ce faci, tovarăşe? Încă n-ai plecat?

— Unde să plec? se miră Gabi. Aici e inginerul Sterian.

— Da, da, am auzit, dar trebuia să pleci la N. Ce e cu dumneata?

— Probabil că e vorba de inginerul Valeriu Sterian, de la Siemens-Martin, răspunse Gabi. Aici e inginerul Gabriel Sterian, de la Oţelăriile speciale.

— Ce doreşti? întrebă şeful cadrelor după un moment de tăcere.

— Vroiam să vă anunţ că sînt cam bolnav şi vreau să plec în concediu.

— Foarte bine, răspunse tovarăşul Mînăfoaie, după un alt moment de tăcere, de astă dată ceva mai lung, timp în care vocea sa mormăise un „da" în afara receptorului, care nu era adresat celui cu care vorbea. Foarte bine, repetă Mînăfoaie cu răceală, dar de ce ai lipsit dumneata ieri?

— V-am spus că sînt bolnav!

— Prin fapte, tovarăşe, nu prin vorbe!

— Cum prin fapte?

— Adu dumneata certificat medical.

— Şi dacă nu aduc?

— Dacă nu aduci, nu e bine, zise funcţionarul prevenitor, deocamdată vi se reţine din salariu, dar studiază şi dumneata contractul de muncă şi vezi condiţiile pe care trebuie să le îndeplineşti pentru ca să ţi se desfacă. Probabil că asta doreşti, nu?

— Nu, vreau să plec în concediu, spuse tînărul iritat.

— Asta e altceva, treci dumneata pe la *Muncă şi salarii,* să vedem pe ce lună te-ai programat cînd s-au făcut listele, te ştergem de pe listă şi te trecem, dacă se mai poate, la data la care doreşti.

Spre prînz, într-un moment cînd cuptoarele electrice erau încărcate şi prezenţa sa nu era necesară, Gabi ieşi din secţie şi urcă scările administraţiei, să-şi aranjeze plecarea. I se spuse că se poate, să facă o cerere şi să treacă peste trei zile să-şi ridice banii de salariu şi de concediu. Trecu peste trei zile.

— Mergeţi dumneavoastră la *Financiar,* la tovarăşa Arvanitache, spuse casierul experimentat, văzînd că salariatul ezită să semneze statul. Vi se pare că nu primiţi cît vi se cuvine? Dînsa o să vă explice cum se calculează un concediu.

Gabi ieşi de la *Casierie* şi intră la *Financiar.* Era o sală imensă, cît o secţie de uzină, în care erau concentrate probabil

mai toate serviciile. Sala era împărțită în nenumărate cuști, construite din placaj și geam, se vedeau funcționarii, dar vocile lor se auzeau estompate. Gabi deschise ușa unei astfel de cuști și întrebă unde lucrează tovarășa Arvanitache. I se spuse că *Financiarul* e în fund, în colțul dinspre geam, și se îndreaptă într-acolo. Intră înăuntru și dădu bună ziua. Era o cușcă mică, atît cît aveau loc biroul și două scaune, iar în dreapta și în stînga erau lipite de ea alte două cuști. Pe ușă scria *Calculații — șef secție*. O femeie cu fruntea în hîrtii și cu mîna pe manivela unei mașini de calculat, tip rîșniță, lucra absorbită și nu auzi cînd inginerul intră și dădu bună ziua.

— Mă scuzați că vă deranjez, reluă el vorbind ceva mai tare, dumneavoastră sînteți tovarășa Arvanitache?

— Da, eu sînt, răspunse funcționara. Ce doriți?

— Aș vrea să știu cum s-au calculat banii mei de concediu.

— Cum vă numiți?

Și funcționara își îndoi degetul, bătu în geamul din stînga și puse din nou mîna pe rîșniță.

— Luați loc, tovarășe inginer, rosti ea.

Avea o voce intimă și melodioasă. Gabi se așeză pe scaun. După cîteva învîrtituri de manivelă funcționara se ridică și se uită prin geamul cușții.

— Ah, exclamă ea cu necaz reașezîndu-se. Așteptați puțin, vine acum funcționara care v-a făcut calculația.

Așezîndu-se, Gabi nu-și mai lua ochii de pe ea, și arăta parcă surprins de ceva, o privea cu expresia celui care se chinuia să-și amintească unde și în ce împrejurări a mai cunoscut o persoană care vorbea și se comporta asemeni ei. Cînd ea se ridică înălțîndu-și statura, privirea lui o urmări ca atrasă de un magnet.

În cușca de alături apăru silueta unei femei, ținea un pahar gol în mînă, cu care venise de afară. Șefa de secție ciocăni iarăși în geam și funcționara se întoarse și intră în birou.

— Se uită la vizitator și îl întrebă:

— Ce doriți?

— Domnul inginer cere lămuriri la calculație; explică-i, să știe omul ce bani a primit, zise șefa și vocea ei deveni izbitoare prin totala ei intimitate. S-a dus să-și încaseze salariul și o fi observat dînsul ceva, că n-a venit degeaba, să te deranjeze pe tine de pe coridor.

La ce secție lucrați? îl întrebă funcționara pe vizitator și nu așteptă răspunsul, se aplecă la urechea domnișoarei Arvanitache și începu să-i șoptească ceva.

Șefa de secție rămase cîteva clipe cu stiloul în mînă și ascultă, apoi răspunse cu voce tare, reluîndu-și rîșniță:

— Nu, sînt obosită, scuză-mă! Sînt frîntă. Nu pot să vin.

— La ce secție lucrați? întrebă funcționara din nou.

— La 304.

— Așteptați o clipă.

Domnișoara Arvanitache se ridică. De la genunchi în jos, pulpa ei era la fel de intimă ca și vocea. Avea statura aproape mică. Feminitatea ei era parcă desferecată, expusă, între secretele ființei ei și ceilalți neexistînd parcă nici o barieră.

— Unde vă duceți în concediu, domnule inginer? La mare sau la munte? Și după ce Gabi spuse unde, ea exclamă: Ah, la mare, vă invidiez!

Și această exclamație neacoperită de nimic, neferită de ceea ce ea putea sugera — fiindcă invidia pentru plăcerea de. a merge la mare se ghicea cel mai puțin în vocea ei, iar cel mai mult în suspinul neașteptat al unei femei care ar fi vrut și ea să poată fi atît de liberă să aleagă — îl tulbură atît de tare pe Gabi încît privirea lui începu deodată să ardă învăluind-o, cercetînd-o, uimit, neîncrezător într-o asemenea apariție, a unei femei atît de atrăgătoare care mărturisea invidia după o bucurie pe care ar fi putut-o obține atît de ușor. Era tînără, dar nu foarte tînără, putea să aibă douăzeci și șase sau douăzeci și opt de ani, avea părul castaniu-închis, cu reflexe negre, nu prea scurt, cu cărare, prelins pe cap și strălucitor de briantină, iar tenul îi era puțin palid gura rujată, rotundă și cu desenul precis. Privirea dădea expresiei o mare vioiciune.

El se uită pe geamul prin care se vedea funcționara căutînd în sertare, apoi se aplecă atingînd marginea mesei și rosti:

— Vă deranjez dacă o să vă rog să-mi permiteți... Aș vrea să vă rog să-mi permiteți la ora trei să vă însoțesc, să vă conduc pînă acasă ...

— Vreți să mă conduceți acasă! exclamă ea. Bine, așteptați-mă la ieșire!

XIV

O CONDUSE PÎNA ACASĂ și de la autobuz pînă pe strada ei merseră cîteva minute pe jos. Ieșită din birou arăta și mai atrăgătoare, cu statura ei aproape pitică, cu mersul ei parcă le-

gănat (deşi nu era legănat de loc, abia îşi îndoia genunchii în mers) şi cu conversaţia ei intimă, care nu mai lăsa între ea şi cel cu care vorbea decît simţirea sau gîndirea reală, aceea pe care o aveai, eliminînd neînţelegerile, temerile, timidităţile sau complicaţiile legate de toate acestea. Era ca şi Anny din acest punct de vedere, dar Anny era parcă numai a ei, pe cîtă vreme această fată sau femeie părea să fie numai a celui cu care vorbea. Din depărtare ea îşi arătă casa ei, îi spuse că are o casă a ei personală, adică a ei şi a părinţilor, şi îi povesti ce-a păţit, cît a trebuit să se zbată ca să nu le bage Spaţiul locativ pe cineva în ea. N-aveau decît trei camere şi un hol şi să-şi închipuie cineva care şi-a făcut cu greu o astfel de casă, în timpul războiului, cînd toate sînt scumpe, că intră în ea un străin, care şi el n-are nici o vină, dar dacă acolo îl trimite Spaţiul locativ, trebuie să stea şi el sub un acoperiş. Da, dar o astfel de casă nu e făcută să poată sta şi un străin în ea, fiindcă în oricare cameră ai da nas în nas cu ceilalţi, oriunde ai vrea să te mişti. Pînă la urmă însă a izbutit, au rămas numai ei, tatăl, mama, un frate mai mic şi ea.

Ajunseră şi se opriră, femeia îi ură concediu plăcut, iar Gabi o urmări apoi în tăcere cum deschide mica poartă. Casa era singură în curte, cu ferestre dintr-o bucată, dreptunghiulare şi late, construită în stil modern, în formă de cub, cu muchiile discret ornamentate, cu grădiniţă şi un arbore de magnolia în dreptul ferestrei dinspre stradă. O dată intrată în curte, femeia nu se mai uită înapoi, deschise uşa antreului şi dispăru.

Gabi se smulse din loc şi porni. „Cine e femeia aceasta?" se întrebă. Nu părea să fie vreo Anny, avea alt limbaj, şi avea o funcţie totuşi mare în uzină. Dar avea o astfel de casă, şi încă făcută în timpul războiului. Cine putea să-şi facă aşa o casă în timpul războiului?

A doua zi, cu un sfert de ceas înainte de ora trei, Gabi pătrunse din nou în biroul de calculaţii la Serviciul financiar. Fata nu era singură şi cînd îl văzu îl întîmpină ca pe-o cunoştinţă veche şi îl invită să ia loc.

— V-aţi ridicat banii şi aţi venit să ne mai vedeţi? Luaţi loc! Spune-mi, Nuţi dragă, de ce zici tu că ai făcut şase copii?

— Arhiva cere, doamnă Arvanitache! răspunse funcţionara.

— Le trebuiesc lor chiar trei copii? se miră şefa secţiei. Spune-i domnului Negulescu să mai citească şi dînsul *Urzica.*

— Dinspre mine, nici originalele nu le-aş păstra! zise funcţionara.

— Doamnă Arvanitache, spuse o altă funcţionară, cu mîna

pe uşă, mîine dimineaţă trebuie să mă duc la C.E.C., aşa că o să întîrzii.

— Du-te, dragă, dar caută şi tu să faci piaţa acum, după masă, să întîrzii mîine mai puţin.

— Nu gătesc eu, doamnă Arvanitache, soacra mea găteşte şi face singură piaţa, răspunse funcţionara zîmbind.

— Atunci, vezi să nu fie coadă prea mare la C.E.C.!

Biroul se goli. Femeia îşi feri privirea. Astăzi îşi schimbase pieptănătura şi avea alt taior.

— Ce mai faceţi, domnule inginer? Cînd plecaţi?

Tînărul îşi ţinea pieptul lipit de masă şi avea parcă o expresie îngrozită, iar umerii i se mişcau vizibil, zgîlţîiţi rar şi ritmic dinăuntru. Ele nu răspunse şi femeia nu repetă întrebarea. Tăcerea se prelungi, şi în această tăcere el îi apucă deodată mîna şi în aceeaşi clipă începu s-o sărute pătimaş.

— Domnule inginer!, exclamă femeia foarte tulburată, vă rog să nu mai veniţi pe-aici, plecaţi, vă rog să plecaţi! ...

— Să nu mai viu? Nu se poate să nu mai viu... Am să viu în fiecare zi! Am vrut să plec să... Dar acum nu mai plec, răspunse el gîfîind.

Ea închise şi deschise ochii în mod voluntar. Se uită apoi iarăşi la el. El îi apucă acum palma şi palma ei prizonieră se încleştă şi se zvîrcoli în mîna lui şi începu să şoptească iarăşi întretăiat, cu o voce speriată:

— Trebuie să plecaţi... Vă implor!

El însă nu plecă şi reveni hotărît asupra concediului simţind că i se întîmplă ceva decisiv. Femeia aceasta, în ciuda, intimităţii ei, se ferea de el, iar el nici măcar nu mai putea dormi gîndindu-se la ea. Cît închidea ochii îi vedea statura apărîndu-i aievea sub pleoape. Piciorul ei mic şi atît de delicat, încît părea ireal, îl obseda.

În noaptea următoare nu dormi nici măcar un minut şi dimineaţa ajunse la uzină mai devreme şi neştiind ce să facă se duse ca un orb spre clădirea administraţiei şi urcă spre birourile în care se afla Serviciul financiar. Birourile şi cuştile de placaj şi geam erau pustii, el deschise totuşi uşa în spatele căreia ştia că lucra ea şi nu apucă s-o mai închidă la loc: ea era acolo. Rămase o clipă ca fulgerat, iar ea ţîşni în picioare îngrozită: o prinsese. Ce căuta ea acolo la ora aceea? Se apropie, o luă în braţe şi într-o clipă începu să smulgă de pe ea paltonul pe care nu avusese timp să şi-l scoată şi taiorul ei mititel care păstra în mîinile lui dogoarea şi parfumul intim al bustului ei dezgolit. Era ca şi cînd ciudata lui oboseală din ultimele săptă-

mîni i-ar fi pregătit pe nesimțite puterea și violența cu care se simțea acum atras de această femeie. Iar schimbarea aceasta amețitoare, care dădea pornirilor lui o astfel de agresivitate, îi aducea pe buze bîlbîieli bizare, pe care nu credea că avea să le pronunțe vreodată, parcă ar fi vrut să-i spună ceva mai presus de cuvinte, dar din care nu se înțelegea decît că aceste implorări duioase erau și ele nestăpînite. Iar ea nu făcea decît să se roage ca și el, sporindu-i însă și împingînd atît violența cît și propriile lui implorări spre ceea ce pe ea tocmai că o înspăimînta să se petreacă în acel loc. ..

Scena se repetă apoi în aceeași zi, seara, acasă la el, și apoi a doua zi iarăși, cîteva săptămîni la rînd. Și de fiecare dată se pierdeau amîndoi în aceleași bîlbîieli de la început, căci ea se împotrivea de fiecare dată la fel ca în prima clipă și dacă spaima pimei îmbrățișări din dimineața aceea, sporită de surpriza întîlnirii cît și de pericolul de a fi surprinși, pierise, gustul ei straniu le rămăsese în amintire și parcă se rugau unul de altul să facă în așa fel ca acest sentiment ascuțit să nu mai apară, tocmai pentru a nu-l măcina și a-l păstra cu ei pentru totdeauna.

Dar nu puteau să facă nimic pentru că îi atrăgea tocmai ceea ce vroiau să păstreze, fiindcă nu se cunoșteau și nu aveau din ce trăi în orele lungi ale nopților pe care le petreceau împreună. El nu știa să povestească nimic și nu știa nici să asculte, iar ea era tot timpul preocupată cum să facă să amîne pentru ziua următoare bîlbîielile cu care el o întîmpina la ieșirea din uzină și cărora știa că din clipa cînd le auzea ieșindu-i din gură nu-i mai putea rezista și se ducea cu el și nu se mai întorcea uneori acasă cu zilele, fiindcă rămînînd la el peste noapte, la prînz, voința ei era și mai mică și venea tot la el, iar în noaptea următoare pleca dimineața tot împreună cu el.

Astfel trăiră cîteva săptămîni și părea că nimic n-avea să-i oprească să continue astfel luni întregi, cînd într-o noapte i se întîmplă ei deodată ceva.

Stătea ca de obicei în patul lui, băuseră puțin coniac fumaseră, și se pregăteau să adoarmă. Gabi stinse lumina și rămaseră în întuneric, el o luă în brațe și după cîteva minute chiar adormi. Îl trezi însă curînd zgîlțîiturile corpului ei și rămase atent în tăcerea nopții, neînțelegînd. Ea nu dormea și o podidise pe neașteptate plînsul. Și nu era una din acele descărcări inexplicabile dar bruște pe care le oferă adesea o femeie după clipe prea pasionate de dragoste. Stătea cu spatele la el și plîngea neîncetat și plînse aproape toată noaptea răspunzîndu-i lui, însă,

foarte liniştită, în întuneric, la toate întrebările. Avea necazuri în familie? Avea, dar nu se gîndea acum la ele. La serviciu? Nu, în nici un caz. Avea pe cineva de care îi era frică, vroia să se despartă de el şi o ameninţa? (Gabi mai cunoscuse astfel de cazuri.) Nu, n-avea pe nimeni de care să-i fie frică. Era cumva bolnavă? N u . Îi era cumva dor de cineva din familie, care nu era în ţară sau care murise. (Gabi îşi amintea că o dată i se întîmplase şi lui să se gîndească la bunica şi i se făcuse rău, începuse să plîngă.) Nu, zise ea, nu-şi amintea de nimeni, nu era vorba de aşa ceva. Atunci ce era? Nu ştia nici ea, sau nu vroia să spună, se ghemuise cu umerii în pernă şi hohotea neîncetat, hohote adevărate şi rele, fără cea mai slabă urmă de iritaţie în izbucnirile acestea care se reluau, sau de intensificare aţîţată de voinţa femeii, ca să scape de starea aceea, să se autoimpresioneze, sau să-l impresioneze pe el. Atunci Gabi îi puse în cele din urmă o întrebare pe care nu vroise să i-o spună, fiindcă dacă nu era în firea lui să fie gelos (nu se interesa niciodată de trecutul unei femei, o femeie fiind pentru el ceva prezent, aşa cum prezentă e o ploaie care cade asupra ta şi te udă; o ploaie care *a fost,* nu te pune niciodată să te adăposteşti, de ce te-ar pune atunci pe jăratic ceea ce a făcut altădată o femeie?), era însă, adesea, cinic (aşa i se spusese de către unii) şi de astă dată nu-i făcea nici o plăcere să fie. Dar cum s-o împiedice altfel să nu mai plîngă şi mai ales cum să afle ce era cu ea? Îi puse deci întrebarea, dar găsi totuşi o formă ocolită, fiindcă la gîndul că s-ar putea să fie adevărat lucrul la care se gîndea el îl apucase şi pe el brusc o tristeţe apăsătoare şi tristeţea aceasta îl făcuse să găsească fără efort cuvintele cele mai potrivite.

— Mimi, îi spuse el luînd-o în braţe mohorît şi încercînd s-o ocrotească parcă de un rău impalpabil, ia spune-mi tu, ţi s-a mai întîmplat asta vreodată?... (Gîndul lui iniţial fusese dacă nu cumva ea mai avusese astfel de legături şi dacă nu cumva, la un moment dat, într-o anumită fază a legăturii adică, după un anumit număr de zile, o apuca întotdeauna starea aceasta, cum îi apucă pe unii beţivi, după un anumit număr de pahare plînsul, deşi la trezire sînt nişte ticăloşi care n-ar scoate o lacrimă să-i pici cu ceară.)

Fără să-şi ridice faţa din pernă, umerii şi capul ei se zgîlţîiră a negaţie de cîteva ori şi într-un fel de parcă i-ar fi sugerat că dintre întrebările lui asta era cea mai puţin apropiată de adevăr. Ce plîngea ea atunci? Ce fel de paradis din care fusese izgonită? Gabi, istovit de aşteptare şi de confuzie, se dădu jos din pat, se spălă şi începu să se îmbrace. Se făcuse albastru la

geamul lui înalt, nu mai putea dormi, trebuiau să plece amîndoi la uzină. Cînd reveni de la baie o văzu ridicată în pat în capul oaselor, cu chipul la fel de fumuriu ca şi zorile şi cu ochii ei negri încărcaţi de o istovire liniştită şi sumbră. Gabi rămase neclintit privind-o, în timp ce ea nu-l vedea, contemplînd undeva în sinea ei ceva asemănător parcă unei privelişti devastate. Gabi îşi aminti cît de senină şi atrăgătoare fusese ea nu cu mult mai înainte de cîteva săptămîni şi cît de turburată şi schimonosită arăta acum, aproape să n-o mai cunoască. Şi deodată lui i se păru că înţelege ce i se întîmplase ei în această noapte şi apăsarea şi tristeţea aceea îl părăsiră numaidecît: Mimi se speriase de ceva şi vroia să se despartă, i se mai întîmplase asta şi înainte, dar pesemne că niciodată aşa de tare ca acum şi de aceea plînsese aşa de rău. Dar de ce s-o fi speriat?

Veni lîngă ea şi cînd o văzu de aproape deodată se contamină, o luă în braţe şi începu şi el să plîngă. Era cu ea, nu se puteau despărţi, îi zise el, de unde îi venise ei că trebuie să se despartă? El o iubea ca un nebun, din prima clipă cînd a văzut-o i s-au turburat şi mintea şi inima şi nu mai poate trăi fără ea. N-a înţeles ce i se întîmplă, de aceea i-a pus toată noaptea una după alta întrebările acelea, nu i-a trecut prin cap că pe ea o apasă asemenea gînduri; n-ar fi lăsat-o să se chinuie atîta. Cum adică, îşi continuă el declaraţia, de astă dată fără să mai fie însoţită de aceeaşi bîlbîială pătimaşă de pînă acum, ci de lacrimi fierbinţi pe care ea le contempla cu privirea căscată, cum adică, ea crezuse că totul se terminase şi vroia să nu-l mai vadă? Dar de ce, nu-l iubea şi ea, la rîndul ei? Să fie oare adevărat că în inimă ei totul se terminase şi că nu mai simţea pentru el nimic din ce simţise ea în ziua aceea cînd mîna ei se zvîrcolise într-a lui, cînd el simţise că nu se mai poate stăpîni fără să-i declare c-o iubeşte?

Ea nu răspunse nimic, rămase tot timpul tăcută şi străină şi el nu reuşi, în dimineaţa aceea, oricît se strădui, să reaprindă flacăra care se pare că se stinsese singură în inima ei. Cel puţin aşa credea el.

În ziua aceea nu se putu duce la uzină, rămase la el şi dormi pînă la întoarcerea lui. Nici cînd se întoarse însă nu se dădu jos din pat, îl rugă doar să-i aducă de undeva o gustare şi ţigări, mîncă, fumă în tăcere şi readormi cu ţigarea aprinsă alături în scrumieră. Parcă nici nu-l vedea, deşi se uita mereu la el.

A treia zi însă îşi reveni. Arăta iar aşa cum fusese cînd o cunoscuse el la început. Ca un miracol... Aceeaşi... Noaptea

aceasta rea, de care ei nu-i plăcea să-şi amintească, parcă o ferise de ceva, de o prăbuşire sau de o moarte a dragostei. Lui Gabi i se părea că se iubeau mai tare ca înainte...

XV

PE LA MIJLOCUL LUI IUNIE, într-o dimineaţă, după o absenţă de aproape o lună, se auzi din nou pe Aleea Suter acelaşi claxon prin care îşi anunţa Burlacu prezenţa, şi Constanţa, care era în dormitor, închise uşa dulapului, ieşi pe balcon şi se aplecă şi se uită în jos. Maşina neagră, cu spinarea lată, strălucitoare, stătea lîngă trotuar. Burlacu nu se vedea.

— De unde ai aterizat, Iliuţă? Bună dimineaţa! îi zise după ce urcă în maşină.

— Lăsaţi, spuse băiatul şi întinse mîna pe după spatele ei şi trînti el uşa.

— Trebuie să te hotărăşti şi să-mi răspunzi totuşi cînd îţi dau bună dimineaţa, zise ea. Altfel nu mai merg cu tine.

El îşi mişcă degetele pe volan, se uită în jos.

— Bună dimineaţa, zise şi tuşi. Unde să vă duc?

— Astăzi nu merg pe teren, mă duci la şcoală. Am să-ţi spun eu unde să opreşti, mergi spre Pantelimon. Ascultă, Iliuţă, ce le-ai făcut tu la ăia de sînt aşa cuminţi?

El nu răspunse, dădu drumul la maşină.

— Ei, spune!

— Poftim?

— Eşti surd? N-ai auzit ce te-am întrebat?

— Nimic. S-or fi cuminţit singuri, zise băiatul.

Ţinea volanul în braţe şi se uita drept înaintea sa. Era în costum maron, cu cravată la gît şi ceas la mină. Învîrti de volan la stînga şi rămase cu el astfel cîteva clipe. Maşina ocoli un miliţian care dirija circulaţia, ridicat pe un podium.

— Ascultă, zise Constanţa după cîtva timp, ţie ţi se pare că ştii multe, şi poate că şi ştii. Dar eu te sfătuiesc să te porţi ca şi cînd ai şti puţine, e mai bine aşa, în general... Acuma povesteşte-mi... Sau nu vrei să-mi povesteşti?

— Ba o să vă povestesc, zise el, nu cine ştie ce încîntat. Trecu însă multă vreme pînă spuse: L-am luat pe ăla pe care mi l-aţi arătat şi l-am dus mai încolo ...

Doar atît, şi pe Constanţa, care aştepta urmarea şi se uita cu atenţie la el, o pufni deodată rîsul; lipsa lui de chef de a povesti era adevărată, nu înţelegea ce nevoie mai era de povestit din moment ce toată chestia se aranjase.

— Bine, l-ai dus mai încolo, şi? Ce i-ai făcut?

Dar cum l-ai dus mai încolo, el a vrut? întrebă ea.

Expresia chipului său se schimbă, deveni preocupat. Conduse atent, într-o piaţă şi o luă apoi pe un bulevard larg.

— Da, zise el, aveţi dreptate ...

Şi începu să povestească oarecum mai amănunţit, cu un anume efort de a relata cît de cît cronologic şi exact ceea ce făcuse, dîndu-şi parcă şi el seama că faptul că el ştia cum se petrecuseră lucrurile nu anula curiozitatea unuia care nu ştia. Însă repede de tot se convinse totuşi de lipsa de însemnătate a faptelor şi le rezumă în cîteva fraze. Şi părea mai degrabă scîrbit decît încîntat de ceea ce făcuse.

— Dar dumneavoastră, zise el pe neaşteptate, de ce nu-mi spuneţi şi mie ce mai faceţi? Data trecută cînd am urcat sus şi v-aţi culcat, parcă eraţi bolnavă.

— Da, confirmă ea, cum ai ghicit?

— Acum vă e mai bine? întrebă el după ce o auzi vorbind şi aşteptă, după obiceiul lui, cîteva clipe, fără să răspundă la întrebarea ei, cu toate că se vedea limpede că o are în urechi.

Şi mai avea şi un zîmbet înţelegător, ca şi cînd nu i-ar fi fost el ei subordonat tocmai datorită faptului că înţelegerea lui nu-i prea folosea, în orice caz nu-i ajungea să se impună, aşa cum ar fi dorit... Nu considera însă că se afla atît de departe de viaţa ei ascunsă încît să nu i se povestească chiar de loc ceea ce măcar era evident. Avea totuşi înţelegere: le place femeilor, parcă spunea el zîmbind, cîte un băiat ca el care nu ştie nimic, mai ales cînd un altul mai mare care ştie prea multe le-a părăsit ...

— Da, acum mi-e mai bine, dar de unde ai aflat? zise Constanţa privindu-l atent.

— Am eu o păsărică, zise el, şi în clipa aceea Constanţa îşi dădu seama că într-adevăr Burlacu ştia tot.

Şi cîtva timp tăcură amîndoi, el continuînd să zîmbească în felul acela şi ea avînd pe chip o curiozitate pe care şi-o reprima: de unde o fi ştiind? (De fapt, de unde putea să ştie decît din deducţii, învăţat sau mai bine zis silit de mic să observe aceste lucruri chiar de la mama lui?)

— Ţi-am spus eu bine, zise Constanţa în cele din urmă, că ţie ţi se pare că ştii prea multe, cu toate că de fapt ştii prea

puține! Dacă n-aș avea dreptate, n-ai zîmbi tu așa ca un șmecher. Ia oprește!

El se sperie așa de tare și așa de brusc, că imediat trase pe dreapta și opri. Se dădu jos și ocoli mașina prin față și-i deschise ușa. Se uită apoi la ea cu o speranță posomorită în priviri: poate nu s-a supărat, poate că într-adevăr trebuia să se dea jos aici?

Constanța trebuia să se dea jos, ajunsese la școală, unde fusese chemată încă de ieri și nu avusese timp să se ducă, dar se și supărase: fostul ei elev încerca, poate fără să-și dea seama ce face, să iasă din rolul lui și să-și exprime nu se știe ce sentimente. Ce sentimente?! Doar se exprimaseră o dată, cînd îl cunoscuse la bîlci și apoi la ferma aceea, ce mai vroia? Se uită la el și cînd îl văzu, fruntea i se descreți: nu era nici un pericol, n-avea să mai facă, iată-**l** ce neliniștit a r ă t a. Îi zîmbi și îi spuse la revedere. Și ca să-**l** liniștească și mai mult și să se ducă să-și vadă de serviciul lui îi făcu, ca altădată cînd se îndepărta de poarta fermei, un mic semn de despărțire cu mina. Burlacu o urmări nemișcat tot ca altădată, apoi se întoarse cu pași egali și dispăru pe ușa uriașei lui mașini, al cărei motor îl făcu apoi să duduie.

Constanța intră în curtea școlii, apoi în cancelarie. Directorul, singur, scria ceva la biroul comun. Profesoara dădu bună ziua și se așeză.

— Ce e cu dumneata de ai slăbit așa? zise directorul.

— Nu prea mănînc, zise Constanța. Nu prea mi-e foame. Apoi adăugă: Despre ce e vorba, tovarășe director? De ce mi-ați telefonat?

Directorul se ridică și închise ușa.

— Tovarășul Nicula de la secția de învățămînt nu mai e, zise el, a p l e c a t... E de rău, am dat de dracu. A fost numită în locul lui o tovarășă, Geta, a trecut pe-aici în inspecție. A lăsat o notă să te prezinți la raion.

— Nu știți de ce?

- Nu. Ascultă să-ți spun mai departe, continuă directorul cu o voce îngrijorată.

Și începu să relateze o istorie de inspecție cu amănunte menite nu atît să dezvăluie ceva real, ci mai mult ceea ce simțea el față de aceste amănunte, teama pe care i-o inspira faptul că noua șefă de la raion era una dintre cele cu care puteai s-o pățești, să fie așadar cu ochii în patru.

— Cînd a spus să mă prezint la raion? îl întrebă în cele din urmă Constanța pe director.

— N-a spus cînd, dar eu zic să te duci chiar acuma, răspunse directorul.

Nu mai așteptă și intrigată plecă la raion chiar în dimineața aceea. Șefa secției de învățămînt era într-o ședință, trebui s-o aștepte cam vreo jumătate de oră, apoi o primi, îi arătă scaunul din fața biroului și începu să-i spună despre ce era vorba. Era o femeie grasă și neagră cu o înfățișare foarte puțin plăcută, fapt însă care se dovedea lipsit de importanță îndată ce începea să vorbească. Vorbea bine, curgător și fără digresiuni. Raionul, zise ea, știe cum lucrează pe teren tovarășa Munteanu și n-are nici o observație negativă de făcut cu privire la munca ei. Și fiindcă i se adresă folosind numele vechi, Constanța o întrerupse precizînd că era divorțată, se numea Sterian, iar șefa secției lăsă să intervină o pauză, timp în care nu făcu nimic, se uita parcă la călimara de pe birou, apoi continuă:

— Tovarășă Sterian, tovarășul Nicula mi-a și spus că a făcut o propunere de evidențiere la cererea ministerului, referitor la acțiunea de alfabetizare, pe care a înaintat-o Secției de învățămînt a Capitalei; nu cunosc în ce constă propunerea, probabil că guvernul are în vedere anumite evidențieri, dat fiind că acest capitol al revoluției noastre culturale s-a încheiat. Tovarășă Sterian, uite de ce te-am chemat. Noi ne-am gîndit că sarcina dumitale pe lîngă întreprinderile din raionul nostru e ca și îndeplinită. Acum, noi trebuie să intrăm mai profund în acele pături ale populației care, nefiind pe lîngă nici o întreprindere, se lasă mai greu antrenate. Avem aici o listă cu toate datele. Ce trebuie făcut? Trebuie să înlocuim pe unii tovarăși care se descurcă mai greu (cum ar fi de pildă tovarășa Tamara Ciobanu, care a venit la mine plîngînd că i s-a furat geanta cu cinci sute de lei la biroul populației) și să preluăm aceste ultime cazuri pe care să le urmărim pînă la lichidare. Dau acum niște telefoane la miliție și în alte parte, să se ia cazul în cercetare, și dumneata aruncă-ți o privire pe lista aceasta.

Nu mai era nimic nici de întrebat, nici de adăugat. Constanța luă lista și se uită peste ea. Rubrica *întreprinderea* lipsea de pe acestă listă, iar la rubrica *meserii* scria: bidinăreasă, ciurar, sparge lemne, spoiește tingiri, haine vechi, pune cozi la topor; din acestea o listă lungă.

Șefa secției de învățămînt închise telefonul...

— Trebuie să fii atentă, continuă. O să-ți fie probabil greu, dar trebuie să te gîndești că oamenii aceștia sînt foarte

înapoiaţi şi unii dintre ei rămaşi cu obiceiuri urîte. Ultimii elevi ai dumitale de la întreprinderi o să-i ia în primire tovarăşa Ciobanu, de la Şcoala elementară nr. 12. Ia contact cu dînsa şi începe munca.

— Cînd credeţi dumneavoastră că o să mă întorc la şcoală? întrebă Constanţa fără să se mişte. Eu sînt profesoară, predau la ciclu doi; cît timp credeţi dumneavoastră că o să mai iau asupra mea oalele sparte ale altora?

— În general, zise şefa secţiei cu o voce blîndă, acţiunea e pe sfîrşite, a mai rămas, cum îţi spun, această categorie, de care trebuie să ne ocupăm şi de ei. N-avem ce face!

Constanţa rămase în picioare, cu lista în mînă. Era cu ea aproape de birou şi stătea cu ea în aer, fără s-o privească, posomorîtă. Brusc, îndoi hîrtia, deschise geanta şi o vîrî înăuntru.

— În toamnă aşi vrea să mă întorc la şcoală, să predau elevilor pentru care am fost pregătită.

— Îţi promit eu că la toamnă ai să revii la şcoală, zise şefa secţiei. Dumneata ne înţelegi mai bine, altfel vorbim cu dumneata, nu e nevoie să-ţi explic. Ajută-ne acum, şi la toamnă ai să te întorci la şcoală. Mai mult chiar — ca să vedeţi că sîntem bine informaţi, chiar dacă dumneata n-ai spus-o la toată lumea — îţi promit eu că voi face tot ce depinde de secţie ca să fii numită la o şcoală medie. Ştiu că te gîndeşti că acest lucru trebuia făcut mai de mult, dar să ştii că nici aşa de tîrziu nu e; dacă ai şti că nu există încă o organizare satisfăcătoare în ce priveşte încadrările ai zice chiar că ai noroc că predai exact materiile la care ţi-ai luat examenul de stat; avem profesori de ştiinţe naturale care predau geometria sau profesori de istorie care predau chimia alimentară. Facem noi ordine în toate, numai uite că nu merge aşa de uşor cum cred unii. Sper că e în regulă, nu e aşa? Sper că m-ai înţeles!

XVI

APROAPE TOŢI ACEŞTI NOI ŞI ULTIMI ELEVI locuiau într-un cartier vestit altădată, Constanţa auzise de el, cartierul Tei, dar din ce pricină era vestit, nu ştia. Îi găsi stînd pe la porţi sau trebăluind prin curţile lor pline de orătănii şi de

copii cu feţe tuciurii şi cu burţile goale şi le spuse că de aici înainte vor învăţa cu ea, să vină în cutare zile ale săptămînii, la ora numită, în sala de pe strada pe care ei o cunosc şi să fie anunţaţi şi cei care nu sînt acasă; să aibă în vedere fiecare că a doua oară ea nu va mai veni după ei... Răspunseră femeile, cu o voce mieroasă: Vor veni. Cînd să vină, mîine după masă? „Ţine minte, fă, mîine după masă, să-i spui lui Gică să nu plece."

Notă numele celor cu care vorbi şi adresa. A doua zi se duse cu o jumătate de oră mai devreme pe strada unde se afla clădirea cu sala rezervată. Sala era foarte murdară, mirosea urît înăuntru. Deschise geamurile. Ieşi apoi în stradă şi începu să se plimbe şi prelungi plimbarea, fiindcă elevii întîrziau. Se întoarse apoi obosită de atîta mers şi se aşeză într-o bancă. Îşi puse fruntea pe braţe şi rămase nemişcată.

Ridică apoi, după ce trecu multă vreme, fruntea de pe braţe şi se uită neclintit spre uşă, care continua să rămînă închisă. Se uită la ceas: trecuse o oră. Se ridică, încuie uşa şi plecă în cartier. „Şi-au bătut joc de mine, gîndi, ar fi trebuit să-mi dau seama, prea erau pline de bunăvoinţă ţigăncile acelea ea să nu ascundă o înşelătorie." Văzu trei din cele pe care le vizitase ieri la o răscruce de străzi şi se îndreptă spre ele.

— Dumneata, zise Constanţa adresîndu-se uneia, de ce n-ai venit la lecţie? Aşa ne-a fost vorba ieri?

— Ai mai fost matale pe la noi? răspunse femeia, fără mirare.

— A fost, fă, ieri, ai uitat? zise alta.

— Dar dumneata, care n-ai uitat, de ce n-ai venit? o întrebă Constanţa. Şi dumneata eşti pe listă.

— Mi-ai spus mie să viu, mînca-te-aş? se holbă ţiganca, fără nedumerire. Mie nu mi-ai spus, să nu le fie bine copiilor mei dacă mi-ai spus! Mă bate Dumnezeu!

Şi continuă să se jure, angajînd existenţa a tot ce era legat de ea şi de organismul ei şi dacă n-o credea mai avea şi un bărbat şi se jura şi pe sănătatea lui. Căsca ochii mari şi cuvintele ieşeau din gura ei cu o convingere care părea nezdruncinată. Nu i s-a spus să vină, s-o omoare Dumnezeu dacă minte. Şi nu mintea, fiindcă lucrul la care se gîndea ea era altul: nu vroia să se ducă să înveţe şi asta era totuna cu: *nu mi-ai spus,* repetat mereu cu jurăminte. Celelalte clătinau din cap aprobînd, da, da, aşa era, jurau şi ele, nu li s-a spus nimic, să le trăsnească pe toate Dumnezeu dacă... Constanţa asculta numai cu jumătate atenţie şi le întrerupse întrebîndu-le ce

credeau ele, că ei îi plăcea să bată străzile şi să le audă cum **o** mînţeau de la obraz? Unde îi era bărbatul? **o** întrebă pe cea dintîi.

— E la muncă, unde să fie?

— Unde munceşte?

— La *comperativă,* mută mobile, i-a băgat acum la com*perativă,* parcă n-ar fi tot deşălatul ăla, zise femeia. Îl doare la rinichi, domnişoară, se pişă sînge!

— Dacă îl doare la rinichi, de ce nu-şi schimbă meseria? Să-i spui să vie mîine la lecţie dacă vrea să-i meargă bine acolo la cooperativă.

Trecu mai departe îndîrjită de această rezistenţă moale dar de neînvins în inconsistenţa ei şi după cîteva străzi intră într-o casă, într-o curte mică, pe colţul străzii, cu un grad la fel de mic, năpădită de obiecte casnice, în picioare, sau rezemate de pereţii casei. Era împînzită de frînghii scurte de rufe, cu sîrmă pentru cîine, cu feluri de pari, de vase de aramă sau de tuci, cu un pom mic în mijloc, o stropitoare alături, o magazie minusculă de lemne într-un colţ, un burlan ieşind pe fereastră, **o** pisică nemişcată pe **o** prispă conceputâ pe aceleaşi dimensiuni înghesuite dar nu învălmăşite. De la uşa curţii la uşa odăii nu erau decît patru sau cinci metri, pavaţi cu cărămidă roşie. Dar existenţa ordonată a obiectelor în acest spaţiu comprimat făcea ca distanţa să pară mult mai mare decît era, sugerînd-o atît de bine pe cea necesară, încît parcă o şi obţinea.

În casă mirosea curat şi odaia era mobilată cu lucruri bune, un divan-studio, un dulap cu oglindă, un aparat mic de radio, scaune ieftine, dar noi, şi pe jos podea de lemn vopsită maron, cu preşuri mari, neuzate. Aici se cîştigau altfel de bani decît la ceilalţi, dar cine îi cîştiga? O ţigancă şi un tînăr de vreo douăzeci de ani stăteau pe vatră. Băiatul avea ochi negri şi sprîncene mari, mîini subţiri, nervoase. Femeia, bătrînă şi tăcută, stătea la vatră şi cocea plăcinte în cuptor. În casă părea mai larg. Constanţa dădu bună ziua şi intră în odaie prin uşa deschisă. Se aşează pe un scaun. Pe pereţi se vedeau fotografii înrămate în scoici, o mireasă şi ginerele cu rubedenii şi prieteni, ţigani puşi la cravată şi la pantofi cu feţe duble, figuri de demult, se vedea după costumele lor cu pantalonii charleston foarte largi şi haina scurtă cu umerii ascuţiţi şi înalţi. Apoi fotografia unei ţigănci în uniformă de miliţie, o fată de vreo nouăsprezece sau douăzeci şi cinci de ani, cu trăsături energice, mongoloide.

Bătrîna îşi părăsi plăcintele şi veni în casă.

— Pe dumneata cum te cheamă și ce meserie ai? îl întreabă Constanța pe băiat.

Îl chema Sandu Firicel și era ginerele ei, zise bătrîna.

— Asta nu e o meserie, zise Constanța.

— Muncește cu brațele, e muncitor, explică bătrîna.

— De ce n-ai venit ieri la lecție? îl întreabă Constanța direct.

— O să vie, o să vie, interveni din nou bătrîna. Să iasă Zambilica mea din spital și o să vie. O să vorbească Zambilica mea cu tovarășul maior și o să-l ajute.

— N-o să poată tovarășul acela maior să facă nimic pentru dumneata, zise Constanța.

— De ce? zise bătrîna, cu un ochi căscat parcă de spaimă.

— Fiindcă nu știe carte, trebuie să învețe să scrie și să citească. Și dumneata la fel. Ai o fată milițiancă, de ce nu te-a învățat?

— Să se facă ea sănătoasă, zise bătrîna cu duioșie amenințătoare. Îi fac plăcinte să-i duc să mănînce... Aoleu, ce-a mai pătimit, pupa-i-aș tălpile lui Dumnezeu și domnilor doctori si tovarășului maior, că era să moară, era să-si dea sufletul!

Ieși din odaie și se întoarse după cîteva minute cu plăcinte.

— Ia, domnișoară, zise bătrîna. Ia, Sandule.

— Dar ce are fata dumitale de e la spital?

— Ce are? Domnișoară, prin ce a trecut ea, să ferească Dumnezeu și sfîntul Ilie!

Obișnuită cu tot soiul de destăinuiri, Constanța se feri să întrebe mai mult, era grăbită să plece, dar bătrîna îi dădu drumul singură, mai mult monologînd decît povestind. Bietul tat-său (al fetei), ce om la casa lui, țambalagiu cunoscut, a dat-o pe fată la școală, păcat de el că s-a prăpădit și n-a apucat s-o vadă ce bine îi stă în uniformă și ce leafă bună are. Și Sandu, ce ginere la locul lui, băiat cinstit și cu suflet în el, o iubește pe fată, muncește și are grijă de ea.

Astă-iarnă însă, într-o noapte fără stele, dormeau amîndoi chiar în patul acela și un pumn străin spărsese geamul și cineva trăsese asupra lor din întuneric șapte gloanțe de revolver. Pe el îl găurise în vreo două locuri și se vindecase repede, dar pe ea o nimeriseră gloanțele în piept și zăcea de cinci luni în spital. Acum îi era mai bine. Bătrîna și băiatul stătuseră la capul ei săptămîni de zile.

— Ce mai m-am rugat de ea să nu moara, aoleu, domnișoară!

Fata avea călduri mari și nu cunoștea pe nimeni. Horcăia și arunca rău din pieptul ei pînă în tavan. „O, Rafilico, să nu mori, zambilica mea, îi spunea bătrîna și plîngea. Fă-te sănătoasă, pune-te pe picioare și du-te la tovarășul maior și spune-i pe toți, să nu-i lași să trăiască, cum au vrut ei să mi te omoare! Să-l prinzi pe ăl cu revolverul și să-l bagi să nu mai vadă lumina soarelui cîte zilișoare o mai avea."

Fata mugea, parcă ar fi înjunghiat-o cineva cu cuțitul și arunca cearșafurile de pe ea, iar bătrîna bocea... O scăpaseră doctorii, iar tovarășul acela maior venise și el o dată s-o vadă.

— Cum o să pună ea mîna pe hoțomanul cu revolver! încheie bătrîna amenințînd din nou cu o voce cam sinistră.

Băiatul se posomorî și părea obsedat și el de clipa cînd o să le cadă la amîndoi în gheare banditul.

„Dar de ce or fi tras în ei? se întrebă Constanța. Ce secrete or fi vrut să ucidă sau să răzbune omorîndu-i? în orice caz nu le arde lor acuma de învățătură cu toate că pînă acuma ei sînt primii de care sînt sigură că vor învăța."

— Bine, le zise, atunci vă las pînă iese Zambilica din spital.

— Rafira o cheamă, domnișoară, zise bătrîna petrecînd-o. Zambilica îi spun eu, mînca-i-aș ochii!

În dimineața următoare, Constanța vizită o cărămidărie. Zece-cincisprezece dintre cei de pe listă lucrau acolo în apropierea cartierului, pe un loc viran. Obținu informația de la un bătrîn care stătea cu nepotul pe marginea lacului și meșterea la un zmeu. Bătrînul părea să se fi născut o dată cu cartierul și să-i fi trăit toate schimbările, avea în adînciturile feței și în expresia chipului contraste bizare, părea după mîini să fie muncitor calificat, dar bătrînul era chior, și în celălalt ochi străluceau din cînd în cînd priviri încărcate de viclenie și ferocitate. Tîmplar pașnic sau gazdă de hoți, crescător blînd de porumbei sau cuțitar, bețiv și trișor sau umil paznic la un depozit de lemne, era greu de ghicit ce fusese și ce mai rămăsese.

— Băgați de seamă, zise el după ce Constanța îl întrebă unde puteau fi găsiți cei de pe listă. Pe unul din ei îl găsiți la morgă, s-au tăiat azi-noapte cu cuțitele la cărți... Lăsați-i dracului și vedeți-vă de treabă. Acum doi ani a fost chemată și fi-mea, e funcționară la *Filatură,* că să-i ia la școala de analfabeți să-i învețe carte, și ce credeți că au făcut? Au venit și au murdărit clasa, i-a găsit otrăvindu-se pe jos ... N-a avut

 ISBN 973—36—0043—t

ce să le facă! Îi găsiți ui te-acolo, dincolo de lac, dar luați pe cineva cu dumneavoastră, nu vă duceți singură. Așa merge eu, că unii din ei mă cunosc, he! făcu bătrînul și rînji, și ochiul cel bun se micșoră brusc, dar sînt bătrîn, domnișoară, mă doare piciorul!

Constanța reveni în cartier, intră într-un restaurant cu telefon public și telefonă la raion. Ea spuse că majoritatea celor de pe lista ei care trebuiau alfabetizați lucrau pe un loc viran izolat și că unul din ei, după cît se părea, era la morgă. Ar fi bine s-o însoțească cineva, îi e frică să se ducă singură. Bine, o să se rezolve, îi răspunse șefa secției. Unde se afla? Să aștepte acolo, o să vină cineva s-o însoțească. După un ceas sosi un ins de la circa de miliție, îmbrăcat civil și Constanța porni cu el spre cărămidărie. Cînd se uită la ei, Constanța gîndi: „Bătrînul acela chior are în orice caz multă fantezie".

Erau slabi și jigăriți, îi sufla vîntul. Oricum, vîntul de primăvară care adia insistent prin aceste locuri deschise stinsese, dacă existase cu adevărat, orice flacără pasională din privirile lor. Constanța dădu bună ziua și după ce spuse cine e și de unde vine, scoase din geantă lista și încercă să facă un fel de apel. Atunci ei se treziră, o parte lăsară lucrul și se dădură mai aproape, curioși și parcă interesați. Erau pașnici, inofensivi, plini de o ciudată umilință. Cu o asemenea umilință în voce, unul o întrebă de ce a venit. Vrea să le ajute la cărămidă?

— Ați venit să ne luați pîinea de la gură, domnișoară? reluă un altul, înalt și cocîrjat, desculț, cu pantalonii suflecați peste genunchi, frămîntînd niște pămînt cu țurloaiele lui negre și subțiri ca niște bețe uscate.

— Trebuie să învățați carte, zise Constanța, atentă, uimită de această imperceptibilă schimbare.

— Fără carte nu stăm? zise același care pusese întrebarea. De ce să învățăm noi ce-au uitat alții? Mă, Fănică...

Și cu ciudata și nefireasca lui umilință, individul alcătui distinct o înjurătură lungă și trivială, prin care Fănică era invitat să aducă o căldare de apă, apoi continuă fără trecere, adresîndu-se politicos Constanței:

— Mai rău o să ne zăpăcim la cap, domnișoară, o să ne rămînă copiii pe drumuri.

De ce or să le rămînă copiii pe drumuri? Păreau să creadă cu tot dinadinsul că învățătura o să le încurce atît de tare min-

ţile încît o să le fie cu neputinţă să-şi mai poată cîştiga existenţa.

Trei paşi mai încolo, cîţiva începură fără o pricină vădită să se certe. Doi săriră să aplaneze, adăugînd însă înjurături nemaipomenit de plastice şi de deşucheate, în timp ce un altul se apropie de un aşa-zis vinovat şi îl scuipă între ochi cu înjurături fiziologice amănunţite şi scabroase. Se produse atunci larmă şi începură să se scuipe unii pe alţii cu dexteritate, nimerindu-se în frunte şi obraji de la distanţă de cîţiva metri. Se îndoiau de şale şi gesticulau indecent, inventînd acum înjurături din ce în ce mai josnice şi mai nedemne. Se vedea că totul era simulat şi că totul fusese declanşat printr-un semnal cunoscut numai de ei.

La început Constanţa nu auzi, dar la un moment dat ceva o făcu să înţeleagă că ei vroiau în felul acesta să scape de ea, s-o alunge adică de acolo şi s-o determine să renunţe de tot. Procedeul o răni însă atît de tare că începu să tremure şi cînd aşa-zisa ceartă se mai potoli le spuse cu o voce clocotind de mînie:

— Sînteţi mai răi şi mai murdari ca animalele de cocină. Numai rîtul vă lipseşte.

După care, la auzul acestei apostrofe disperate, se lăsă tăcerea. Insul care o însoţea pe Constanţa se uita la ea întrebător. Să intervină? În ce fel? După cîtva timp, unul din cărămidari spuse demonstrativ şi liniştit, încercînd parcă să remedieze şi să calmeze lucrurile:

— Ţiganul nu e murdar, domnişoară! Cînd are ţoale pe el e mai boier decît alţii.

Părea să fie şi ironie şi jignit în acelaşi timp. Posomorîtă Constanţa le întoarse spatele şi se îndepărtă. Se adresă apoi omului în civil şi îi spuse că acum merge singură. Îşi spunea că ea era de vină, nu trebuia să vie după ei, ci ei trebuiau aduşi de cineva — nu era treaba ei de cine — la o anumită oră într-o încăpere amenajată şi autorităţile n-aveau decît să aibă grijă ca ei să respecte ora şi ordinea, dacă vroiau ca în raionul lor să nu mai rămînă sămînţă de analfabeţi.

Ajunsă în cartier, se uită la ceas; mersul pe jos o făcu să mai uite scena. Era încă devreme. „Poate că, îşi zise, dacă aşi mai fi sigură pe doi sau trei dintre ei, pînă la urmă ar veni dacă nu toţi, cel puţin cei mai buni dintre ei! Există printre ei tineri care pot să apuce alte drumuri dacă nu i-ar împiedica ceilalţi prin inerţia vieţii lor mizerabile."

Se uită din nou pe listă. După ce străbătu cîteva străzi, se opri şi bătu în treacăt la o casă unde pînă atunci găsise mereu uşa încuiată. De astă dată i se deschise şi o întîmpină o femeie între două vîrste, cu pipa în gură şi cu părul negru şi lăţos revărsat pe umeri. Constanţa intră şi fără voia ei strîmbă din nas, cuprinsă de greaţă. În odaia scundă, cu pămînt pe jos, mirosea sufocant a flori putrede şi a aer închis, stătut. Un pat sordid etala albul murdar al unor cearşafuri răvăşite. Vru să se întoarcă şi să iasă, dar o opri vocea voalată a ţigăncii, gîtuită de şoapte.

— Ai venit să-ţi ghicesc prinţeso? zise, şi vîrî mîna sub fustă şi scoase de acolo un ou, o cochilie mare, acvatică, cu o cavitate lucioasă cu marginile înăuntru. Şezi, mititico, stai aici lîngă mine şi taie ghiocul, să-ţi fie cu noroc!

Constanţa posomorîtă, rămase în picioare.

— Lasă, ghicitul, zise. N-avem timp de ghicit.

— A? Cum? N-avem timp? Avem berechet, frumoaso. Să-ţi ghicesc pe-ăl care o să se uite în ochii tăi să-ţi vadă gîndul şi dorinţa. Îi spun numele şi averea şi îţi fac cum să-l aduci la tine şi cum să-l goneşti, ţi—l leg şi dezleg cu legătură de inimă! Hai, mititico, taie ghiocul! Oghiorlane, ia şuieră tu la urechea domnişoarei şi spune-i unde îi e gîndul şi de ce îi piere somnul. Taie-l, mititico, uită-te la el şi taie-l pe unde e tăiat. Îl vezi cum e tăiat? Parcă e o... seamănă cu o...

Şi spuse numele cu poftă indecentă, trăgînd din pipă şi frămîntînd în palme oul cu cavitatea lui lubrică.

— Tai, prinţeso? Ce gură frumoasă mai ai! Ce te-aşi mai mușca eu de ea dacă aşi fi ăl care...

Şi îşi apropie faţa şi începu să-i şuiere la ureche, în avalanşă, propuneri nefireşti şi nemaiauzite care o făcură pe Constanţa să se retragă şi să iasă speriată.

— Mai vino, prinţeso, mai treci pe la mine, o urmări ţiganca şoptind pe după garduri. Mai vino, mai treci...

Constanţa înteţi paşii. În munca ei auzise folosindu-se des cuvîntul *înapoiat,* prin care erau desemnaţi oamenii de acest fel, dar nu-şi putuse închipui că înapoierea are atîtea trepte, care pot coborî atît de jos încît raza de lumină să nu mai rămînă decît o amintire a conştiinţei, repede stinsă. Înapoiaţi erau şi elevii ei din întreprinderi, dar ei nu întîrziaseră să ţină totuşi cu ea, să-şi dea adică seama că în această istorie era vorba de o femeie a cărei trudă trebuie respectată şi a cărei perseverenţă trebuie să-ţi dea de gîndit. Că ei nu vedeau prea limpede la

ce le-ar folosi să mai învețe cînd patruzeci sau cincizeci de ani din viața lor se scurseseră fără învățătură, era adevărat, dar ei nu putuseră să nu gîndească în cele din urmă că nu-i costă mare lucru s-o asculte și că așa cum făcuseră multe în viață și puține cu folos, de ce n-ar face-o și pe asta cînd vedeau bine cu ochii lor că ea bătea drumurile după ei și se gîndea la soarta lor? Și nu fuseseră puțini cei cărora le schimbase cursul vieții sau le restabilise o linie frîntă sau culcată a existenței lor. Împotrivirea acestora de-acum nu era numai un reflex al unor conștiințe primitive, ci expresia unui egoism degradat și bestial, maleabil doar pentru a induce în eroare, ca s-o poată apoi înjosi cu înjurăturile lor, de a căror nemernicie erau pe deplin conștienți. Pînă la a cîta treaptă puteau ei urca în sus cu ajutorul învățăturii, cînd se aflau mult prea departe de prima treaptă?

XVII

DE CÎTEVA ZILE DORMEA PUȚIN NOAPTEA. Fără să întrebe pe nimeni intră într-o farmacie și ceru un somnifer. Noaptea precedentă dormise cel mai rău. Ajunse acasă, înghiți o pastilă și se culcă. Trecură cîteva ceasuri și nu adormi. Mai înghiți o pastilă. Stătea în pat, cu perdelele trase. Se înserase.

În acest timp, doctorul Sîrbu aștepta un telefon. Își îmbunătățea studiul și aștepta un telefon de la doctorul Stamate, de la Biblioteca Academiei, să-i verifice o informație. Telefonul sună, dar nu era de la colegul său, ci din nou de la fosta soție a doctorului Munteanu.

— Ce spuneți? exclamă el după ce auzi despre ce era vorba. De unde știți că sînteți otrăvită?... Adică, ce simțiți? ... Bine, vin imediat.

O oră mai tîrziu stătea la patul ei și îi scria o rețetă. O rugă pe mama Constanței, care era și ea acolo (fusese chemată de fiica ei la telefon), să se ducă să cumpere medicamentul.

— V-am prescris o contraotravă, zise el ironic după ce mama plecă. Vă repet, nu e de vină somniferul, vi s-a fixat o oboseală și încă de data trecută se crease un focar de inerție, am crezut că o să-l învingeți. E bine să vă internați în spital.

— Ce fel de focar, doctore?

Fără s-o vadă, medicul tăcea, cu gîndurile în altă parte. După cîtva timp, parcă tresări.

— Ce fel de focar? zise. Așa, un focar de lemne care ard cu vîlvătaie mare. A slăbit ceva în această cutiuță adăugă apoi, arătînd capul.

— Doctore, mi-a fost foarte rău, nu știu cîte ceasuri am stat leșinată ... ce poate să fie asta.

— Ați avut vreun necaz și dacă n-ați fi fost atît de obosită, nici nu l-ați fi luat în seamă. Stați liniștită, luați pînă mîine dimineață, dacă vi se mai face rău, douăzeci și cinci de picături din sticluța pe care o să v-o aducă mama dumneavoastră, și mîine nu vă duceți pe teren. Odihniți-vă. Eu trebuie să plec.

Și în timp ce se îndrepta spre ușă îi repetă că era bine totuși să se interneze, să scape mai repede de acest început de nevroză care se putea înrăutăți.

— Chiar mîine se face liber un pat într-o rezervă la mine, mai spuse el. Dacă nu veniți mîine dimineață la vizită, va trebui pe urmă să mai așteptați. V-așI sfătui să veniți.

Curînd după aceea se întoarse și mama de la farmacie și spuse că doctoria o să fie gata abia peste două ceasuri și că a trebuit să se ducă la o farmacie de serviciu, să n-o amîne pe mîine dimineață.

— Trebuie să aștepți; mai ți-e rău? zise mama cu o nădejde în glas.

Constanța nu răspunse nimic, se uita la mama ei cu o expresie de parcă ar fi descoperit în clipa aceea sonoritatea cuvintelor și faptul ar fi uimit-o atît de tare încît nu le mai putea prinde înțelesul. Avea, în orice caz, în privire, parcă o astfel de dificultate, ca și cînd ar fi privit printr-un aparat de fotografiat în care imaginea apărea dublată.

— Trebuie să mănînci ceva, zise mama.

— Da, mamă, dar n-am nimic de mîncare, zise Constanța revenindu-și, clipind însă cu greutate.

O undă de nedumerire și teamă se simțea în glasul ei și mama se neliniști și ea: Ce era? Se simțea din nou rău? Dar n-o întrebă nimic, îi întoarse spatele și dispăru în bucătărie. De acolo se întoarse apoi cu o sacoșă în mînă și ieși pe ușă să se ducă și să-i cumpere ceva de mîncare.

Rămasă singură, Constanța stătu cîteva minute nemișcată,

apoi întinse mîna, luă o carte groasă de la capul patului şi începu să citească. Era *Poemul pedagogic,* de Makarenko. Citi vreo zece minute şi se răsuci într-o parte cu vădită plăcere, într-o totală destindere. După cîtva timp se răsuci iar, apoi se ridică într-un cot şi se cufundă cu totul în lectură. Deodată însă tresări şi rămase parcă la pîndă ca şi cînd hoţii ar fi dat tîrcoale în jurul casei. Se ridică într-un cot şi-şi roti încet privirea prin odaie, neliniştită parcă de prezenţa statică a lucrurilor şi de însăşi existenţa lor. Se schimbase înfăţişarea încăperii? Se dădu jos din pat şi începu să se plimbe agitată. Se uită la ceas. În clipa următoare, undeva în noapte izbucni o bubuitură de tun şi geamurile zăngăniră. Imediat urmă a doua, apoi o a treia. Constanţa începu să tremure, se duse repede spre pat, se întinse şi începu să gîfîie. În privire îi licărea o spaimă mare. Sări iar din pat şi se duse spre uşa cu geam care dădea în balcon. O deschise tremurînd, continuînd să gîfîie şi ieşi, dar nu stătu acolo de loc, ca şi cînd n-ar fi găsit ce căuta, reveni şi o luă spre bucătărie, dădu drumul la apă, căută într-o pungă cu zahăr şi luă o bucată şi duse paharul la gură. Îi clănţăneau dinţii, şi la jumătate aruncă apa şi ieşi din bucătărie şi începu să coboare scările spre parter.

Căuta lume, oameni... Singurătatea în care se simţise pînă atunci bine, era aruncată în aer în însăşi fiinţa ei de către un duşman nevăzut care pusese stăpînire chiar pe sufletul şi gîndirea ei... şi ea credea acum că vederea altora o putea ajuta să-l alunge şi să se regăsească... De cîteva ori spaima cea mare îi scoase ochii din orbite. „Ah, Doamne, voi muri, nu mai pot să respir", gîndi şi se întoarse înapoi, dar nu îndrăzni să se urce în pat, de unde începuse să-i fie rău. Se învîrtea prin odaie ca un animal în cuşcă...

Se auzi uşa de jos de la intrare. Mama, cu plasa încărcată cu alimente, începu să urce scările. Constanţa îşi pironi privirea asupra ei şi o strigă:

— Mamă! Nu mai pot să mai merg! Nu mai îmi simt picioarele. E ceva în oraş? S-a anunţat ceva? S-a tras cu tunul.

— Vino şi mănîncă, se răsti mama fără să se uite la ea. Taci că ştii tu ce e ăla tun, zise apoi cu totul liniştită, ferindu-şi însă cu grijă privirea. Hai, vino încoace, continuă cu blîndeţe. Boala pe care o ai tu, numai...

Vrusese să spună: numai bărbatu-tău te poate vindeca, amintindu-şi de o boală asemănătoare pe care o avusese şi ea în primul an de căsătorie dar se opri, fiica ei nu mai avea bărbat.

— Cum să mai poți merge dacă ești străvezie? zise. Treci imediat la masă.

Constanța însă nu putu adormi toată noaptea și spaima aceea se mai repetă de cîteva ori și mama o veghe, împiedicînd-o de cîteva ori să-l cheme din nou pe doctorul Sîrbu. Îi era rău, mama vedea bine, dar ce putea să-i mai facă doctorul? Trebuia, dimineața, să se interneze, cum îi spusese. Criza care izbucnise nu se mai retrăgea ...

PARTEA A TREIA

I

SÎMBĂTĂ DUPĂ AMIAZA Gabi scoase motocicleta şi se duse la un croitor să-i calce costumul lui de vară, de doc englezesc, cumpărat de maică-sa încă de anul trecut de la *Consignaţia,* şi pe drum avu surpriza să întîlnească nişte vechi colegi. Era cald, soarele de iulie ardea, era multă lumină peste oraş, şi de pe un trotuar, agitînd braţele, un grup de patru sau cinci inşi începură să strige cu voci parcă disperate spre el, care se afla pe aproape, printre cei cu maşini sau motociclete, opriţi la un stop. Erau în costume, deşi era foarte cald, cu serviete în mînă, cu cravată la guler şifonat, părînd a fi în drum spre gară, ieşind direct dintr-o şedinţă de la ministerul lor de resort, unde fuseseră chemaţi de specialişti să discute chestiuni de specialitate, sau de modificări de plan, sau să li se dea cine ştie ce indicaţii. Unul ţinea gura deschisă şi avea o expresie de încîntare, nu mai fusese, după cit se părea, de mult prin Capitală.

— Gabi! Gabi!

El întoarse capul şi îi văzu alergînd. Recunoscu numaidecît în fruntea lor pe negriciosul Antracit şi trase motocicleta la bordura trotuarului; lăsă motorul să pîrîie, nu descălecă, iar dialogul care urmă avu loc printre aceste pîrîituri ale motocicletei, amestecate cu zgomotul tramvaielor şi al maşinilor. Nu-l mai văzuseră de anul trecut. Şi-a cumpărat în sfîrşit motocicletă? Cît l-a costat?

— Gabi, unde mai stai, să venim pe la tine. Te-ai mutat, dă-ne adresa.

Dar el le spuse că nu-i putea primi acum, se căsătorea şi era ocupat cu pregătirile. Dar le dădu adresa bucuros. Strada Toamnei nr. 15.

— Veniţi la mine, am o casă splendidă, mai adăugă el.

Și răsuci ghidonul și pîrîiturile se accelerară brusc. Le întinse mîna:

— V-am pupat, la revedere.

— La revedere, Gabi, succes, felicitările noastre.

Nu putuse să-i spună mamei care îl vizita aproape zilnic că se însoară, ar fi devenit în orice caz inevitabile întrebările și tot alaiul cu dorința ei de a-și cunoaște nora și cu interesul tatălui pentru originea socială a viitoarei soții și cum să-i spună de pildă tatălui că domnul Arvanitache a fost secretar general la Ministerul de Externe în 1937, într-un guvern Tătărăscu, și fratele acestuia, arhitectul Arvanitache, fugise din țară în 1946? Le va spune cînd căsătoria și instalarea lui în casa aceea vor deveni un fapt împlinit pe care vor trebui să-l accepte vrînd-nevrînd ...

Pe la orele unu a doua zi sună la intrare și Mimi îl primi și îl prezentă părinților ei. Gabi pătrunse în holul mare care alcătuia parterul acestei case și, în timp ce făcea cunoștință cu domnul și doamna Arvanitache și cu fratele mai mic al fetei, aruncă priviri circulare pline de curiozitate asupra interiorului. Casa părea nemobilată și asta îl cam dezamăgi. Întregul ei spațiu, din tavanul alb și pînă la ferestrele mari cu pereții dreptunghiulari și întinși, cu rare tablouri pe ei, părea gol. O arcadă de lemn galben, subțire, despărțea acest spațiu în două încăperi oarecum distincte, cea din stînga fiind sufragerie, cu o masă îngustă și lungă, joasă și cu scaune cu spătare mici, vizibil incomode, iar cea din dreapta salonul. Din spatele unui colț al arcadei urca în spirală o scară de lemn, care ducea, probabil, spre alte odăi ale casei. Un perete întreg era de sticlă și se vedea prin el o terasă prelungindu-se pînă printre niște straturi de flori; draperii grele, de un roșu-vișiniu, acopereau jumătate din acest perete. Pe jos, suprafața primei încăperi era acoperită de un covor foarte mare, de o culoare indistinctă, bleumarin-deschis sau albastru-închis, sau vișiniu, de la intrare bătea în roșu-aprins. Lîngă peretele din dreapta se afla un fel de divan, sau pat, sau canapea, dar care nu era nici divan, nici pat, nici canapea. Acolo stătea doamna Arvanitache în clipa cînd Gabi se înclină înaintea ei. Lemnul acestei mobile era lăcuit în alb, iar tapiseria dintr-un material auriu; la căpătîiul ei se vedea o lampă cu picior înalt, cu un abajur cam

ia fel de auriu ca și canapeaua. Aceeași culoare, alb și auriu, o aveau și cele două fotolii și măsuța așezată lîngă peretele opus, unde stătea domnul Arvanitache cu o carte în mîna, și tînărul Arvanitache, răsfoind niște reviste. La drept vorbind, nu era chiar așa de nemobilată. Se mai vedea și o vitrină ceva mai încolo, prin al cărei cristal se zăreau statuete verzi și negre, sau vaze albastre, înflorate; pe raftul superior, cu o alună în lăbuță, stătea o veveriță împăiată.

Domnul Arvanitache lăsă cartea din mină, doamna Arvanitache se ridică într-un cot pe canapeaua aceea a ei, tînărul Arvanitache se ridică și el și, după ce îi oferi musafirului locul său, continuă să răsfoiască revistele preocupat, iar Mimi își luă un taburet și se așeză în apropierea fratelui. Gabi se uită fără sfială la domnul Arvanitache, un ins cam uscățiv și cam țeapăn, cu gîtul lung și gros și cu capul prea mic față de asemenea gît. El oferi musafirului pachetul său de țigări ieftine și începu conversația. Așadar, domnul Sterian lucra la aceeași uzină la care era angajată Mimi?

— L-am cunoscut pe fostul proprietar, inginerul Malaxa, pe vremea cînd era în plină ascensiune, spuse domnul Arvanitache referindu-se la fostul patron al uzinelor. Era un om foarte capabil, un ascet, continuă el. Secretara lui, soția unui prieten al fratelui meu, povestea cum a fost angajată de Malaxa, cum așteptau la ușa lui vreo cincizeci de solicitatoare și cînd i-a venit și ei rîndul...

— Despre cine vorbești? îl întrerupse doamna Arvanitache.

— Despre Sanda Bujor, nu-ți amintești de ea? răspunse domnul Arvanitache. Cînta la mandolină!

— Sanda Bujor care lucra în '46 la Ambasada americană?

— Da, zise domnul Arvanitache. Se spune că a vrut să fugă cu bărbatul ei, cu o barcă cu motor, sau așa ceva, și la somație nu s-au oprit și au fost împușcați amîndoi, în raza portului Constanța. Prin 1938, pe primăvară, așa, primesc un telefon, continuă domnul Arvanitache.

— Dar Sanda Bujor parcă divorțase, zise doamna Arvanitache, întrerupîndu-l iar, cura putea atunci să fie împușcată cu bărbatu-său?

— A fost o combinație! Ca să poată ieși din țară, Sanda Bujor s-a măritat cu un funcționar al ambasadei, căpătînd cetățenia americană, iar bărbatul ei urma să plece într-o delegație și să se întîlnească cu ea în...

— Vorbești prostii, îl întrerupse din nou doamna Arvani-

tache. Ce-au căutat amîndoi la Constanța dacă el urma să plece singur într-o delegație? Parcă așa ziseși.

— Combinația a fost următoarea, explică domnul Arvanitache. Înainte ca el să plece în delegație...

Dar înainte ca domnul Arvanitache să fi terminat fraza sa, doamna Arvanitache îl întrerupse iarăși, dar în alt stil, începînd cu altă frază:

— Și cum putea s-o împuște dacă ea era cetățeancă americană?

Și cuvintele lui *să plece în delegație* se întîlniră și se ciocniră în aer cu ale doamnei Arvanitache era *cetățeancă americană.* După care se făcu tăcere.

— Să vezi cum, zise domnul Arvanitache ca și cînd n-ar fi luat în seamă chinurile la care era supusă dorința lui de a face conversație.

— Mimi, poți să aștepți mult și bine pe ăla cu sifoanele, spuse doamna Arvanitache răsucindu-se pe canapeaua ei cu o expresie de parcă ar fi avut o durere veche care mai mult o scîrbea decît îi pricinuia suferință. Du-te mai bine la *Bufet* și ia de-acolo.

— Dănuț, dă o fugă, se rugă Mimi și tînărul Arvanitache încetă cu răsfoitul revistelor, se ridică și dispăru undeva, într-una din odăi.

Doamna Arvanitache, după ce obținuse astfel tăcerea bărbatului ei, se interesă de vîrsta musafirului. Gabi îi spuse cîți ani are și glasul său se încîlci cu al ei, care, în clipa cînd el deschise gura, ea rosti:

— Pari foarte tînăr!

Această observație fu făcută pe un ton aluziv..

Domnul Arvanitache spuse că lui, dimpotrivă, domnul Sterian îi face impresia că trebuie să aibă douăzeci și opt sau treizeci și doi de ani.

— În orice caz, continuă el, uitînd că putea fi iar întrerupt, condamnarea la moarte a inginerului Malaxa nu era necesară! Inginerul Malaxa era una și capitalistul Malaxa era cu totul altceva. Putea fi folosit ca specialist.

Doamna Arvanitache se interesă apoi de familia viitorului ei ginere și îl întrebă ce meserie are tatăl.

— E activist de partid, spuse Gabi.

— Iar mama, probabil ufederistă, zise doamna Arvanitache fără intenție vizibilă de a face o ironie ieftină.

— Nu, mama nu activează nicăieri.

— Și dumneata ce ești acuma, că nu mai ești proletar,

continuă doamna Arvanitache cu interes. Dacă te căsătorești și faci copii, ți-i primește la școală?

— De ce nu?! se miră musafirul și rîse.

Doamna Arvanitache contemplă rîsul musafirului cu o curiozitate indiferentă și după ce tăcu cîteva clipe zise:

— Cine nu e fiu de proletar n-are dreptul să urmeze cursuri superioare. Pe Dănuț l-au dat afară din facultate chiar acum două luni. De ce nu răspunzi? insistă doamna Arvanitache, zîmbind parcă din nas, fixîndu-l pe tînăr cu o privire rece și imobilă.

— Oricine are dreptul la studii, se bîlbîi Gabi, am avut colegi care...

Mimi pofti pe toată lumea la masă. Mereu cordial, domnul Arvanitache se interesă la rîndul lui de producția uzinei și de specialitatea tînărului inginer. Mimi servi pește, scrumbie cu ceapă, apoi ouă umplute și friptură de porc la tavă. Băură șprițuri. Serviciul de masă, farfuriile de pește, cu pești desenați pe ele, paharele de cristal, tacîmurile grele de argint nu reușeau să ascundă că masa era totuși cam sărăcăcioasă, vinul cam acru și prăjiturile ieftine, cumpărate de la cofetărie. Domnul Arvanitache însă înfuleca, și un anume plus de satisfacție, înghițind umplutura de ouă, dovedea că nu se bucură prea des nici chiar de un astfel de meniu.

— Ai fi putut să-i dai un leu băiatului ăla să ne aducă gheață! zise doamna Arvanitache zîmbind în felul ei ciudat... După ce că e o poșircă, vinul ăsta mai e și călduț. Și îndepărtă de la ea paharul de cristal în care sifonul ieșea vizibil la suprafață.

— Mamă, te-am rugat doar să te duci tu sau Dănuț dimineața, cînd se dă ghiață la chioșc.

— Nu vorbi prostii, zise mama. Tu știi de la ce oră se face coadă?

Se pare că pe domnul Arvanitache nu-l deranja faptul că băutura nu era frapată. Își turnă și își sifonă un pahar plin și îl bău cu poftă.

— În chestiuni din acestea, zise el, cum ar fi gheața sau liftul care nu merge și altele de acest gen, se vede, deocamdată, că ideea planificării e o iluzie, deși i se aduc elogii ca unei zeități. De produs se produce, dar mult mai anarhic decît după legea cererii și a ofertei. Nu se produce ceea ce se planifică. E adevărat că începe să apară scheletul unei industrii naționale moderne, dar asta pentru că investițiile sînt uriașe, zise domnul Arvanitache. Și problema nu e să investești, și șapte-

zeci la sută din investiţii să-ţi iasă industrializare, iar treizeci la sută să fie pierderi. Pierderi să nu fie deloc sau foarte puţine. Pe urmă, planificarea nici nu e o noutate. Marile corporaţii americane produc şi ele tot pe baza planificării.

— De unde ştiţi că şaptezeci la sută din investiţii e industrializare şi treizeci la sută pierderi? zise Gabi.

— Parcă el ştie ce spune?! mormăi doamna Arvanitache uitîndu-se cu infinită nepăsare la aerul de sub ochii ei. Mimi, fă-mi mie o cafea tare, mi s-a făcut greaţă de ouăle tale.

— Nu ţi-au plăcut, mamă?

— Ba au fost foarte bune, dar acum mi-e greaţă! răspunse doamna Arvanitache şi se ridică de la masă.

II

ÎŞI RELUARA LOCURILE DINAINTE şi Mimi servi cafele. Domnul Arvanitache, atît de cordial la început, acum tăcea, iar Mimi se uită în gol. După cîteva minute dispăru cîtva timp şi se întoarse apoi îmbrăcată pentru ieşire. Cu o expresie surprinsă musafirul se ridică.

— Gabi! exclamă fata în stradă şi îi puse mîna pe braţ.

— Simpatică mama ta! zise tînărul. Dar de ce l-au dat afară pe fratele tău de la facultate, Mimi? A făcut ceva?

Ea nu răspunse, se opri, şi cu capul într-o parte, ferindu-şi privirile, rosti:

— Gabi, trebuie să mă întorc. Ne vedem mîine. La revedere, sînt foarte obosită, azi-noapte n-am închis un ochi.

El o întrebă de ce, ea îi zîmbi, făcînd parcă un efort.

— De emoţie, zise. Mă gîndeam că ai să vii tu a doua zi, să-i cunoşti pe părinţii mei şi mă bucuram ... Îmi pare bine că ţi-au plăcut...

Se despărţiră.

Mimi se întoarse şi se apucă de spălat vasele. Domnul Arvanitache se retrăsese în dormitor, doamna Arvanitache veni la bucătărie după fiica ei şi se aşeză pe un scaun. Junele Arvanitache se întinsese în hol pe mobila în care o găsise musafirul pe mama lui şi continua să răsfoiască colecţii vechi de reviste ilustrate şi sport. Doamna Arvanitache tăcea cu o expresie imobilă, aşteptînd.

Deodată, Mimi renunţă brusc să mai spele vasele, îşi şterse mîinile şi urcă repede sus în odaia ei. Acolo se întinse în pat şi rămase dreaptă, încordată. Prin faţa odăii se auziră apoi după cîtva timp foşnete, un du-te-vino care nu părea să se mai termine. După un timp, foşnetele încetară. Apoi, după cîteva minute, se auzi distinct zgomotul pe care îl face discul unui telefon cînd se formează un număr. Mimi se ridică, ieşi din odaie şi închise uşa deschisă de la odaia mamei. Cîteva clipe nu se mai auzi nimic, dar după cîtva timp vocea doamnei Arvanitache, vorbind la telefon, începu să răzbată distinct prin toate uşile. Convorbirea părea în unele momente că s-ar fi încheiat, dar curînd se auzea din nou tocind monoton.

Fata se ridică şi coborî în hol.

— Dănuţ, zise ea, urcă sus şi lasă-mă pe mine aici singură.

Băiatul îşi strînse colecţiile, se ridică fără să spună un cuvînt şi dispăru. Deşi era cald, Mimi se zgribuli şi se făcu covrig, îşi cufundă capul în tapiţeria aurie. Tăcerea coborîse asupra casei.

Fără veste, însă, scara interioară trosni şi doamna Arvanitache începu să coboare în hol. Cobora încet, treaptă cu treaptă, cu o expresie bizară, ca şi cînd ar fi fost somnambulă sau s-ar fi ridicat în clipa aceea, încă sub narcoză, de pe o masă de operaţie. Fata rămase nemişcată. Doamna Arvanitache dădu drumul la radio şi se aşeză într-unui din fotolii. Fata nu se mişca, stătea mai departe ghemuită, ca şi cînd ar fi dormit greu. La radio, după ce se încheie un concert de selecţiuni din opere, izbucniră apoi zgomotos hore din Maramureş. Doamna Arvanitache schimbă postul, apoi se ridică şi se apropie de fiica ei. Se aşeză lîngă ea.

— Ce e, mamă? Sînt obosită, zise fata în aceeaşi clipă, cu o voce intensă, ridicînd fruntea.

Doamna Arvanitache, cu un zîmbet la care participa acum şi o vagă tresărire în sus a buzei superioare, rămase cîtva timp cu privirea fixată asupra fetei, apoi clătină negativ din cap. Aşa-zisul zîmbet se accentua apoi şi întări şi el negaţia, sugerînd în plus un dispreţ rece şi poruncitor.

— Bine, am înţeles, zise fiica, lasă-mă acum să dorm!

Doamna Arvanitache se ridică şi se urcă din nou sus, în acelaşi fel cum coborîse, lăsînd de astă dată radioul deschis. Fata se duse şi îl stinse, se întoarse şi se ghemui din nou la locul e i . În curînd se auziră de sus uşi care se deschideau şi se trînteau neîncetat. Timp de aproape un ceas dură această mişcare, apoi doamna Arvanitache apăru în hol îmbrăcată pen-

ru vizite. Se îndreptă spre ieşire şi dispăru. În sfîrşit, se lăsă asupra casei tăcerea.

Peste o jumătate de oră o trezi însă fratele ei, care fără să-i spună vreun cuvînt se aşeză în fotoliu şi tăcu, uitîndu-se elocvent pe fereastră. „Te cheamă", spunea expresia chipului lui. Mimi se ridica, intră în bucătărie şi aprinse aragazul. Jumătate de oră de somn îi readusese în priviri strălucirea şi în mişcări calmul şi răbdarea. Umplu un ibric cu apă, îl puse pe reşou, apoi trase un sertar şi scoase o pungă pe care scria *ceai hepatic.* Pregăti acest ceai, cu care urcă sus în odaia tatălui, luă un taburet şi se aşeză pe el lîngă geam. Domnul Arvanitache sorbea din ceai şi se strîmba de neplăcere.

— Dă-mi şi un biscuit, ceru el.

Mimi rămase nemişcată, uitîndu-se afară. Strada era pustie, nu trecea nimeni. Se auzea însă de undeva zarvă de copii.

— Mai vrei ceva în afară de biscuit?

Domnul Arvanitache nu răspunse. Sorbi ceaiul, scîrbit, se întinse în pat şi mormăi:

— Nu mai vreau nimic! Costumul meu bej I-ai curăţat?

— Nu.

— Pe geam se văzu băiatul ieşind. Avea paşi lenţi şi măsuraţi, şi expresia rigidă şi palidă. Fata deschise geamul şi îl strigă; băiatul abia întoarse capul, fără să se oprească din mersul său îmbătrînit.

— Dănuţ, ai bani? Să-ţi dau ceva bani, spuse sora de la geam, dar el îşi văzu de drum ca şi cînd n-ar fi auzit şi dispăru la colţul străzii. Nu-şi mai revine băiatul ăsta, ce să facem noi cu el?! zise fata.

— Da belergonul ăla unde **o** fi dispărut? — mormăi domnul Arvanitache cotrobăind cu mînă în sertarul noptierei.

Îl găsi însă, înghiţi pilula şi-şi mai turnă puţin ceai.

Cu vreo şase ani în urmă Dănuţ îşi trăsese un glonte în inimă, în urma unui conflict cu dirigintele clasei. Se furase un stilou, şi din proprie iniţiativă elevii procedaseră rapid -la **o** percheziţie corporală. Stiloul fu găsit în buzunarul unuia dintre ei, şi elevul Arvanitache se apropiase de hoţ şi îl pălmuise. Hoţul izbucnise în hohote de plîns, părăsise clasa şi se întoarse cu dirigintele. Susţinea, împresionîndu-i pe toţi, că nu el a furat stiloul, că i s-a vîrît în buzunar de către făptaş şi îl privea cu **o** ură fierbinte pe colegul său Arvanitache care îl pălmuise. Dirigintele îl chestionă pe elevul Arvanitache: „Eşti sigur că el e hoţul?" „Da", răspunse elevul cu **o** expresie parcă adormită de convingere şi desconsiderare. „Stiloul s-a găsit în buzunarul

 ISBN 973—36—0043—1

lui." „Şi dacă nu el e hoţul?" insistă dirigintele. Elevul Arvanitache părea surd. În clipa aceea un elev cu o expresie de vinovăţie buimăcită şi sinceră pe chip se ridică în picioare şi declară că el era autorul. „Eu am furat stiloul şi cum s-a început percheziţia m-am speriat şi l-am strecurat în buzunarul colegului meu." „Bine cel puţin că recunoşti. Vei fi sancţionat, zise profesorul şi continuă: Elevul Arvanitache să ceară scuze colegului său pentru că l-a jignit din greşeală." Elevul Arvanitache răspunse: „N-a fost nici o greşeală, stiloul a fost găsit în buzunarul lui". „Eşti total lipsit de cavalerism, spuse dirigintele. Te-ai grăbit să sancţionezi, ca şi cînd te-ar fi învestit cineva cu acest drept. În fond eşti un laş, incapabil să recunoşti o greşeală de care nici măcar nu eşti vinovat."

Elevul Arvanitache se făcu alb ca hîrtia. Seara, acasă, părinţii săi auziră la un moment dat o împuşcătură în baie. Alergară acolo şi îl găsiră pe băiat întins pe mozaic, fără cunoştinţă, cu cămaşa desfăcută în dreptul inimii. Pistolul, sustras din ascunzătoarea pe care tatăl o credea ştiută numai de el, îi căzuse în chiuvetă împreună cu manualul de anatomie. Sinuciderea fusese premeditată să nu dea greş, băiatul studiase în faţa oglinzii regiunea inimii, cu o carte în mînă şi pistolul în cealaltă. Probabil că nu-şi pierduse cunoştinţa imediat şi, încercînd să se agaţe de chiuvetă, scăpase din mîini manualul şi arma. Chemaseră *Salvarea* şi sinucigaşul scăpă, dar după aceea deveni tăcut, aproape că nu vorbea, erau zile cînd nu scotea un cuvînt.

— Ţi se pare ţie că nu-şi mai revine, zise domnul Arvanitache auzind exclamaţia fetei. Istoria aia a uitat-o de atunci. Seamănă cu bunicul său după mamă, nici ăla nu scotea mai mult de două cuvinte pe zi.

— Dar eu cu cine semăn, tată? zise Mimi.

— Tu?! se miră domnul Arvanitache. Nu ştiu cu cine semeni!

Şi se ridică din pat să se îmbrace. Arăta bine după ceai şi belergon şi o jumătate de oră mai tîrziu plecă şi el de acasă.

III

A DOUA ZI, LA UZINA, Gabi nu avu răbdare, ca de obicei, să se apropie ora de plecare şi să telefoneze la Serviciul financiar; o chemă pe Mimi mai devreme, i se făcu dor de ea

şi vru s-o audă vorbind. Telefonul sună cîtva timp în gol, apoi vocea unei femei îi răspunse că doamna Arvanitache lipseşte.

„Nu ştim, n-a venit", i se răspunse cu acel glas sec cu care răspund totdeauna funcţionarii cînd un coleg de-al lor lipseşte şi ei trebuie să dea toată ziua mereu aceeaşi explicaţie: nu lipseşte din birou, n-a venit astăzi, nu se ştie de ce n-a venit.

„Trebuie să fi fost foarte obosită Mimi de n-a venit astăzi la uzină, gîndi Gabi şi rămase cîteva minute tăcut în biroul secţiei. Nu arăta de loc bine ieri." Ridică receptorul şi formă numărul ei de acasă.

— Cine e? se auzi o voce de bărbat.

Gabi răspunse.

— Cu Mimi, vă rog. Aici inginerul Sterian.

— Lipseşte pentru moment. V-a lăsat vorbă să treceţi pe-aici azi după-masă.

La prînz luă masa la cantina uzinei şi apoi porni direct spre casa fetei. Intră în curte şi sună. Dar abia sună şi un ins se apropie cu paşi lenţi de micile trepte din faţa intrării şi îi făcu semn să-l urmeze. Purta un costum cam vechi şi avea o înfăţişare tăcută şi dură.

— Pe cine căutaţi? întrebă necunoscutul cu voce coborîtă. Buletinul dumneavoastră.

Gabi se supuse şi scoase actul din portofel. Necunoscutul luă actul şi se retrase din faţa intrării pe terasă. Gabi îl urmă.

— Cine sînteţi dumneavoastră? zise Gabi la rîndul său.

— De la miliţie, tovarăşe!

Insul deschise actul şi îl cercetă fără grabă. Apoi îl întrebă pe Gabi ce căuta acolo. Tînărul lămuri. Miliţianul în civil păstră actul în podul palmei şi porni spre ieşire. Gabi înţelese că trebuie să-l urmeze mai departe. Merseră în tăcere pînă la colţul străzii şi cînd ajunseră acolo se zări adăpostită sub un castan bătrîn o maşină.

— Mergeţi cu tovarăşul, zise miliţianul arătînd pe cineva, tot în civil, care dăduse drumul la motor şi deschisese uşa maşinii. După cum vedeţi, s-a întîmplat ceva cu prietena dumneavoastră şi e nevoie să daţi anumite lămuriri. Poftiţi buletinul.

Gabi luă actul şi se posomori, o undă de îndîrjire apăru pe chipul său.

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă el.

— Mergeţi, zise miliţianul, vă scutim doar de un drum,

în loc să primiți o citație acasă, mergeți acum și dați lămuririle care vi se vor cere.

Gabi se urcă și mașina porni. Străbătură bulevardele spre centru, ajunseră în dreptul miliției și mașina intră înăuntru. Însoțit de milițianul din mașină, urcă vreo două etaje și fu introdus într-un birou unde fu invitat să ia loc și să aștepte. Milițianul vorbi cu cineva din birou, și peste cîteva clipe apăru un ofițer care îl pofti pe tînăr să-l însoțească. Ieșiră pe coridor și intrară în alt birou, unde îl întîmpină un ofițer în uniformă care îi explică tînărului cam același lucru pe care i-l explicase mai înainte celălalt milițian, punîndu-i în treacăt și cam aceleași întrebări, dar mai amănunțite.

— Pe fratele prietenei dumneavoastră îl cunoașteți de mult? Cam de cînd?

— De ieri, zise Gabi.

Pînă ieri n-a mai avut prilejul să-l vadă? La vreo reuniune, la vreun așa-zis ceai, unde să fi fost cu prietena lui?

— Nu, răspunse Gabi.

— Așteptați dincolo, spuse anchetatorul.

După o jumătate de oră fu poftit din nou și Gabi îl văzu în birou pe tînărul Arvanitache, așa cum arăta și ieri, nepăsător și absent. O expresie deloc ascunsă de mîndrie și dispreț apăru pe chipul lui cînd îl zări pe Gabi.

— Îl cunoașteți? întrebă omul de după birou.

— Da, v-am spus că îl cunosc.

— Dumneata ai spus că nu-l cunoști! zise anchetatorul adresîndu-se tînărului Arvanitache.

— Ba da, acum îl cunosc, dar după nume nu mi-am adus aminte, zise cel anchetat rostind foarte rar cuvintele și cu o intonație obosită și flegmatică.

Ușa din stînga se deschise și i se făcu semn să iasă.

— O să dați o declarație și sînteți liber, i se adresă apoi anchetatorul lui Gabi.

Între timp, aceeași ușă se deschise din nou și în birou fu introdusă o femeie. Gabi se uită la ea, și cînd o văzu schiță mișcarea de a se ridica în picioare, ca și cînd ar fi ascultat de un impuls mai puternic decît voința lui. Femeia era de o frumusețe stranie, foarte tînără, cu ochii verzi. Linia frunții, arcada sprîncenelor, nasul și trăsăturile gurii erau parcă trase în sus de violența unei gîndiri fanatice, lăsînd să se vadă sub buza superioară dinții strălucitori, ca niște mărgăritare înghețate. Gabi se uită la ea neliniștit, ca și cînd apariția ei ar fi fost însăși primejdia, încercînd același sentiment care îl stă-

pînise şi în ziua cînd fusese oprit de avocatul acela în Cişmigiu şi îi dezvăluise existenţa dublă a lui Anny. Nu cumva această femeie de aici săvîrşise lucruri în care el căzuse fără să ştie, ca într-un coşmar? Nu cumva o cunoştea pe Any? Sau pe acea Odette? Sau chiar pe Mimi? Şi atunci iată-l din nou învîrtindu-se pe o orbită care putea să-l bage la apă fără să ştie ... Putea fi altfel?. Altfel n-ar fi fost confruntat cu această femeie. Auzi glasul anchetatorului întrebînd-o dacă îl cunoaşte, adică pe el, pe Gabi, şi tresări.

Ea tresări de asemenea şi avu o smucitură a capului ca şi cînd cineva ar fi încercat s-o apuce de sub bărbie de un frîu invizibil, iar expresia chipului ei căpătă brusc o nuanţă de uimire extremă: dacă îl cunoştea pe individul care stătea pe scaun? Se apropie de el şi îi aruncă o privire de-o clipă, şi rosti un singur cuvînt:

— Nu.

— Dar dumneavoastră? Vă amintiţi s-o fi văzut pînă acum? Şi urmă o nouă întrebare ca şi cum răspunsul la cea dinainte nu l-ar fi interesat pe anchetator sau ca şi cînd întrebarea în sine era superfluă sau prematură: în ce împrejurări aţi cunoscut-o pe domnişoara Arvanitache? Şi făcu semn ca femeia să fie scoasă.

Gabi povesti. Lucrau la aceeaşi uzină, s-a prezentat la Serviciul financiar ...

— Cînd s-a întîmplat exact?

— În martie.

— Aşadar, înainte de 1 Mai? Unde aţi fost în seara zilei de 30 aprilie?

În seara zilei de 30 aprilie se culcase devreme fiindcă a doua zi în zori trebuia să plece cu Mimi într-o excursie. Anchetatorul mulţumi, îl rugă să pună şi pe hîrtie ceea ce spusese prin viu grai şi îi spuse apoi că e liber.

Gabi ieşi din clădirea miliţiei pe la ora şase după amiază şi se plimbă pe Calea Victoriei pînă se lăsă întunericul. Merse pe tot traiectul ei de jos de la Podul Senatului pînă în Piaţa Victoriei.

Ştia bine că Mimi nu era Anny şi că existenţa ei n-avea pentru el ascunzişuri, totuşi ce se întîmplase, ce făcuse ea de ajunsese să fie arestată? Făcuse ea ceva sau alţii o vîrîseră într-o astfel de istorie fără ca ea să se poată apăra? Şi ce căuta acolo fratele ei? Fratele ei, palidul acela, nu cumva făcuse el vreo prostie? Şi din pricina l u i . . . Îşi aminti că doamna Arvanitache parcă spusese ieri nu ştiu ce în legătură cu facultatea,

că a fost exclus de la facultate... Avu deodată sentimentul că nu se înşală, şi atunci o luă spre casă, avînd de astă dată presentimentul că dacă Mimi e nevinovată o s-o găsească la el în odaie aşteptîndu-**l.**

Urcă scările din cîteva salturi şi puse mîna pe clanţă; uşa se deschise larg: Mimi era într-adevăr acolo, stătea în fotoliu şi îl aştepta. Îi puse numaidecît întrebarea, şi ea confirmă din cap: aşa era, ghicise bine, fratele ei era cauza, se întîmplase ceva cu el. Ce anume, ce făcuse?

Ea tăcu într-un fel care dădea de înţeles că ştie, sau că dimpotrivă, e copleşită de neştiinţă, dar nu vorbi, rămase mai departe nemişcată şi posomorîtă, cu o expresie foarte dură, cunoscută lui, asemeni celei din noaptea aceea cînd ea plînsese, străină şi necruţătoare. Gabi se sperie: nu cumva de astă dată se vor despărţi? Ce ar însemna iar înfăţişarea aceasta a ei? Ce se întîmplase? Se aplecă jos lîngă genunchii ei şi îi vorbi cu îngrijorare şi teamă rugînd-o să-i spună cum s-au petrecut, lucrurile, ce a făcut fratele ei şi dacă e vorba de ceva lipsit de importanţă, sau este chiar vinovat? În zadar însă o imploră, ea stătea mai departe îngheţată parcă pentru totdeauna în apa aceasta neagră în care fusese aruncată... După aproape un ceas de tăcere, ea începu parcă să-şi revină şi îl rugă, ca şi atunci, s-o lase să se culce.

Se trezi pe la miezul nopţii după cinci ore de somn, se îmbrăcă şi îi ceru s-o ducă la un restaurant bun să mănînce şi să bea ceva. Se duseră la un restaurant şi luară masa. La sfîrşit ea ceru o cafea şi îşi aprinse o ţigare. Se mai înseninase, dar tot nu vorbi deşi părea să fi venit foarte aproape de această nevoie obişnuită a tuturor oamenilor, de a se elibera prin cuvinte de ceea ce apăsa înăuntru. Era însă aproape în comparaţie cu distanţa pe care conştiinţa ei o străbătuse de la şocul produs, dar nu în comparaţie cu aceea pe care o mai avea de străbătut fiindcă nu numai în seara aceea, dar nici în zilele următoare nu vorbi şi nici mai tîrziu. Nu vorbi nu numai despre subiectul propriu-zis, dar nici despre lucrurile obişnuite la modul în care o făcuse pînă atunci. Din pricina asta, Gabi nu mai ştia ce este şi ce nu este important pentru ea, care lucruri prezintă interes şi care nu, ce anume trebuie făcut pentru a obţine de la ea o reacţie dorită şi ce nu, pentru ca reacţia să nu se producă. S-o mai însoţească tot aşa ca de obicei la ieşirea din uzină şi să-i mai dea telefon în timpul serviciului? Întâlnirile să aibă loc la el, ca şi pînă acum, sau poate vrea să vină el acasă la ea? Căsătoria să fie amînată? Sau vrea

poate cumva să fie grăbită? „Desigur", spunea ea şi deschidea privirea de uimire, dar alteori zicea: „Nu, Gabi" şi avea o astfel de expresie încît era limpede că el nu mai trebuia să-i pună vreodată o astfel de întrebare sau să-i facă asemenea propuneri, deşi pînă atunci răspunsese cu plăcere şi dorise fără codire să i se ofere lucrul acela la care se referea el. În cele din urmă Gabi înţelese şi se mai linişti că dacă ea n-a renunţat de tot la ideea de a-l părăsi, în orice caz faptul nu mai e atît de iminent cum se înfăţişase în ora aceea grea... Cît despre întîmplarea propriu-zisă, cu arestarea fratelui ei, el n-o mai întrebă de atunci nimic. Înţelese că ori nu avea voie să vorbească, ancheta fiind probabil în curs (şi aceste motive erau suficiente şi lesne de înţeles), ori că aşa se manifesta firea ei în toate împrejurările grele şi că, deci, el nu trebuia să insiste.

IV

CU TOATE CA ÎN DIMINEAŢA URMĂTOARE Constanţa se simţi mai bine, deşi nu dormise toată noaptea, se hotărî să se ducă la spitalul unde lucra doctorul Sîrbu şi să se interneze după cum o sfătuise el, să nu i se agraveze oboseala aceea însoţită de nelinişte care nu se mai retrăgea. La consultaţii veni chiar doctorul Sîrbu şi îi spuse să aştepte. Cu un aer obosit din pricina nopţii de gardă pe care o făcuse, doctorul Sîrbu reveni după o jumătate de oră în holul pavilionului şi spuse Constanţei că rezerva în care avea să stea abia acum are un pat liber şi că trebuie să aştepte să se schimbe rufăria şi să se facă un pic de curăţenie. Totul e în regulă, adăugă el, sînt gata şi formele de internare, trebuie să vină doar sora cu magazia şi să-i ia hainele.

Se aşezară pe o bancă. Prin hol trecu un om însoţit de mama sau de nevasta lui, arăta atît de bolnav încît nu se putea ghici dacă îi e mamă sau nevastă. Parcă ţinea prune în gură. O sprînceană îi era întinsă în sus spre creştetul capului, nasul dat într-o parte de o umflătură ca un măr iar de o parte şi de alta a gîtului îi crescuseră nişte rotunjimi ca nişte tigve gingaşe, care ridicau în sus pielea capului pînă după urechi. Mama îşi feri privirea şi îi şopti Constanţei să nu se

uite, dar ea se uită şi-l întrebă pe doctorul Sîrbu ce are acel om.

— Ce să aibă, gîlme, zise medicul.

Trecu o femeie tînără foarte palidă, care abia se ţinea între două surori. „Eu merg singură, eu nu sînt aşa palidă; nu am gîlme", gîndi Constanţa aproape bine dispusă. După cîtva timp apăru sora cu magazia şi îi spuse s-o urmeze.

— Nu fii aşa speriată, mamă, în trei-patru zile am să ies, zise Constanţa, deşi mama ei nu arăta de loc speriată, ci doar tăcută. Doctore, dumneata unde te duci?

— Eu mă duc acum la alţi bolnavi, zise medicul şi îşi luă la revedere de la cele două femei şi se îndepărtă.

Constanţa coborî la subsol şi sora îi ceru să se dezbrace si să predea îmbrăcămintea. Din rafturi ea dădu jos rufăria de spital, o pijama vărgată, un halat de molton de culoare maron şi nişte papuci mari cu talpa groasă. Bolnava primi toate acestea cu un zîmbet amuzat, parcă de dispreţ, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic prin faptul că părăsea universul ei nelimitat şi pătrundea în altul în care se îngusta brusc manifestarea vieţii. Sora îi văzu zîmbetul, dar nu-i confirmă înţelesul, fără însă să i-l infirme. Era o femeie în vîrstă şi privirea ei văzuse multe, poate chiar bolnave care se prezentau la ea ca şi aceasta, sănătoase în aparenţă, dar care ieşeau pe urmă cu picioarele înainte: acest subsol era uneori *staţie terminus,* ultimii paşi în rochie ai unei femei; hainele nu mai erau eliberate celei care le-a lăsat, ci părinţilor sau soţului.

— Lăsaţi totul aici şi mergeţi cu mine, zise o altă soră, care intrase între timp şi aştepta.

Constanţa urcă din nou la parter, străbătu două lungi coridoare care miroseau puternic a dezinfectant, urcă un etaj, apoi încă unul şi sora se opri în dreptul unei uşi, a unui salon în care zăceau zeci de bolnave, îmbrăcate în aceleaşi pijamale vărgate ca si a ei.

— Aici?

— Veniţi cu mine, răspunse sora cu o voce care sugera că aici nu prea are rost să pui multe întrebări, ci trebuie doar să te supui dacă vrei să fii bine tratat şi să te faci sănătos.

Constanţa o urmă printre lungile şiruri de paturi. O bolnavă stătea cu un maţ roşu în gură, cu o expresie chinuită, din care se înţelegea că înghiţise pînă la măruntaie acel maţ şi că trebuia să stea cu el aşa ore întregi. În alt pat dormea o fată într-o totală nemişcare, galbenă ca lămîia, părea moartă. O femeie de serviciu, într-un halat alb, făcea curăţenie printre

paturi și cu toate că geamurile erau deschise, în salon stăruia un miros de medicamente și trupuri omenești istovite. Cealaltă ieșire a salonului dădea într-un mic hol și continua apoi printr-o ușă asemănătoare, jumătate geam, dînd în alt salon, spre altă categorie de bolnave. Micul hol avea o masă și cîteva scaune de lemn, și în cele două extremități erau alte două uși, la fel ca și celelalte și care dădeau în așa-zisele rezerve, mici odăi de două persoane, cu ferestrele însă mari, prin care se vedeau nenumăratele pavilioane ale spitalului. Infirmiera intră într-una din ele, care avea un pat liber, și îi arătă Constanței să se așeze.

— N-aveți voie să păstrați aici mîncare. Nu părăsiți rezerva în timpul vizitelor.

Și plecă. În celălalt pat zăcea o bătrînă, dormea sau bolea, nu se mișcă și nu deschise ochii cînd Constanța își aranjă în noptieră micile obiecte de toaletă și desfăcu și aranjă patul altfel decît era. Se auzi o mișcare la ușă. Constanța se întoarse. Ușa se deschise încet și se ivi o bolnavă de vreo cincizeci de ani, cu mișcări țepene și cu o privire în care zăcea o febră rece, liniștită și imobilă.

— Poftiți, spuse Constanța, ce doriți?

— Pardon! spuse femeia și se retrase fără grabă și i se auziră pașii prin ușa jumătate geam îndepărtîndu-se tîrșîit.

— Culcă-te, maică, acuși vine și doctorul, zise deodată bătrîna.

Deschise ochii fără să se miște și se uita la noua-venită cu o expresie discretă, senină și resemnată.

— Așa eram și eu cînd am venit, continuă ea, nu știam ce să fac cu timpul, nu-mi venea neam să șed locului. „Stai la pat, mătușă, aici trebuie să stai în pat." „Cum. să stau în pat, domnule doctor, cînd de șaizeci de ani eu n-am știut în timpul zilei ce e ăla pat? Cum să stau eu în pat dacă se luminează de ziuă?" „La pat, la pat", zice. Ce să fac, m-am învățat și cu asta! încheie bătrîna, subliniind tîlcul situației cu o mișcare energică a sprîncenelor ei albe și dese.

— Ești de la țară? o întrebă Constanța. Învățătoare?

— Da. De pe lîngă Rîmnicul-Vîlcea, dar sînt preoteasă. Cu o învățătoare s-a ținut popa, cînd era și el mai tînăr, una de pe aici de prin București, i-a făcut și un copil. Acum a îmbătrînit și popa, adăugă femeia pe neașteptate și sublinie iar din sprîncene, cu ironie veselă, tîlcul situației.

Ușa rezervei se deschide și din nou apăru încet capul aceleiași bolnave care o mai deschisese mai înainte.

— Ce doriți? întrebă Constanța, dar la fel ca și înainte femeia zise *pardon,* și se retrase cu mișcări țepene.

— Nu nimerește toaleta, zise bătrîna, așa face mereu, deschide toate ușile... O mai ajută cîte o soră, dar sînt și ele aglomerate.

Se lăsă tăcerea. De undeva de jos se auzea cineva cîntînd. Deodată, o voce puternică de femeie, care venea de undeva din salonul din stînga, răzbătu prin ușă. Cu o plăcere crescîndă și triumfătoare, în liniștea care se lăsase, ea număra:

— Una, cinci, trei, zece, patru, cinșpe ...

O umbră de neliniște trecu pe chipul Constanței. Nu cumva, prin apropiere... Dar bătrîna îi alungă teama zîmbind, îi explică: era vorba de o bolnavă din salonul vecin, care nu mai știa să numere. N-avea nimic altceva decît încurcătura aceasta în mintea ei, dar celelalte, din plictiseală, să mai rîdă, îi spuneau că azi cînd a pus-o doctorul să numere a numărat mai bine ca ieri, și atunci ea de bucurie se punea să le arate încă o dată.

La orele unsprezece trecu *profesorul,* urmat de suita sa de medici și surori. Bătrîna, cuminte, se ridică în capul oaselor.

— Ei, ia să vedem, ce vă aduce la noi spuse profesorul adresîndu-se Constanței și după mișcările sale surorile înțeleseră că vrea să stea și i se aduse îndată un scaun. Mi-a spus doctorul Sîrbu că aveți o oboseală și nu puteți dormi. Altceva ce mai aveți?

Constanța, după ce ezită, spuse că mîncarea îi face greață. Înainte de plecare băuse un ceai cu unt și brînză albă și se simțise foarte rău.

— Păi se vede, ați pierdut din greutate, zise profesorul. Dar asta o să se aranjeze, o să luați la plecare așa, opt-zece kilograme. Sau nu Vă convine? Vă convine mai mult silueta, te pomenești că ați luat ceva, vreun medicament din astea și d-aia ați slăbit... Cineva, zise profesorul lăsînd bolnava și adresîndu-se medicilor, făcuse așa o siluetă de viespe, luînd un medicament din astea. Și bărbatul ei, doctor, o. ducea în vizite și toată lumea o admira. Pe urmă se așezau la pocher și viespea noastră uite așa o carafă mare de apă cerea... Ala era el medic, dar pocherul e pocher, nu băga de seamă că soția lui bea așa, cam trei-patru carafe de apă în cîteva ore ...

— Diabet... zise doctorul Stamate cu vocea lui subțire ...

— Dar ce diabet! exclamă profesorul. Acum își face insulină, trei pe zi. Dar are siluetă! Ce e drept, e drept...

Toată lumea zîmbea. Începus-o consulte, îi ascultă inima și o ciocăni, dar fără prea multă atenție. Nu erau interesanți pentru el acești bolnavi și numai cine știe ce capriciu îl făcea să întîrzie mai mult de un minut la patul lor. Între aceste mișcări făcea pauze mari, îi punea întrebări, o părăsea și se adresa mai mult suitei. Doctorul Stamate, cel mai tînăr dintre ei, îl asculta stînd rezemat de ușă, atent și admirativ. Atenția celor mai în vîrstă scădea însă adesea, și atunci profesorul, cu degetul lui gros, îi trezea înghiontindu-i simbolic în coaste, ca pe niște studenți ignoranți, ținîndu-le fragmente de prelegeri, reamintindu-le să bage bine în cap, cît îl mai aveau între ei, marile adevăruri elementare ale medicinei.

— Bolnavul se face sănătos singur, spunea el. Ființa monocelulară din care am pornit a fost înzestrată de la origine cu mijloacele de luptă și apărare față de mediu... Dacă ai văzut dumneata pe un drum de țară, i se adresă de astă dată Constanței, o căruță care ia așa pe roate noroi mult și greu și ajunge căruța la poalele unui deal; atunci țăranul se dă jos și pune umărul și boii se opintesc. Cînd au ajuns în vîrf stă toată lumea și răsuflă. Dar cine a dus căruța: țăranul, sau boii?

— Boii, zise Constanța.

— Ei, doctorul e țăranul, zise profesorul, pune și el umărul, dar opinteala o face bolnavul. Noi o să vă ajutăm, dar dumneavoastră trebuie să vă faceți sănătoasă singură. Cum stați cu stomacul, cu ficatul? Ia să vedem... Suportați bine grăsimile, făinoasele?... Vă doare aici?... Nu vă face bine laptele. Cred și eu, laptele e pentru viței, nu pentru oameni! exclamă profesorul, adresîndu-se de astă dată medicilor. E normal să vă usture... Trebuie să vă dispensați în general de lapte, deși e păcat, e foarte hrănitor, se adresă apoi Constanței. Numai dacă s-ar găsi lapte care să semene cu cel de mamă... Se spune că laptele de măgăriță ar semăna cu cel uman. De aia, adăugă profesorul, printre oameni sînt atîția măgari!

Bolnava se uita cu privirea sticlind intens la acest om mic de statură, verde și vînjos, a cărui existență parcă o uimea. Avea pe chip o expresie elocventă, ca și cînd l-ar fi cunoscut pe acest bătrîn de totdeauna, parcă i-ar fi fost rudă sau protector în copilărie. În mod neobișnuit, profesorul întârzia el însuși consultînd-o. O întrebă unde lucrează, cîte ore, ce eforturi speciale a făcut în ultimul timp. Emise ipoteza că asemenea eforturi pot produce carența unor substanțe necunoscute în metabolism ... Trebuie urmărit... Dar nu spuse ce anume și

apoi îşi aminti: era vorba de un caz pe care îl relată medicilor amănunţit... Apoi o întrebă pe bolnavă:

— Vă place să dormiţi? Şi nu-i aşteptă răspunsul. Terapie cu somn şi cu insulină! încheie profesorul şi se ridică şi deodată deveni grăbit şi dispăru din rezervă.

— Mîine dimineaţă să nu mîncaţi nimic, spuse o soră rămînînd în urmă. Mergem la analize.

La prînz, Constanţa luă masa, apoi se culcă. Se simţea bine şi îşi spunea că într-o săptămînă, cel mult zece zile, avea să iasă de aici odihnită şi sănătoasă. Nu dormise de trei nopţi. Adormi şi se trezi tîrziu, cu o expresie rătăcită. Un necunoscut în halat alb stătea pe marginea patului şi îi lua pulsul. Se ridică în capul oaselor strîngînd cu mîna pijamaua închisă pînă sub bărbie. Privi în jur, cu o dificultate de orientare care nu se limpezea. Prin geam strălucea un cer de aramă în amurg, se vedeau vîrfurile unor copaci, nemişcaţi, indiferenţi. Se trase mai spre capătul patului şi privirea îi alunecă pe pereţi, exprimînd mereu aceeaşi dificultate de orientare afectivă chinuitoare.

— Cum vă simţiţi? zise omul în alb.

Bolnava îşi trase brusc răsuflarea şi avu o exclamaţie de suferinţă nedefinită, de nelinişte vagă. Scutură din cap, îşi duse palmele pe faţă şi-şi frecă ochii; se uită ţintă la omul de lîngă ea şi se acoperi cu pătura.

— Dumneavoastră sînteţi un doctor?

— Da, zise necunoscutul în halat alb. Eu sînt doctorul Drăghici. Cum vă simţiţi? Aţi dormit, dar parcă nu prea v-a făcut bine somnul!

Avea un glas odihnitor. Era un ins păros, cu favoriţi negri şi cu mulţi negi pe faţă. Şi mîinile îi erau păroase, mari, cu palmele late şi parcă bătătorite de muncă. Podul palmei era însă neted, curat.

— Care e motivul pentru care v-aţi internat în spital?

Bolnava avu o ezitare, apoi răspunse:

— N-am mai putut să merg.

— Acum puteţi să mergeţi? Ia daţi-vă jos din pat.

Se supuse. Doctorul o privi cîtva timp cu atenţie, fără să zică nimic.

— Şedeţi, zise el şi n-o mai examina.

— Domnule doctor, şopti bolnava. Îşi duse mîna la gît şi bărbia începu să-i tremure. Sînt foarte tristă ...

Medicul tăcea.

— N-ați mai fost niciodată pînă acum așa tristă? zise el în cele din urmă.

— Nu...

Medicul se întoarse spre sora de serviciu, care stătuse tot timpul în picioare lîngă ușă, și spuse numele unui medicament.

— Trebuie să dormiți mai departe, reluă el apoi. Există oboseli și mai grave, am avut un caz, un coleg de-al dumneavoastră, profesor de estetică, s-a oprit deodată din expunere și n-a mai putut scoate un cuvînt; era la curs și a rămas mut în fața studenților. Oboseala se localizase la organul vorbirii, acolo unde omul făcuse excese. După tratament, totul s-a aranjat... L-am sfătuit, bineînțeles, să vorbească mai puțin, adăugă medicul, cu o blîndă ironie. La dumneavoastră e departe de așa ceva, trebuie să vă faceți bine ...

V

TOT AȘA GÎNDEA ȘI EA, că trebuie să se facă neapărat bine și cît mai repede, și impresia pe care i-o produseră acești doi medici, mai ales cel de dimineață, căruia ceilalți îi spuneau profesor, i se părea că e o garanție. Cît timp stătuseră lîngă ea și o examinaseră se simțise chiar sănătoasă și se gîndise dacă n-ar fi fost mai bine să spună acest lucru acelui profesor, probabil un savant, că nu e chiar așa de bolnavă să se ocupe de ea, cînd alții cu adevărat bolnavi poate că îl așteptau. A doua zi dimineața sora o duse în laborator.

Se așeză pe un scăunel mic și alb de metal și laboranta se apropie și o înțepă în deget, apoi, cu o vergea subțire de sticlă, aspiră picătura de sînge și o întinse pe niște pătrățele de geam. O altă laborantă o invită să se întindă alături pe un pat medical de piele și aduse lîngă ea o mulțime de eprubete pe un suport.

— Uitați-vă pe geam, spuse fata după ce îi legă brațul cu o bucată roșie de cauciuc, dar bolnava nu se uită pe geam, rămase liniștită, cu brațul întins, și nu trădă prin nimic că ar fi simțit ceva cînd acul îi fu introdus în venă.

Constanța își privea mîna, care se făcuse albă ca hîrtia. I se aplică vată cu spirt pe locul înțepăturii, îndoi brațul, se

ridică și rămase nemișcată pe marginea patului. Pipăi vata, dezdoi brațul, îl îndoi la loc. Tresări cînd i se spuse că totul era gata, poate să plece. Înțepătura aceasta de aci îi amintise de alta, asemănătoare, cînd îi trebuise pentru căsătorie. Pașii i se opriră brusc pe coridor. Scutură din cap, se apropie de un perete, se redresa și își continuă drumul. Fusese în dimineața aceea împreună cu *el* la un laborator, să dea o probă pentru reacția Wassermann, și după înțepătură i se dăduse, ca și acum, puțină vată înmuiată în spirt, dar aruncase vata. El se arătase mirat, ceruse din nou puțină vată. „Fii serioasă, îi spusese, ține vata acolo"; lăsase în jos mîneca rochiei, rîzînd: „Lasă că n-o să-mi iasă mațele pe-acolo", îi răspunsese. (Cînd era mică și își jupuia genunchii sau își zdrelea coatele în cădere, venea și arăta mamei zgîrietura: „Las', că n-o să-ți iasă...", zicea mama). Se grăbi spre rezervă și se întinse pe pat. I se spusese că trebuie să doarmă mult. Închise deci ochii să alunge amintirea și mai ales cuvintele acelea care, într-un mod bizar, nu-i mai fugeau din creier, stăteau parcă agățate și se pronunțau singure. Sub pleoape însă văzu deodată o imagine vie, un cal cu musculatură suplă. Calul scoase un nechezat. Un om apăru dintr-un grajd și se repezi la el. Calul se ridică, în două picioare, se răsuci cu tropot dezlănțuit de copite, apoi țîșni în aer, descriind o curbă și necheză din nou, pătrunzător și sălbatic. I se întîmplase parcă ceva, nu mai putea fi oprit...

Constanța deschise ochii și se ridică în capul oaselor. Tremura. Se dădu jos din pat, se duse la baie și se spălă îndelung cu apă rece. Ce fusese asta? Era o imagine nedorită și absurdă, niciodată nu văzuse un asemenea cal, al cărui mecanism muscular să fi scăpat de sub controlul creierului său de cal și să dea astfel din picioare. Tot astfel și cu amintirea înțepăturii: ea venise nedorită, o simțise chiar fizic în creștet, ca o apăsare înapoi spre infinitul timpului scurs, iar ceea ce rămînea prezent sub ochi nu mai avea înțeles. În baie era un scaun. Se uită la el neliniștită. Ce era un scaun? Simțea cum armonia care îl ținea întreg în mintea ei se desfăcea, se decupla, un scaun nu mai era un obiect din lemn, făcut de oameni pentru a servi unui scop, ci un obiect ale cărui sensuri se separau. Ce rost avea acest obiect? Ce obiect avea acest rost, această idee de a ședea? Făcu o sforțare și se smulse din fața scaunului tremurînd de neliniște.

Ieși din baie și se întoarse în rezervă. Intră o soră, care îi aduse ceai, marmeladă și pîine. După ce mîncă închise din nou

ochii, dar îi deschise repede la loc. Amintirea cutreiera iar, nechemată.

El stătea în picioare, întors cu spatele şi se uita pe geam. Se răsucise apoi s-o vadă. Ea se ridicase, deschisese uşa dulapului şi scosese paltonul. Se aplecase jos, trăsese un sertar şi se încălţase. Îmbrăcase paltonul şi cu bărbia în sus încercase de cîteva ori să se încheie. Copca nu se prindea. *El* se apropiase pusese mîna pe gulerul mic de blană şi o încheiase. Coborîse apoi singură în parcul îngheţat şi o luase pe aleile pline de zăpadă. Începea să se întunece. Se aşezase pe o bancă. „Ce să fac eu acum?" se întrebase.

Cînd îl cunoscuse anul trecut era în vacanţă şi se plimba prin Cotroceni, mergea spre Grădina Botanică. De poarta unui stadion se apropiau maşini şi se oprise şi ea să se uite. Intrarea era liberă. Alături se oprise altă maşină şi din ea coborîse un ins foarte bătrîn, negricios, iar în urma bătrînului, *el.* Întraseră înăuntru. Era un concurs al Crucii Roşii şi *el* făcea parte din juriu. *El* o urmărea cu privirea.

Nu-şi închipuise că putea exista un bărbat care să fie atît de îndrăzneţ şi în acelaşi timp totuşi rezervat. Îi dăduse o întâlnire şi ea acceptase. Stăteau la masă într-o cofetărie şi în general ea tăcea, fiindcă abia avea timp să înţeleagă ceea ce i se întîmplă, deşi mintea îi era trează şi gîndea în clipele acelea la modul cel mai febril pe care şi-l cunoştea. „Cine ţi-a stricat materialul ăsta de rochie? zisese el. Poate îţi place? Te pomeneşti că dacă îţi arată cineva o rochie cu adevărat frumoasă o să ţi se pară urîtă? Să ştii" că nu e vorba aici nici de lux, nici de bani. Cu acelaşi material şi la acelaşi preţ de lucru... Vezi femeia aceea care intră acum pe uşă? Rochia ei e mai ieftină decît a ta, e însă o rochie frumoasă. Îţi place? Şi părul?" continuă el, parcă obsedat.

Stăteau aproape singuri la etajul cofetăriei, la o masă lîngă balustradă, de unde vedeau jos mişcarea fără să fie văzuţi. Era linişte şi ea îl asculta cu atîta intensitate încît nici nu-şi mai dădea seama ce mănîncă. El ceruse un soi de tort care avea un gust neaşteptat de bun, mîncase cîteva linguriţe. În acest timp, el vorbea însă, şi ceea ce îi spunea îi tăia parcă răsuflarea. Îşi amintea apoi din nou de ceea ce avea în faţă şi se apleca şi înfigea linguriţa. Cînd ajunsese la păr, atenţia ei, la pîndă, îi încetinise mişcările. „Ce vrea să spună de părul meu? se întrebase. Am păr frumos? Trebuie să înghit ce am în gură, fiindcă e în stare să-mi spună ceva să mi se oprească tortul în gît." Înghiţise şi se uitase la el aşteptînd, cu privirea micşorată, ca a pisi-

cilor. Mîna împinsese mai încolo farfuria mică şi linguriţa. El îi prinsese capul în palme, o întorsese spre el, îi ridicase puţin bărbia şi cu o mînă îi strînsese părul la ceafă. „Crezi poate că dacă ai păr frumos trebuie să-l expui? O femeie trebuie să aibă aerul că nu e meritul ei dacă are de pildă părul frumos şi de aceea îl şi ascunde cu grijă: abia atunci ea atrage cu adevărat atenţia." Ea gîndea: „Asta profită de teoriile lui ca să-mi pună mîna pe cap". 11 dispreţuise cîteva clipe, dar nu zisese totuşi nimic, era atît de curioasă şi intrigată, că uitase imediat să-l mai dispreţuiască.

Avea nevoie de el, să facă tot ceea ce îi spusese, simţea că el are dreptate. Se vedeau în fiecare zi, şi uneori de două ori pe zi. Se uita în oglindă la înfăţişarea ei schimbată şi îşi spunea că şi fără el ar fi aflat toate aceste lucruri mărunte. Lipsită de tact şi fără să-şi dea seama ce face, chiar îi şi spuse într-o zi, adăugînd că, de n-ar fi fost el, ar fi fost altul.

El zîmbise subţire, ca şi cînd i-ar fi făcut o plăcere deosebită declaraţia ei, îi luase mîna cu multă delicateţe şi i-o sărutase continuînd să zîmbească.

În ziua aceea se plictisise cu el, o năpădise o senzaţie acută de singurătate. Se despărţiseră ca de obicei după ce văzuseră un film şi se plimbaseră pe străzi. „La revedere", spusese ea. El se înclinase şi răspunsese. „La revedere", dar abia acasă îşi dăduse ea seama că el nu-i mai fixase ora şi locul de întîlnire pentru a doua zi. „O să mă caute el, dacă e să mă caute", îşi spusese şi nu se mai gîndise la el.

Trecură însă patru zile pînă ce el o căută din n o u . În acest timp, senzaţia aceea de singurătate crescu şi ca să scape de ea, dimineaţa se ducea la ştrand, stătea la soare, înota şi citea. Cărţile erau de la el. Tot ceea ce îi spusese el despre rochii şi ţinută o lăsase liniştită în forul ei interior, dar într-o zi el îi spusese şi ceva care o făcuse să roşească. Se opriseră în faţa unei librării şi ea intrase şi cumpărase o carte, expusă vizibil în vitrină. Era *Educaţia comunistă,* de Kalinin. „Asta vi se cere la şcoală, sau îl citeşti tu fiindcă te interesează?", zisese el după ce ieşiseră din librărie. „Mă interesează", răspunse ea. „Educaţie înseamnă corectare, reluase el după cîtva timp. Ce vreţi voi să corectaţi la om? Ce nu vă place? Sau pentru tine problema nu are un caracter atît de direct?" adăugase el văzînd că ea tace. „Ba are, răspunsese ea, fiindcă între instrucţie şi educaţie nu e un zid, deşi sînt două lucruri deosebite." „Deci are!", zisese el. „Sigur că are!", răspunsese ea, parcă tresărind, şi vocea ei era gata să continue, dar nu continuase, se oprise,

ca și cînd s-ar fi împiedicat brusc de un obstacol ciudat. „Atunci răspunde, reluase el. Ce vă displace vouă la om de vreți să-l educați? Nu vă place cum l-a făcut natura?" „Nu știu, zise ea cu pornire, dar au unii un talent de-mi pun niște întrebări, parcă-mi dau cu o lopată în cap! Nu știu, probabil că așa se socotește, că omul nu e bun de la natură și că trebuie corectat. De unde vrei să știu eu cum era omul de la natură? E cam mult de atunci!"

I se urcase însă sîngele în obraji simțind că s-a comportat urît, deși el nu zisese nimic. Stîrnise însă în ea pe nesimțite sentimentul acela neplăcut care se naște în noi cînd sîntem siliți să ne recunoaștem ignoranța. „Zici că nu știi cum era omul de la natură, reluase el, în altă zi, încercînd s-o facă să se simtă iar în largul ei (și reușise). Tu ești un om natural! Ți-ai însușit prea puține din păcatele vechii societăți, așa zice chiar de loc! În schimb, adăugase el după cîtva timp, ești un teren destul de bun pentru păcate noi." „Care ar fi alea?" îl întrebase ea cu o neîncredere ironică și indiferentă. El tăcuse multă vreme. O conducea acasă, se apropiau de cartierul ei. Curiozitatea stîrnită de cuvintele lui abia se mai ținea, începuse să se gîndească la cel mai plăcut lucru pentru ea din zilele acelea, croitoreasa la care el o dusese și la care se găseau tot felul de modele de rochii, de îi lăsa gura apă cînd își amintea de ele. A doua zi avea o probă și ardea de nerăbdare să vadă cum o să iasă. „Nu zic că te afli în situația unora care găsesc mai plăcut gustul ignoranței decît al științei, zisese el în cele din urmă, dar te simți îndemnată să cochetezi pe chestia asta. Lipsa de atenție în exprimare e un lucru cu care te delectezi? Ce înseamnă de pildă expresia: «Au unii un talent de îmi dau cu lopata în cap»? Eu nu dau la nimeni cu lopata în cap, dacă vrei să știi. Și, în afară de asta, nu fac parte dintre acei «unii» cu care ai avut tu probabil de-a face."

Vocea lui avea alt timbru. Se gîndise mult pînă să-i răspundă și își alesese cu grijă cuvintele. Se ghicea în spatele vorbelor că o prețuia, existența ei îl acapara. Auzindu-l vorbind astfel, bănuind impulsurile lui secrete, luînd astfel cunoștință de puterea pe care începea în mod inexplicabil s-o aibă asupra lui, ea uitase discuția cu partea ei neplăcută și rămăsese doar cu ideea că e cam ignorantă, lucru care însă nu s-ar fi putut spune că lui îi displăcea.

Și ei îi era plăcută prezența lui. Avea, lîngă el, un sentiment copleșitor de libertate, necunoscut de ea pînă atunci, care se ștergea cînd rămînea singură. La întîlnirea următoare însă,

se reaprind ea parcă mai puternic şi în curînd nu se mai stinse de loc. Sentimentul acesta ajunsese s-o domine, şi cînd el o ceru în căsătorie, ea avu un zîmbet meditativ: căsătorie?! Adică ce însemna asta? Va mai fi tot aşa de liberă? Se va mai simţi la fel de bine?

Se căsătoriră şi se simţi la fel de bine. Resimţi însă într-un fel exagerat detaşarea ei la acţiunea de alfabetizare, se adaptă greu şi perioada primelor luni, cînd căutară casă şi se mutară, îi fu turburată doar de această criză a ei, cînd fu cuprinsă de îndoieli, dacă talentul ei în învăţămînt era real şi nu era doar o ambiţie susţinută de împrejurări favorabile. Criza trecu şi vechile bucurii reveniră. Se petrecu însă cu el ceva. Rămăsese însărcinată şi el îi ceru să întrerupă sarcina. „Bine, zise ea, dar de ce?" El nu răspunsese aşa cum se aştepta ea; nu răspunsese îndată şi se gîndi, şi cînd vorbi nu spuse nimic revelator. „S-ar putea, zise el, ca viitorul nostru copil să fie răutăcios şi să verifice dacă data naşterii lui faţă de data căsătoriei noastre nu e cumva anterioară. Şi în afară de asta, mai adăugă, văzînd că n-a convins-o, nu-mi convine ca la cincizeci de ani să am un copil de douăzeci."

De ce nu-i convenea? Aşa! Nu-i convenea! Ea avu pentru întîia oară sentimentul că libertatea ei e ştirbită, se plînse soacrei şi se pierdu în ezitări, şi nu-i folosi la nimic nici îndemnul mamei, care, într-o zi, fără să ştie despre ce e vorba, deodată o luă la rost: „Ia ascultă, de ce nu faci copii?" Mărturisi: „Mamă, el nu vrea". „Ce e asta nu vrea? Îi poartă el?" zise mama.

„Nu-i purta el, dar se împotrivi mai departe cu îndîrjire şi atunci ea îi făcu pe plac, deşi avea presimţirea că nu-i mai foloseşte la nimic, că era prea tîrziu, că lui i se întîmplase ceva. Îl întrebă:

George, ce e cu tine?". Atunci el îi răspunse: „Trebuie să ne despărţim".

Era iarnă, duminică, stătuse toată ziua în pat şi dormise. El nu arăta bine. Cînd îi auzi declaraţia, o auzi mai puţin decît văzu chipul lui răvăşit, cum nu-l ştia. Rămase tăcută pe marginea patului şi timpul se scurse îndelung între ei. Apoi parcă îşi aminti de ceva, se ridică şi începu să se îmbrace. Se îmbrăcă metodic, şi rochia, puloverul, ciorapii foşneau în tăcerea odăii. În sfîrşit, foşnetele încetară, ea deschise şifonierul şi scoase din el paltonul. Îl îmbrăcă, ridică gulerul şi vru să-l încheie astfel sus, sub bărbie, dar nu reuşea.

Veni el de la fereastră şi puse mîna pe guler. Faţa lui era mereu urîţită, albă, încordată, şi în privire îi strălucea o luci-

ditate stranie, parcă impură. Ea întoarse capul. Îi simți doar degetele sub bărbie, apucînd copca și încheindu-i nasturele.

Coborî în parcul cel mare plin de zăpadă de la picioarele cartierului lor și stătu acolo pe o bancă pînă se făcu miezul nopții. Parcul zăcea în nemișcare, cu copacii încărcați de chiciură. Se ridică apoi de pe bancă aproape înghețată și porni spre casă. ,,Știu ce am de făcut, gîndi. Lampa arde singură, dar nu văd de ce trebuie s-o sting! Nici nu pot și nici nu înțeleg de ce ar fi nevoie! Pentru că unul pleacă din casă, celălalt să rămînă în întuneric? Nu văd de ce ar trebui făcut așa!"

Acasă se vîrî în pat și adormi numaidecît. El nu dormea, dar nu-i vorbi. Dimineața își dădu seama că el nu putuse închide ochii, dar nu înțelese de ce și nici nu se simți îndemnată să afle. Se duse în bucătărie, pregăti masa, îl chemă și mîncară ca și cînd fiecare ar fi fost singur. Ea se spălă apoi pe mîini. se îmbrăcă și plecă pe teren. Afară era ger și soare; răsuflarea oamenilor se împrăștia în aer, învăluindu-le capetele în aburi.

Se răsuci în pat și căută cu privirea fereastra. Se ridică și deschise. În curtea spitalului duduia o mașină. Într-un castan ciripeau vrăbii. Se întinse la loc, se întoarse pe o parte. „Acum însă ce să fac? se întrebă. Lampa s-a stins și a venit întunericul." Sări în capul oaselor și privi în jur. Aerul era parcă încețoșat, plin de scame și de pînze de păianjen. Scoase un geamăt, se dădu jos din pat. Ieși. Se întoarse cu o soră.

— Ei, ce e? întrebă sora.

Îi era rău. Sora ieși, și după cîteva clipe intră doctorul Drăghici. Stătea întinsă și respira cu greutate. Sudoarea îi picura pe tîmple, se prelingea pe gît, cearșaful cu care era învelită mirosea puternic a transpirație fierbinte și abundentă. Mîinile îi stăteau întinse de-a lungul corpului, cu palmele întoarse. Se vedea dansul rar al arterei.

— Ce te supără? o întrebă medicul.

— Mi-e foarte rău.

Doctorul Drăghici repetă întrebarea: în ce sens îi era rău? Și adăugă liniștit și încurajator:

— Nici măcar nu ai febră, zise el.

Seara ea nu mai putu dormi nici cu somnifere şi criza se repetă la miezul nopţii cu o violenţă sporită. Stătu pînă dimineaţa într-o stare de semiveghe, apăsată de tăcerea zidurilor şi de întunericul nopţii.

VI

ÎN ACEEAŞI PERIOADA, la ambasada română din Roma doctorul Munteanu reuşise să-şi facă un program de lucru aşa cum dorise şi îşi petrecea zilele aproape tot timpul în grădina ambasadei, studiind. Stătea într-un fotoliu de paie cu volume groase de medicină alături pe o măsuţă şi citea ore întregi într-o nemişcare aproape totală, semn al unei mari concentrări, după cum fila care se mişca cu un foşnet rapid din timp în timp arăta de asemeni că lectura se asimila cu aviditate şi fără cea mai mică slăbire a atenţiei. Nu-l deranja nimeni, afară de primul consilier (doctorul Munteanu era al treilea), care din cînd în cînd, afabil şi onctuos, cobora personal pentru cîteva minute şi chema să rezolve cine ştie ce chestiune mai urgentă pe care funcţionarii în subordine nu aveau împuternicirea s-o ia asupra lor. „Ce faci, tovule, spunea el totdeauna, nu vrei să urci pentru cinci minute? E ceva urgent." Folosea această apelaţiune pe care cam toată lumea o folosea aici, inclusiv ambasadorul însuşi, dar cu care doctorul Munteanu nu izbutea cu nici un chip să se familiarizeze. La început chiar se enervase, şi îi replicase primului consilier într-o manieră destul de dură, sperînd să curme din rădăcină folosirea cuvîntului, zicînd că el, doctorul Munteanu, nu era *tov, tov* era consilierul, dacă asta îi plăcea, şi îl ruga ca pe viitor să nu i se mai adreseze în felul acesta. Dar "asta nu folosise la nimic, dimpotrivă, asemeni tuturor celor care venind într-un mediu cu totul străin celui din care au plecat şi neconvenindu-le un amănunt, un tic general sau o formulă curentă care constituie, într-un fel, un indiciu asupra nivelului spiritual al relaţiilor dintre indivizii noului mediu, îşi exprimă de fapt în felul acesta surpriza şi rezerva, şi în fond voinţa de a nu-şi însuşi fără spirit critic modul de viaţă şi mentalitatea acestui proaspăt mediu în care abia au intrat, doctorul Munteanu fu întîmpinat cu ironie voit groso-

lană de către cei cîțiva șefi ai săi și cu zîmbete subînțelese de politețe neconvinsă și ușor exagerată de către subalterni. Replici sa, dată primului consilier, ajunge la urechea ambasadorului, care la prima ședință i se adresă în auzul tuturor, fără să surîdă: referatul la cutare problemă să-l facă tov Munteanu! Și adăugase: „Sînteți de acord, tovilor?" Bineînțeles că, de satisfacție prea mare, nu rîsese nimeni și desigur că după acest bobîrnac membrul cel nou al ambasadei fusese iertat.

Furios însă și undeva în forul său interior detașat totuși și nepăsător, doctorul Munteanu forțase și el nota și își permisese atunci să coboare în timpul orelor de serviciu în grădină și să citească. Spre surprinderea lui, ambasadorul nu-i făcuse nici o observație, dimpotrivă, apăruse o mare liniște în jurul lui, și toată lumea se purta cu multă considerație, întrebîndu-l doar foarte rar, cu un interes respectuos: „Dați vreun examen?"

La două luni de zile însă de la numirea sa acolo, doctorul Munteanu înțelese într-o astfel de dimineață că totul fusese nefiresc în jurul lui, că adică așa se purtau funcționarii și șefii cu un om în a cărui prezență acolo nu numai că nu credeau, ci și lucrau ca ea să devină cît mai curînd absență, adică să-l scoată cît mai repede posibil din mijlocul lor. Coborî, tot așa, la el, primul consilier, de astă dată însă cu un plic în mînă. Doctorul Munteanu desfăcu plicul și scoase din el hîrtia. Era însă o hîrtie cu antetul ministerului și nu conținea decît cîteva rînduri.

Ridică privirea.

— Tovarășul ambasador e în cabinet? întrebă el.

— Desigur, răspunse primul consilier pentru prima oară fără afabilitate, bineînțeles că e în cabinet.

Adică, parcă vroia el să spună, unde poate să fie dacă nu în cabinet? Doctorul Munteanu se sculă, strînse cărțile, intră în hol și urcă la etaj. Peste o jumătate de oră coborî și intră în cabinetul ambasadorului. Acolo i se confirmă conținutul hîrtiei: cariera lui în diplomație se sfîrșea, trebuia să plece. Dar ce se întîmplase la București? Nu erau nici două luni de cînd fusese numit, de ce îl mai numiseră dacă acum îl rechemau? Simțind în clipa aceea în spatele său profesiunea și preocupările sale de medic, doctorul Munteanu își permise să-și exprime cu glas tare această nedumerire, deși știa bine care va fi răspunsul ambasadorului. Simțea însă dorința de a nu tăcea, de a elimina din preocupările sale nedumerirea și contrarierea aceea de funcționar, de care de fapt se simțea străin.

— Ce rost a avut, zise el, numirea mea în această funcție dacă după două luni mi se spune s-o părăsesc? Nu înțeleg, dumneavoastră puteți să-mi explicați?

— Cum să nu, zise ambasadorul, în corpul diplomatic se produc tot felul de mișcări de cadre, poate să vă trimită în altă parte, unde se consideră că veți fi mai util, la Paris, la New York, depinde...

Și ambasadorul contemplă parcă aceste posibilități așezate chiar la rînd în aer drept înaintea lui și nu părea să se îndoiască de această ipoteză, cea exprimată, ca și cînd ar fi fost unica posibilă, celelalte fiind ori excluse, ca neuzitate în practica, ori cu totul nepotrivite în cazul dat. Acel *depinde* nu însemna decît că se va avea în vedere o mai bună utilizare a cunoștințelor personale ale diplomatului.

— Știți englezește? zise el.

— Desigur, răspunse doctorul Munteanu.

— Ei, exclamă ambasadorul, vedeți, depinde și de asta.

— Pentru mai multă exactitate, zise atunci doctorul Munteanu liniștit, o să solicit funcția de curier diplomatic, deplasările dintr-o capitală în alta fiind aceleași și în schimb ai mai multe avantaje, nu-ți iei nici soția după tine și nici nu trebuie să împachetezi și să despachetezi la bagaje.

— Depinde, zise iar ambasadorul, de astă dată cu un surîs, adică aprecia gluma celuilalt, dar depinde și aici de o mulțime de lucruri, nu-i așa ușor nici asta, să fii numit curier diplomatic.

„Așa-mi trebuie!", gîndi atunci doctorul Munteanu simțind că nu numai că își satisfăcuse dorința de a vorbi și că nu mai avea nici un chef să continue, dar că primise și replica pe care o merita o asemenea dorință. Îl întrebă pe ambasador cui să predea hîrtiile care se aflau în biroul său și după ce primi răspunsul se retrase și toată ziua aceea se ocupă de plecare.

Soția sa primi știrea cu seninătate — în general ochii ei rămîneau totdeauna senini, și nici măcar sprîncenele nu i se mișcau ca să turbure cel puțin în aparență această seninătate —, și numai prin cîteva întrebări apăsate, dar nu apăsate de turburare sau de contrariere, reacționă ea cînd el îi aduse la cunoștință că trebuiau să plece.

— Ce? zise.

— Trebuie să plecăm, repetă doctorul Munteanu cu un glas alb.

— Cînd? întrebă ea atunci, deloc alarmată, cu voce multă,

ca şi cînd noutatea sau neplăcerea consta nu în plecarea în sine, ci în data plecării, care în mod absurd putea fi chiar atunci, în clipa aceea.

„E nebună", gîndi doctorul Munteanu surprins de această opacitate de recepţie care îl trezea parcă dintr-un vis ciudat, parcă dintr-o căsnicie anterioară chiar primei lui căsnicii, unde mai trăise cu ea aceste momente sau în orice caz o mai auzise întrebînd în acest fel, neverosimil, cum făcuse acum. Şi nu fusese aşa cînd o cunoscuse (o cunoscuse şi îi plăcuse de ea mai de mult, cînd tatăl ei nu era ministru adjunct, şi după despărţirea de Constanţa ea îl căutase şi se căsătoriseră repede), şi nu căsătoria o schimbase, ci sarcina, doctorul Munteanu ştia bine acest lucru, dar era oare posibil ca o sarcină să producă schimbări atît de profunde în creierul unei femei încît să n-o mai recunoşti? Şi de ce nu se petrecuseră aceste schimbări cu primul ei bărbat (căci mai fusese şi ea căsătorită o dată, doctorul Munteanu îl cunoştea şi pe fostul ei soţ, un conferenţiar universitar de istorie, de care se despărţise ea) fiindcă şi cu el rămăsese însărcinată şi chiar şi născuse (copilul le murise la cinci ani, ide poliomielită). Sau poate că toate acestea aveau să treacă după sarcină?

— Pune mîna şi împachetează, zise el, nu plecăm chiar acum, în clipa asta, dar mîine dimineaţă ar fi bine să ne cărăm.

— De ce? făcu ea.

— Să nu ne prindă, trebuie să ne cărăm cît mai repede posibil. Lasă, că îţi spun eu, pune mîna şi împachetează.

— Vorbeşti aiurea, exclamă ea atunci, simţind că e luată la vale şi se şi supără, dar supărarea ei parcă nu avea în ea nimic personal, era parcă o supărare pură, o esenţă de supărare care putea fi scoasă din ea şi turnată sub formă de lichid într-o eprubetă, ca pe o secreţie gastrică.

Se dădu jos din pat — nu se sculase încă la ora aceea —, îşi vîrî picioarele în papuci şi ieşi din dormitor. Sarcina încă nu i se vedea şi corpul ei îşi păstra încă liniile nestricâte. Semăna cu maică-sa, o ardeleancă a cărei statură şi fertilitate le moştenea, rămăsese însărcinată aproape imediat. Există femei a căror atracţie naturală e însoţită uneori de un farmec în plus, aproape ideal, constînd din sugestia că pe cît de mare e atracţia, tot atît de întreagă îi rămîne bărbatului libertatea faţă de ea, cu condiţia, firește, să fie vorba de un bărbat normal, şi doctorul Munteanu îl invidiase din prima clipă pe fostul ei soţ pentru că găsise o astfel de femeie. Acum, această femeie era a lui şi n-ar fi putut spune că nu era aceeaşi, dar iată de

pildă întrebarea aceasta, pusă într-un moment cînd orice femeie care nu era ca ea s-ar fi alarmat de plecarea însăşi, şi nu de modul sau timpul cînd trebuia făcută. Era oare posibil, se întreba el, în timp ce îşi împacheta cu grijă şi pe îndelete numeroasele volume de medicină pe care le adusese cu el, ca hrana destinată să urce spre creierul ei, prin faptul că o parte din ea rămînea mai jos ca să hrănească şi alt creier, să nu-i fie suficientă şi să pună deci o astfel de întrebare? Da, era foarte posibil, trebuia în orice caz sperat că da, pînă ce în sfîrşit avea să nască şi să se lămurească misterul, îşi mai spuse doctorul Munteanu cu ironie, gîndind în acelaşi timp că era cu totul lipsit de importanţă în ce sens avea acest mister să se lămurească. În orice caz, scurtul dialog cu ea şi munca istovitoare de împachetat, totul îl făcu să uite scena neplăcută cu ambasadorul şi chiar ambasada şi oraşul în care se afla. li era deja gîndul la Bucureşti, la întoarcerea la spital...

Luă avionul a doua zi dimineaţă şi părăsi Roma pe o vreme frumoasă. La început avionul merse o jumătate de oră printr-o ceaţă deasă, dar după aceea ceaţa se sparse în valuri, coborî foarte jos la suprafaţa pămîntului, amestecîndu-se cu norii, şi avionul -îşi văzu de drum sub cerul care la această altitudine era veşnic senin.

Era singurul dintre călători care nu dormea, stătea lipit de geam şi se uita în jos nemişcat. Soţia sa stătea în fotoliul din faţă, cu o pungă în mînă, şi se străduia să nu vomite. N-o auzea. Trepidaţia motoarelor copleşea aerul în avion. Din cînd în cînd, stewardesa trecea printre scaune şi dispărea pe uşa din faţă..

— Ce e cu tine, o întrebă el în cele din urmă pe soţia lui cînd văzu cum i se zgîlţîie umerii, data trecută nu ţi-a fost rău.

Ea nu auzi nimic şi doctorul Munteanu se ridică şi veni alături de ea.

— „E din pricina sarcinii, spuse femeia, şi de astă dată, din pricina intensităţii vibraţiei motoarelor, el nu auzi, îşi aplecă urechea şi ea repetă.

— Ce ai? o întrebă.

— Mi-e greaţă, mi-e foarte rău. E din pricina sarcinii.

El privi dincolo de chipul ei şi cîteva clipe nu spuse nimic. Ar fi trebuit să fi luat nişte pastile pentru rău de avion, dar nu luase. „Ea e însărcinată şi ar fi trebuit să se gîndească singură la ce-i trebuie, gîndi doctorul Munteanu. În general, ea va suferi în perioada aceasta tot soiul de neplăceri şi după felul cum se uită la mine îşi închipuie probabil că eu voi lua

asupra mea dacă nu toate neplăcerile, cel puțin o parte din ele Dacă fenomenul ar fi posibil, bineînțeles că așa aș face."

— De aici înainte să ai grijă de tot ceea ce îți trebuie ca femeie însărcinată, fiindcă eu nu pot să te ajut cu nimic, îi spuse aplecîndu-se la urechea ei. Se uită la ceas și adăugă: Mai avem o oră pînă la Viena, o să te dai jos o oră și o să-ți treacă. În general, nu numai acum, cît ești însărcinată, dar și după aceea, să nu aud nimic de aceste grețuri, scutece și biberoane. O s-o ai pe mama ta, pe mama-soacră, și o mulțime de alte mătuși la care să te duci și să te vaieți sau să te sfătuiești.

Îi spuse toate acestea zîmbind, dar privirea îi era rece. Tăcu și continuă să zîmbească. Ea parcă nici nu auzi ce i se spusese, o clipă doar îi aruncă o privire ironică în care sticlea o curioasă sfidare, apoi se strîmbă și puse din nou mîna pe punga de hîrtie. „Așa crezi tu, parcă îi răspunse, nici măcar nu-mi bat capul să înțeleg ceea ce ai spus. Nici n-am auzit și nici n-am înțeles. Mie mi-e rău și tu trebuie să stai lîngă mine."

Doctorul Munteanu se retrase în fotoliul său și închise ochii, dar în curînd o auzi vomitînd din nou. Icnea fără nici o reținere. Auzi apoi pași în jurul ei și deschise ochii. Stewardesa sosi cu un pahar de apă. Doctorul se sculă și ridică de bărbie cu vîrful degetelor capul soției lui, care părea aproape leșinată. Îi luă pulsul. Ea surîse, în timp ce privirea îi deveni rugătoare. Părea să spună că atîta timp cît el stă lîngă ea nu-i mai era de loc rău și privindu-l îl ruga să stea deci lîngă ea, s-o țină de mînă și să fie atent și absorbit de ceea ce i se întîmpla ei, nimic altceva. Dacă o să se retragă iar în fotoliul lui, o să înceapă din nou să vomite. Ea chiar întinse mîna, i-o apucă pe a lui și i-o strînse, păstrîndu-l alături. Doctorul Munteanu se supuse, dar numai pentru cîteva minute. Se gîndea mereu la această întoarcere a sa cu totul neașteptată, la faptul că locul său în schemă la spital fusese ocupat în mod sigur, iar cel de la Academie și mai sigur. Ce se întîmplase totuși la București? Oare socrul lui nu știa nimic de problema asta? Se putea oare să nu știe, cînd el făcea parte din conducerea ministerului, fiind unul din adjuncți? Și dacă știa, de ce nu-i dăduse un telefon să-l prevină, să-i explice despre ce era vorba sau în orice caz dacă nu putea să-i explice să-i indice o explicație, un sens? Lucrul începea să devină important, cu toate că ieri cînd se gîndise la întoarcerea sa la spital i se păruse că nu e, că nu exista, adică, o legătură prea mare între una și alta. Se întîmpla însă uneori în viața socială să nu existe nici o legătură reală între două evenimente și cu toate acestea oa-

menii se comportă față de cei implicați în ele ca și cînd legătura ar exista. Și într-un mod inexplicabil, de unde pînă mai înainte nu se putea stabili nici o corelație reală între două întîmplări, deodată această corelație începe să se stabilească și cele două categorii diferite de oameni implicați în ele încep să fie determinați și să suporte consecințele unor evenimente de fapt inexistente. Și acest fenomen curios e un fenomen de inerție și nu de conștiință, pentru că niște inși preveniți pot împiedica fără prea mare greutate stabilirea acestei corelații, iar oamenii nu observă că li s-a smuls de sub nas o pradă a curiozității lor indiferente și a gîndirii lor uniforme. Cu aceeași nepăsare s-ar accepta în spital ideea că a fost rechemat de la Roma ca să fie numit la Londra sau la New York, sau dimpotrivă să fie retrimis în profesiunea lui și încadrat la spital ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat și cu aceeași nepăsare ar trage de pildă concluzia că intrarea lui în diplomație a fost un eșec sau o întîmplare norocoasă care i-a permis să cunoască timp de două luni un mare oraș european după cum ar reuși să-și reia sau nu activitatea în secția Academiei, cu toate că nu există nici o legătură reală între aceste două evenimente, la Academie, pur și simplu postul să fie ocupat, și pînă la anul schema să nu mai poată fi modificată. „Schema va trebui să fie modificată", își spuse doctorul Munteanu hotărît, înțelegînd deodată toate implicațiile neașteptate ale întoarcerii lui în medicină. Și cît mai dură drumul se gîndi minuțios la tot ceea ce avea de făcut îndată ce ajungea la București. Bineînțeles, trebuia imediat să afle ce s-a întîmplat, deși asta, conform acelei legi de corelație la care tocmai se gîndise, nu avea o importanță practică prea mare. Totuși era curios.

Ajunseră la aeroport după-amiază. Era foarte cald la București. Doctorul Munteanu prezentă bagajele la vamă, și soția lui se duse să telefoneze acasă.

— Alo, mamă? Eu sînt, Irina. Sîntem la aeroport, la București.

— Ce e cu voi!? exclamă mama.

Dar apoi nu mai zise nimic și trecură cîteva clipe lungi de tăcere.

— Tata e acasă? Spune-i să ne trimită mașina!

Iarăși se scurseră cîteva clipe de tăcere.

— Luați și voi un taxi, răspunse mama.

— Un taxi? se miră ea.

— Luați un taxi, repetă mama apăsat.

Nu înțelese nimic, închise și se îndreptă către soțul ei.

— Auzi ce zice mama, că să luăm un taxi!

— Dacă așa zice, atunci așa să facem, răspunse el preocupat.

Un taxi negru, un ford bătrîn, particular, manevră de la locul lui de staționare și trase alături de pasageri.

În oraș era și mai cald. Bucureștiul zăcea amorțit sub soarele de iulie. Soții Munteanu ajunseră acasă și coborîră bagajele. Locuiau într-o vilă la Șosea. Aici era mai răcoare. Cîmpia și lacul Herăstrău și imensul parc din apropiere purificau aerul de zăpușeală. Femeia de serviciu le luă în primire bagajele, soții urcară în apartamentul lor, se dezbrăcară și făcură un duș. Două ore mai tîrziu doctorul Munteanu se afla acasă la socrul său, în biroul acestuia. Ministrul adjunct stătea chiar la birou, într-un halat vișiniu foarte subțire de mătase și citea ceva.

— Bine ai venit, îi întîmpină, și părăsi cititul fără grabă, se ridică în picioare, ieși în mijlocul încăperii — o încăpere cu ferestre mari, deschise spre grădina cu măceși stufoși și trandafiri sălbatici care urcau pînă sub pervaz — și strînse mîna ginerelui. Arăți bine, îi spuse, ce face Irina, cum se simte?

Era un ins de șaizeci de ani, foarte voinic, aproape atletic, deși scurt și cam înghemuit la înfățișare. Fusese în tinerețe ziarist și ajunsese cunoscut după ce devenise de stînga. Dar după ce devenise de stînga încetase să mai fie ziarist și cu atît mai puțin după 23 August, cînd trebuise să îndeplinească tot felul de însărcinări, cu totul diferite de profesiunea lui.

— Începe să se simtă cam prost, cum e și normal, îi răspunse doctorul Munteanu. În avion i-a fost cam dezagreabil, dar acum nu mai are nimic.

Ușa se deschise și intrară mama și fiica.

— Și tu arăți bine, spuse tatăl, nu trebuie să te sperii că din cînd în cînd ți-e rău. Așa îmi spune bărbatu-tău, că ai călătorit prost.

O îmbrățișă și o sărută.

— Din pricina lui George, ce scîrbos poate să mai fie! exclamă ea apoi, cu o expresie de uluială, și își privi soțul cu ochii holbați și furioși.

Se așeză pe un colț al biroului și începu sa istorisească cu lux de amănunte cum i-a fost foarte rău, gata să leșine, și că George stătea în fotoliu și „habar n-avea, sforăia ca un nesimțit". Da, așa era, continuă fiica aruncînd mereu priviri spre bărbat, spre a atrage atenția mamei asupra tăcerii lui vinovate, a trebuit să plîngă și să se roage de el ca să stea puțin lîngă ea,

şi dacă n-ar fi sosit stewardesa nici nu s-ar fi uitat la ea, şi numai de ruşine s-a ridicat şi a venit s-o întrebe ce are.

Doctorul Munteanu, aşezat în fotoliu, înţepenise şi se făcuse foarte palid. Amuţise, privirea i se făcuse ca gheaţa. Mama interveni şi, deşi se vedea că în sinea ei socotea şi ea de neiertat purtarea ginerelui, se adresă totuşi fiicei spunîndu-i că nu se vorbeşte aşa unui bărbat, nu-i era ruşine? Era şi tatăl ei de faţă, nu-i era ruşine de el?

— Mamă, se plînse femeia, cu expresia ei uluită să zic şi eu că era nervos sau supărat de ceva, mai înţeleg, dar el îmi spunea măgăriile zîmbind, uite-aşa zîmbea!

Şi îşi schimbă expresia, se însenină, deschise ochii mari şi surîse întocmai ca el, cu o liniştită semeţie. Îşi dădu apoi capul pe spate şi începu să contemple lumea din jur cu acelaşi surîs neclintit şi ridicol înţepenit în colţurile gurii.

Tatăl se înveseli.

— Te imită bine, zise adresîndu-se ginerelui. Apoi adăugă: Irina, ia vezi că pe urmă te duci cu el acasă! Mai bine spune-i Niculinei să ne aducă nişte cafele.

Ea îşi privi soţul şi nici o umbră de îndoială n-o turbură, nu-i păsa de el; se ridică foarte liniştită şi ieşi din odaie.

— Trebuie să fii mai atent cu ea, spuse mama după ce Irina ieşi.

Tatăl stătea aşezat la locul lui. Palma lui albă întinsă pe braţul pluşat al fotoliului se ridică brusc în aer, apoi coborî lin şi rămase nemişcată. Femeia aruncă o privire spre această palmă şi înţelese. Se ridică şi ieşi.

— Altfel, ce noutăţi? Ce mai face Popescu? întrebă socrul.

Popescu era ambasadorul de la Roma. Doctorul Munteanu nu răspunse, tăcea mereu. Uşa se deschise şi Irina apăru cu cafelele. Călca cu grijă, să nu le verse. Avea gene mari, ochii negri, jumătate închişi, atenţi la clătinătura imperceptibilă a tăvii. Cu acelaşi aer absorbit puse serviciul pe birou, luă una din ceşti, îl servi pe tatăl ei, apoi reveni şi îl servi pe soţ. Se servi apoi pe sine, se apropie de soţ şi se aşeză pe braţul fotoliului său. Tatăl ceru de pe birou o ţigare de foi, fiica îl servi şi se reaşeză apoi lîngă bărbat. Arăta acum mulţumită de el ca şi cînd adineauri ar fi povestit o ispravă care lui îl plăcuse mult.

— Irina, tu eşti obosită de călătorie, ia du-te tu acasă şi trage-i un pui de somn, nu mai sta aci pe capul lui bărbatu-tău! Bea cafeaua şi du-te, zise tatăl.

Ea nu se împotrivi.

— Am şi băut-o, zise. Mă duc!

— Nu lua în seamă ieşirile astea, zise socrul după ce fiica ieşi. Femeile au istericale cînd sînt însărcinate. Să nu te neliniştești că ai fost rechemat, continuă. Întoarce-te la spital. Eu lucrez acuma în altă parte, în altă funcţie. Cred că nu eşti supărat pe mine!

Doctorul Munteanu nu asculta. Mai stătu puţin, întrebîndu-l cu o voce monosilabică pe socrul său ce se întâmplase, şi plecă apoi şi el.

VII

CINE ERAU ACEASTA FEMEIE ŞI ACEASTA FAMILIE în care intrase fără să reflecteze prea mult? se întrebă după ce ajunse acasă şi rămase singur în biroul său, lăsînd deocamdată pe planul doi evenimentul la care se referise socrul, plenara CC. care tocmai avusese loc şi scoaterea sa din minister şi trimiterea într-o muncă mai modestă. Oare nu putem trăi cu o femeie fără să fim determinaţi de ea?

— Irina! strigă doctorul Munteanu în picioare. Se apropie de birou şi apăsă cu talpa pe soneria aşezată pe parchet, chiar lîngă marginea biroului.

După cîtva timp apăru femeia de serviciu.

— Spune-i doamnei că o rog să vină pînă aici.

— Doamna s-a culcat, răspunse fata cu accentul ei gros de ţărancă.

— Trezeşte-o.

Soţia veni şi deschise uşa stăpînindu-şi greu un căscat.

— Ce e, dragă, zise, ai uitat drumul spre dormitor, mă chemi prin servitoare?

Nu era revoltată, ci moleşită de somn şi de oboseală. Erau orele unsprezece seara.

— Aşi vrea să te întreb de ce tu, dacă ai fost prost crescută de părinţi, ţi-ai închipuit că eu o să înghit scene ca asta care mi-ai făcut-o azi la ai tăi? Ia să-mi răspunzi.

— Prost crescut eşti tu, răspunse femeia cu un glas distrat şi cochet şi în aceeaşi clipă îşi duse mîna la gură şi căscă iarăşi, de astă dată lung şi cu voluptate.

Se apropie de canapea, şi în cămaşă, cu un picior vag dezvelit sub genunchi" se aşeză. Cam tot în aceeaşi clipă doctorul

Munteanu se apropie şi el, o ridică de umeri în capul oaselor. Şi deodată o izbi peste obraz. După o clipă o izbi din nou, cu violenţă mare. Femeia scoase un ţipăt pătrunzător, se ghemui în canapea şi îşi acoperi faţa cu braţele. El o apucă de mînă, trase de ea şi o dădu jos pe covor. Ea continua să ţipe, dar scotea un ţipăt foarte pur, în care nu era angajat nici un sentiment, ci doar expresia nealterată a senzaţiei violente la care era supusă. Se vedea cum ţipetele ei sporeau mînia lui făcîndu-l să înteţească loviturile şi parcă dădeau în acelaşi timp expresiei lui o destindere, ca o eliberare. Continuă s-o lovească, şi ea ţipa din ce în ce mai ascuţit, cu sunete foarte înalte, parcă vesele. Se tăvălea pe jos, se dezvelea.

— Ridică-te, răcni el şi o trase în sus şi o aruncă la loc pe canapea.

Ea îşi reveni într-o clipă, se cabra, privirea îi străluci, începu să plîngă, ridică pumnii în aer, şi se repezi în el şi începu să dea cu pumnii la nimereală, înghesuindu-se în el şi proferînd injurii. El ridică din nou mîna, dar n-o mai lovi. O ascultă înjurînd.

„Acum trebuie să mă hotărăsc dacă să mă despart de ea sau nu, gîndi doctorul Munteanu în prada acestei a treia revelaţii în douăzeci şi patru de ore pe care i-o producea reacţia ei la lovituri. De la o femeie care ţipă în felul ăsta cînd e lovită, nu obţii nimic chiar dacă ai lovi-o cu o frînghie udă. Dar cum să mă despart de ea, cînd am crezut fără nici o rezervă că este exact femeia care îmi trebuie? înseamnă că o altă femeie o să aibă alte păcate şi că ceea ce îmi trece mie acuma prin cap nu sînt decît nişte pure idei, n-o să mă despart de ea din lipsă de convingere. Poate că totuşi după naştere o să-şi revie!"

Îi spuse cu blîndeţe, gîfîind:

— Ascultă, Irino, dacă te mai prind vreodată că te porţi cum te-ai purtat azi la ai tăi, te leg de piciorul patului ca ţăranii, şi te bat pînă te Omor.

— Eu te bat pe tine, eu te leg de piciorul patului! răspunse ea cu promptitudine, fărîmiţînd gravitatea clipei prin simularea unei incapacităţi de a sesiza cauza mai adîncă a furiei lui.

— Va să zică nu vrei să înţelegi cum devine cazul, spuse el uitîndu-se foarte liniştit la soţia lui. Nu vrei să înţelegi că mi-e foarte dezagreabil gîndul că te porţi ca o paţachină, persişti!

— Tu eşti paţachină! Tu persişti!

— Bine, atunci am să te bat iar! o ameninţă el, dar fără gîndul de a-i mai face ceva.

Totuşi auzindu-l, ea se întoarse cu faţa, împreună mîinile

şi intensifică brusc la maximum cîntecul acela din gîtlej, care la ea nu era tocmai plîns, ci o manifestare aparte, compusă din toate chemările şi sugestiile. O apucă de păr şi îi dădu capul pe spate. Faţa ei dogorea de loviturile primite, iar parfumul corpului ei în plină tinereţe umplea aerul. În aceeaşi clipă, ea i se adăposti la piept şi de astă dată izbucni în hohote adevărate. Plîngea la pieptul lui într-un fel foarte ciudat, ca şi cînd nu el ar fi fost călăul, ci un altul, de care el trebuia s-o protejeze . . .

Doctorul Munteanu o lăsă şi ieşi pe terasă, se aşeză într-un fotoliu de răchită. Îşi trase răsuflarea încercînd să uite. Arborii care ascundeau vilele cartierului dormeau liniştiţi, nici o frunză nu se mişca. Cerul nopţii era senin, plin de stele. „Nimic de făcut! gîndi. Singura speranţă rămîne că după naştere o să-şi revie; copilul o să-i dea de lucru."

A doua zi se sculă devreme şi se duse la minister. Ministrul lipsea în clipa aceea şi fu îndrumat la unul dintre adjuncţi, unde fu primit imediat.

VIII

DOCTORUL MUNTEANU ŞTIA CA ERA CHEMAT să i se spună că munca sa în cadrul Ministerului de Externe a încetat şi că trebuia să se prezinte la Ministerul Sănătăţii, totuşi avu şi o surpriză. I se dădu să citească o hîrtie — după ce într-adevăr i se spuse că s-a considerat că e mai bine să-şi continue studiile şi cercetările sale în clinică şi la Academie decît să devină diplomat — cu precizarea că între această hîrtie şi rechemarea şa de la Roma nu există nici o legătură, dar că totuşi era necesar să se clarifice chestiunea şi să dea o declaraţie scrisă, bineînţeles, numai dacă avea ceva de spus, nu era nimic obligatoriu, nu era vorba de o piesă juridică, ci de o chestiune de ordin mai mult moral şi politic. Doctorul Munteanu se posomorî şi nu se atinse de hîrtie.

— Despre ce e vorba? întrebă el foarte prudent, sigur pe sine şi hotărît parcă să nu citească dacă această hîrtie ar putea constitui un obstacol sau o problemă care l-ar împiedica să se întoarcă imediat la spital. Despre ce e vorba, tovarăşe ministru? repetă el fără să ia în seamă expresia vădită de dezaprobare de pe chipul acestuia. Nu vă supăraţi că insist, dar consider că din clipa aceasta nu mai am nici în clin, nici în mînecă cu ministe-

rul și nu văd ce problemă sau chestiune ar mai trebui clarificată din moment ce chiar dumneavoastră o considerați ca neobligatorie.

— După ce o citiți, zise calm ministrul adjunct, zîmbind împăciuitor. Citiți-o, își dădu el parcă cu părerea. Poate ne ajutați pe noi, nu trebuie să ziceți că n-o să mai aveți nici în clin, nici în mînecă cu ministerul nostru ... Poate că o să mai aveți, cine știe!

Între timp, doctorul Munteanu luase hîrtia, își aruncase ochii pe ea și se făcuse palid. Citise doar titlul, se uitase la semnătură, care lipsea, și se oprise. Era o notă în copie de trei pagini bătute la mașină, asupra comportării sale în cadrul ambasadei pe timpul cît stătuse la Roma îndeplinind funcția de consilier cultural, și citind acest titlu doctorul Munteanu își aminti fulgerător că îi trecuse o dată prin cap că nu era bine că în timpul orelor de serviciu cobora în grădină și citea, dar acest gînd nu-i apăsase conștiința cu toată gravitatea, și iată acum rezultatul binemeritat al acestei comportări lipsite de seriozitate și de răspundere, pe bună dreptate ministerul fusese informat... Începu să parcurgă textul, resemnat să întîlnească, cu detaliile necesare, inevitabil umflate (cît fusese secretar de organizație în spital mai citise astfel de note), istoria sa cu ieșitul în grădină în timpul programului, dar spre nedumerirea lui întîlni cu totul altceva. Era caracterizat din capul locului ca avînd dispreț ciocoiesc față de toți membrii ambasadei, fiind notorie întâmplarea scandaloasă cînd doctorul Munteanu a ridicat pur și simplu glasul la primul consilier, cerînd ca lui să nu i se adreseze cu denumirea de *tovarăș,* el fiind, după mamă, de origine aristocratică, care a fost fiică de moșier, nu de muncitori sau țărani „de la coada vacii". (Ghilimelele erau puse aici ca să arate că doctorul Munteanu se exprimase chiar așa.) În privința acestei scene pot să confirme toți membrii ambasadei care l-au auzit. De altfel, se mai adăuga la acest punct, doctorul Munteanu mergea pînă acolo cu lipsa unei elementare atitudini de respect tovărășesc că chiar față de ambasador avea o comportare cu totul necorespunzătoare. Și se povestea o altă „scenă" care ar fi avut loc cînd toată lumea a remarcat vocabularul doctorului Munteanu (și se cita, cu aceleași ghilimele, o expresie pe care cei numit ar fi folosit-o la adresa ambasadorului). Pe un ton liniștit și curgător, nota își continua relatarea în același fel, dezvăluind luxul cu totul nepotrivit în mediul sobru al unei ambasade socialiste pe care îl etalau tovarășul Munteanu și soția dînsului, apoi discuțiile pe care acesta le avea cu persoane necunos-

cute și dubioase, apoi erau menționate prînzurile cît mai copioase pe care și le serveau cei doi soți, spectacolele și filmele de cadențe pe care le frecventau, precum și vizitarea de către aceștia a localurilor de noapte (baruri), unde n-au ce căuta reprezentanții unei ambasade socialiste. Nu se pomenea nimic, pînă la sfîrșit, de singurul fapt adevărat pe care doctorul Munteanu și-l imputa, și anume istoria lecturilor sale nepotrivite, în timpul orelor de program. În spatele fiecărui cuvînt se ghicea rînjetul cinic, încîntat de capacitatea sa de invenție și ticluire, a autorului notei. Doctorul Munteanu puse hîrtiile pe birou și așteptă ca ministrul adjunct să termine el însuși de citit niște hîrtii.

— Ei?! exclamă acesta ridicînd fruntea.

— E o murdărie, zise doctorul Munteanu cu dispreț care se adresa parcă și ministrului, care îi dăduse să citească o astfel de hîrtie.

— Dacă se dovedește că nimic nu e adevărat, așa cum sugerați, zise ministrul, apoi atunci vă garantez eu că n-o să-i fie de loc bine acestui ins care a scris-o.

Urmă o pauză plină de îndoieli sugerate de faptul în sine. Din moment ce asemenea hîrtie se produsese, însemna că cel ce o făcuse nu se temuse că la o anchetă, dovedindu-se că născocise totul, ar fi fost sancționat.

— Mă îndoiesc că n-o să-i fie bine, zise doctorul Munteanu fără ocol.

— De ce credeți? făcu și adjunctul cu un glas atît de senin încît părea aproape să confirme îndoielile celuilalt, ca pe un adevăr îndeobște cunoscut, de care sînt surprinși numai cei cărora li se întîmplă asemenea lucruri pentru prima dată.

— Pentru că ar fi trebuit întîi să ordonați ancheta, și pe urmă să-mi arătați această hîrtie, dacă ar mai fi fost cazul.

— Mai greșim și noi, zise adjunctul cu aceeași voce care părea și mai senină ca înainte, și cu aceste cuvinte audiența se încheie, și doctorul Munteanu părăsi ministerul.

Se făcuse ora unsprezece, dar nu se duse acasă, se prezentă la Ministerul Sănătății, apoi trecu pe la Academie. Dar vechiul post de la Academie ținea de marele savant direct.

I se spuse că Nicolicescu este încă în biroul său. Intră fără să se anunțe, pur și simplu deschise ușa și dispăru pe ea fără să lase nici secretarului și nici altora timpul să-și dea seama că nu respectă regulile anticamerei. „Probabil că Nicolicescu îl așteaptă", gîndiră toți și nu zise nimeni nimic.

Înăuntru, cînd îl văzu, savantul se ridică nehotărît în pi-

 ISBN 973—36—0043—1

cioare. Doctorul Munteanu se posomori. „Mă ia drept cineva mare, un șef de la partid care am intrat fără să mă anunț, nu mă mai recunoaște", gîndi.

— Domnul? ... făcu bătrînul, politicos.

— Doctorul Munteanu, zise tînărul fără șovăire, nemulțumit și în același timp prudent, cu o voce care sugera foarte hotărît că n-o să lase să se întîmple nimic nedorit după ce confuzia se va înlătura.

Repetă numele și spuse funcția pe care o avusese în secția Academiei pe care savantul o conducea. Nu-si mai amintea de el?

— Doctorul Munteanu? Nu-mi amintesc! zise bătrînul cu simplitate.

Erau cunoscute scăpările lui de memorie, care nu-i produceau însă nici o turburare, fapt care îi determina pe unii să le pună sub semnul întrebării. Doctorul Munteanu lăsă să se scurgă o pauză lungă, reflectînd posomorît: „Dacă simulează, n-o să-i fie mai comod". Își îndreptă privirea asupra savantului.

— Am scris odată un studiu care v-a interesat foarte mult. Despre rolul funcțiunilor endocrine și importanța endocrinologiei în lumina pavlovismului. Vă amintiți?

— Da, mi-aduc aminte, răspunse savantul cu aceeași seninătate. Dumneata erai autorul?

— În prezent eu lucrez la un studiu în care mă ocup foarte pe larg de această problemă. Regret că lipsa mea temporară v-a determinat să mă scoateți din colectivul secției, am anunțat, doar, că doresc să rămîn mai departe, continuă doctorul parcă ar fi fost și el surd.

— Descurcă-te și dumneata cum poți, îi răspunse Nicolicescu preocupat, trădînd deodată că îl cunoștea pe tînăr sau că în orice caz auzindu-l vorbind și-a adus aminte de el.

Doctorul Munteanu rămase neclintit. Rosti:

— Zilele acestea am predat *Revistei medicale* un nou articol despre cercetările dumneavoastră. Pot să vi-l trimit să-l citiți? „Trebuie scris și trimis imediat la revistă acest articol. Trebuie scris chiar azi", gîndi.

— Trimite-l, și dacă o să am timp o să-l citesc, zise savantul și dădu semne de nerăbdare, începu să se foiască în scaun și să bată toba cu degetele.

Doctorul Munteanu nu se uita. Părea scufundat într-o adîncă meditație.

— Studiul meu de anul trecut a avut un ecou internațional, reluă. Revista pariziană *Etudes Endocrinologiques* reia problema

ridicată de mine și se ocupă pe larg pornind de la acest articol de descoperirile dumneavoastră.

— N-am cunoștință, zise savantul mirat. Cînd zici că a apărut?

„Are să uite să se intereseze", gîndi doctorul Munteanu.

— Mă mir că n-ați fost informat, zise. Eu l-am citit la Roma și mi se pare că l-am adus cu mine. O să-l caut și o să vi-l trimit.

După ce rosti aceste fraze, se ridică solemn și detașat de pe scaun. Își încheie haina deja încheiată, rămase drept. Savantul se ridică și el. Ridică însă în același timp receptorul.

— Mihăilescu, zise, apoi după cîtva timp întrebă în receptor: Cum stai cu schema? Îmi trebuie vechiul loc al doctorului Munteanu. Studiază problema. Apoi închise telefonul și întinse mîna sa ușoară, ca o crenguță uscată, spre tînăr. În cel mai rău caz, de la **1** ianuarie, cînd voi reînnoi schema, o să lucrezi la noi. Trimite-mi revista aceea.

La spital, de astă dată eu hîrtia de numire de la Ministerul Sănătății în buzunar, doctorul Munteanu se prezentă la direcție.

— N-avem decît un singur loc liber în schemă, și anume unul de medic practicant, se împotrivi însă directorul. Duceți-vă din nou la minister și cereți să fiți repartizat la alt spital. Sau poate vreți să plecați în provincie? mai adăugă el.

Dar celălalt părea parcă decis să nu audă ce nu se cuvine și trecu peste ultimele cuvinte ale directorului, care erau atît de obraznice, încît merita palme.

— Sper că o să mă încadrați la locul cuvenit, zise solicitantul fără să-și accentueze în vreun fel răspunsul.

— Poate de la **1** ianuarie, își dădu parcă cu părerea directorul.

— Vă reamintesc că sînt medic de specialitate și să căutați să-mi aranjați situația imediat, zise doctorul Munteanu zîmbind.

— Trebuie să știți încă, răspunse atunci directorul, zîmbind și el, binevoitor și aproape confidențial, că mai există o serie întreagă de medici tineri foarte capabili, dar care ocupă în momentul de față postul de stagiari. Chiar dacă aș vrea eu să prefer pe cineva, tot n-aș putea.

— Da, zise doctorul Munteanu aprobînd, cu atît mai mult cu cît metoda preferințelor vă este cu totul străină.

Și zicînd acestea, îl apăsă cu privirea cîteva clipe lungi. „Acum trei luni, acest medic obscur mă saluta el cel dintîi") gîndi și continuă:

— Și cu atît mai mult cu cît activitatea științifică a unui medic vă preocupă în cel mai înalt grad. Mi-aduc foarte bine

aminte cît de bine vă pricepeaţi dumneavoastră să susţineţi activitatea ştiinţifică în spital. Biroul organizaţiei de partid era foarte des sesizat de străduinţa dumneavoastră.

Directorul tresări. Zîmbetul i se şterse. Era un adversar ascuns şi încăpăţînat al activităţii ştiinţifice a medicilor, mai ales a celor tineri, dar acest lucru nu-l ştiau decît puţini, cei din administraţie, secretara şi intendentul, care îl auzeau deseori bombănind: „Nu te mai poţi mişca de atîţia savanţi". Punea ochii pe cîte unul care i se părea lui mai înfumurat şi mai vulnerabil şi îl persecuta pe ascuns, cu dibăcie şi îndîrjire.

— De pildă, doctorul Sîrbu şi doctorul Stamate, dacă ar şti cu cîtă grijă i-aţi ajutat dumneavoastră în muncă, v-ar fi foarte recunoscători, continuă doctorul Munteanu zîmbind subţire. Chiar şi profesorul Istrate, şi profesorul Davidovici v-ar felicita pentru unele dovezi foarte concrete ale pasiunii dumneavoastră depuse pentru intensificarea activităţii ştiinţifice. In ceea ce o priveşte pe domnişoara Zâne — aceasta era *şefa de lucrări*, — continuă doctorul Munteanu, vă amintiţi ce răspuns i-aţi dat laborantei Mihai Elena cînd a venit să se plîngă că a fost dată afară din laborator ...

Directorul mişcă de pe biroul său, dintr-un loc într-altul, hîrtiile, tampoanele şi dosarele. Un zîmbet prostesc, de astă dată amuzat, complice, îi strîmbă gura.

— De ce? zise. Toată lumea ştie că eu susţin tineretul! Şi o să vezi că, în ciuda unei anumite situaţii, o să te susţin şi pe dumneata.

Doctorul Munteanu se ridică.

— Nu înţeleg, zise el, la ce situaţie vă referiţi şi nici nu vreau să mă gîndesc la ce scoarţă vă aşteaptă dacă, trecînd peste vechea noastră alianţă, îmi declaraţi război, mie şi prietenilor mei.

Directorul se prefăcu că e surd, dar nu pentru a confirma vreo declaraţie de război, ci dimpotrivă, pentru a deveni şi mai maleabil.

— Peste două, trei zile, zise el, pleacă doctorul Rusan la Cluj, se transferă ... De fapt, el e din Cluj ...

Avea poftă de conversaţie, devenise amabil şi familiar, se uita la doctorul Munteanu cu o privire care îl invita să se aşeze ca să-i mai dea şi alte amănunte despre doctorul Rusan şi poate încă despre alţii care l-ar interesa. Dar doctorul Munteanu îi întoarse spatele şi ieşise.

Din pavilionul direcţiei el se întoarse în pavilionul secţiei de psihiatrie şi intră într-un birou de la demisol. Se uită din nou la ceas: era douăsprezece şi jumătate. O uşă deschisă lăsa

să se vadă o odaie spațioasă, cu portretele lui Marx, Engels, Lenin și Stalin pe pereți și cu portretele membrilor biroului politic al P.M.R. culoar o femeie de serviciu lustruia lespezile de piatră cu o cîrpă.

— Mai e cineva pe aici? o întrebă.

— Este, răspunse femeia și se opri din lustruit.

Rezemă coada de mătură de zid, se apropie de ușa deschisă a biroului și se uită înăuntru. Doctorul Munteanu se afla chiar în fața ușii deschise și se uită și el înăuntru. Ea se miră:

— Era aici!

— Cine?

— Tovarășul doctor Simion. Uite-l, zise femeia arătînd spre niște uși din fund.

Tocmai pe el îl căuta, aflase că el era acum secretar al organizației de partid din spital.

— Ce faci, cînd ai venit? zise doctorul Simion, apropiindu-se.

Era un ins voinic, cu fața mare, albă, frizură bogată, sprîncenele groase și negre. Doctorul Munteanu răspunse că face bine, și la rîndul său puse aceeași întrebare.

— Ce faci acum, doctore, ești ocupat?

— Da, se văită doctorul Simion cu o voce mică, dar cu volum extins care îți sugera că e așa de ocupat că e vai de capul lui, dar că bineînțeles că poți să stai, nici prin minte nu i-a trecut să facă vreo aluzie să pleci, nu se pricepe el la abilități de acest gen.

Doctorul Munteanu reluă:

— Zilele astea o să mă duc la raion să depun talonul, tot Florescu e secretar?

- Ce talon?

Și rostind aceste cuvinte, doctorul Simion avu o uimire mică, senină și puerilă. În spatele ei însă gîndirea lui rămînea liberă, intactă și impenetrabilă. Era genul lui țărănesc, *finaud,* cum îl caracterizase cineva. Mai demult doctorul Munteanu fusese cu el în relații mai strînse, dar apoi îl evitase. Ca prieten intim, doctorul Simion era dezagreabil, rîdea prea tare și te apuca de braț și de gît în momentele cele mai nepotrivite.

— Cum ce talon? zise doctorul Munteanu rece. Mă întorc în spital, nu trebuie să mi se trimită dosarul meu de membru de partid din nou la raion?

— A! exclamă secretarul organizației. A, da, se corectă el, dosarul tău!! Ai nevoie de ceva? adăugă după o clipă atent și serviabil.

— N-am nevoie de nimic, te-am întrebat dacă tot Florescu e prim-secretar.

— A, nu ştii! exclamă doctorul Simion parcă în sfîrşit dumirit. Nu, nu mai e Florescu, e Dănilă. Florescu...

Rămase apoi gînditor, cu pleoapele peste ochi, cu fruntea puţin plecată, cu un creion în mînă. Şi nu spuse nimic de Florescu, ce e cu el, dar doctorul Munteanu înţelese din felul în care celălalt se oprise să mai spună ceva că Florescu nu fusese schimbat din această funcţie, ci îndepărtat. De ce, asta chiar că nu putea să spună, nu ştia nici el, dar iată noutatea, destul de importantă pentru cineva care a fost secretar de organizaţie sau membru în birou, cum fusese doctorul Munteanu pe timpul, cînd fusese şi Florescu prim-secretar. Firește, gîndurile doctorului Simion nu mergeau atît de departe, nu era treaba lui să facă asemenea asociaţii, care n-aveau nici un rost, numai forurile superioare de partid se puteau gîndi la asta, dacă se ridica cumva vreo problemă specială. Cine poate să ştie?

— Ai fost la Roma ...

Şi deodată doctorul Simion îi făcu cu ochiul, într-un fel absurd, şi o roşeaţă bruscă, liliachie se urcă în obrazul lui. El izbucni în rîs, hi, hi, şi, întinzîndu-se peste birou, îi dădu doctorului Munteanu o palmă zdravănă peste spinare.

Doctorul Munteanu rămase nemişcat, parcă pietrificat. Se lăsă o mică tăcere, care se făcu în curînd mare, căci doctorul Simion se potolise tot atît de brusc cum izbucnise, nu mai spunea nimic, stătea cu capul în jos, cu creionul în mînă şi cu pleoapele peste ochi. Doctorul Munteanu îi mai puse cîteva întrebări, să-şi dea seama ce alte schimbări se mai petrecuseră în lipsa lui, apoi se ridică şi se întoarse acasă.

Era ora patru şi jumătate, Irina, cu expresia ei de uluire care nu spunea nimic, îi arătă, în timp ce serveau masa, o hîrtie şi îi explică şi ce era cu ea: vila pe care o ocupau trebuiau s-o schimbe. În timpul dimineţii se prezentase un funcţionar de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi lăsase o repartiţie de la Spaţiul locativ. Trebuiau să se mute în locuinţa indicată în repartiţie.

Doctorul Munteanu se retrase în biroul său şi rămase întins pe canapea timp de mai multe ore în şir. Într-un tîrziu se ridică, se îmbrăcă şi ieşi în oraş. Cercetă noua locuinţă. Era un apartament central, lîngă Grădina Icoanei, cu două camere, bucătărie şi un mic hol. Blocul era aşezat pe o arteră de circulaţie, trecea un tramvai hîrîind chiar prin faţa ferestrei.

... N-ar fi stricat ca apartamentul ăsta să fi avut o odaie în plus, cît de mică, îşi spuse doctorul Munteanu plecînd. Irina

o să nască şi lui avea să-i fie greu să n-audă ceea ce face să se audă în general orice copil. Va trebui să plece de-acasă şi să lucreze la Biblioteca Academiei... Deocamdată însă era bun şi ăsta ... Va trebui doar să-şi capitoneze uşa.

IX

PETRE STERIAN FĂCUSE ACEL MEMORIU pe care i-l ceruse Lungu, dar timpul trecea şi el nu primea nici un răspuns: zadarnic stătea toată ziua lîngă telefon, Lungu nu dădea nici un semn. Şi atunci, nici el nu-l mai aşteptase, fiindcă plenara C.C, care îl ţinuse atît de ocupat pe tovarăşul Lungu, avusese loc, trecuseră deja cîteva săptămîni şi intraseră în plină vară: pînă toamna nu mai putea fi vorba de vreo speranţă că problema lui va fi soluţionată. Nici nu mai vroise să stea acasă, îl scotea din sărite situaţia aceasta de a da mereu tîrcoale aparatului aceluia negru de ebonită care cînd suna nu făcea decît să se audă aceleaşi voci, a lui Toma, a lui Vale, a Veronichii şi a altor rude mai îndepărtate sau mai apropiate.

Ieşea pe străzi şi se plimba fără nici o ţintă şi în general începu să se neliniştească şi să uite ceea ce îl obseda, mirîndu-se chiar, uneori, cum de putuse să se frămînte el din pricina unei istorii care acum, după trecerea timpului, i se părea de neînţeles. Dacă din pricina ei n-ar fi fost direct implicat, i s-ar fi părut, povestită de cineva, o pură născocire. Trecerea timpului punea pe chipul unor oameni şi întîmplări un semn de întrebare atît de ciudat, încît, deşi cunoşti tu însuţi omul şi ai trăit tu însuţi întîmplarea, eşti cuprins de îndoieli: a existat cu adevărat omul acela şi s-a petrecut chiar aievea meschina întîmplare cunoscută? Şi dacă e adevărat, atunci care e înţelesul ei?

Întîlnise într-una din acele zile pe un funcţionar de la serviciul cadre al *Atelierelor,* şi acesta îi dădu amănunte cu privire la fostul responsabil financiar al sindicatului, din pricina căruia se întîmplaseră toate acestea. Acest ins lucrase la *Ateliere* pînă prin '48, cînd fusese chemat în armată, şi cum era membru de partid şi ţăran sărac de origine, fusese trimis la şcoală şi în doi ani ieşise ofiţer. Se dusese apoi într-o zi pe acasă să-şi vadă şi să-l vadă părinţii. Unde să se mai ducă după aceea să fie văzut, dacă nu la *Mat?* În uniformă fiind, cu cizme bine

lustruite, cu mănuşi în mînă, mai precis, cu o mînă înmănuşată, ţinînd-o liberă pe cealaltă, intrase deci la el în sat la *Mat* şi salutase ducînd mîna cu mănuşa la chipiu, trecînd solemn pragul. A! exclamaseră cei care îl văzuseră. Alde Cutare! Ofiţer! Ofiţer! Şi se adunaseră în jurul lui cei de o generaţie cu el, se aşezaseră la masă şi ceruseră de băut. Ciocniseră, aşa, cu paharele în aer, cînd iată în prag încă o veche cunoştinţă, se uita şi el şi nu-i venea parcă să creadă. Cine era ofiţerul? Cutare? Ei, nu mai spune! Chiar el?!

Şi se apropiase de ei şi pocnindu-l pe ofiţer în spinare, după obiceiul unor ţărani care sub masca unui entuziasm de ocazie îşi exprimă totodată şi invidia, îi zisese: „Ce faci, mă Cutare? Ce vorbeşti!? Eşti ofiţer?" Şi vrusese să se aşeze să ia şi el un pahar. Ce se întîmplase însă în clipa aceea cu ofiţerul? El îl măsurase de sus pînă jos cu dispreţ pe noul-venit şi îi spusese printre măsele: „Du-te, mă, de-aici şi să nu te aşezi la masa mea, că dacă te iau acum pe vîrful cizmei, te zbor de nu te vezi".

Şi îi întoarse spatele. Celălalt s-a dus la altă masă, rînjind galben, a cerut şi el o sticlă de vin, şi după ce a băut un pahar s-a ridicat de la masă şi, apropiindu-se de ofiţer, i-a spus tot aşa, printre măsele: „Mi se pare că o să te zbor eu pe tine, dar fără să fie nevoie să te iau pe vîrful cizmei".

Şi a plecat.

A auzit toată lumea şi au rîs: aiurea, putea el să zboare pe cineva, un prost ca el, care abia scăpase din puşcărie, fost şef în frăţiile de cruce legionare în '40!...

După şase luni, cine intră însă la acelaşi *Mat* şi se aşează la o masă? Acelaşi ofiţer, dar într-adevăr în civil, redevenit acum ceea ce fusese înainte, adică muncitor, toată lumea aflase că fusese dat afară din armată, dar nimeni nu ştia de ce. Cine intră însă după cîtva timp şi cere un chil de vin? Cine se uită şi vede pe fostul ofiţer? Prostu ăla! Cînd îl vede, rînjeşte iar galben, se apropie de masa lui şi îi zice: „Ţi-am spus eu că te zbor fără să fie nevoie să te iau pe vîrful cizmei!"

El i-o făcuse, fiindcă îi cunoştea adolescenţa cum şi-o cunoştea pe-a lui şi trimisese o hîrtie acolo la el la unitate, în care povestise amănunţit această adolescenţă a lor legionară. Tovarăşul acesta de la cadre, care îi relata lui Sterian toate acestea, a încheiat: „Am fost în sat după referinţe şi mi s-a spus că pe urmă ăştia doi s-au împrietenit iar ca pe vremuri şi cică s-ar fi dus pe urmă amîndoi la unul din ei acasă şi ar fi luat la rînd pe toţi cei ce plecaseră din sat şi ocupau funcţii de răspundere. Erau băuţi, dar destul

de treji ca să se apuce de lucru."

Să se apuce de lucru? Adică ce să facă? Întrebase Petre Sterian neînțelegînd. Să facă altora ceea ce ăla rînjitu îi făcuse ofițerului, i-a răspuns funcționarul. Era însă neclar un lucru: pentru ce ofițerul, știind că ăla îi cunoștea adolescența, zisese totuși că-l zboară pe vîrful cizmei? Funcționarul de la cadre dădu din umeri: ce întrebare! „Așa, de-al dracului, să-l admire ceilalți!" zise el. „Chiar cu riscul ca ăla să-l demaște ca fost legionar?" „Chiar cu riscul!"

Dar toate acestea, serviciul de cadre avea să le afle foarte tîrziu. Individul mai avea încă de riscat! După ce a fost zburat din armată, el s-a prezentat apoi la cadre la *Ateliere* și a declarat că și-a încheiat serviciul militar și că vrea să fie reprimit în secție în vechiul său post. A fost ofițer? Da, a fost, dar a căzut la un examen și a fost trecut în rezervă. Era membru de partid, probabil că în armată se considerase totuși că nu e suficientă o declarație a unui legionar ca să se pună în discuție și calitatea lui de membru de partid... Serviciul de cadre de atunci n-a intrat mai adînc în problemă, l-au angajat din nou la Ateliere și totul a fost dat uitării. Era băiat tînăr și încetul cu încetul a ieșit iar din anonimat, a ajuns, după cum se știe, responsabil financiar. Iată cum a căzut: tot ca și prima dată și tot ca atunci a riscat pe ceva: se pare că s-ar fi lăudat față de unii că acoperă el gestiunea lipsă a unui frate, că erau la un chef și că ceilalți, auzindu-l, au rîs: he, he, he! He, he, he! cu sensul că aiurea, nu e el în stare să aibă un costum de haine ca lumea pe el, darmite să-l mai ajute pe frate-său! (frate-său fiind de față!). Și s-au uitat la el și s-au topit iar, behăind: He, he, he! He, he, he! Atunci el cică ar fi băgat mîna în buzunar, ar fi scos un teanc de bani și l-ar fi zdrobit pe masă cu pumnul. „Poftiți banii!" a răcnit el. Și rîsetele au încetat: erau cotizațiile sindicaliștilor. Și s-au pus pe chefuit mai departe, zile în șir, de astă dată venind fiecare și cu prietena l u i . În orice caz, riscul a fost acum mult mai mare decît în ziua aceea la Mat, cînd și-a riscat gradul și situația militară, de astă dată și-a riscat chiar libertatea, a primit trei ani.

Acesta era finalul, de neînlăturat, spre care mergea individul, dar pînă cînd finalul acesta, ca o lovitură de gong, să fi curmat lanțul reacțiilor pe care existența lui le stîrnise (printre care cele mai neprevăzute și mai complicate fuseseră cele care îl implicaseră pe el, pe președintele sindicatului), cît timp trebuise să treacă? Foarte puțin totuși, parcă nici nu existase, ca o insectă dintre acelea care se naște dimineața, și seara moare.

Mai straniu era cum el, Petre Sterian, în calitatea lui de președinte al sindicatului, nu l-a dat imediat pe mîna miliției

şi a acceptat ca directorul *Atelierelor* şi raionul de partid, prin acel Pătraşcu, să garanteze pentru el că va pune banii la loc ... A acceptat, n-a rezistat presiunii, ăsta e adevărul. Şi nici azi n-a aflat care era raţiunea pentru care aceştia doi vroiau să-l acopere pe acest dubios responsabil financiar. Rude nu erau, nici prieteni. Atunci care o fi fost raţiunea? ... Să nu fie ei rău văzuţi că au promovat un hoţ! ... Ducă-se dracului toţi trei!...

După întîlnirea aceasta cu funcţionarul, Petrică Sterian se liniştise aproape cu totul şi nu se mai gîndea la nimic în legătură cu întreaga istorie, cînd deodată, telefonul ţîrîise. Rodica spusese: „Telefonează Tanţa să vin să-i calc rufele", şi se dusese şi ridicase receptorul. Petre Sterian stătea pe sofa şi citea. Într-o mînă păstrase încă ziarul, şi hîrtia foşnea ritmic şi rar pe pătură. Inconştient, mîna desfăcu foaia şi urechea nu mai auzi bătaia violentă a inimii. „Da, e acasă, vine îndată". Petrică se ridică şi intră în odaie. Tuşi de cîteva ori şi abia după aceea duse receptorul la ureche. „Petrică, ţi-am citit memoriul şi m-am informat. Aşa este. Pătraşcu de la raionul de partid şi directorul *Atelierelor* ţi-au pus ţie totul în cîrcă, cu tot felul de declaraţii, că ai lucrat mînă în mînă cu el, ca să se justifice ei de ce nu l-au dat pe mîna miliţiei. Vino mîine seară la ora şapte, să stăm de vorbă. La revedere!" Atît, şi a închis telefonul.

.... Cineva, vorbindu-ţi poate să-ţi şteargă din minte o mulţime de lucruri, mai ales pe cele obişnuite pe care le ştii şi le vezi şi le auzi de o mie de ori şi care fac din gîndirea ta ceva obişnuit. Îţi vorbeşte şi nu pare să-ţi spună nici el ceva extraordinar, dar ţi se întîmplă parcă o zguduire; lucrurile obişnuite continuă să fie aceleaşi, un tramvai, un copil pe stradă, o şosea asfaltată, stîlpii de telegraf, maşina asta în care te-ai urcat ca un simplu călător şi care te va lăsa curînd acolo, întinderile de grîu, cîmpul negru, proaspăt arat, totul există ca şi mai înainte şi îţi dă ca şi înainte aceeaşi bucurie de a le vedea, dar nu mai fac din gîndirea ta ceva obişnuit, ceva din ele se intensifică în sufletul tău şi acest lucru e neîndoielnic, ai dovada în tine însuţi; ştii că ai de înfăptuit ceva important şi eşti cuprins parcă de o patimă să vezi ce o să găseşti acolo unde eşti trimis, ce fel de oameni o să întîlneşti, cum o să lucrezi cu ei, cum o să te descurci, şi sub toate aceste întrebări curge încrederea că vei reuşi, convingerea că nu se poate să nu reuşeşti, cînd ai în spate partidul, care te-a trimis, şi pe tovarăşul Lungu, care te-a chemat la el şi te-a îndrumat personal...

Dar iată locul... Nu era aşa de departe de Bucureşti, cum părea, treizeci sau treizeci şi cinci de kilometri, sau poate chiar

numai douăzeci şi cinci... Sat vechi, se vede după salcîmi, parcă ar fi boababi! Gospodăriile sînt largi şi nu prea se văd bordeie, Da, pare un sat înfloritor...

Petre Sterian coborî din autobuz.

X

NU SE ÎNŞELA, ERA O COMUNA MARE fostă reşedinţă de plasă, centrul semăna cu un mic orăşel. Avea case mari, adevărate vile de ţară, cu cerdacuri acoperite cu viţă-sălbatică, cu grădiniţe de flori şi curţi pline de gîşte. Cu geamantanul în mînă, trecu pe lîngă Căminul cultural, o casă de naşteri, văzu O grădiniţă de copii, apoi întîlni cooperativa şi un bufet T.A.P.L. (Trustul Alimentaţiei Publice Locale).

La Sfatul popular preşedintele lipsea, era plecat la raion. *(Mai* tîrziu aflase că era plecat tocmai în legătură cu schimbarea aceasta de preşedinţi, că el nu vroia să fie schimbat şi că se dusese să protesteze sau să se roage să nu fie schimbat; bineînţeles că fusese sfătuit să se întoarcă în sat şi să-şi vadă de treabă, ceea ce el însă nu făcuse, după cum se va vedea). Petre Sterian găsi pe activistul de la Sfatul popular raional, pe care preşedintele raionului i-l dăduse să-l însoţească după ce Sterian se prezentase acolo. Se duse apoi la *Bufet* şi ceru nişte salam şi o sticlă de bere. I se făcuse foame. Bufetul era plin de ţărani. După cîtva timp, observă că Unii treceau pe lîngă el şi rosteau: „O să stea şi el două-trei săptămîni şi o să plece, îl gonim noi de-aici". Dar nu înţelese despre cine era vorba. Tot timpul foiră pe lîngă el, intrînd şi ieşind, aceste căciuli şi izmene ciudate şi văzu şi cîteva şepci, printre care unele îl salutau cu un soi de jenă. „Uite, parcă ziceau, ai în vedere că te salutăm. Nu cu toată mîna, dar te salutăm!" Pînă seara nu se mai întîmplă nimic. Preşedintele continua să lipsească.

Dormi în casa*de oaspeţi. A doua zi după amiază veni secretarul raionului de partid şi avu loc schimbarea oficială a preşedintelui. Şedinţa se ţinu cu deputaţii locali şi organizaţia de bază, la sediul organizaţiei, în clădirea Sfatului popular.

Cineva puse din capul locului o întrebare şi răspunse chiar secretarul, confirmînd, da, chiar aşa era, cum credea tovarăşul acela că nu este, faptul nu trebuia să producă asupra nimănui

nici o turburare, deşi la prima vedere ar fi putut să producă: era o hotărîre a partidului. Apoi noul preşedinte ţinu un scurt discurs, în care spuse foarte net că pe el n-o să-l împiedice nimeni să-şi îndeplinească sarcina pentru care a fost trimis şi n-o să plece în două-trei săptămîni, cum le-ar plăcea unora.

Avea să afle mai tîrziu de la ţărani că şedinţa aceasta nu s-ar fi desfăşurat aşa cum ştia el, ci oarecum altfel. „Tovarăşi, cică ar fi zis secretarul deschizînd şedinţa, ştiţi care e rostul adunării ăsteia?" Unii au zis ştim, alţii au zis nu ştim. „Rostul şedinţei ăsteia este: decăderea comitetului executiv şi înlocuirea lui cu tovarăşul." Atunci s-a ridicat unul şi a pus întrebarea: „Păi cum dracu, măi tovarăşe, aşa, de sus în jos?" „Da, tovarăşe!" a răspuns secretarul. Asta era tot, la asta s-ar fi rezumat toată şedinţa.

În ziua următoare îşi începu activitatea chiar din primele clipe cînd se apropie de clădirea sfatului. Îl întîmpinară nişte inşi cu nişte priviri neclintite, tăcute şi lucioase. Erau patru şi veniseră de dimineaţă, cu noaptea-n cap, aşteptau pe băncile de lemn din faţa clădirii şi se ridicară în picioare la ivirea noului preşedinte.

— Cu cine aveţi treabă? îi întrebă Sterian.

— Tovarăşe preşedinte, cu dumneata! zise unul dintre ei.

Sterian le întoarse spatele şi le făcu semn să vină după el. În birou nu erau scaune, preşedintele ieşi afară şi intră la secretar, acelaşi secretar, cel nou nu se prezentase încă, şi îl întrebă unde se pot găsi nişte scaune, să i se aducă nişte scaune în birou. Secretarul, un ins bătrîn, cu ochelari, „un om de paie", se ridică fără să spună nimic şi plecă să caute ceea ce i se ceruse.

— Stăm şi în picioare, zise unul dintre cei patru cînd preşedintele se întoarse. Tovarăşul Ciupuligă nu stătea cu nimeni de vorbă pe scaun, adică el stătea pe scaun, iar tu, care veneai la el, stăteai în picioare.

— Foarte rău, zise Sterian, de ce l-aţi învăţat aşa? Secretarul intră cu cîteva scaune. Ei, zise Sterian, despre ce e vorba? Şi-şi scoase pachetul de ţigări din buzunar şi dădu să-şi aprindă o ţigare. Se uită însă la ţărani şi întinse pachetul peste birou. Ia să fumăm întîi, sau nu fumaţi?

Ţăranii nu se grăbiră să se servească. Se uitau la pachet dintr-o parte, ca şi cînd ar fi reflectat dacă era sau nu cazul să se atingă de el, parcă ar fi vrut să spună că ei nu sînt fumători şi e păcat să strice ţigările degeaba. Îşi vîrîră totuşi degetele şi traseră cîte o ţigare.

— Un lucru trebuie să ştiţi, le spuse Sterian cu o voce fără tocmeală, eu sînt un om păţit, nu-mi place minciuna.

Ei rămaseră ţepeni pe scaunele lor, parcă nici nu auziră. Nu-şi luară încă ochii de pe acest om matur, mai în vîrstă decît ei, cărunt la tîmple şi puţin cărunt şi în mustaţa lui deasă, cu vîrfurile răsucite în sus... Parcă îl întrebau: „Ştii tu oare să faci dreptate? Îi cunoşti pe ţărani, să te descurci cu ei? Noi o să-ţi spunem acuma ceva, dar o să înţelegi, o să ne crezi?" Pline de speranţă, dar pregătite şi pentru dezamăgire, privirile lor întîrziară, lucioase şi neclintite, măsurîndu-l pe necunoscut îndelung. Apoi începură să vorbească.

Îşi spuseră întîi numele: erau fraţii Fane şi verii Dinică. Şi spuseră în puţine cuvinte şi de ce veniseră. Fuseseră trecuţi toţi, de către fostul preşedinte, în categoria chiaburilor, vînduseră oile şi caii şi încă mai trebuia să vîndă ca să poată preda cotele stabilite pentru chiaburi. Li se distrugeau gospodăriile. Fane Marin şi Dinică Dumitru erau membri de partid; Dinică fusese voluntar contra nemţilor, luptase în Tatra.

— Ai fost chiar voluntar? îl întrebă Sterian.

— N-am fost singur, răspunse Dinică, ca şi cînd s-ar fi justificat, am fost trei inşi d-aici din sat: eu, Gheorghe al lui Bunoaica şi alde Strătilă, am făcut armata împreună, la artilerie. Gheorghe a rămas pe-acolo, şi-a dat viaţa! Mai bine a făcut! ...

Preşedintele parcă nu auzi încheierea deprimată, reluă întrebările, el vroia să înţeleagă de ce fuseseră trecuţi la chiaburi. Cînd se întîmplase faptul? Nu demult. „Acuma recent", ziseră ei. Cum adică, Dinicu Dumitru, care a luptat voluntar, membru de partid, de ce n-a ridicat problema în organizaţie? Era chiabur într-adevăr? Nu, fusese trecut conform unui ordin, zice-se, venit de la raion, care considera pe toţi meseriaşii comunei chiaburi. Erau mici meseriaşi, dulghereau, se pricepeau la roţi de căruţe, la montatul unui acoperiş sau la punerea unei ferestre... Nu credeau că există un asemenea ordin! Atunci, zise Sterian, pentru ce n-au ridicat chestiunea în organizaţie? Fane Marin răspunse:

— Am ridicat-o eu, dar ce folos? Au ei acuma un punct nou, păciuitorismul!

— Poftim? făcu Sterian.

— Au ei acuma un punct nou, păciuitorismul. M-au băgat la punctu ăsta şi mi-au închis gura!

— Eu am făcut contestaţie, zise celălalt Fane. Am venit şi am întrebat ce e cu contestaţia mea. Nici n-a vrut să stea de

vorbă, mi-a spus pe urmă secretarul că au băgat-o la dosar, considerînd-o *anonimă,* ca unul care nu mi-am predat cotele.

— Păciuitorism, anonimă, rosti fostul cazangiu supărat, mie să-mi spuneţi clar de ce v-a trecut la chiaburi şi de ce dacă v-a trecut nu v-aţi dus la forurile superioare să reclamaţi.

Se auzeau glasuri pe coridor şi Sterian îşi îndreptă atenţia într-acolo. O voce puternică se distinse:

— Ce e, Vasile, ce căutaţi aici? Ia nu mai srijiniţi pereţii ăştia degeaba şi duceţi-vă acasă, ce dracu v-aţi adunat aici?

Uşa se deschise apoi cu o mişcare energică, obişnuită s-o deschidă în felul acesta, şi în biroul preşedintelui apăru un ins voinic, cu un baston în mînă, cu şapcă şi într-un costum de stofă deschisă, cu dungi, cu cămaşă cu guler răsfrînt. Se apropie de biroul lui Sterian şi aruncă o privire celor patru, care stăteau nemişcaţi pe scaune.

— Ia ieşiţi, bă, niţel afară, le zise.

Poruncise neglijent, cu o mişcare a capului. Luă scaunul de sub unul din ei, îl ridică în aer şi se aşeză alături de Sterian.

— Ieşi, bă, afară, Dinică, ce paştele mă-ti mai aştepţi? zise insul cu o furie calmă, puţin absentă.

Privirea fostului voluntar se albi. Nu se supuse ordinului. Atunci insul se ridică în picioare, îl apucă pe Dinică de guler, merse cu el spre uşă **o** deschise şi îl dădu afară.

— V-aţi luat-o în cap, unde ăsta nu ştie cine sînteţi? Afară!

Sterian îl măsură liniştit. Necunoscutul se prezentă şi zise:

— Eu sînt tovarăşul Ciupuligă, preşedintele sfatului popular.

Sterian se ridică de la birou şi ieşi. Voluntarul din Tatra stătea pe coridor şi aştepta.

— Treci în birou, zise Sterian. Apoi se adresă celor de pe coridor: cine are ceva cu mine să aştepte, eu sînt preşedintele Sfatului popular, tovarăşul Ciupuligă nu mai are nici o atribuţie la sfat, e un cetăţean ca oricare dintre dumneavoastră. Unde e paznicul?

— Ordonaţi! se auzi o voce.

— De aici înainte tovarăşul Ciupuligă nu mai are voie să intre în birourile sfatului fără să m-anunţi pe mine, porunci fostul cazangiu. Du-te şi dă-i afară!

Între timp însă, Ciupuligă auzise ce se spunea despre el pe coridor şi se grăbi să iasă singur. Nimeni nu înţelese ce vroia. Această întîmplare, spre uimirea lui Sterian, nu avu în sat nici un ecou. Se întoarse înăuntru şi îi rechemă pe cei patru şi îi ascultă mai departe.

XI

„CE FEL DE ORDIN O FI PRIMIT ACEST CIUPULIGĂ de la raion? E posibil să existe un astfel de ordin?" se întrebă după ce termină cercetările cu fraţii Fane şi verii Dinică.

În dimineaţa celei de-a patra zi ceru la telefon Sfatul raional, pe tovarăşul preşedinte. Nu-l găsi însă, era pe teren. Petre Sterian rămase cîteva clipe tăcut. „Să-l întreb pe Anghel, îşi spuse. Dacă e un ordin general, trebuie să-l fi primit şi el şi o să-mi spună."

— Raionul Olteniţa poţi să obţii?

— Da. Cu cine doriţi? zise telefonista.

— Cu secretarul sfatului, tovarăşul Anghel Sterian.

Telefonista vîrî nişte fişe şi începu, cu voce nazală, să ceară raionul Olteniţa. Preşedintele se întoarse în birou şi începu să se uite pe fereastră. În curtea vecină cu sfatul începu să ţipe un groştei. Un ţăran cu o muiere îl răsturnaseră cu burta în sus, în timp ce un al treilea îi făcea ceva între picioarele din urmă, lucrînd acolo cu un cuţit. Guiţatul crescu în intensitate şi puse cu totul stăpînire pe aerul liniştit ca o apă din împrejurimi. Sterian îşi astupă urechile. Se produse însă brusc o eliberare şi guiţăturile încetară. Ţăranul cu cuţitul ţinea în mînă două ouă vii, pe care le înfăşură apoi într-un jurnal. Telefonul ţîrîi. Preşedintele ridică receptorul.

— Anghele, tu eşti? întrebă. Cu tovarăşul secretar Sterian!

Nu era Anghel. I se spuse că tovarăşul nu mai îndeplinea această funcţie de vreo zece zile, era mutat în altă parte. Unde?

— Nu ştim, tovarăşe.

Fostul cazangiu închise şi începu să se uite iarăşi pe fereastră. „Ce s-o fi întîmplat? se întrebă. Unde l-or fi trimis? Trebuie să mă duc pe-acasă să văd ce-o fi şi să-mi aduc şi nişte rufărie ..."

Dar întrebările acestea nu mai găseau în el nici un ecou, şi gîndul că Anghel iar o fi făcut ceva şi că de astă dată o fi fost sancţionat nu mai stîrni în el nici o preocupare. Îl iertase pentru felul lui îngîmfat cu care îl primise cînd se dusese să se sfătuiască după plecarea de la *Ateliere,* dar o dată cu iertarea, vechea lui dragoste şi părtinire pentru copilul lui cel mai mare, care îl ajutase cînd Vale şi Constanţa erau mici şi o duceau greu, nu mai reizbucnise cu putere sporită ca altădată şi soarta lui Anghel ca activist social îl lăsa acum aproape indiferent.

Ieşi din birou, intră în cel al secretarului şi îi spuse că

mîine, duminică, pleacă la Bucureşti; se va întoarce mîine seară sau poimîine dimineaţă.

Traficul de călători pînă la Bucureşti era deservit de autobuze mereu supraîncărcate de ţărani şi nu te mai puteai mişca de ei, erau veşnic pe drumuri, ocupau locurile cu tot soiul de boarfe, cu păsări şi baloturi, cu unelte de tot felul, tot felul de legături, de saci în care se mişca ceva moale şi cald sau care, dimpotrivă, îţi striveau genunchii parcă cu pietre de moară sau cu fiare groase, ascuţite şi tari. Petre Sterian călători în picioare tot timpul şi ajunse obosit.

— Nu mai sînt tînăr, Rodico, spuse el cu privirea lui naivă, care aştepta o dezminţire.

— Vrei să încui casa şi să vin cu tine acolo? zise mama. Mă gîndesc la Constanţa, o să-mi fie greu să mă duc s-o văd tocmai de acolo; altfel aşi veni chiar acum cu tine. Vale tot e plecat.

— Ce e cu Constanţa, îi e mai bine?

— Nu, zace! Abia vorbeşte cînd mă duc pe la ea... Azi e duminică, mergi şi tu s-o vezi?

— Da, merg şi eu. A telefonat cumva Anghel? Ce-o fi cu el? Mi s-a spus de acolo că nu mai e la Olteniţa de zece zile.

Mama nu răspunse.

Erau orele unu şi era foarte cald. Sterian se culcă pe sofa. Ea îi pregăti o cafea şi îl lăsă singur, să răsfoiască ziarele şi să fumeze. Se duse în bucătărie şi pregăti un pachet. Rămase după aceea cîteva clipe lungi pe un scaun, cu braţele în jos. Anghel fusese scos din funcţie şi trimis la *Ateliere,* la tîmplărie, pe care o părăsise cu şapte ani în urmă. Primise vot de blam cu avertisment, iar nevastă-sa, Filomiţa, era anchetată. Cu trei ani în urmă, cînd se expropriaseră complet moşiile, fusese numită şefă a comisiei de inventariere a unui conac şi era bănuită că ar fi sustras de acolo covoare şi mobilă. Anghel venise ieri pe aici şi îi spusese totul, vroia să divorţeze. Dar nu din pricina ei fusese el scos de la Sfatul raional Olteniţa.

Se ridică de pe scaun şi intră în sufragerie. Petrică adormise cu ziarul pe piept. Apucă uşurel ziarul, îl dădu la o parte, îl strînse, se duse în bucătărie şi îl vîrî în sacoşa pregătită pentru Constanţa. Se întoarse şi se uită din nou la el. Destins, bărbatul ei dormea într-o adîncă nemişcare. Nu mai era tînăr, era adevărat, dar în ochii ei el rămăsese la fel ca şi atunci cînd îl văzuse întîia oară intrînd în sala aceea de bal în costumul acela elegant care nu era al lui. De atunci se simţea atît de bine cu el, în ciuda a aproape treizeci de ani de viaţă dusă

împreună, încît adesea o copleşea îngrijorarea că zilele ei au fost atît de norocoase, că poate de aceea suferea acum fata ei în spital şi de aceea băiatul ei cel mare era atît de neînfrînat. Fiindcă suferinţa venită din afară nu lasă urme, iar de cea dinăuntru, din casă, el o ferise. Copiii însă, Anghel şi Constanţa, nu păreau să-i semene lui, ci ei, şi pe cel mare nu-l putea feri nimeni, iar pe Constanţa ar fi putut-o feri, dar nu avusese noroc...

Ieşiră amîndoi o oră mai tîrziu din casă şi se îndreptară spre staţia de tramvai. Căldura copleşea oraşul, paralizîndu-i mişcarea lui de păianjen. Adierea vîntului, totdeauna prezentă pe întinderea cîmpiei în mijlocul căreia cu multe sute de ani în urmă un cioban se instalase, întemeind aci oraşul, era respinsă acum de zidurile înalte şi cenuşii de beton-armat şi totul ardea: barele tramvaielor, asfaltul trotuarelor, carcasele maşinilor, clanţele uşilor, chiar şi monezile din buzunar erau calde şi ude de transpiraţie. Tramvaiul icnea la opriri, lipsit parcă de viaţă. Pe trotuar, treceau femeile, în rochii uşoare, cu umerii goi.

Spitalul se afla la extremitatea cealaltă a oraşului. După aproape o oră de mers, tatăl şi mama urcau scările pavilionului în care era internată Constanţa. Fostul cazangiu se miră de mărimea acestui spital, parcă ar fi intrat într-o cetate a cărei existenţă nici măcar n-o bănuise. Nu cunoştea suferinţa pricinuită de boală, fusese bolnav numai cînd era mic, de scarlatină, la şapte ani, iar la zece de ceva în legătură cu maţele şi uitase totul. Scarlatina o luase de la Toma. Mama lor făcuse pîine şi o pitise cu grijă, să nu dea ei de ea; erau la sfîrşitul bolii, şi se ştia că dacă copiii mănîncă pîinea caldă, boala se întoarce. Toma descoperise pîinea după miros, se tîrîse de la locul lui, aşa slăbit cum era, şi se întorsese cu o felie mare. Mîncaseră amîndoi şi „fuseseră să moară", cum spunea mama. Boala maţelor a fost mai veselă: îl dureau, nu mai putea merge, era „surpat". Şi îl vindecase bunica, îi pusese pe burtă o cutie de chibrituri cu patru lumînări aprinse, lipite de ea, şi peste această cutie venise cu o oală de pămînt şi i-o aplicase pe burtă ca o ventuză! Dar ce ventuză! Cînd i-a desfăcut-o, după vreo jumătate de oră, de sub oală a ieşit un şuierat şi un pocnet... Cu astfel de amintiri despre suferinţa pricinuită de boală fostul cazangiu nu era în stare să-şi înţeleagă fiica, pe care în sinea lui nici măcar n-o considera bolnavă, ştia doar atît, că ea trecea acum printr-o perioadă grea, ca orice femeie căreia nu-i reuşise prima căsătorie, şi mai mult decît atît nimic, oboseală şi slăbiciune. Dar astea nu sînt boli!

 ISBN 973—36—Q043—1

— Tanța, șopti el cînd o văzu (Constanța era doar foarte palidă), cum ai ajuns tu să slăbești așa, ce s-a întîmplat cu tine? De ce nu te ridici tu din pat să mergi cu mine la aer, cum se poate să stai tu aici în chilia asta, cînd tu n-ai nimic?

Ea își întoarse spre ușă. privirea de la părinți și nu zise nimic, și nimic, cît statură ei, nu-i stîrni interesul, iar cînd mama îi arătă ziarul pe care i-l adusese și îi spuse că figura într-o listă de profesori și învățători cărora printr-un decret li se acordase titlul de „emeriți", se strîmbă cu indiferență, ca și cînd n-ar fi înțeles rostul acestor titluri. Se miră doar la un moment dat:

— Ce scrie Vale în plicul ăla așa de voluminos?

— Nu vrei să citești! zise mama. Îți scrie și el, îți spune ce mai face!

Ea nu răspunse îndată. Se uită iar spre ușă, cu ochii ei umflați, ca și cînd ar fi tot așteptat să intre cineva la ea și nu mai intra și de aceea era tăcută cu părinții, după care puse mîna pe plic și îl vîrî în noptieră.

— Dacă l-ai adus, lasă-l! zise.

Abia după ce plecară află fostul cazangiu de la soția lui — ea nu vrusese să-i spună înainte, ca să poată să fie senin cu Constanța — că Anghel fusese sancționat și trimis la munca de jos, iar soția lui sub anchetă, și spre uimirea ei el nu zise decît atît: „Ce putem noi să-i mai facem? Ani de zile a primit avertismente, și ce să-i facem noi dacă n-a vrut să țină seama?".

XII

CÎTEVA SÂPTAMÎNI DUPĂ ISTORIA în care tînărul Arvanitache își implicase sora și părinții, și Gabi se arătase neliniștit de legătura lui temîndu-se să- nu fie părăsit, Mimi își reveni cu totul și pierdu, fără să-și dea seama, poziția cea mai potrivită și mai avantajoasă pe care ar fi putut-o avea față de Gabi dacă ar fi știut să păstreze multă vreme ascunse sentimentele care o stăpîneau. Fiindcă atîta timp cît el crezuse că legătura este amenințată, fusese atent și plin de grijă cu ea, dar apoi treptat această atenție și grijă îl părăsiră ca și cînd nici n-ar fi fost ale lui vreodată, deși ea continuă să nu scoată un cuvînt cu privire la fratele ei. Gabi înțelese că de fapt toată

îndîrjirea ei neagră din ziua aceea nu-l atingea de loc pe el, ci era îndreptată împotriva altcuiva, probabil a situaţiei în care fusese pusă sau poate şi a cuiva anume, dar dacă ea nu mai vorbea, n-avea de ce să-l mai preocupe: descoperind acest lucru, Gabi aşteptă liniştit ca starea aceasta a ei să-i treacă de tot, şi într-adevăr aşa se şi întîmplă, iar el reveni la felul lui de a fi anterior. Dar cum să-şi fi putut ea păstra sentimentele care o copleşiseră în cele două daţi cînd el se simţise ameninţat, o dată în noaptea aceea ciudată cînd ea plînsese ore întregi, şi a doua cînd nu scosese nici o lacrimă, deşi fratele ei era în primejdie? Trebuia să uite totul fiindcă nu putea trăi cu sentimentele pe care i le stîrnise fratele ei prin purtarea lui. Nu ştia de ce fusese arestat, dar bănuia că vanitatea lui ascunsă, care pesemne că era atît de mare încît nimic nu răzbătea la suprafaţă, îl vîrîse iar în cine ştie ce istorie de genul celei care îl mai îndemnase o dată să se sinucidă cînd era elev şi o căutase deci în felul ăsta eu lumînarea şi o şi păţise. Şi că nu ţinuse seama de nimic, de mama lui, de asta nu avea decît să se lamenteze mama, fiindcă ea îi încurajase şi hrănise această vanitate, dar ea, sora lui, îl hrănise de-a binelea, îi dăduse mîncare gătită şi cîştigată prin munca ei, îl îmbrăcase şi ţinuse cu salariul ei, şi el ar fi trebuit să ştie că, dacă n-ar fi fost ea, toată familia, în cap cu el, ar fi prăjit cartofi pe un godin în cine ştie ce odaie sordidă în care i-ar fi aruncat lupta pentru existenţă care în aceste timpuri era atît de necruţătoare. Şi ce se alesese din toţi aceşti ani în care numai grija şi atenţia ei fuseseră treze? Să fie arestată şi dusă la miliţie şi ameninţată să-şi piardă postul fiindcă era el mîndru din fire şi mîndru datorită educaţiei date de mama? Dacă vrea să se sinucidă, să se arunce cu capul în jos de la un etaj, dar nu să-şi tîrască sora acolo unde ea nu vrea să meargă. Ca să nu-l urască, se străduise din răsputeri şi izbutise să-l uite. Şi într-adevăr, în acele zile Gabi se micşora parcă şi el în ochii ei, dar apoi creştea la loc şi ea se purta cu el fără să poată ascunde acest -flux şi reflux al sentimentelor.

Se înţeleseseră că trebuie aşteptat cîtva timp cu căsătoria, să-şi revină mama ei de pe urma istoriei cu Dan şi să se familiarizeze cu ideea că fata ei va avea un bărbat; în toamnă, după căsătorie, urma să se mute la părinţii ei. Între timp însă, Mimi îi spuse tînărului că a rămas însărcinată şi că n-are de gînd să-şi întrerupă sarcina.

— înainte de căsătorie, Mimi? o întrebă Gabi, derutat.

— Ce importanţă are asta, Gabi? Doar ne vom căsători!

Şi pe urmă, eu nu pot să ştiu (cine poate să ştie?) cît timp şi de cine depinde ca o femeie să rămînă de mai multe ori însărcinată. După ce o să am un copil, atunci o să pot să fac ce vreau, să mai fac sau să nu mai fac altul, dar pînă atunci există riscul să ajung, printr-un accident, o femeie stearpă, şi asta nu vreau.

Pentru întîia oară de cînd se cunoşteau, Gabi se posomorî şi o întrebă, aruncîndu-i o privire întunecată:

— Ce e asta ce-ai spus tu, că n-ai de gînd, să *mai* între~ rupi sarcina? Cînd ai mai întrerupt-o?

La rîndul ei, fata se întunecă şi ea, nu-i răspunse îndată. Rosti însă imediat după această tăcere, ca şi cînd hotărîrea de a-i face dezvăluirea se luase singură:

— Nu în timpul scurtei mele căsătorii, care s-a soldat cu un eşec şi despre care nu ţi-am spus nimic, Gabi, ci la o lună după ce ne-am cunoscut noi doi. Şi adăugă cu aceeaşi voce: Noaptea aceea cînd am plîns eu. In noaptea aia în corpul meu era o rană, scosesem afară „fructul iubirii" noastre şi mă apucase spaima că o să ajung să înmulţesc şi eu cu una numărul femeilor care din vina lor nu mai vor fi mame. Decît să mai petrec o noapte ca aia, mai bine fac un copil de fată mare!

Şi pronunţînd aceste cuvinte, vocea ei căpătă un timbru care parcă mai aducea şi acum adieri din acele ore tîrzii ale acelei nopţi de care ea se speriase atît de rău. Gabi nu mai spuse nimic timp de cîteva minute. Se aflau la el acasă, se pregăteau să iasă, s-o conducă pe ea şi> deşi era gata de plecare, el întîrzia cu fruntea în pămînt în fotoliul în care de obicei stătea ea, adunîndu-şi în întregime în el corpul ei mic cu picioare cu tot. Mimi se pieptăna acum în oglinda mare a dulapului şi părea foarte prinsă de această îndeletnicire, nu observă privirea neclintită pe care, după cîtva timp, şi-o aţinti Gabi asupra ei.

— Eşti chinezoaică, zise el, de ţi-e frică aşa să nu rămîi fără copii? Numai la chinezi am auzit că o femeie care nu face copii sau face numai unul sau doi nu mai iese toată viaţa din casă.

Acum, că ştia motivul plînsului ei din noaptea aceea, prinsese glas şi o lua peste picior. Gîndul că în curînd, el, Gabi va avea un copil i se părea nepotrivit, ceva cu totul străin, năstrusnic, şi în orice caz nu al lui, în sensul că nu numai că nu-i simţea nevoia, dar nici aşa, în general, nu se simţea prea aproape cu înţelegerea de acest fenomen care face ca dintr-un om mare să iasă unul mic de tot, chiar din fiinţa lui fizică, şi de asta să trebuiască pe urmă să te ocupi, să-i dai un nume, să-i

cumperi haine de dimensiunile lui, să-l duci la doctor dacă îl doare burta şi aşa mai departe, cu foarte mici deosebiri decît dacă ar fi vroba de unul mare. Practic, asta ar fi ca şi cînd cu voia ta ai primi să-ţi intre cineva străin în casă şi tu să începi să-l serveşti, să te bagi slugă la el. Fiindcă nu se vedea cum o astfel de fiinţă mică îşi putea da seama cîte faci pentru ea şi măcar să-ţi fie recunoscătoare şi să dea din coadă cînd îi aduci de mîncare, cum ar face un căţel, din contră, poate să înceapă, drept mulţumire, să urle şi să nu te lase să dormi nopţi în şir. Firește, există copii, cum există şi bătrîni, dar copiii ăştia ar trebui... În sfîrşit, să-i facă cine vrea, dar el, Gabi, nu înţelegea să i se aducă unul în grijă chiar dacă aducătoarea era o fată ca Mimi, la care el ţinea şi cu care voia să se căsătorească.

— Faci copii, înţeleg, continuă el, dar asta mai tîrziu, încolo, pe la patruzeci, cincizeci de ani!

— Sînt mai bătrînă decît tine, Gabi, am douăzeci şi şase de ani, zise ea continuînd să se aranjeze în oglindă. Cînd aveam douăzeci şi trei ca tine nici eu nu înţelegeam cum e cu copiii şi nici acum nu înţeleg mai mult decît că mi-e frică să nu mai pot face mai tîrziu. Atît, mi-e frică, şi gata, nu-ţi spun mai multe, fiindcă tot n-ai să înţelegi.

— De ce să nu înţeleg?

— Aşa, pentru că n-o să înţelegi.

— Ba o să înţeleg perfect, protestă el cu un glas care respingea ca absurdă ideea că există lucruri pe care un om le poate înţelege şi altul nu, datorită unei diferenţe oarecare de ani. Ce e de neînţeles aici? Ţi-e frică să nu mai poţi face, înţeleg perfect, repetă el. Dar tu nu înţelegi că n-are de ce să-ţi fie frică! Atîtea femei fac copii la treizeci şi la treizeci şi cinci de ani, şi chiar la patruzeci, de ce tocmai tu n-o să mai faci?

— Aşa, pentru că atunci n-o să mai vreau eu, răspunse femeia şi nu mai dădu nici o explicaţie, ca şi cînd ar fi premeditat anume să-l pună înaintea unui lucru pe care el nu-l înţelegea.

— De ce n-o să mai vrei tu? întrebă el într-adevăr nedumerit.

— Ei vezi, sublinie ea oprindu-se din pieptănat şi îndreptîndu-se spre capul divanului, pe marginea căruia se aşează apoi, cu privirea sticlind parcă de o abundenţă de hotărîri mai mici care o susţineau din toate părţile în hotărîrea ei unică şi mare, vezi că nu înţelegi!

— Ce nu înţeleg?

— Că tot aşa cum eşti tu acuma străin de ideea de a avea

un copil, tot așa pot să fiu si eu mai tîrziu? Vezi că nu înțelegi?

— Și ce-ți pasă, zise Gabi, dacă o să fii străină, o să fii străină, nu văd ce trebuie să înțeleg și nu înțeleg.

— O să-ți spun eu mai tîrziu ce nu înțelegi, dacă nu cumva o să înțelegi și singur între timp.

— Ce-o fi aici de neînțeles?! exclamă Gabi cu nepăsare, adresîndu-se pereților. Era totuși iritat, încît, văzînd că ea nu-i răspunde, continuă: Măcar așteaptă pînă ne căsătorim, ce-o să se spună de tine la birou cînd or să te vadă... La birou și, în general, cum o să mergi așa, cu burta țuguiată!

— Stăpînește-te, Gabi, se rugă ea cu blîndețe posomorîtă, măsoară-ți cuvintele. Știi că eu nu sînt cicălitoare, nu-mi place nici să mă supăr pe bărbatul la care țin, dar nici el să nu se amestece în treburile mele, dacă nu le înțelege. Pot să țin la tine și așa, nu te înghesui în sufletul meu. Dacă mie nu-mi pasă de ce-o să se zică în dreapta și în stînga, nu văd de ce ți-ar păsa ție, care ești bărbat și n-o să ți se vadă nimic țuguiat.

Avusese o astfel de voce pronunțînd ultimele cuvinte, încît se vedea cît de colo că ea scontase să-l înveselească, să-l audă rîzînd de ultima ei remarcă. Dar el nu rîse și nu se înveseli, parcă nici nu auzi ce spuse ea, cu toate că sensul imediat al cuvintelor nu-i scăpa.

— Dacă o să ne căsătorim o să se spună că n-a fost copilul meu, zise el într-un fel neașteptat.

— Ce-ți pasă ție, Gabi, exclamă ea în aceeași clipă, semn că ghicise de la început că el o să spună asta, din moment ce tu știi că e al tău, ce-ți pasă de ce-o să se spună?

— Cum să nu-mi pese, zise el deodată, parcă revoltat că se putea concepe să nu-ți pese de ce s-ar spune într-o astfel de situație, îmi pasă, cum să nu-mi pese, ție nu ți-ar păsa în locul meu?

— Mie nu-mi pasă în locul meu, dar într-al tău! exclamă ea veselă, în timp ce Gabi nu se însenina de loc și nici nu părea să înțeleagă ce motive ar avea ea în plus să-i pese mai mult decît lui și să fie veselă că totuși nu-i păsa.

Și în clipa următoare plutiră parcă în odaie și rămaseră în aer și în auzul a amîndoi, neconsumate, cuvintele des folosite *îmi pasă, nu-mi pasă,* care coborîră apoi între ei ca o dificultate misterioasă: rămaseră tăcuți în același timp și se priviră cu neliniște, ca și cînd cineva le-ar fi luat graiul sau ca și cînd și-ar fi dat seama că cel dintîi care va vorbi acum va

purta pentru totdeauna răspunderea pentru tot ceea ce avea să urmeze.

— Ei, de ce ai tăcut, Gabi? zise în cele din urmă femeia, reîntorcîndu-se parcă înstrăinată după acest larg înconjur în jurul existenței lor impalpabile.

— Ba n-am tăcut de loc, răspunse Gabi muiat, cu o voce care mai mult simula că n-a observat că s-a. petrecut ceva decît că era aceeași dinainte. Sigur că ai dreptate că ție ți-e mai greu decît mie, dar de ce să-ți fie greu și ție?

Se speriase de tăcerea aceea care intervenise, și acum îi dădea dreptate. Într-un mod ciudat, el venea aproape de ea pînă la uitarea de sine, dar numai dacă ea îl speria cu gîndul pierderii ei, al despărțirii. Cu spaima aceasta fusese cucerit din prima clipă, cînd ea, după declarația lui acolo în birou, îi ceruse să plece, adică să se ducă în concediu, să nu mai vie la ea, să dispară, să nu mai fie nimic între ei doi. Cum să nu mai fie nimic? citise ea atunci întrebarea îngrozită în privirea lui arzătoare.

Și acum arăta cam ca atunci, neliniștit și deodată blînd și aproape de ea, dîndu-i tîrcoale: ce s-a întîmplat, parcă o întreba, de ce glasul tău s-a întors din tăcerea lui cu un sunet atît de ciudat? Și din nou ea pierdu, nu chiar în aceeași zi, ci o săptămînă mai tîrziu, cînd un eveniment neașteptat se abătu asupra ei, poziția cea mai potrivită pe care o putea avea față de Gabi, neștiind, sau poate nefiind în stare, sau poate neplăcîndu-i să-și reprime sentimentele, nedorind să țină ea astfel în mîna ei cheia acestei legături și să poată el, astfel, să rămînă tot timpul aproape de ea. În ziua aceea însă, la întrebarea lui de ce să-i fie ei greu să țină copilul, ea îi răspunse mai departe că nu-i e greu de loc și că nu-i pasă de nimeni, îi făcu adică o declarație sugerîndu-i că pentru ea el era totul și nu mai vroia să știe de nimic, adică exact ce nu trebuia să-i spună lui Gabi pentru ca ea să devină totul pentru el. Dacă ar fi putut sau dacă și-ar fi dat seama, ea n-ar fi trebuit să miodifice cu nimic din poziția lor inițială, să fi rămas aceeași dinainte de a-l cunoaște, fiindcă el se îndrăgostise de o femeie care în clipa aceea nu-l iubea, și numai de o astfel de femeie putea el să rămînă mai departe îndrăgostit. Tot ceea ce se petrecuse cu ea mai pe urmă, faptul că și ea se îndrăgostise de el, nu trebuia alungat, dar trebuia ascuns și cu cît mai multă pricepere, cu atît mai bine. Ea însă nu știa sau nu vroia să ascundă nimic, nu-și dădea seama că o iubire nu e *iubirea* și că aceea a lui Gabi purta pecetea clipei cînd se văzuseră prima dată: pornirea lui fulgerătoare și nestăvilită pentru o femeie care

numai el știa ce văzuse la ea, și ea nu trebuia să-și bată capul să afle, ci să rămînă așa cum era atunci, cel puțin în aparență, și nu doar pentru cîtva timp, ci pentru toată viața.

În epoci însă în care viața unei societăți e mai mult sau mai puțin stratificată, în care marile schimbări s-au produs de mult și generațiile lasă moștenire una alteia valori morale și materiale stabile, atenția oamenilor asupra caracterului irepetabil al marilor acte ale existenței lor individuale are la dispoziție și timpul și răbdarea să aștepte și să stăruie. Se moștenește ideea că ești singurul răspunzător de împlinirea lor, marile tipare din afară neputînd să te ajute decît cu echilibrul creat între generații și mentalități. Un om însă îndrăgostit de o femeie al cărei dosar de pildă se încarcă exact în timpul în care urmează să se decidă dacă va avea sau nu loc întemeierea unei noi familii, nu mai poate avea sentimentul întreg că e răspunzător de împlinirea acestui act. Dosarul poate interveni și face imposibilă căsătoria. Mimi Arvanitache știa că al ei e încărcat cu istoria lui Dan, fratele ei, și nu mai avea nici timpul și nici răbdarea să stăruie asupra felului cum ar fi trebuit să se poarte cu ea Gabi ca să se poată mărita. Îl iubea și nimic altceva nu mai avea loc să se strecoare în mintea ei pe lîngă această iubire care acoperea totul, în ciuda faptului că nu se putea să nu simtă măcar instinctiv că acest dosar va slăbi în conștiința lui Gabi, fără voia lui, în funcție de rezultatul anchetei, care va fi trecut de asemeni acolo, sentimentul lui de răspundere.

Pe la miezul verii luă sfîrșit istoria cu fratele ei, care însă pe ea n-o surprinse prea tare, ca și cînd ar mai fi asistat la asta de nenumărate ori. Mai mult chiar, tocmai în perioada aceea găsi că e momentul potrivit să-și anunțe părinții de hotărîrea ei categorică de a se mărita și a-și aduce bărbatul acasă. Iată ce se petrecu.

într-o dimineață, la birou, chiar după primul sfert de oră de la venire, cele două funcționare din cuștile vecine o găsiră pe șefa și prietena lor plîngînd. Nu le plăcu de loc cum arăta și se îngrijorară: ce i se întîmplase? Îngălbenise rău, se uita în gol și lacrimile îi curgeau șiroaie, pătîndu-i obrazul. Era ca o mască vie zguduită de spasme. Părul ei negru, bine spălat, tăiat scurt și pieptănat cu cărare într-o parte, rămînea neatins și nestricat de durerea care îi deforma trăsăturile. O întrebară ce are. Ea le făcu semn cu mîna să iasă, s-o lase singură. După ce ele ieșiră, ea încetă să mai plîngă, deși paloarea i se accentuă. După un sfert de oră de nemișcare, își aminti parcă de

ceva, văzu telefonul şi, după ce îl contemplă cîteva clipe, ridică receptorul şi formă un număr.

— Mamă! Şi-acum ce e de făcut?

Ascultă răspunsul, care fu scurt. Închise. Se ridică, ieşi şi intră în biroul din dreapta.

— Drăguţo, şopti, şi vocea ei, cu acest *drăguţo* familiar (paloarea chipului îi făcuse între timp nasul şi urechile ca de ceară), sună neverosimil.

— Spune, Mimi!

— Dă-mi o ţigare.

Se liniştise. Aprinse ţigarea şi fumă parcă fără gust, ca o păpuşă. Din biroul ei se auzi telefonul. Se ridică de pe scaun şi ieşi.

— Da, mamă! ... La ce oră? . . . Bine!

Şi închise. Venise la serviciu ca totdeauna, dar nu se aşezase bine pe scaun, şi primise un telefon de acasă. Dănuţ fusese executat. Împreună cu o femeie care îi condusese (fiindcă fuseseră mai mulţi) aruncaseră, în seara zilei de 30 aprilie, o bombă într-o Alimentară, omorînd şi rănind oameni. Era tot ce aflase mama. Acum îi spunea să vie la cimitir pe la ora unu. Închise telefonul şi ceru numărul interior al lui Gabi.

— Nu ne putem vedea azi şi mîine, Gabi, zise, îmi face rău sarcina, şi doctorul mi-a prescris două zile concediu. Poimîine îţi dau eu un telefon şi ne vedem... La revedere!

Nu spuse nimănui nimic. Se duse la şeful serviciului, ceru o învoire şi plecă. A doua zi dimineaţă veni la birou şi nu scoase un cuvînt tot timpul. Paloarea însă începuse să i se atenueze, şi în zilele următoare dispăru cu totul.

După ce doliul trecu spuse deodată părinţilor că e însărcinată şi că are intenţia să se căsătorească imediat. Putea să-şi aducă bărbatul acasă? întrebă ea. Era ca şi cînd s-ar fi apărat astfel de noi evenimente şi părea decisă ca"faptul să se producă înainte de a pleca în concediu. Erau la masă. Domnul Arvanitache, auzind-o, bolborosi:

— Băiatul acela, care a venit în vizită ...

Doamna Arvanitache se uită la aerul de sub ochii ei fără să scoată un cuvînt. Stătea în capul mesei şi doar cîteva clipe ascultă ce spunea fiica ei, apoi se servi mai departe şi continuă să mănînce ca şi cînd n-ar fi rostit nimeni nimic în prezenţa ei. Abia întru tîrziu se opri cu furculiţa şi cu cuţitul în mîini, cu un aer gînditor. Expresia chipului ei sugera că acum va vorbi. Dar exact în clipa cînd tatăl şi fiica aşteptau s-o audă, mîna ei stîngă, gălbuie, pătată de ani, părăsi furculiţa, se urcă spre ureche, vîrî un deget în ea, zgudui astfel urechea, apoi

reveni şi continuă să mănînce în tăcere. Se părea că moartea băiatului o zguduise atît de tare, că o lăsase neschimbată, şj numai astfel de reacţii nelalocul lor, cum era cea de azi cînd fiica ei anunţase o astfel de veste, arătau că nu e încă pe deplin lucidă.

A doua zi dimineaţă, Mimi se sculă mai devreme şi, ferindu-se să facă zgomot, împachetă într-un geamantan uriaş o mulţime de rochii, taioare, pantofi şi rufărie măruntă. În alt geamantan, la fel de mare, vîrî haine de iarnă, haine de blană, căciuli femeieşti demodate, cizme îmblănite, poşete, flanele de lînă... Încuie geamantanele de piele cu cheile lor, vîrî cheile în poşetă, cără geamantanele într-o odăiţă care nu mai servea de cămară, încuie odăiţa şi plecă la serviciu.

La orele trei ieşi cu Gabi pe poarta uzinei. Se detaşară de mulţimea care se îngrămădea în faţa uzinei, urcîndu-se în autobuze.

— Deocamdată nu e nimic de făcut cu ai mei, zise ea pe neaşteptate. Mama mi-a dat de înţeles că n-o să accepte niciodată să mă mărit cu tine. Poate că s-ar fi îmblînzit ea pînă la urmă dacă nu s-ar fi întîmplat istoria cu nefericitul ăla de băiat, dar acum cred că nu mai e nimic de făcut. În ochii ei tu eşti unul din cei care i-au asasinat băiatul. Înţelegi ce vreau să spun ...

Auzind-o, el se posomorî foarte tare şi îşi plecă fruntea.

— N-am ce să le fac, zise ea observîndu-l fără să se uite. Cred că cu timpul mamei o să-i fie dor de mine... Mai ales, adăuga ea, că ei nu cîştigă nimic şi n-o să aibă din ce să trăiască — doar dacă se vor pune pe vîndut... Aşa că eu o să viu acuma la tine şi ne căsătorim.

Îi vorbea monoton, ca despre întâmplări de mult petrecute, şi îl ţinea de braţ.

— Dănuţ al Vostru, spuse Gabi cu o înfăţişare care parcă se ferea, deşi ea se uita drept înaintea ei, cu totul liniştită, n-a fost un „nefericit", cum ai zis tu, ci un bandit de prima clasă. Da, de prima clasă. Puteai să fii şi tu în Alimentara aia unde au aruncat ei bomba ...

Ea parcă nu auzi, cu totul surdă, imitînd-o în clipa aceea, fără s-o ştie, pe mama ei.

— Să luăm un taxi şi să trecem pe la mine pe acasă, zice ea, trebuie să-mi iau geamantanele.

— Bine, spuse el într-un tîrziu, abia înţelegînd. Şi bolborosi: Mă scoate din sărite căldura asta înnăbuşitoare.

Luară un taxi, şi Mimi intră grăbită în casă. Doamna Arvanitache stătea întinsă în hol şi citea ceva, parcă nici nu auzi

pașii fetei. Cînd o văzu cu șoferul, care o ajuta, ridică privirea și rosti:

— Ce e, Mimi, unde cari tu geamantanele alea?

— Plec la mare, răspunse fata, grăbită.

— Pleci la mare! și de ce ți-ai luat atîta bagaj?

Se chinuia în antreu să treacă geamantanul prin ușă. Mușchii și genunchii îi tremurau vizibil. Doamna Arvanitache lăsă cartea și ieși în urma ei.

— Mă grăbesc, mamă, la revedere. Ți-am lăsat o mie de lei în sertarul din bucătărie.

Gîfîia, în timp ce taxiul manevra să întoarcă. Doamna Arvanitache coborî de pe treptele intrării și ieși în stradă. Fata însă n-o așteptă, deschise ușa mașinii, care manevra încă, și se adresă șoferului cu voce șoptită și amenințătoare:

— N-o mai învîrti, nene, dă-i drumul pe unde-o fi! Bag-o în viteză și ieși de aci! Deschise apoi ușa mașinii și flutură din mînă: La revedere, mamă, te sărut! La revedere!

Doamna Arvanitache îi întoarse spatele și intră în curte.

Acasă, în timp ce șoferul le ducea geamantanele în odaie, urcînd treptele, ea se împiedică deodată în prag și căzu.

— Ah, exclamă el, abia stăpînindu-se, uită-te unde calci! Și o contemplă o clipă cum stătea în genunchi pe treptele de ciment. O ajută să se ridice. Haide odată, ridică-te mai repede și nu te mai uita așa la mine.

În casă zvîrli de pe el cămașa, leoarcă de sudoare, se descălță și aruncă pantofii sub pat.

— Ași vrea să fac acuma un duș, dar crezi că e liberă baia? mîrîi el. Crezi că e liberă? Crezi că poți să te miști de ăștia? Crezi că poți să faci un pas fără să te lovești în nas cu ei?

Spumega de furie. Nu se gîndea că ieșise un eșec cu mutatul în splendida ei casă, dar simțea mai tare cum era aceea în care locuia. Desigur, Toma, taică-său, ar fi putut să-i găsească una bună, dar știa că anume n-o făcuse, ca să-i determine să se întoarcă lîngă maică-sa, acasă la părinți...

Ieși în hol și se îndreptă spre baia comună a apartamentului. Ușa de la baie era într-adevăr încuiată. Se auzea dușul curgînd și bălăcăritul interminabil al celui dinăuntru. Se întoarse în odaie, se trînti în pat și începu să înjure deschis, cu dușmănie aprinsă, pe cei care ocupaseră baia și n-o mai eliberau. Îi înjura direct, de mamele lor, scrîșnind din dinți, zicînd că tot porci rămîn, cu mutrele lor de imbecili, indiferent dacă or să stea sub duș un sfert de oră sau o zi întreagă. Îi înjura cu atîta minuțiozitate și atît de inventiv, încît ai fi zis că e bine dispus și superior din punctul de vedere al unei anu-

mite stări sufleteşti, cînd ne contemplăm iritarea şi îi dăm o expresie de compensare, sugerînd celor care ne ascultă să ia aminte, în tot cazul, că se spun totuşi nişte adevăruri în ciuda furiei. Fata îl auzea, dar parcă numai cu o ureche, văzîndu-şi liniştită de geamantane.

— Să ştii, Gabi, spuse ea la un moment dat, că nu mă amuză de loc înjurăturile tale.

— Nici nu trebuie să te amuze, zise el mai potolit.

— Nu, dar ai aerul ... Ia vino mai bine şi-mi ajută să desfac geamantanul ăsta, s-a stricat cheia, nu ştiu ce are.

— Dă-ncoace la mine, spuse el şi se ridică şi veni lîngă ea şi îi luă cheia din mînă.

Ea păstră mîinile aproape de ale lui, lîngă broasca de metal. Erau albe şi îngrijite, şi dacă n-ar fi avut unghiile prelungi şi date cu lac, ai fi zis că sînt ale unei fetiţe de zece ani. Erau însă mîini femeieşti, care stăteau în aşteptare lîngă ale lui, să-l ajute, concentrînd în această aşteptare, fără s-o ştie, mai multă feminitate şi chemare decît orice gest, orice cuvînt rostit, sau privire aruncată. Şi tot zgîlţîind la broască, deodată el le văzu şi se opri şi se uită la ea. Ea stătea cu capul aplecat, atentă să-i ţină geamantanul să nu se mişte. Îşi ridică fruntea şi se uită la el şi văzu atunci cu uimire cum el lasă cheia şi îi ia mîinile şi începe să i le sărute. Şi cu această uimire care îi amintea lui de primele zile cînd o cunoscuse, ea reuşi ceea ce sentimentele ei adevărate de iubire erau gata să nu reuşească, să se întîmple adică în aşa fel ca aceste clipe cînd ea se muta la el de tot să se asocieze în amintirea lor cu prima zi cînd ea îi călcase pentru întîia oară pragul, fără de care din această zi de acum, care era ceva nou în legătura lor, le-ar fi rămas doar neliniştea şi semnele de întrebare stîrnite de mînia lui nejustificată. Acum însă o privea turburat şi îi săruta din ce în ce mai pătimaş mîinile pînă ce amîndoi, ameţiţi, începură să plutească pierduţi pe apele trecutului lor atît de puţin îndepărtat, dar atît de bogat în amintiri...

XIII

CÎND AUZI CĂ DOCTORUL MUNTEANU s-a întors la spital, pe doctorul Sîrbu îl apucă o dorinţă atît de vie să-l vadă, încît îi trebui un efort mare de voinţă să nu pună mîna pe

telefon şi să-l caute. Era aproape ca odinioară, cînd parcă întreaga existenţă părea clădită pe acest sentiment de prietenie de a cărui putere şi întindere nu-şi dăduse seama decît după ce simţise că fusese ameninţat. Iată, acum se reîntorcea, şi nu numai atît, dar părea să nu-şi fi micşorat niciodată intensitatea. Ce se întîmplase oare în acest timp? Ce făcuse el, doctorul Sîrbu? Lucrase. Nu cumva în toată această perioadă de trei ani de zile, în care această prietenie fusese hărţuită şi pusă sub semnul tuturor îndoielilor, puterea lui afectivă fusese absorbită de lucrarea lui, şi toate problemele care îl roseseră în legătură cu comportarea doctorului Munteanu în relaţiile din spital şi în relaţiile dintre ei doi erau numai şi numai reflexul acestei situaţii particulare de care nici el şi nici doctorul Munteanu nu erau vinovaţi? Această linişte, această contemplare calmă, la proporţiile reale ale tuturor evenimentelor care pot surveni într-o prietenie, n-o mai simţise de mult de tot, da, tocmai din perioada cînd îi venise ideea de a studia şi de a aduna material în problema sa medicală. Şi oare nu de atunci apăruseră primele semne de criză în prietenia lor? Oare nu de atunci apăruse la el, la doctorul Sîrbu, acea intransigenţă morală la care nu poate să reziste nici un sentiment, cînd fiecare vorbă şi fiecare gest sînt luminate cu o intensitate disproporţionată care devine nimicitoare? Liniştit, doctorul Sîrbu păstră în rezervă impulsul său care îl îndemna atît de viu să pună mîna pe telefon şi să-l caute pe doctorul Munteanu şi în plimbări lungi pe bulevarde şi prin grădini (începuse să aibă acest obicei comun tuturor intelectualilor care stau prea mult nemişcaţi în faţa lucrărilor lor de specialitate), în mijlocul agitaţiei oraşului şi a oamenilor pe care nu-i auzea, începu să-şi rememoreze fapte de mult uitate şi să privească, retrospectiv, cu un ochi calm, acele întîmplări considerate de el pînă atunci grave şi de neînţeles şi în care prietenia lor fusese implicată atît de adînc.

Dar ce era la urma urmei atît de grav şi de neînţeles, în istoria cu doctoriţa Tiberiu? fu întrebarea care i se puse cel dintîi şi asupra căreia se opri mai îndelung, deoarece istoria aceasta fusese şi cea care îl obsedase cel mai mult, nu mai tîrziu decît cu două luni în urmă o povestise unui om pe care îl cunoscuse abia cu o lună înainte, fratelui fostei soţii a doctorului Munteanu. Ce arătase desfăşurarea ulterioară a evenimentelor? Rămăsese el cu ideea că această fată era femeia vieţii lui şi că numai datorită acelei întîmplări o pierduse pentru totdeauna? Asemenea sentimente unice nu fuseseră în nici un caz puse în cauză, apăruse cel mult la el un sentiment

foarte pur și în forma lui cea mai distinctă și deschisă, dar care exprima mai mult o criză a sa bărbătească în general, nevoia de a se căsători, decît una specifică de a întîlni acea singură femeie a cărei viață să fi pornit spre el încă de la naștere și care trebuia să continue lîngă el pînă la moarte. Întrebarea care se punea abia acum era deci dacă doctorul Munteanu ar fi avut aceeași comportare și în cazul în care doctorița Tiberiu ar fi fost acea femeie unică, și bineînțeles răspunsul era că nu, cum de nu-și dăduse seama de acest lucru încă de pe atunci? Ceea ce se petrecuse nu se ridica de loc mai presus de o simplă lezare a vanității masculine, care în forma ei acută e adevărat că poate împinge pe cei implicați la ruperea pentru totdeauna a unei prietenii, iar la oamenii mai puțin evoluați, adică la aceia la care această vanitate trezește cele mai primare instincte, la ucidere. Dar tot atît de adevărat e că doi bărbați sfîrșesc prin a se împăca după ce criza a fost lăsată în urmă un timp oarecare, femei ca acelea pentru care au fost gata să se urască pe viață mai puțind găsi fiecare separat, dar o prietenie atît de adevărată cum era a lor, nu. Așadar, nimic în această istorie nu era nici iremediabil și nici dezastruos.

Dar în celelalte? Doctorul Sîrbu se opri asupra uneia singure la care nici măcar nu făcuse aluzie cînd îi povestise lui Vale în după-amiaza aceea.

După istoria cu domnișoara Zane, doctorul Munteanu îl căută la cîteva zile după și îi spuse că vrea să se întîlnească neapărat cu el, să discute împreună ceva. Doctorul Sîrbu fu convins că în sfîrșit i s-a întîmplat prietenului său ceea ce trebuia să i se întîmple și simți deodată, ca totdeauna în asemenea împrejurări, cum i se mobilizează toată afecțiunea pentru el și toată puterea gîndirii, să poată, în întâlnirea ce avea să aibă loc, să-l influențeze într-un mod hotărîtor și prietenia lor să devină astfel indestructibilă.

Se înțeleseră asupra datei. Urmau să se vadă duminica viitoare, după masă, acasă la doctorul Munteanu, și fixară și ora. Era într-o miercuri. Pînă duminică doctorul Sîrbu nici nu simți cum trec zilele — fiindcă adesea timpul zboară ușor, abia atingîndu-ne cu trecerea sa cînd convingerile ne sînt clare și cînd credem că sentimentele ne sînt sau ne vor fi împărtășite — și se pregăti de întâlnire cu o stare de spirit pe care nu o dată o încercase în această prietenie, de elan și bucurie proaspătă, alungînd în uitare tot ce se adunase între ei, și istoria cea mai recentă, cu doctorița Tiberiu, în primul rînd. Duminică se îmbrăcă de vizită, se prezentă la ora șapte fix în fața ușii apar-

tamentului unde locuia familia Munteanu şi sună. De obicei deschidea mama lui, această femeie cu aerul ei de stareţă atît de fermecător, care după ce îl poftea înăuntru îşi anunţa fiul cu o voce cutremurată de surpriză, zicînd „a venit doctorul Sîrbu" de parcă ar fi zis „a venit neobişnuitul doctor Sîrbu, iese-i înainte cu o cunună de lauri". De astă dată însă trecu timpul cînd ar fi trebuit să audă zgomotul de *yale* şi uşa deschizîndu-se, şi nu apăru nimeni. De obicei ea apărea imediat după prima apăsare de sonerie. Doctorul Sîrbu apăsă încă o dată şi aşteptă liniştit. Se întîmplă uneori să nu poţi veni imediat să deschizi cuiva. Dar trecură minute întregi şi dinăuntru nu se auzi nici un semn. Nedumerit, doctorul Sîrbu sună iarăşi, de astă dată prelung şi apoi insistent, după care se opri şi aşteptă din ce în ce mai nedumerit. Îşi spuse că poate părinţii lui nu sînt acasă şi el nu aude din odaia lui şi sună din nou, fără să mai ia, cîtva timp, degetul de pe sonerie. Nu deschidea nimeni. Se uită la ceas: era şapte şi cinci minute, mergea bine, şi-l controlase la prînz după radio. Să fi înţeles oare greşit doctorul Munteanu ora de întîlnire, o oră mai devreme? I-ar fi dat în acest caz un telefon să se intereseze ce e cu el, stătuse însă acasă toată după-amiaza, nu primise nici un telefon. Să fi înţeles el o oră după şapte? Nu li se întîmplase aşa ceva niciodată, totuşi, văzînd că nu iese nimeni, coborî foarte nedumerit în stradă şi căută un telefon public să vadă ce-o fi cu el, poate doarme sau poate cine ştie ce face, o fi la el vreo femeie... Formă numărul, dar nu răspundea nimeni nici la telefon, ţîrîitul suna în gol. Aşadar, doctorul Munteanu nu era acasă, deşi ştia că la ora aceea avea o întîlnire, şi nu o întîlnire dintre cele obişnuite. De ce n-o fi dat el un telefon dacă între timp a survenit ceva atît de grav încît a trebuit să plece?

Doctorul Sîrbu ieşi din restaurantul de unde dăduse telefon şi începu să se plimbe posomorît pe strada pe care locuia doctorul Munteanu. Se gîndi să mai urce o dată dar îşi spuse îndată ce urcă degeaba. Totuşi nu se îndepărtă, se întoarse şi reveni astfel de cîteva ori de jur împrejurul blocului, neştiind nici el de ce mai întîrzia, într-o stare de spirit mult mai confuză şi mai rea decît aceea care îl stăpînise în timp ce ieşiseră de la doctoriţa Tiberiu, şi el mergea în urmă cu pictorul, şi doctorul Munteanu înainte cu fata. Deodată el ridică privirea spre etajul în care ştia că stă prietenul său şi rămase ţintuit. Tocmai în clipa aceea cineva aprinse lumina în aparatament, şi în apropierea geamului doctorul Sîrbu zări o figură cunoscută, dar parcă avu o halucinaţie, fiindcă după aceea silueta abia zărită se retrase în interiorul apartamentului: era parcă a doc-

torului Balaban, o figură prea cunoscută în spital ca să se înşele asupra lui. Cine era acest doctor Balaban? Era chiar fostul preşedinte al sindicatului, marea nulitate notorie de care nu reuşiseră să scape decît după ce un grup de cîţiva medici, în frunte cu un anume doctor Strihan, un internist foarte dotat, îl demascaseră profesional, arătînd că e medicul cel mai prost din tot spitalul. Şi iată-l acum pe doctorul Balaban acasă la doctorul Munteanu. Deci prietenul său era acasă şi nu vroia să deschidă! Stăpînindu-şi emoţia aproape dezastruoasă pe care i-o stîrni această descoperire, doctorul Sîrbu se mai plimbă cîteva minute pentru ca plecarea lui să fie considerată acolo sus sigură, apoi urcă din nou şi sună ca un necunoscut care nu se ştie cine poate fi şi trebuie să te duci să deschizi să vezi cine e. Într-adevăr se auziră paşi înăuntru apropiindu-se de uşă şi cei doi prieteni se pomeniră deodată faţă în faţă. Prima reacţie a doctorului Munteanu: furie cumplită. A doctorului Sîrbu la fel, poate chiar mai mare. El pătrunse imediat în apartament uitînd de regulile de bună-cuviinţă, şi se duse direct să se convingă dacă se înşelase sau nu în privinţa doctorului Balaban, deşi în clipa aceea îi era absolut indiferent cine era acolo, nu-i mai păsa de motivele pentru care i se făcuse această figură. Era într-adevăr doctorul Balaban şi mai erau şi alţi doi, tot din spital, şi un internist, amîndoi detractori ai doctorului Strihan, stăteau la masă şi se vedea că se fumaseră multe ţigări şi se băuseră numeroase cafele, masa de sufragerie era încărcată de cești goale şi negre de zaţ şi de scrumiere aproape învîrfuite de mucuri, se simţea mirosul în întreg apartamentul. Începuseră răcnetele. Doctorul Munteanu, că n-are nici o vină, n-a auzit soneria şi că i-a dat un telefon acasă, dar se vedea că nu se străduieşte măcar să ascundă că stratagema cu care a fost silit să deschidă uşa îl scosese pur şi simplu din sărite şi că restul nu mai avea nici o importanţă, ăsta fiind lucrul cel mai grav din toată istoria. Iar doctorul Sîrbu plimbîndu-se triumfător de la un capăt la altul al odăii şi strigînd că dacă pînă acuma a tot sperat că bănuielile lui nu se vor confirma, acum nu mai are nici o îndoială, şi din clipa aceea între ei nu mai putea să fie nimic, intrase doar să-i spună acest adevăr în faţă şi să plece apoi trîntind uşa. Ceea ce şi făcu, dar trîntind nu uşa de la intrare, ci doar aceea de la sufragerie, ca să revină şi să răspundă la întrebarea pe care i-o pusese unul din medici, dacă are aşa de mulţi prieteni încît îşi permite să rupă cu unul ca doctorul Munteanu care ţine la el cel mai mult, după cum ştie toată lumea. „Nu, n-am atît de mulţi, dar decît aşa prieteni mai bine deloc!"

Și ieșise apoi trîntind într-adevăr în urma lui foarte violent ușa de la intrare. Jos în stradă se liniștise, dar abia după aceea apăruse întrebarea care făcea ca întreaga istorie să-i apară cu timpul într-o lumină din ce în ce mai turbure: ce căutau cei trei medici la el și ce se întîmplase sau se întîmpla la spital, că doctorul Munteanu riscase mai degrabă acest incident grav cu un prieten vechi decît să nu se întîlnească, în după-amiază aceea, cu cei trei?

Dar tocmai în perioada aceea, își spuse doctorul Sîrbu, încordarea lui în redactarea lucrării atingea punctul maxim. Astăzi, de pildă, ar fi întîrziat poate cinci minute acasă și ar fi primit telefonul care decomanda întîlnirea, n-ar fi fost atît de punctual, ca la șapte fix să pună degetul pe sonerie. Și chiar dacă telefonul doctorului Munteanu n-ar fi existat, ar fi acceptat liniștit ideea că i s-a întîmplat prietenului său ceva neobișnuit și grav și ar fi plecat, n-ar fi dat tîrcoale blocului o jumătate de oră ca să-l prindă apoi în flagrant delict. Meritase însă să sufere: îl văzuse pe Ghiță ieșindu-și în felul acela din sărite și răcnind că tot el, doctorul Sîrbu, era de vină că îi turburase conciliabulul, dar există oare la oameni comportări care să suporte exigența unei sensibilități absolute și implacabile? Cine ar fi rezistat la un astfel de examen? Și mai ales cîtă vreme? Nu era firesc ca într-o prietenie, care dura de aproape zece ani de zile, să apară și asemenea căderi?

XIV

LA ORA ACEASTA ÎNSĂ, cînd în plimbările sale doctorul Sîrbu lua astfel hotărîrea să-și revadă vechiul prieten, doctorul Munteanu își încorda întreaga atenție și se întreba ce era de făcut, fiindcă într-adevăr situația lui se înrăutățise în mod brutal. Și nu era atît refuzul, fără explicații, pe care îl primi din partea *Revistei medicale* de a-i publica articolul despre marele savant, și nici faptul că la spital directorul nu se grăbea nici el să-i reglementeze încadrarea, deși în ziua venirii, cînd se prezentase la el, se arătase în cele din urmă docil; în aceleași zile doctorul Munteanu se prezentase cu talonul la raionul de partid și ceruse să fie primit de noul prim-secretar, fusese primit și audiența nu decursese așa cum decurgeau vechile sale întîlniri cu fostul prim-secretar.

 ISBN 973—36—0043—1

Vrusese să spună că, din moment ce nimic nu se schimbase în fond prin scurta sa absență din spital, nu era cît se poate de firesc să reînceapă să activeze în organizație ca și înainte? Dar cu ce putea el să demonstreze noului secretar că schimbarea de formă nu era și de fond? Numai într-un singur fel se putea da răspuns unor astfel de întrebări și anume numai dacă se admitea dinainte, de către cel care te asculta și avea puterea să decidă, o altă idee sau sistem de idei de genul celor care puteau asigura pe toată lumea, fără demonstrație, că faptul era nu numai posibil, ci și necesar, și ca atare trebuia de îndată restabilit și acceptat ceea ce era evident și indiscutabil: în cazul de față, replasarea doctorului Munteanu, la viitoarele alegeri pentru meritele lui cunoscute, în conducerea organizației, ca secretar sau cel puțin membru în birou. Doctorul Munteanu asistase o dată la o ședință de U.T.M. din spital cînd fusese ales secretarul organizației de tineret, care nu numai că lipsea în clipa aceea, dar nici măcar nu-l văzuse cineva la față pînă atunci, abia urma să fie angajat, și cineva din adunare pusese întrebarea, cum se poate să fie ales cineva și în lipsă și necunoscut? Și activistul de la raion răspunsese foarte liniștit: „Se poate, tovarășe!" Și chiar zîmbise puțin înveselit de faptul că unuia îi venise ideea să fie așa de formalist. Un astfel de activist ar fi trebuit să fi fost noul prim-secretar al raionului de partid, ca să înțeleagă ceea ce doctorul Munteanu nu exprima decît pe ocolite... Dar nu era, și din pricina asta nici nu înțelegea ce i se spunea.

— Sigur că da, zise el la un moment dat, sigur că trebuie să activați iar, să intrați în probleme și să vă aduceți, nu-așa, contribuția ca să înviorăm și mai mult și mai bine decît pînă acum viața de partid din marele dumneavoastră spital. Aveți experiență, nu-așa, ați mai fost și în birou, și secretar, aveți altă perspectivă . .. Sigur!

Se întîmplă însă uneori ca, atunci cînd te aștepți la și mai rău, lucrurile să ia o întorsătură spre bine. Audiența aceasta la primul-secretar, deși se încheiase atît de alb, dădu parcă alt curs faptelor în care doctorul Munteanu era implicat. A doua zi chiar, el primi un telefon de la Academie, îl chema Nicolicescu și află cu uimire că într-adevăr revista pariziană publicase un studiu dedicat savantului, dar într-un număr nu tocmai recent. Savantul își reînnoi promisiunea, că la prima mișcare în schemă îl va reîncadra, poate chiar mai curînd decît spera, și apoi: citise în manuscris articolul său trimis *Revistei medicale* și îl considera interesant, dar avea anumite observații de făcut, motiv pentru care sugerase redacției să mai întîrzie

publicarea lui. Dar dacă doctorul Munteanu insista, putea să apară şi aşa. Da, să apară, răspunse doctorul Munteanu înfrigurat, iar cîteva zile mai tîrziu, directorul spitalului îi aduse şi el la cunoştinţă că a fost încadrat în vechiul său post din schemă.

Totul era deci din nou bine, în orice caz pentru scurtul timp cît trecuse de la întoarcerea sa era bine, chiar dacă nu se putea spune că totul, fiindcă în organizaţie nu vedea deocamdată cum s-ar putea să se schimbe ceva în sensul în care dorise el că se putea schimba ducîndu-se în audienţă la primul-secretar Dănilă şi întîlnirea cu doctorul Sîrbu îl găsi mulţumit de sine şi liniştit, atît de mulţumit şi de calm, încît neliniştea pe care i-o stîrni în primele ceasuri conversaţia cu vechiul său prieten îl urmări după aceea zile în şir. Fiindcă de atîta timp de cînd nu se mai văzuseră uitase că doctorul Sîrbu nu numai că nu era un prieten comod, dar că, dacă nu umblai în preajma lui totdeauna bine înarmat, aşa prieten cum îţi era, îţi punea, cel mai adesea fără voia lui, în primejdie tot echilibrul interior.

XV

A DOUA ZI DUPĂ CE LUA HOTĂRÎREA SA, doctorul Sîrbu se duse după masă la o prelegere a *profesorului* de psihiatrie şi acolo se întîlniră cei doi doctori prieteni după ce nu se mai văzuseră de mai mult de o jumătate de an.

După prelegere sala nu se goli îndată şi doctorul Sîrbu rămase la distanţă observînd mişcările prietenului său. Doctorul Stamate şi logodnica lui, doctoriţa Tiberiu, îşi luară la revedere de la el şi plecară împreună. Arăta neschimbat doctorul Munteanu, cu expresia şi comportamentul lui cunoscut cînd se afla într-o adunare, părînd sau poate chiar fiind — doctorul Sîrbu nu reuşise nici pînă acum să afle adevărul — asaltat şi abia făcînd faţă multiplelor idei pe care le avea de schimbat cu o mulţime de oameni. Era acelaşi de totdeauna care cunoştea pe toată lumea şi care avea parcă cu fiecare dintre ei atîtea probleme de rezolvat încît cutare doctor, un ins cu desăvîrşire mediocru, căpăta parcă o lumină, o strălucire, cînd în trecere pe lîngă doctorul Munteanu, era oprit de acesta, luat o clipă de braţ, tras doi paşi mai încolo şi apoi angajat într-o

conversaţie dintre cele mai însufleţite şi mai intime. Ros de o curiozitate extremă în primele timpuri ale prieteniei lor, doctorul Sîrbu se apropia adesea să afle despre ce putea fi vorba, dar tocmai în clipa aceea conversaţia se încheia, cei doi se despărţeau pronunţînd cuvinte disparate cu sensuri de clarificare („ne-am înţeles!"), de angajament („îţi dau eu un telefon!"), de promisiuni misterioase („luni, luni vorbesc eu cu el!") şi doctorul Sîrbu rămînea mereu cu senzaţia că misterul acestei activităţi spontane, nesilite şi pline de eficacitate se făcea cu atît mai mare cu cît încerca el, prin aceste apropieri, să-l descifreze. La început pusese totul la îndoială fiindcă e o vîrstă cînd ceea ce nu ne seamănă intră în domeniul existenţei ca spectacol exterior şi singurul reproş pe care îl adresăm prietenilor noştri e că au ales să fie actori în loc să fie, cum e şi mai vesel şi mai plăcut, spectatori; iar dramele sau viciile pe care le joacă sau le întrupează nu micşorează în mod serios afecţiunea noastră pentru ei, cu condiţia să le placă şi lor tot atît de mult ca nouă rolul pe care şi l-au ales şi cu care îi identificăm tot mai mult o dată cu trecerea anilor. Dar doctorul Munteanu avea şi o privire scrutătoare şi o ironie care înflorea pe chipul lui, străină de masca sa de actor din diversele roluri pe care le juca.. Şi doctorul Sîrbu, urmărind cu reflectorul atenţiei lui aceste scene în care apărea din loc în loc prietenul său, nu se mai simţea doar spectator şi gata să savureze jubilînd intriga din fotoliul său de dincoace de rampă; doctorul Munteanu îi sugera că există în relaţiile dintre oameni poziţii care dirijează şi jocul actorilor, şi conţinutul spectacolului şi reacţia şi opinia celor care se cred spectatori. Şi atunci doctorul Sîrbu îşi dădu seama că nu trebuia nimic pus la îndoială şi că ceea ce nu ne seamănă nu intră neapărat în domeniul comediei. Fiindcă scena e adevărată, şi intriga, menită să ucidă, ucide cu adevărat. Asta înseamnă că morala pe care trebuie s-o tragă spectatorul devine obligatorie, cu aceleaşi riscuri de a fi ucis ca şi actorul dacă o respinge ca pe o simplă morală care nu l-ar implica.

Da, arăta neschimbat doctorul Munteanu, ce ciudat, părea chiar mai liniştit şi mai sigur de sine ca înainte, ca şi cînd ultimele evenimente i-ar fi confirmat lui una dintre cele mai adînci certitudini, în timp ce aceleaşi evenimente au însemnat pentru alţii eşecul. Avea o expresie senină şi destinsă şi parcă zîmbea cu un aer explicativ. „Ştiu ce gîndiţi toţi despre întoarcerea mea în spital, părea el să spună, dar nu mă grăbesc să vă dovedesc că vă înşelaţi, las lucrurile să-şi urmeze cursul lor firesc, şi după ce totul o să treacă (şi asta o să dureze mult

mai puțin decît își închipuie unii) o să vă pomeniți toți convinși că fiecare dintre voi ar fi făcut în locul meu la fel." „Da, poate că ai dreptate", răspundeau unii, în același fel mut, amabili și familiari, în timp ce își exprimau cu glas tare surpriza că îl văd și îi puneau întrebări referitoare la Italia și la medicii și medicina acestei țări, sau la faptul dacă s-a întors de tot la spital sau e numai întîmplător pe acolo...

— A, Nicule, exclamă doctorul Munteanu, și în clipa aceea cînd îl văzu pe prietenul său stînd lîngă fereastră și așteptînd parcă pe cineva, pe chipul său se produse o schimbare, aerul acela lipsit de ostentație și condescendent în felul acela al lui plăcut se risipi și o surpriză și o bucurie adevărată îi luară locul. La rîndul său doctorul Sîrbu tresări lovit de aceeași surpriză (deși îl observase timp de cîteva minute lungi) și de emoție se și bîlbîi, aproape ca pe vremea cînd era elev.

— Ce e cu tine, mă Ghiță? exclamă și el, nemaiștiind ce spune, și se priviră apoi drept în ochi strîngîndu-și mîinile, învăluiți cîteva clipe lungi în aceeași flacără născută din ciudatele lor afinități nu pe deplin limpezi nici pentru ei, dar care îi atrăseseră totuși și îi ținuseră prieteni atîția ani: Ai plecat așa, continuă doctorul Sîrbu să se bîlbîie, ai stat pe acolo pe unde ai fost, nu mi-ai dat și tu de veste...

— În schimb ți-am adus niște cărți, Nicule, ai să cazi jos cînd o să începi să le citești.

— Mi le-ai adus mie?!

— Ție personal, ce te miri așa?

— Nu mă mir, spuse doctorul Sîrbu cu un glas care parcă vroia să alunge dintre ei orice notă străină sau falsă care ar putea să-i turbure bucuria acestei revederi. Cînd mi le dai? întrebă el și pornind amîndoi spre ieșire, luîndu-se de braț și vorbind cu însuflețire, stabilind ora și ziua cînd urmau să se vadă.

Și astfel hotărîră să se întîlnească chiar a doua zi, dar nu acasă la acesta din urmă, cum se întîmplase totdeauna între ei — doctorul Munteanu însuși se ferise să facă această propunere dată fiind amintirea acelei scene — și nici acasă la doctorul Sîrbu, unde celălalt nu fusese decît de cîteva ori și nu le era deci la amîndoi în aceeași măsură de familiară, ci la un restaurant care îndeplinea aceste condiții, unde se întîlniseră totdeauna, restaurantul zis *București,* odinioară *Capșa.*

Aveau acolo doi chelneri care îi cunoșteau și găseau totdeauna pe unul din ei de serviciu. Avea încă acest restaurant, pe vremea aceea, obiceiul de a nu schimba chelnerii (obicei

după cît se pare foarte, înrădăcinat dacă rezistase tocmai în acea perioadă cînd nu numai vechile obiceiuri, bune sau rele, erau date peste cap, ci şi oamenii schimbaţi de colo pînă colo, într-o mare febră a căutării celor mai bune formule), şi găseai astfel, după ani de zile, acelaşi om, care îţi păstra parcă amintirea primelor ieşiri la restaurant, a primului meniu sau pahar închinat în afara familiei şi nu o dată a primei fete pe care ai invitat-o să stea singură cu tine de cealaltă parte a unei mese acoperite cu o faţă albă strălucitoare. Cei doi doctori intraseră prima oară aci ca studenţi şi cunoscuseră întîi braseria şi apoi cu timpul intraseră şi în restaurant. Asta se petrecuse după război, după ce deveniră medici şi începură să cîştige, fiindcă nu timiditatea îi ţinuse atîţia ani la braserie, ci enormele preţuri de *dincolo* în raport cu ceea ce părinţii lor le puteau oferi ca bani de buzunar. Amintirile lor comune legate de interiorul roşu al acestui restaurant despre care ştiau că era foarte vechi şi că fusese locul de întîlnire al aproape tuturor scriitorilor, artiştilor de teatru şi oamenilor politici mari şi mici ai vechii Românii, erau atît de esenţiale încît adesea veneau aci şi singuri, cu sentimentul că celălalt nu lipseşte: hotărîrile luate odinioară împreună, proiectele de viitor, iluziile sau deziluziile trăite şi împărtăşite, primele victorii în profesiune, primele cute crîncene apărute pe fruntea celuilalt trăiau din nou aci în destăinuiri intime, făcute celuilalt chiar dacă el lipsea, şi cînd se întîmpla uneori — şi se întîmpla nu o dată, ca prin miracol — ca uşa să se deschidă şi, deşi nu existase o înţelegere prealabilă între ei, silueta celuilalt să apară printre rînduri îndreptîndu-se spre masa cunoscută, inima bătea cu o violenţă de care orice privitor s-ar fi îndoit fiindcă prietenia e mult mai mult o categorie a spiritului decît oricare alt sentiment spectaculos de care se leagă de obicei la oameni ideea de fericire, cum ar fi dragostea dintre un bărbat şi o femie. (De aceea şi rezistă prietenia atît de greu cînd e lovită din afară, ea nefiind alimentată şi susţinută de necesităţi biologice şi apoi sociale, dar şi pentru că fiind sentimentul cel mai lipsit de finalitate, deci cel mai gratuit, este şi cel mai violent atacat şi cel mai puţin apărat dintre toate.) Aci luaseră cei doi prieteni hotărîrea să nu-şi deschidă nici unul, niciodată, cabinete medicale de consultaţii acasă ca să se poată astfel dedica mai bine medicinei şi bolnavilor din spitalul unde aveau să lucreze, să poată să facă cercetări şi să ajungă să se realizeze astfel ca

oameni de știință și practicieni în aceeași măsură. Aci hotărîseră să nu susțină niciodată o cauză sau o inițiativă din spital care le-ar fi adus unuia sau altuia prejudicii în realizarea acestui scop, în cel mai rău caz, hotărîseră ei, dacă nu puteau avea o platformă comună, trebuiau să se abțină. Și tot aici hotărîseră ei că o *madame* Curie în România era greu de găsit, dacă nu chiar imposibil, și că prin urmare femeia nu trebuia să joace în viața lor un alt rol decît acela de a-i face fericiți (nimic mai mult), și că orice problemă care le-ar fi încurcat cît de cît drumurile în acest sens trebuia înlăturată, o dată cu femeia respectivă, dacă nu se putea altfel. Și nu mai erau foarte tineri cînd luaseră aceste hotărîri, erau deja medici cu cîțiva ani vechime și nu puțin timp, de asemenea cîțiva ani, aceste hotărîri rămăseseră în întregime în picioare dintre care cea referitoare la deschiderea de cabinete pînă astăzi și probabil pentru totdeauna. Cea dintîi care fusese însă călcată fusese, bineînțeles, a doua, referitor la platforma comună în spital, care era și cu neputință de respectat multă vreme, iar în ceea ce privește ultima, aici se pare că se întîmplase ceva nu întru totul limpede, doctorul Munteanu spusese că doctorița Tiberiu nu era, după părerea lui, nici o *madame* Curie, și nici o femeie în stare să-l facă pe unul din ei doi fericit și formulase ceva în acest sens în apărarea sa, după ședința aceea cu domnișoara Zane, șefa *de lucrări,* deși doctorul Sîrbu cam uitase de această hotărîre a lor veche în ce privește rolul pe care trebuia să-l joace femeia în viața lor și nu-i ceruse nici un fel de explicații în legătură cu comportarea lui în istoria cu doctorița Tiberiu.

Tot aici însă venise doctorul Sîrbu și în altă împrejurare în care dialogul cu cel care lipsea nu mai avusese loc decît prin intermediul unui al treilea, pictorul, în după-amiaza aceea cînd o vizitase acasă pe aceeași doctoriță Tiberiu și cînd explicațiile unui al treilea, prin simplu fapt că se produceau în acest fel, adică prin pătrunderea unui străin în prietenia lor, marcaseră, indiferent de gravitatea întîmplării, existența golului, a faptului că se pierduse ceva și se produsese o spărtură. Și tot aici venise doctorul Sîrbu și în seara aceea de duminică, după ce răcniseră amîndoi unul la altul că nu mai sînt prieteni și continuase cu el dialogul, fiind, de astă dată, nu numai singur, ci și simțindu-se pentru întîia oară singur la aceeași masă la care se întîlniseră împreună *totdeauna,* timp de atîția ani. Dar

și de la această întâmplare trecuse destul timp, mai bine de un an, și în clipa cînd intră în restaurant, doctorul Sîrbu uită de toate acestea ...

XVI

ERA ORA OPT ȘI JUMĂTATE SEARA cînd se găsiră împreună la una din mesele care le erau familiare. În luna aceea, în plină vară, toată lumea se ducea prin grădini sau pe terase, și Capșa era aproape goală. Un ventilator cît o elice de avion făcea totuși plăcută șederea și între zidurile închise ale acestui restaurant. Cei doi medici comandară grătar și luară înainte pește cu ceapă și țuici.

— Am auzit că o să ai un copil, Ghiță, zise doctorul Sîrbu fără să ridice ochii din farfurie.

Dacă n-ar fi fost atent, celălalt ar fi putut crede că spusese ceva de peștele pe care îl mînca. Nu-i răspunse îndată, fiindcă doctorul Sîrbu chiar ridică fruntea și îl căută cu privirea pe chelner, căruia îi ceru apoi ceva care lipsea la masă.

— Da, e adevărat, zise doctorul Munteanu după cîtva timp, dar cine ți-a spus?

— Cine crezi că putea să-mi spună?

— O femeie. Doctorița Tiberiu! exclamă doctorul Munteanu fără să caute prea mult.

— Da, ea este, confirmă doctorul Sîrbu. Nu știu de unde află totul despre tine, deși cred că n-o mai interesezi din nici un punct de vedere. Probabil că îți poartă pică, deși nu pare. Eu m-aș teme de resentimentele ei dacă aș fi în locul tău.

— Nu văd de ce m-aș teme! zise doctorul Munteanu după cîtva timp. Ce mi-ar putea face?

— Multe, zise doctorul Sîrbu, iarăși după o tăcere făcînd pauze între întrebări și răspunsuri și cu atenția împărțită... De pildă, mie, care nu i-am făcut nimic, sînt sigur că o să încerce să-l îndepărteze pe doctorul Stamate de sub influența mea și să-l ia sub a ei. Asta m-ar scoate din sărite, ca să fiu sincer. Ar trebui să mă însor și eu și să... Formidabil, sîntem de aceeași vîrstă și tu te-ai însurat de două ori — aș putea

chiar zice de trei — o să ai în curînd un copil şi eu... murmură doctorul Sîrbu cu regret, şi nu mai adăugă şi restul gîndirii, că, adică, un bărbat să se însoare de cît mai multe ori posibil.

— Depinde ce importanţă acorzi acestor lucruri, zise doctorul Munteanu. De obicei le obţin mai uşor cei care nu le acordă nici o importanţă. Se trezesc deodată cu o nevastă foarte reuşită şi cu doi sau trei copii, foarte reuşiţi şi ei...

— Uite, eu nu le acord nici o importanţă şi nu mă trezesc cu nici un fel de nevastă, nici reuşită, nici nereuşită! exclamă celălalt.

— Dacă nu le acorzi nici o importanţă, zise doctorul Munteanu, cum se face atunci că observi că nu le ai?

— Nu observ că nu le am, observ că nu sînt în regulă, prin comparaţie...

— Dacă ne-am lua după reguli...

Conversaţia curgea domol trecînd prin toate acele subiecte strîns legate de oamenii şi întîmplările comune, subiecte care uneori, oricît de meschine ar apărea ele pentru cineva din afară, devin mari îndată ce unul din cei doi şi mai ales cînd chiar amîndoi sînt implicaţi personal; şi dimpotrivă, cînd, deşi mari, subiectele, prin lipsă de aderenţă afectivă, se meschinizează în aceeaşi măsură în ciuda efervescenţei intelectuale care le-ar însoţi. (Aşa se explică de altfel dezamăgirea pe care o simte adesea un om cu o profesiune neintelectuală cînd nimereşte, din întîmplare, printre intelectuali; el observă, cum, într-un mod neaşteptat, aceşti intelectuali discută despre lucruri foarte comune şi adesea excesiv de concrete şi nu o dată într-o manieră cu totul nesărată, la nivelul cel mai ordinar.) Astfel, cei doi prieteni trecură în revistă întîi situaţia lor personală, doctorul Munteanu făcînd observaţia că la treizeci de ani nu se poate trage nici o concluzie din faptul dacă eşti sau nu însurat şi ai sau nu ai copii, doctorul Sîrbu convenind în cele din urmă că, de fapt, cam aşa era, nu simţea nici un fel de aprehensiune în acest sens... Că e interesant totuşi de ştiut ce simte un bărbat de patruzeci de ani cînd vine la el fata lui de optsprezece şi îi spune că vrea să se mărite (şi îi spune şi cu cine, îl prezintă şi pe tînăr! „Eu i-aş da afară!" exclamă doctorul Sîrbu, parcă speriat). Apoi doctorul Munteanu răspunse ceva mai amănunţit la întrebarea cum de se căsătorise, divorţase, şi apoi se căsătorise din nou într-un timp atît de

scurt, aproape mai puţin de un an, şi ca întrebarea să nu forţeze nimic care nu trebuia mărturisit, dacă celălalt nu vrea s-o facă, fusese urmată de precizarea că numai ideea timpului era aceea care îl uimea, dată fiind, după cîte ştia el, inerţia imensă a sentimentelor: unii au nevoie pentru asta de foarte mulţi ani! Doctorul Munteanu însă nu se feri şi mărturisi că n-ar fi trebuit să se căsătorească cu Constanţa, deşi se îndrăgostise de ea foarte tare. Era, zise el, o femeie neîmplinită, care aştepta prea multe de la căsătorie şi nu numai de la căsătorie... Şi făcu un gest, adică aşa, în general, de la toate, şi cu asta explicaţiile lui se opriră, fără să aibă însă aerul că ocoleşte întrebarea.

Şi tot astfel răspunse şi la întrebarea ce-a fost cu scurta lui plecare din lumea medicală, întrebare pusă tot aşa ca şi celelalte, cu o încredere deplină că va primi unicul răspuns pe care el îl putea da. Nu, el n-a vrut să plece, socrul a fost ambiţios şi el, doctorul Munteanu, a acceptat să-i facă lui pe plac din mai multe motive, între care cele mai importante erau tot de ordin profesional. Adică? Adică, de pildă, avea nevoie de un răgaz de cîteva luni să se pună la punct cu o chestiune medicală de un interes excepţional (o să se afle curînd despre ce e vorba). Şi au mai fost şi alte motive!

— Şi cum te-ai întors, îl întrebă mai departe doctorul Sîrbu, ai terminat punerea aceea la punct, sau...

— Nu prea, dar faptul n-are nici o importanţă.

— Unii o pun în legătură cu ultimele evenimente politice, zise doctorul Sîrbu, cu Plenara C.C.!

— E şi normal!

— Da, dar tu ştii ce se vorbeşte? Nu e bine de loc!

Doctorul Munteanu tresări auzind această exclamaţie a celuilalt şi se uită la el cu atenţie. Asemeni oamenilor care se cunosc bine între ei şi ştiu ce semnificaţie are la un moment dat un gest sau o tresărire a pleoapelor la cineva apropiat lor, el avu o clipă de încordare şi făcu un efort vizibil şi parcă dezorientat să-şi amintească de ceva în legătură cu felul cum exclamase în clipa aceea doctorul Sîrbu.

— Eu n-am auzit nimic, zise doctorul Munteanu într-un tîrziu şi se opri aci, aşteptînd cu o expresie bizară pe chip, parcă un soi de speranţă că nici n-a fost ceva de auzit, şi de invitaţie să nu i se spună totuşi despre ce e vorba în cazul în care se auzise ceva.

— Eu am auzit şi dacă te interesează îţi spun şi ce, răspunse totuşi doctorul Sîrbu şi atunci doctorul Munteanu îşi aminti, auzindu-l, de semnificaţia uitată pe care o avea în clipa aceea glasul prietenului său: era siguranţa lui de sine, că are, dreptul să-i spună ceea ce de obicei se trece sub tăcere, aşazisele „adevăruri nemiloase" menite să-ţi producă, chipurile, revelaţia unor pericole care te pîndesc sau a unei nefericiri care te paşte ori a unei înfrîngeri iminente faţă de care lumea, plină de nepăsare, nu te avertizează cu nimic.

— Ai să rîzi, zise doctorul Munteanu puţin vesel, nu mă interesează chiar de loc ce se spune. Crezi că nu-mi închipui?

— Nu ştiu. N-aşi zice că poţi să-ţi închipui aşa ceva, răspunse doctorul Sîrbu pe gînduri.

— Bine, Nicule, m-ai convins, o să-mi spui tu, zise doctorul Munteanu cu un glas apropiat şi intim, dar cu o răceală care sugera totuşi neaderenţa lui la acest subiect, dar nu mi-ai spus nimic de tine! Am auzit numai lucruri bune de studiul tău. Ştii că Nicolicescu ţi l-a citit în manuscris şi că i-a făcut o impresie deosebită? L-am auzit cu urechile mele şi m-am bucurat, deşi nu-mi plăcea de loc că mi te dădea drept exemplu...! Ca şi cînd tot ce aşi fi făcut eu s-ar rezuma la articolele mele elogioase despre studiile lui! Dar *a propos,* am aflat că nu mai faci parte din conducerea *Revistei de psihiatrie.* De ce?

— Asta de mult, zise celălalt.

— Nu prea de mult, în toamnă mai erai încă în colegiu, dacă mi-aduc bine aminte. Mai lucrai?

— Cînd ne-am văzut noi ultima dată, prin ianuarie, cam pe atunci s-a întîmplat...

— De fapt ce-a fost, am auzit că l-ai dat afară din birou pe profesorul Rotărescu, e adevărat?

— Nu e nici o legătură între una şi alta, de mult vroiam să plec.

— De ce? se miră doctorul Munteanu.

— Îmi mînca aproape tot timpul.

— Şi nu e nici o legătură...

— Am auzit şi eu că profesorul Rotărescu s-a lăudat că m-a dat el pe mine afară... Ar fi vrut el, cum mi-a făcut-o pe vremea cînd eram student, cînd m-a ameninţat că mă trimite pe front, şi m-a dat de cîteva ori afară de la curs... Nu zic că nu era un profesor bun şi chiar şi un medic bun şi mai

e încă şi acuma, dar e foarte scîrbos, îl ştii şi tu, nu-mi inspiră nici un pic de respect...

— Nu mai mi-aduc aminte, zise doctorul Munteanu. Ce făcea?

— Nu, că nu se purta cu toată lumea aşa şi şi-acuma sînt mulţi care îl ridică în slăvi.

— Tocmai!

— După părerea mea e cam nebun, suferă de mania personalităţii, nu scoate un cuvînt în care să nu fie vorba de el: *eu, studiile mele, comunicările mele, elevii mei, cercetările mele,* îţi vine să-ţi verşi maţele cînd îl auzi. La spital acolo unde era şef în timpul războiului mi-a spus o doctoriţă că se purta ca un ţîcnit, răcnea pe coridoare, înjura...

— Şi la revistă cum a fost, sau n-a fost, nimic? insistă doctorul Munteanu.

— Era plecat în străinătate doctorul Sterescu şi îi ţineam locul (îi ţineam eu şi înainte, nu-i vorbă, dar acum eram oficial redactor-şef) şi într-o zi mă pomenesc că se anunţă profesorul Rotărescu. „Să poftească", spun, şi intră şi-mi pune pe birou un dosar gros, testamentul lui ştiinţific. „Şi ce doriţi?" zic. „Cum ce doresc?! se holbează el la mine, să-l publicaţi în revistă." „Mori dumneata mai întîi, îi zic, şi pe urmă vedem noi ce e şi cu testamentul, dacă îl publicăm sau nu." S-a ridicat de pe scaun şi s-a înălţat aşa spre mine peste birou: „Ieşi afară!" mi-a spus. „Nu pot să ies afară, zic, sînt la mine în birou, ieşi dumneata afară, dacă consideri că ai terminat ce-aveai de spus."

Doctorul Munteanu începu să rîdă, dar parcă nu de ceea ce auzise, ci de înfăţişarea supărată a prietenului său. Deodată vocea acestuia se schimbă, îşi ridică privirea spre celălalt şi rosti:

— Ascultă, Ghiţă, vreau să te întreb ceva! Ce părere ai tu, care e lucrul cel mai stabil şi mai plin de sens din activitatea unui om?

— Hai să ne mişcăm, răspunse doctorul Munteanu, să plătim şi să ieşim.

Şi-i făcu semn chelnerului să vie să le ia banii. Rămaseră apoi tăcuţi cît mai dură pînă li se făcu socoteala şi ieşiră apoi afară.

XVII

— HAI S-O LUAM ÎNCOACE SPRE ŞOSEA, zise doctorul Munteanu şi cotiră pe Calea Victoriei şi o luară în sus spre Piaţa Palatului. Nu văd, spuse el apoi, ce legătură are faptul că e greu să-ţi închipui ce zice lumea cu întrebarea care e lucrul cel mai stabil şi mai plin de sens din activitatea unui om! Nu văd nici o legătură.

Totuşi după felul cum îşi rostea el nedumerirea parcă vedea, sau mai bine zis ghicea, dar îi sugera în acelaşi timp celuilalt că de mult nu mai avea el obiceiul să poarte o discuţie pe ghicite. Asta era apanajul celor foarte tineri sau celor care se îmbată cu cuvintele. Despre ce era, de fapt vorba?

Doctorul Sîrbu explică: ce simte cel care e tentat să-şi schimbe profesiunea? De ce o face? La ce visează în realitate? Se opri în dreptul unei tutungerii şi-şi cumpără un pachet de ţigări. Doctorul Munteanu se opri şi el cîţiva paşi mai încolo. Deşi era încă devreme, noaptea de vară a cîmpiei care se ghicea dincolo de oraş pusese cu totul stăpînire pe străzi şi bulevarde. Erau puţini trecători, era linişte, şi maşini treceau puţine. Se răcorise, şi aerul purificat lăsa să se vadă cerul plin de stele. Foarte rar spărgeau liniştea doar grupuri de tineri care ieşeau de prin restaurante ameţiţi de alcool şi începeau să vorbească tare cu aceea degajare afectată de limbaj în care se consuma zgomotos ultima rămăşiţă de energie cu care nu vroiau în nici un caz să se ducă să se culce şi cu atît mai puţin să viseze. Femeile sau fetele singure riscau totdeauna să nu facă nici zece paşi fără să fie acostate şi asta se întîmplă adesea chiar cînd erau însoţite. De aceea nu o dată aceşti tineri erau tăvăliţi pe jos de acei bărbaţi sau soţi care nu se jenau de scandalul pe care aceste grupuri mizau cînd le acostau femeile. Înjurăturile şi pumnii în fălci care puteau fi auziţi atunci făceau ca marele oraş să semene în clipa aceea, în acel punct unde se petreceau astfel de scene, cu un sat din care nu lipseau decît cîinii...

— Lucrul cel mai stabil şi mai plin de sens din activitatea unui om, zise doctorul Munteanu, este cel pe care ştii să-l faci şi nu un altul, în special nu cel de care te simţi ispitit, dacă ăsta e sensul întrebării tale. Dar problema nu e asta, fiindcă ce interes poate să prezinte un om care îşi părăseşte

meseria fără motiv și se apucă de altceva? Ori nu-i place meseria pe care și-a ales-o, ori în general e vorba de un om căruia nu-i place să exercite o profesiune. M-am întîlnit zilele trecute cu un fost coleg de liceu, dacă-ți mai aduci aminte de el, Clepcea. L-am întrebat ce face. A ridicat așa brațele cu palmele spre mine, parcă s-ar fi dat prizonier, și ce crezi că mi-a răspuns? „Universal-Geneve!", adică de toate, n-avea nici o meserie. Și arăta foarte încîntat de sine. Știu ce vrei să spui, că elanul personalității noastre slăbește cînd începem munca propriu-zisă, pe care o reclamă exercitarea unei profesiuni și că de aceea sîntem tot timpul supuși tentației de a o întrerupe sau de a o schimba? Da, e adevărat, dar la ce faci tu aluzie? Faci o simplă observație de ordin psihologic sau vizezi o particularitate de ordin social cu privire la exercitarea profesiunilor?

— Și una și alta, răspunse doctorul Sîrbu mergînd agale, la oarecare distanță de prietenul său și fumînd. Am vorbit despre această trăsătură psihologică fiindcă o cunosc bine, e foarte accentuată la oameni de structura mea și e o slăbiciune pe care o învingem cu ajutorul orgoliului. Consider că orgoliul profesional este singurul care este creator și care poate fi din punct de vedere moral, justificat. Fiindcă mai rea decît truda propriu-zisă pe care o reclamă exercitarea unei profesiuni este lupta cu tentația de a o părăsi, văzînd rezultatele așa de puțin spectaculoase pe care le obținem în comparație cu alții, care își potențează profesiunea prin acțiuni care nu sînt străine de ea, dar pe care nu orice profesionist este capabil să le inițieze. Și atunci, ca o compensație, apare orgoliul profesional, ca trăsătură comună a celor mai numeroși, care îi deosebește de cei-lalți, mai puțini.

— Și ce vrei să spui cu asta? îl întrebă doctorul Munteanu atent.

— Că observ în lumea intelectuală o scădere a orgoliului profesional. Și că tu ești unul dintre cei care se străduiesc să dea lovituri mortale acestui orgoliu, fără să-ți dai seama că îți pregătești singur terenul ca să fii dispreţuit și să devii jucăria altor forțe sociale care n-au nici un interes ca psihologiile profesionale să se coaguleze și să-și cîștige o relativă independență în lupta socială. N-o să mă apuc acuma, Ghiță, să-ți spun ce se zice sau ce se crede despre tine în legătură cu întoarcerea ta în spital — am observat că nu te interesează fondul problemei, te-ai angajat în mod conștient pe drumul tău și se pare

că știi ce-ai de făcut — dar îți atrag totuși atenția că te pîndește o mare primejdie și că ai încă timpul să te retragi pe o poziție din care să ieși învingător. Problema e dacă ai tu suficient curaj să te retragi pe o asemenea poziție, îți repet, după mine singura de pe care te poți apăra cu succes.

— Să lăsăm presimțirile și ipotezele referitor la situația noastră personală în spital și să reținem fondul problemei, zise doctorul Munteanu cu un glas liniștit. Dacă e vorba de faptul că eu mă străduiesc să dau lovituri mortale profesiunii noastre, aici am ceva de spus și pot să discut cu tine. Ai cunoscut tu vreodată o situație în care profesiunile să se poată exercita absolut liber una de alta și mai ales absolut liber de legile economice și politice ale societății și epocii respective? De unde au luat și cu ce au finanțat Pasteur sau doctorul Babeș institutele lor de cercetări? E foarte comod să vorbim de orgoliul profesional cîtă vreme nu facem mai mult decît să prescriem rețete de lentile, cum a făcut tata timp de treizeci de ani — să stai cu el de vorbă și să vezi ce orgolios e, ai zice că toată medicina se sprijină pe el — sau cînd strîngem foarte pe îndelete un număr de cazuri de bătrîni suferind de neurastenie și scriem un excelent studiu despre această chestiune, dar, lăsîndu-l la o parte pe doctorul Marinescu, care știm cum lucra și ce mijloace a avut, să ne gîndim la alți cercetători, să ne întrebăm ce trebuie să fi simțit Babeș, cînd îi lipseau banii să-și extindă cercetările și cînd îndura tot felul de jigniri și umilințe pe măsură ce înainta în vîrstă. Așa că s-o lăsăm mai încet cu orgoliul profesional care nu cuprinde o sferă mai mare decît coridorul *Serviciului 14* (aceasta era denumirea pavilionului unde lucra doctorul Sîrbu) și să ne închipuim mai puțin că un asemenea coridor constituie o poziție de pe care se poate da o bătălie mare — și încă să mai ieși și victorios! Fiindcă asta e probabil poziția la care te referi cînd îmi prezici că voi avea de înfruntat o mare primejdie.

încheiase cu o voce în care erau amestecate și tristețe, și indignare, dar și înțelegere afectuoasă pentru cel care se hazardase atît de imprudent pe un teren necunoscut lui și înțesat de mine: era totuși prietenul său cel mai vechi și mai de bună-credință și trebuia să-l despartă cu grijă de opiniile sale care erau, ca totdeauna, pe cît de intransigente, pe atît de mărginite. „Formidabil, gîndea în același timp doctorul Sîrbu, îmi vorbește de parcă ar fi măcinat de aceleași griji ca ale doctorului Babeș sau Marinescu".

— Ascultă, Ghiță, rosti el cînd celălalt se opri, eu nu-ți recomand micimea coridorului, ci ideea de coridor. Spitalul, sau spitalele, cu toate coridoarele lor sau dacă vrei, ministerul cu toate cabinetele lui, dar al *Sănătății,* nu al *Afacerilor Externe.* Ce legătură are Ministerul Afacerilor Externe cu medicina? Am auzit din gura ta această bizarerie, că ai avut nevoie de cîteva luni ca să te pui la punct cu nu știu ce. Dacă e să discutăm, tu consideri ăsta un răspuns la întrebarea care ți se poate pune și care de fapt ți s-a și pus de toată lumea în clipa cînd te-ai întors în spital? Fiindcă dacă nu te întorceai nu-ți mai punea nimeni nici o întrebare, totul era în regulă.

— N-am constatat la nimeni și nici nu cred că își pune cineva, în ce mă privește, o asemenea întrebare, răspunse doctorul Munteanu cu îndoială. Ce sens ar putea să aibă o asemenea întrebare pe care să mi-o pună alții și să nu mi-o pun eu însumi? Dar să presupunem că dacă mi-o pui tu e suficient să mă consider obligat să-i dau un răspuns — altul decît cel particular, accidental și adevărat care mi l-am dat mie însumi cînd am părăsit pentru cîtva timp spitalul. Într-adevăr, e o greșeală, se poate interpreta că am vrut să părăsesc medicina și n-am reușit. Ei și? Nu văd care e problema și nu înțeleg ce gen de răspuns aștepți de la mine.

— E foarte ciudat, zise atunci doctorul Sîrbu nedumerit, că tocmai tu care aduci ca argument al orientării tale profesionale dependența generală a profesiunilor de factorii politici și economici, nu-i vezi, în actuala situație, ca factori psihologici foarte concreți și ce probleme îți ridică sau or să-ți ridice.

— Ce te face să crezi că nu-i văd? Formidabil cum seamănă oamenii între ei! exclamă doctorul Munteanu stupefiat parcă deodată atît de tare de această idee încît uitase în aceeași clipă că îi pusese celuilalt o întrebare. Seamănă între ei indiferent de vîrstă și de caracter și chiar de mentalitate, chiar ieri am avut o discuție cu părinții mei exact pe aceeași temă și exact cu aceleași idei ca ale tale, formulate doar altfel. Indivizii umani au pierdut multe însușiri naturale, între altele pe aceea de a rămîne senini și puternici în fața schimbărilor. Au neliniști sufletești. Dar ce sens au aceste neliniști sufletești?! înțeleg să pierd ceva cu care m-a înzestrat natura în schimbul a ceva superior pe planul conștiinței, dar ce-am cîștigat eu pe planul conștiinței prin faptul că percep schimbările cu neliniște?

— Eu nu-ți sugerez ție să ai neliniști sufletești dacă tu te simți senin și puternic, ci îți spun să te gîndești dacă într-adevăr ești destul de senin și de puternic ca să ieși victorios din situația în care te afli, zise doctorul Sîrbu făcînd parcă o sforțare să se exprime cu cea mai mare atenție în aceste clipe, care începeau să devină din ce în ce mai încordate.

— În ce situație mă aflu? întrebă într-adevăr celălalt cu o voce. care scăzu brusc în volum și crescu în intensitate. Dacă n-ai să-mi răspunzi acum cu claritate ce-ai înțeles prin aceste cuvinte, va trebui să încetăm imediat discuția. Avem amîndoi experiență și știi și tu unde poate duce.

— Am să-ți spun: eu nu pretind de la tine să faci ceea ce nimeni dintre noi nu poate să facă! Dar ceea ce poate să facă ultimul, mă simt foarte îndreptățit să-ți cer s-o faci.

— Tu spune-mi net, fără ocolișuri, în ce situație mă aflu eu. Răspunde la întrebare, dar pe scurt, că observ că ai început să nu mai poți spune ceva decît vorbind mult. Ca să-mi spui că nu-ți place că am plecat cîteva luni din spital, m-ai luat ca majurul din poveste, pe dreapta, despre sensul activității umane... Să revenim la problemă. Ce e asta că nu-mi pretinzi să fac ceea ce nimeni dintre noi nu face, dar că ceea ce poate să facă ultimul, ețetera? Răspunde întîi la asta.

— Nu pot. Dacă la noi se știe ceva mai mult în vreo chestiune medicală — și nu numai medicală — decît în alte țări (și în epoca noastră aproape în toate părțile cu un anumit grad de civilizație se descoperă tot timpul lucruri care pun foarte acut problema schimburilor culturale și științifice) presupun că cine e în urmă și e interesat să nu mai fie, vine pur și simplu aici sau acolo unde s-a produs descoperirea și află despre ce e vorba. Dacă eu, acum, în anul 1952, aș vrea să aflu ceva, trebuie de asemenea, să plec. Și pentru asta, cineva, ministerul, Academia, institutul sau spitalul trebuie să aprobe această plecare și să-mi dea și bani. Și pentru ca această aprobare să fie dată, cineva trebuie s-o sprijine și acest cineva să fie mai mare ca mine, fiindcă simpla mea cerere nu e suficientă. Ei, dintre noi — vorbesc de noi, medicii care ne considerăm mai buni, nu de toți, adăugă doctorul Sîrbu ironic făcînd cu degetul o roată în aer — nici unul nu vrea sau nu poate să facă tot ce depinde de el ca să reglementeze această chestiune, fiecare se descurcă pe cont propriu și din pricina asta fiecare îl

 ISBN 973—36—0043—1

învinuieşte pe celălalt că stăm prost. Din toţi, tu ai făcut ieşirea cea mai spectaculoasă. Fii atent, o să plăteşti.

Se lăsă tăcere între ei doi, cel care vorbise aşteptînd parcă sub tensiune să vadă dacă fusese urmărit în adîncime, dincolo de ceea ce puteau exprima cuvintele, cel de al doilea luptînd parcă sub aceeaşi tensiune cu înţelegerea care îi forţa conştiinţa şi îi forţa aproape în acelaşi timp, sub aceeaşi presiune, gîndirea logică, împingîndu-l să se exprime şi să se lase prins în lanţul adevărurilor ameninţătoare care se încolăceau din ce în ce mai mult deasupra capului său.

— Cu alte cuvinte, rosti el deodată, ca şi cînd gîndirea i-ar fi ţâşnit ca un şuvoi, revii la ideea că sînt vinovat că am vrut să mă las de medicină şi îmi ceri să mă întorc la ea cu umilinţă, ca ultimul dintre medici?

Doctorul Sîrbu nu răspunse îndată. Un beţiv trecu printre ei despărţindu-i, îl ocoliră fără să-i audă înjurăturile triviale şi-şi continuară drumul, de astă dată doctorul Munteanu fiind cel ce aştepta cu încordare extremă răspunsul celuilalt. Tot mergînd ajunseseră la capătul Căii Victoriei şi o luară spre Şosea. Cu toate că aici într-adevăr piaţa şi cele două vechi şosele lărgeau definitiv orizontul de cîmpie, pe care Capitala fără depresiuni spectaculoase de sol o sugera chiar în centrele ei aglomerate, impresia de oraş mare abia aici prindea consistenţă, cu toate că nu se mai vedeau de-a lungul celor două şosele mărginite de copaci bătrîni şi alei înflorite de trandafiri decît rare vile înecate în ierburi de grădină sau vechi clădiri în care erau adăpostite opere de artă, muzee de tot felul sau vechi institute ştiinţifice. Poate că vastitatea pieţei, în care răspundeau sau din care porneau şapte sau opt bulevarde şi şosele, şi apoi şoselele însele sugerau existenţa unui oraş mai mare şi mai frumos decît era el în realitate? Parcă şi cerul de noapte era aici mai ceţos şi mai citadin, iar firele groase încărcate cu electricitate care pluteau deasupra pieţei ca o enormă pînză de păianjen din care ţâşneau fulgere albastre la trecerea tramvaielor care mai circulau încă pe acolo în acei ani sporeau şi ele, împreună cu luminile circulare care alungau întunericul şi cele care scăldau Palatul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, această impresie neconfirmată apoi o mie de metri mai înapoi.

— Da, răspunse într-un tîrziu doctorul Sîrbu, ai înţeles exact ceea ce eu de două ceasuri nu reuşesc să exprim. E una

dintre ideile care circulă în spital, după părerea mea cea mai importantă. Bineînțeles că nu e formulată atît de nobil, dar se poate obține ca ei să accepte această formulare a ta, adică să revii cu umilință la medicină, ca ultimul dintre servitorii ei.

— Dar cum **e** formulată? zise doctorul Munteanu cu gura strînsă și nu se auzi bine și trebui să repete ceea ce spusese.

— Nu **e** formulată! E ceva, așa, de natură insesizabilă, dar care ar permite unuia sau altuia să facă sesizabilă o asemenea idee, adică să ți se întîmple ceva care să te aducă într-o asemenea situație umilă. E foarte primejdios, să știi că e momentul cel mai primejdios prin care treci tu de cînd ne cunoaștem. Cel puțin așa mi se pare mie, poate că tu știi ceva... Nu vreau să-ți stîrnesc neliniști sufletești care să nu-ți folosească la nimic. Gîndește-te. De-aia ți-am spus mai înainte că n-aș zice că poți să-ți închipui așa ceva, că tu ai zis că am să rîd, dar nu te interesează chiar de loc ce se spune în spital, că îți închipui. Ai dreptate, ce se spune poți să-ți închipui, mai mult sau mai puțin, dar ce se gîndește? Ei, aici să vezi. Ți-am spus, de pildă, ce gîndesc eu, dar crezi că numai eu gîndesc așa? Și fiindcă sîntem prieteni eu am făcut un efort și ți-am spus pînă la urmă ce gîndesc și ca să nu fac vreo greșeală am demarat așa de greu. Dar crezi că vei mai găsi unul ca mine să-ți spună? Nu pentru că s-ar feri de tine, ci pentru că pur și simplu e dificil de formulat. Pentru că nu mi-era clar nici mie; știam doar atît, că se consideră un eșec total încercarea ta de a părăsi profesiunea noastră. Și ce bărbat, de pildă, ar interpreta fuga soției lui de acasă altfel decît o dorință expresă de a rupe căsătoria? Nu vreau să duc comparația mai departe, dar cum să nu-ți doresc eu, după această trădare, dacă vreau ca prietenia noastră să nu excludă preocupările comune — fiindcă fără ele am fi tot așa de puțin prieteni cum ar fi doi soți care ar face fiecare copii în altă parte — să ți se întîmple ceva care să-ți permită să-mi dovedești că iubești medicina și că aventurile tale diplomatice, și la propriu și la figurat, nu înseamnă nimica și nu sînt altceva decît simple slăbiciuni (care dintre noi ar refuza cîteva luni la Roma sau în altă parte avînd în același timp posibilitatea să se întoarcă oricînd la spital?). Eu am început să am bănuiala că tu lucrezi la ceva, studiezi nu știu ce, dar întîi ce fel de studiu e acela în afara clinicii și al doilea, chiar dacă ar fi, să zicem, un ma-

terial de un interes excepţional, cum de altfel mi-ai şi spus. cine ar mai sta *acuma* să te creadă? Ar însemna că vrei să ne arăţi nouă şi ţie însuţi că iubeşti medicina printr-o lovitură de efect. Numai dacă într-adevăr ai veni cu ceva excepţional s-ar răsturna întreaga situaţie şi toată lumea ar uita. Dar asta ar însemna O mare surpriză pentru mine şi s-ar dovedi că tot ce ţi-am spus eu pînă acuma ar fi pură invenţie a unui spirit mărginit şi timorat. De bucurie că ai avea tu dreptate aşi uita imediat că am fost atît de neghiob şi te-am judecat după aparenţe. Poţi să-ţi imaginezi ce bucuros aş fi? Evenimentele din ultimii ani au pus cam greu la încercare prietenia noastră şi despre toate istoriile care au ameninţat-o avem aşa, un fel de sentiment general că aşa s-a întîmplat, ce poţi să faci... Dar oricît de mult ai ţine la cineva, îndoiala persistă şi nu sîntem totdeauna la fel de puternici ca să trăim cu îndoiala în noi. Fu acuma pot să-ţi spun că toate acestea nu mai au pentru mine nici o importanţă, ţin la tine şi aşa, dar mult timp după ce s-a petrecut tot ce ştii, n-a fost aşa şi nimeni nu-mi garantează că n-o să revină în viitor.

— Să lăsăm consideraţiile de ordinul ăsta, zise doctorul Munteanu. Ştii şi tu bine că în materie de prietenie sau de dragoste contează totdeauna cu ce vii de acasă. Şi eu ţin la tine, dar dacă ar fi să mă iau după toate măgăriile pe care mi le-ai făcut, de mult ar fi trebuit să te consider un duşman şi nu un prieten.

— Ce măgării ţi-am făcut eu ţie? îl întrebă doctorul Sîrbu uimit şi izbucni imediat în rîs, ca şi cînd faptul de a face cuiva măgării era ceva foarte vesel.

— Lasă că ştii tu, murmură doctorul Munteanu fără nici o plăcere, şi tăcu, şi merseră astfel unul lîngă altul fără să-şi mai spună nimic.

— Ba nu, te rog să-mi spui, zise doctorul Sîrbu după ce se gîndi cîtva timp. N-ai să poţi cita un singur fapt din care să reiasă că ţi-am făcut vreo măgărie.

— Zeci de fapte, zise doctorul Munteanu liniştit şi convins.

— Zeci de fapte?!

— Da, zeci, te crezi foarte departe de genul de măgării pe care le reproşezi altora.

— Spune măcar unul, să văd şi eu ce înţelegi tu prin măgării!

— Aia făcută profesorului Rotărescu ce e?

— Tu spune ce măgărie ți-am făcut eu ție în calitate de prieten, lasă-le pe alea!

— Cînd te-am rugat anul trecut să iei cuvîntul în organizație contra grupului de cosmopoliți, ce mi-ai spus?

— Ce ți-am spus?

— Că tu îl consideri pe doctorul Strihan un medic foarte bun și nu-ți dai seama ce e cu cosmopolitismul de care îl făceam noi vinovat.

— Chiar că nu-mi dădeam seama, răspunse doctorul Sîrbu nedumerit. Ce-aveai cu el?

— Vezi?! exclamă atunci celălalt și continuă cu un soi de filozofie a deznădejdii: erai în sală cînd domnul Strihan a ținut o comunicare și a stîrnit chicoteli pe seama unor articole ale mele și aproape că ai rîs și tu fără să-ți dai seama că acolo era în joc și situația ta, nu numai a mea și a altora! Asta nu e măgărie?

— Uite, ai cuvîntul meu, zise doctorul Sîrbu solemn, fără să ia în seamă fondul problemei, că acum aflu de la tine că ai avut ceva cu doctorul Strihan. Mă crezi?

— Ți-am spus că e mai bine să lăsăm la o parte considerațiile strict personale, sigur că te cred, dar tocmai asta e măgăria, că eu ți-am atras atenția și tu nici măcar nu mai ții minte.

Doctorul Sîrbu vru să spună ceva, dar renunță, avu o mișcare din umeri și din cap de îndoială și în același timp de nesiguranță: era posibil, într-adevăr așa ceva se putuse întâmpla, în sfîrșit...

— Ai dreptate, zise el, n-are rost să ne apucăm acuma să dezgropăm morții. Asta e situația, zise el încheind parcă abia acum ideea pe care o urmărise înainte ca doctorul Munteanu să-l oprească de la considerațiile prea personale. Ți-am spus cam ce se gîndește și ce gîndesc și eu... Tu probabil că vezi lucrurile altfel și ai și motivele tale, dar eu ți-am atras atenția că una e ce gîndim noi și alta e situația în care ne pomenim implicați și care are, vrînd-nevrînd, o anumită semnificație, care devine obligatorie dacă ne pasă. Dacă nu ne pasă și nu dăm nici doi bani pe semnificația propriilor noastre acte de existență, totul e în regulă... Cu condiția ca totul să se termine cu bine.

— Ei nu! mai zise și doctorul Munteanu, deodată hotărît să încheie discuția și cu o undă de sarcasm la adresa neliniștii ciudate din glasul prietenului său, nu asistăm la o comedie lirică, în care după ce se plînge și se rîde, totul se termină cu bine. În așteptarea sfîrșitului imprevizibil, fii și tu mai vesel. Tu nu ești implicat...

PARTEA A PATRA

I

CONSTANȚA ÎȘI AMINTEA ACUM cu un sentiment că era parcă vorba de o poveste veche, cum se lămurise în acele zile după declarația lui că ei doi ar fi fost fericiți numai dacă nu se căsătoreau, că le plăcea la amîndoi prea mult să fie liberi pentru ca în cele din urmă o căsătorie să nu-i înstrăineze. Dragostea lor nu fusese nici dragoste de amanți, nici de soți, căsătoria prea rapidă stricînd pe cea dintîi, și cea dintîi stricînd apoi, prin lipsa sau scurtimea ei, pe cea de-a doua. E adevărat că în ceea ce privește această grabă el recunoscuse că era vinovat, dar nici el nu mai știa să explice după aceea de ce se grăbise așa de tare, ce-i venise. Îi plăcea de ea, o iubea, o simțea atît de apropiată, atît de *a lui* încît se grăbise să pună mîna pe ea, îl apucase parcă o frică să n-o scape, să nu se întîmple ceva și din pricina asta s-o piardă. Așa îi spusese el, și ce era mai ciudat era că aceste cuvinte exprimau exact ceea ce simțise și ea în aceeași perioadă, și își amintea cum îl întrebase: „Și acum nu mai simți că sînt *a ta?"* „Ba da, îi răspunsese el, dar nu mai știu ce să fac cu tine." „în ce sens? îl întrebase ea atunci simțind în acele clipe cum îi fuge sîngele din obraji și se face albă. (Fuseseră clipele cele mai rele din tot ce mai urmase.) În ce sens nu mai știi ce să faci cu mine? Să nu te ferești să vorbești deschis, adăugase ea, fiindcă eu totdeauna m-am gîndit că așa cum îi spui cuiva *te iubesc,* tot așa trebuie să-i spui și ?n*u te mai iubesc.* Unii nici măcar nu vor să audă, crezînd că dacă nu se pronunță aceste cuvinte se mai poate drege ceva. Eu vreau să mi le spui!" „Am să-ți vorbesc deschis, îi răspunsese el. Te iubesc, dar nu mai știu ce să fac cu tine, mi-a apărut un sentiment chinuitor că pe lîngă iubire ar trebui să mai fac ceva pentru tine și nu știu ce." „Văd eu că-mi vorbești deschis, spusese ea, dar tot pe

mine mă lași să ghicesc singură de ce vrei totuși să ne despărțim, deși mă iubești. Nu mă gîndesc chiar de azi la asta, mă gîndesc de vreo două luni, de cînd am întrerupt sarcina. Mare lucru n-am descoperit! Știu că ar trebui să înțeleg că la urma urmei nu mă mai iubești și că ești un bărbat serios care nu vrea să încurce o femeie și să rămînă căsătorit cu ea deși lui nu-i mai place, dar înțelegerea asta n-o are cineva decît cînd ori iubește foarte tare pe cineva, ori nu-l iubește de loc. În ambele cazuri înțelegi mai ușor fiindcă nu ți-e frică. Ori mie mi-e frică și de aceea nu înțeleg." „De ce să-ți fie frică?" spusese el și i se dusese și lui sîngele din obraji și se făcuse alb. Se vedea că în aceeași clipă chiar îl cuprinsese și pe el frica. „De ce să-mi fie frică?! întrebase ea mirată. Cum să nu-mi fie frică? Ce facem noi aici, ne jucăm de-a căsătoria, de-a despărțirea? Cum de ne-am putut înșela? Și cine ne garantează că dacă ne despărțim găsim pe cineva mai bun? Dacă găsim pe cineva și mai rău?" Paloarea lui se accentuase auzind-o vorbind astfel și se îndîrjise pe neașteptate: „Ce putem face? E foarte posibil să nu găsim pe cineva mai bun, dar ajunge gîndirea asta ca să ne împiedice să ne despărțim?" „Eu nu spun că ajunge, răspunsese ea, eu spun de ce mi-e frică. Și parcă mi-e frică și de ceea ce înțeleg că înseamnă frica asta. Ce-ai făcut?! îl întrebase ea și pe chipul ei începuse să apară treptat o expresie de înstrăinare înspăimîntătoare, de ce ai stricat ce începusem, și de ce-ai mai început dacă aveai de gînd să strici? Ce s-a întîmplat?" „Nu știu ce s-a întîmplat, de unde vrei să știu eu?" răspunsese el cu o voce parcă golită de viață lăuntrică, și se uitaseră apoi unul la altul, privire în privire, fără să clipească, un timp nesfîrșit de lung, căutînd parcă să afle astfel ceea ce rațiunea și gîndirea logică nu reușeau să descifreze.

Era spre seară, într-o zi de duminică și după aceea ea se îmbrăcase și se dusese în parc, simțind nevoia să-și consolideze înstrăinarea, și să rămînă singură cu mîhnirea aceea apăsătoare care îi stătea atunci pe inimă ca un bolovan.

Seara s-a întors și s-a culcat. N-a mai scos un cuvînt, a pus capul pe pernă și în cîteva secunde a adormit. Înțelesese că el avea dreptate și frica îi pierise, asemeni cuiva care fiind expus total unei lovituri descoperă că dacă primește această lovitură fără să se ferească, n-0 să-i mai fie pe urmă frică niciodată.

CU ACESTE AMINTIRI LIMPEZI CONSTANȚA se considera scăpată de boala ei și singura preocupare care o stăpînea ca o obsesie era de ce picioarele ei nu vroiau s-o mai asculte ca altădată și de ce tremura din tot corpul cînd trebuia să meargă și abia de putea merge fără să simtă tot timpul senzația că se va prăbuși. Era iritată că zilele treceau și că în loc să simtă o revenire treptată și oricît de înceată a puterilor, dimpotrivă, pe zi ce treceai se simțea mai slăbită și somnul îi era din ce în ce mai puțin și mai obositor. Se trezea dimineața cu dureri vii în tot corpul și cel mai mic gest o istovea, și în loc să se simtă istovită și în dorințele ei ca să poată zăcea și uita că e bolnavă, dimpotrivă, acestea erau și mai vii și mai ascuțite sporind și mai mult procesul de epuizare și inerție în care organismul ei se prăbușise. Și cu timpul amintirile și reflecțiile asupra trecutului ei încetară cu totul, nu mai veniră nici dorite, nici nedorite, și iritarea puse cu totul stăpînire pe ceea ce ar fi trebuit să rămînă neatins, adică viața cea mai intimă a conștiinței.

„Observînd dezinteresul cu care era tratat cazul ei — doctorul Sîrbu nu trecea pe la ea zile întregi — Constanța avu deodată bănuiala că de fapt suferă de paralizie generală progresivă și că în curînd nu se va mai putea deplasa decît cu căruciorul, cum deja văzuse pe acolo pe coridoare că i se întîmplase unei bolnave. Maladia avea chiar un nume, îl află discutînd pe coridor cu alte bolnave, îi spunea boala lui *Charcot-Marie,* consta în topirea progresivă a mușchilor picioarelor, doar atît află, și că era incurabilă. Se întoarse în pat abia ținîndu-se de ziduri și începu să-și examineze pulpele, care i se părură sensibil micșorate. Îi ceru doctorului Drăghici, care o vizita zilnic (medicul acela cu favoriți, atît de blînd și de serios), să-i confirme că despre asta era vorba și doctorul Drăghici nu se putu stăpîni și își dădu capul pe spate hohotind scurt. Avea aerul că așa ceva vesel de mult n-a mai auzit, dar ei nu i se păru nimic vesel, deși ideea aceasta îi fu astfel alungată din minte în aceeași clipă. Se împrieteni apoi cu o activistă de U.T.M. din Ploiești, care se internase pentru a doua oară și care îi făcea vizite aproape în fiecare după-amiază și îi ținea de urît. Suferea cam de aceleași stări ca și ale ei, dar într-un fel care parcă mai semăna a boală, adică pe lîngă istovirea fizică, o apuca din cînd în cînd, chiar în fața Constan-

ței, plînsul, mai ales cînd povestea cum muncea ea acolo în comitetul U.T.M., și cum nu putea să rabde ce întîlnea pe teren și cum se întorcea apoi noaptea tîrziu acasă și nu putea să adoarmă de mînie și indignare. Era o fată totuși voinică, avea doi copii și un bărbat petrolist, șef de echipă. Istoriile ei de pe teren care o obsedau erau mai toate în legătură cu copii martiri bătuți în mod bestial de părinții lor alcoolici sau desfrînați, copii bolnavi și neîngrijiți, sau dați pe mîna unor rude nu mai puțin destrăbălate, care scoteau sufletul din ei pentru o bucată de pîine. Povestirile ei o turburară foarte tare pe Constanța aducîndu-i aminte că și ea săvîrșise ceva apropiat întrerupînd o sarcină și îi veni ideea că asta e pricina bolii ei, regretul adînc că nu făcuse un copil. „Ah, dacă aș fi avut copilul nimic nu s-ar fi întîmplat", își spuse, și avu sentimentul că viața ei este stricată acum pentru totdeauna și că nu mai are de ce mai trăi. Cînd o auzi spunînd acestea doctorul Drăghici dădu din umeri și strîmbîndu-se cu blîndețe îi spuse să vină cu el în salonul vecin și să-i arate cel puțin douăzeci de femei bolnave de aceeași nevroză, cu copii. N-avea nici o legătură boala asta cu copiii.

Dar iritația îi creștea și se lipeau de conștiința ei parcă toate ideile și toate temerile morale. Era bolnavă, își spunea, fiindcă nimic din viață nu făcuse cum trebuie, nici în copilărie, cînd o chinuise pe maică-sa cu nepriceperea ei, și nici mai tîrziu, cînd se făcuse mare și se măritase. Cine îi spusese ei, se pomenea întrebîndu-se, că așa trebuie să se poarte o femeie cu un bărbat, să aștepte totul de la el și ea să nu facă nimic? De la cine învățase asta? Pentru că nu făcuse nimic pentru el, chiar nimic, cu toate că ținuse la el și nu dorise nici o clipă să se despartă. Nu e destul să ții la cineva, trebuie să mai știe din cînd în cînd și celălalt cam cum se petrec lucrurile cu *ținutul* ăsta, cît de tare ții și mai ales în ce fel. Simțise doar că e al ei cu un sentiment vechi de tot, din copilărie. În ciuda bătăilor pe care le mîncase cînd era mică, ea nu gonise din gîndirea ei copilăria. Nimic din ceea ce simțise, fetiță fiind, că e al ei nu-i putuse fi luat. Privea pe atunci totul cu ochii micșorați, cu acel sentiment aproape divin de posesiune care îi șoptea că tot ceea ce vedea îi aparținea fie și numai pentru faptul că totul se afla mai întîi în ea (nu-și amintise niciodată ca privirea ei să descopere ceva străin), și dacă norii pluteau pe cer și cîrciuma din colț era acolo la locul ei și dacă lumina soarelui scălda cartierul sau ploile zguduiau pămîntul, asta nu era decît o năvală vastă și liniștită a acelorași lucruri aflate

mai întîi în mintea ei şi le scotea afară prin ochi, fiindcă era destul de pildă să strîngă din pleoape şi să-şi astupe urechile, fie şi pentru o clipă, pentru ca totul să se acopere, noaptea populată de foşnetele abia auzite ale plopilor, ţîrîitul greierilor şi ţînţarilor, tînguirea şi vîjîitul crivăţului iarna, strigătele căruţaşilor şi lătratul căţeilor, trîmbele de praf care pluteau seara peste cartier cînd se întorcea de la şcoală, trecerea ţăranilor spre pieţe, cu căciulile lor ţuguiate, pe care nu le scoteau nici vara de pe cap, sau ceaţa de fum de ţigări din aceeaşi cîrciumă din colţ în care intra sîmbăta seara să-l cheme pe tata la masă. O treabă de făcut, o mînă ridicată asupra ei şi o bătaie înghiţită erau lucruri bizare şi puţine, se pierdeau în numărul nesfîrşit al celor care erau atît de întinse şi de supuse voinţei ei. Parcă tot timpul cineva o răsfăţase mereu şi ea nu făcuse niciodată nimic pentru acest cineva care o însoţise peste tot cu devotament. Unde era acum acest cineva? O părăsise şi iată că acum ea nu mai era nimic fără el.

Gîndirea aceasta făcu parcă să sufle asupra ei un vînt agresiv de disperare şi începu să se agite şi să geamă. Stătea pe spate cu ceafa pe pernă şi îşi clătina capul cînd spre perete, cînd spre marginea patului, ca şi cînd cineva nevăzut i s-ar fi aşezat pe piept şi ar fi silit-o să bea un pahar cu otravă. Vecina ei de pat se dădea jos şi chema sora, sora chema medicul şi acesta venea şi îi prescria doze sporite şi din ce în ce mai puternice de calmante, pe care ea le înghiţea cu tot mai puţină încredere că vor ajuta-o să redevină iar ceea ce fusese odată.

III

CALMANTELE ÎŞI FĂCURĂ TOTUŞI EFECTUL. Curînd iritarea dispăru, dar lăsă în urma ei o ciudată tăcere, care din zi în zi se făcea tot mai mare. Acum parcă îşi pierdea încetul cu încetul memoria, şi singurul lucru care îi rămînea viu în amintire era doar că avusese memorie. Nimic şi nimeni nu mai răspundea la apel. Nimic parcă nu mai avea sens. Paşii pe coridoare, lumina zidurilor albe nu mai aveau nici un înţeles. În aceste zile tot se mai putea ţine pe picioare şi ieşea uneori afară în curtea spitalului, dar îndura greu spectacolul obişnuit al vieţii. Ce era această mişcare, aceste obiecte, aceste fiinţe

care mergeau pe două picioare şi făceau zgomot articulând sunete? Care era *esenţa* existenţei lor? Nu ştia să răspundă. Şi, îşi zicea ea nu cumva dacă nu ştim ce sînt lucrurile şi fiinţele şi lumea în care se mişcă ele înseamnă că nu ştim nici cine sîntem şi, neştiind cine sîntem, nu ştim nici ce putem deveni, în mîna cui se află destinul nostru? Senzaţia era atît de chinuitoare, încît se uita la copaci cu o stranie invidie. Ei erau superbi cu coroanele lor de frunze, înecaţi de lumina soarelui, puternici şi nepăsători. Iar deasupra lor, cerul plin de nori şi soarele atotputernic. Se uita în sus, dar nu putea să îndure lumina, totul era prea viu, copacii prea copaci, norii prea nori, prea adevăraţi, parcă erau fiinţe animate de un mare secret care fusese şi în posesia ei şi de care acum, cu memoria stinsă, nu-şi mai putea aminti. Acelaşi doctor Drăghici o examina şi îi dovedi că totul era în regulă cu memoria ei, dar ea nu ştiu cum să-i explice că faptul că chemările ei adresate trecutului rămîneau fără răspuns însemna că e vorba de pierderea memoriei afective, strivirea ei de către această tăcere prin care nu mai răzbătea nimic. Era ca şi cînd, rătăcită într-o pădure întunecoasă, ar fi dat de o colibă, din care, deşi ştia că înăuntru sînt oameni şi o aud, nimeni nu vroia să răspundă la bătăile ei în poartă. Dar nu numai înapoi se forma un zid, ci şi înaintea ei. Nu mai vedea nimic în viitor, şi atunci avu senzaţia că prezentul este nimicul. Nu mai era nici o luptă de dat. Venise parcă sfîrşitul. Legată la stîlp şi cu duşmanul dînd tîrcoale în jurul tău cu cuţitul în mînă, nu mai era nimic de sperat: trecutul şi viitorul, aceşti prieteni, nu mai existau. Fusese despărţită de ei, iar ei închişi undeva şi striviţi de marea tăcere, „Înţeleg ce mi s-a întîmplat, gîndi ea, sufletul meu **a** murit, iar eu mai zac încă prin nu se ştie ce ciudăţenie. Probabil că voi muri curînd şi fiziceşte." Şi în aceeaşi clipă, această gîndire făcu să urce în ea cu o violenţă copleşitoare chiar senzaţia vie şi iminentă **a** morţii, senzaţie necunoscută ei pînă atunci, care smulse parcă năprasnic din mintea ei, cum ar smulge o vijelie copacii din rădăcină, ideea oricărui rău sau oricărei suferinţe care s-ar fi putut compara vreodată cu ea. Şi cum moartea nu venea din afară, ca să lupte cu ea sau să încerce să fugă dinaintea ei, ci venea din chiar intimitatea cea mai adîncă **a** conştiinţei, de acolo de unde stă parcă ascuns însuşi echilibrul tainic al existenţei unei fiinţe vii, Constanţa nu se mai agită, nu mai gemu, se agăţă doar cu mîinile de marginea de metal **a** patului şi rămase liniştită aşteptînd să moară. Senzaţia crescu atunci pînă la paroxism, apoi se retrase... Dar

își croi în sufletul bolnavei parcă un tipar, după care urma să se repete parcă toată viața chinuind-o pînă la zbaterea finală, moartea cea adevărată și definitivă, în care suferința ar fi pierit și ea. Astfel începură aceste noi crize ziua și noaptea; bolnava începu să refuze mîncarea, deveni tăcută și în curînd puterile fizice o părăsiră aproape cu totul. Vedea că moartea întîrzia, dar suferința, din ce în ce mai activă, îi șoptea cu o voce neagră: „Viața și moartea sînt lucruri limpezi, unde se află una lipsește cealaltă. Dar moartea ca un corolar al unei suferințe îndelungi? Dacă ești condamnată să suferi astfel, numai într-un singur fel poți să-i pui capăt..." Era gîndirea care o chinuia cel mai tare, fiindcă își dădea seama că era de fapt o șoaptă de sinucidere. Cine se cuibărise în sufletul ei și rînjea de acolo, substituindu-se gândirii ei celei mai secrete?

Înșelate de faptul că mama obținuse permisiunea să-i aducă mîncare de acasă, infirmierele o. neglijară cîtva timp și nu băgară de seamă decît tîrziu că bolnava nu mînca nici ceea ce i se aducea de acasă și că slăbea din ce în ce mai rău. Atunci îi spuseră doctorului Sîrbu.

Doctorul Sîrbu dădu din cap că a auzit și își văzu de alți bolnavi, după părerea lui mai amenințați. (Nu ni se întîmplă să murim împotriva opiniei celei mai optimiste a medicului?) Când i se spusese că fosta soție a prietenului său nu doarme și că are crize în timpul nopții, contrariat, îi mărise doza de somnifere, iar cînd i se aduse la cunoștință că refuza mâncarea, gîndindu-se ce să facă se consultă cu doctorul Stamate. „Insulină, zise doctorul Stamate, exact insulina o să-i facă bine. A fost de altfel și părerea profesorului." Doctorul Sîrbu nu zise nimic, ieși din birou și se duse în rezerva bolnavei. Arăta de nerecunoscut; pe cît fusese de slabă cu o săptămînă în urmă, acum arăta de două ori mai rău. Medicul se posomorî, îngrijorat.

— De ce nu mîncați? o întrebă.

Ea își întoarse fața de la el și nu răspunse. Tăcerea ei era ca o lespede, cu nimic nu putea fi urnită. Doctorul Sîrbu scoase stiloul dintr-un buzunar interior, ceru fișa bolnavei și scrise ceva în ea.

— Insulină? întrebă infirmiera.

— D a . Începeți de mîine dimineață cu patru unități, și continuați cu cîte patru și cu cîte opt.

Vîrî stiloul la loc în buzunarul interior, se uită la mîinile bolnavei, se aplecă, îi luă o mînă și îi pipăi brațul, masîndu-l în sus spre încheietura cotului.

— Are vene bune, zise. Faceţi-i glucoză după insulină, are o sensibilitate digestivă, să nu mănînce prea multe dulciuri, fermentează...

Se ridică şi ieşi în holul mic dintre cele două saloane, însoţit de infirmieră.

— A slăbit foarte rău, trebuia s-o siliţi să mănînce! De ce nu sînteţi atente?

— I se aduce mîncare de acasă, se dezvinui infirmiera, am crezut că mănîncă. Pe urmă mi-a spus bătrîna că o dă la vecini ...

— Spuneţi-i maică-si să stea lîngă ea şi să nu plece pînă nu mănîncă. Din moment ce tot vine, lăsaţi-o pe mama ei să stea cu ea.

IV

DE FAPT, DOCTORUL SÎRBU SE INTERESA DE EA numai pentru că fusese soţia prietenului său şi pentru că o vizitase de cîteva ori in perioada în care nici el nu ştia ce era cu doctorul Munteanu, unde dispăruse. Doctorul Drăghici era cel care trebuia s-o facă sănătoasă şi avea deplină încredere în colegul său, mai mult chiar, îl considera pe el cel mai bun practician dintre psihiatrii de-o generaţie cu el, mai bun decît el şi Stamate, deşi doctorul Balaban, fostul preşedinte al sindicatului, ca să se răzbune pentru istoria cu ceaiul de muşeţel, lansase o dată, nu fără succes, formula că ei trei abia dacă formau un medic bun, unul fiind erudit, altul cercetător şi celălalt practician, fiecare separat neputînd adică întruni această calitate. Cum în acele zile cei doi prieteni tocmai se revăzuseră, doctorul Sîrbu abordă, la cea de-a doua întîlnire pe care o avu cu doctorul Munteanu, chestiunea sănătăţii Constanţei, întrebîndu-l pe fostul soţ dacă avea ceva revelator de spus, de natură să-i ajute psihiatrului s-o pună pe picioare.

— Ai văzut-o? îl întrebă el.

— Da, răspunse doctorul Munteanu, chiar ieri am trecut pe la ea şi m-a oprit sora la uşă să-mi spună să n-o trezesc din somn că e foarte greu pînă o face să adoarmă. Am intrat încet şi m-am uitat la ea. Aproape că nici n-am mai recunoscut-o. A slăbit foarte tare.

— Asta n-are nici o importanță, zise doctorul Sîrbu, ca și cînd nu i-ar fi plăcut relevarea acestui aspect al chestiunii, o să-i facem insulină și o să se aranjeze, altceva dacă mai știi. Ai vorbit cu ea?

— Nu, răspunse celălalt, și avu o expresie întrebătoare: trebuia să vorbească, era necesar?

— Nici nu cred că ar fi bine, zise doctorul Sîrbu. Dar e posibil să-i facă bine puțină psihoterapie. D-aia te întrebam dacă în legătură cu despărțirea ai putea să ne dai vreo indicație. I-ași transmite lui Drăghici și el ar ști cum să se folosească de eventualele date ale problemei. A fost vreo problemă?

— Da, spuse doctorul Munteanu hotărît, dar stingherit totuși de o anume dificultate în a-și preciza gîndul. Nu știu dacă nu greșesc... Cînd s-a pus problema despărțirii...

— Cine a pus această problemă, tu sau ea?

— Inițial eu, dar practic vorbind problema a devenit, în cîteva ceasuri, o problemă comună, ceea ce, mărturisesc, m-a cam uluit, fiindcă de fapt ea nu vroia să se despartă. ‚M-a învinuit că de ce m-am apucat să mă căsătoresc dacă la numai cîteva luni după aceea trebuia să mă despart. Cum să-ți spun... Nemaipomenită chestie, nici acuma nu înțeleg, parcă am fi făcut o căsătorie de catolici...

Doctorul Munteanu se opri, dar celălalt îi ceru, din priviri, precizări.

— Din moment ce ne-am căsătorit ar fi trebuit să rămînem așa toată viața. Cam așa suna, deși nu s-a exprimat chiar așa.

— Asta e mai degrabă ceva țărănesc, observă doctorul Sîrbu. Și adăugă: Asta era problema?

— Nu, zise doctorul Munteanu, la fel de hotărît ca și mai înainte, dar fără să pară că îi stă mai mult la îndemînă să spună dintr-o dată despre ce era vorba. Două lucruri m-au uimit pe mine în comportarea ei, zise el decis deodată să sugereze cu aceste două lucruri ceea ce i se părea dificil de prins într-o formulare clară și distinctă. Întîi, că a întâmpinat declarația mea completă descoperită, nu s-a produs adică nici o panică în conștiința ei, deși s-a făcut albă la fată si mi-a declarat că îi e frică...

— Frică de ce? întrebă doctorul Sîrbu.

— Frică de tocmai ceea ce eu vedeam că nu îi e, adică de ideea despărțirii, de gîndul că nu va găsi unul mai bun ca mine. (M-a întrebat și pe mine dacă eu cred că voi găsi una mai bună.) Și al doilea, a fost *înstrăinarea* ei de mine, care s-a

produs sub ochii mei, în numai cîteva ceasuri. În loc să verse lacrimi şi să continue apoi să ceară, cel puţin un anumit timp, explicaţii, ea rămase după aceea tăcută, dar nu în sensul că îşi impunea această tăcere ca o măsură de apărare, ci pur. şi simplu, tăcea fiindcă nu mai avea cu mine nimic de comunicat... Aşi vrea să ştiu cîţi inşi pot dormi în noaptea care vine după despărţire, sau în orice caz ce fel de somn au. Eu n-am dormit aproape de loc cîteva zile în şir. Ei, ea a pus capul pe pernă şi a adormit imediat şi profund pînă în zori. Mă uitam la ea tot timpul şi eram uluit de cît de *singură* dormea ea în noaptea aceea ... I-am fost atît de recunoscător de felul cum a primit ea atît începutul cît şi sfîrşitul acestei legături, încît dimineaţa am plecat şi i-am lăsat o scrisoare în care îi spuneam că mi-am luat doar cărţile şi hainele şi că totul îi rămînea ei şi că de divorţ o să mă ocup tot eu, e suficient să nu se prezinte la înfăţişare pentru ca instanţa să admită divorţul.

— Nu văd problema, zise doctorul Sîrbu, care urmărise totul cu atenţie.

— Ce problemă?! se miră celălalt.

— Te-am întrebat la început dacă a fost o problemă între voi şi tu mi-ai răspuns că a fost, dar că nu ştii dacă n-o să greşeşti spunînd care. Spune problema şi vedem noi cum e!

— Da, îţi spun, dar acum am şi mai puţină siguranţă că nu mă înşel. Eu m-am împotrivit la un moment dat ca ea să păstreze o sarcină şi mă tem că am greşit.

— S-a discutat asta în momentul cînd s-a pus problema despărţirii?

— Nu, dar mi-a trecut prin cap cînd am auzit-o că spune că îi e frică. Atunci mi-a fost şi mie frică de ce-am făcut şi m-am gîndit că n-aveam dreptul s-o opresc să nască, dacă ea vroia.

— Si ea vroia?

— Da.

— În mod deosebit?

— În mod normal.

— Şi?

— Şi mi-am dat seama că trebuia s-o las pe ea să decidă, să-i spun adică mai întîi că nu mai putem trăi împreună şi că eu vreau să ne despărţim şi abia după aceea eventual să-mi exprim părerea mea că ar fi bine să nu existe copil (în afară de argumentul obişnuit că şi pentru copil ar fi bine să nu crească fără tată).

— Cum s-au asociat la tine frica ei cu a ta, nu înțeleg. Ce legătură ai văzut tu între faptul că ea simțea în momentul acela o frică și faptul că tu ai împiedicat-o să nască.

— Am avut în clipa aia senzația că ea nu se va mai remărita niciodată, mărturisi doctorul Munteanu cu un glas care parcă mai sugera și acum spaima care îl cuprinsese atunci avînd această revelație.

— Aha, zise doctorul Sîrbu, înțelegînd deodată totul. Un copil, adică, i-ar fi împlinit viața, și faptul că nu s-ar fi recăsătorit n-ar mai fi avut pe urmă nici o importanță. Și presupui că ideea asta a lucrat la ea subteran și ea nu i-a rezistat... Că, adică, e adevărat că nu se va mai remărita ... Da, murmură doctorul Sîrbu pe gînduri, o să-i spun lui Drăghici și o să încerce să afle de la ea dacă ipoteza asta are vreo bază reală. Ia spune-mi, întreruperea sarcinii s-a făcut fără accident? Mă refer la acele dureri persistente care sînt uneori semnul unor inflamații ireversibile, care, în majoritatea cazurilor, împiedică pe urmă concepția.

— Nu. Totul a decurs n o r m a l. Î ț i spun, e o femeie normală, poate prea normală, mai zise doctorul Munteanu de astă dată posomorît și parcă iritat că folosea asemenea expresii care nu spuneau n i m i c. În mod normal, încearcă el să explice, o femeie își reface imediat viața intimă, cu atît mai ușor cu cît căsătoria noastră a fost mai degrabă o legătură legalizată, terminată și aceea foarte repede și fără pic de cenușă între noi. Asta e de fapt meritul ei, fiindcă s-a purtat cu o naturalețe foarte rară la femei, strîmbîndu-se ea nițel cînd i-am spus că o iubesc, dar strîmbîndu-se și la sfîrșit, cînd i-am spus că n-o mai iubesc; și acuma cînd mă gîndesc îmi dau seama de ce m-am îndrăgostit eu de ea, dar ași fi vrut mai degrabă să-mi fi fost soră, cred că ași fi făcut totul pentru ca ea să fie fericită și să nu sufere ca acuma; ca bărbat însă mi-am dat seama că nu mai puteam, și după cîte o cunosc eu, n-o să găsească nicăieri unul cu care să se potrivească.

— De aici ipoteza ta că nu se va mai recăsători?

— Acum nu mai am chiar certitudinea că pot să emit o asemenea ipoteză, răspunse doctorul Munteanu, dar nu văd de ce s-a îmbolnăvit. Fiindcă în mod normal, cum spuneam adineauri, ar fi trebuit să-i vie foarte ușor s-o ia de la început cu altcineva, sau în orice caz, dacă nu putea așa repede ca mine, să aibă în vedere o asemenea perspectivă, peste un an sau doi, sau chiar cinci, avea tot timpul să aștepte și să caute. Nu, ea se îmbolnăvește și, mai mult decît atît, după cîte am

înțeles eu de la tine și mi-am dat seama și cînd am văzut-o, nici nu vrea să se facă sănătoasă, să lupte adică cu boala. E posibil chiar să nu-și dea seama de primejdia care o pîndește, mai adăugă doctorul Munteanu de astă dată supărat și foarte mîhnit că un om se putea astfel distruge pe sine cînd de fapt el se născuse să trăiască și să fie fericit. Am impresia, continuă el, că așa detașată cum era de mine, ideea de căsătorie se asocia la ea cu o idee pură de căsătorie, ca de un ritual pe care niște legi nescrise dar invincibile îți interzic să-l repeți... Ca la primitivi, pe onoarea mea, moare bărbatul, o îngroapă cu el de vie împreună cu calul și cîinele.

V

DOCTORUL DRĂGHICI ÎNSĂ nu confirmă nici măcar pe departe această ipoteză.

— Are nevoie să zacă și să nu mai știe de ea, asta e, spuse el și adăugă: insulina o să-i facă bine.

— Va să zică crezi că n-are nevoie de psihoterapie? zise doctorul Sîrbu, nemaiștiind dacă să se mai supere sau nu că toate sugestiile lui în cazul acesta erau respinse.

— Nu, n-are nevoie, în orice caz nu acuma și în nici un caz în direcția asta, răspunse doctorul Drăghici. Dar de unde ai ajuns tu de fapt la concluzia asta, apropo de copil și de căsătorie? întrebă el curios.

Doctorul Sîrbu îi relată discuția cu fostul ei bărbat și îi înșiră și argumentele, evitînd însă detaliile intime.

— Auzi ce poate să spună! exclamă doctorul Drăghici contemplînd parcă întristat întinderea prostiei umane care nu-i scutește cîteodată nici pe indivizii cei mai inteligenți.

— Bine, doctore, zise atunci doctorul Sîrbu cam atins și rîse cam spart, fiindcă lui i se păruse foarte verosimilă ipoteza prietenului său. Bine, atunci te ocupi tu în continuare, e în regulă, nu mai zic nimic.

Și își văzu de bolnavii lui, preocupat în zilele acelea ca orice salariat unde să se ducă în vara asta să-și petreacă concediul de odihnă și cum să facă să-și pună în acord dorințele cu posibilitățile.

Avea ceva bani, cartea îi fusese trimisă la tipar, putea să

se ducă liniştit în oricare staţiune, la munte sau la mare... să se distreze foarte bine, să se simtă perfect... Să se simtă din toate punctele de vedere... Adică nu chiar din toate, fiindcă anul trecut avusese o aventură la Tuşnad, dar spre surpriza lui, la Bucureşti femeia nu vrusese să-l mai vadă... Hm! Să găseşti o femeie frumoasă căreia să-i faci curte .. .

Stătea la geam în picioare, şi se uita afară tăcut şi nemişcat. Lanul de grîu sau de ovăz care mărginea golful pe care îl făcea cîmpia în această parte a Bucureştiului fusese de mult secerat de oamenii hipodromului şi pe miriştea uscată crescuse iarbă. În depărtare, căldura verii se materializa parcă în valuri de ceaţă străvezie, iar norii stăteau nemişcaţi pe cer, adormiţi şi cu contururile şterse. Venise timpul somnolenţei.

Această euforie la apropierea verii nu era însă stîrnită numai de amintirile concediului precedent şi a unei aventuri pe munte care putea fi repetată. Prietenia lui cu doctorul Munteanu se refăcea de la o zi la alta, cu descoperiri pe care nu le mai credea posibile la vîrsta lui, dar care îi confirmau totuşi vechi gîndiri de adolescent că viaţa e destul de lungă ca pe parcursul ei, dacă se întîmplă să nu ai noroc, să ai totuşi destul timp să trăieşti din plin acele clipe de adîncă bucurie care ţin numai de fiinţa ta lăuntrică şi asupra cărora nici" hazardul şi nici mişcarea neîncetată a lumii nu pot nimic. Destăinuirile care urmară după prima lui întîlnire cu doctorul Munteanu, care nu fusese decît o întoarcere în centrul acelui univers al prieteniei de care preocupările lor profesionale obsesive îi îndepărtaseră spre extremităţi îi confirmară din plin că nu se înşelase nici la douăzeci de ani cînd această prietenie începea şi nici acum la treizeci cînd se relua după o criză de maturizare.

— Nicule, îi spuse doctorul Munteanu în acele zile, în felul lui neaşteptat, care totdeauna îl făcea pe doctorul Sîrbu să simtă o bătaie de inimă, tu ai avut intuiţia unei înfrîngeri ale mele, dar nu acolo unde crezi tu, ci în relaţiile mele cu mama. Eu vreau să-ţi spun ţie ceva şi tu să fii foarte atent fiindcă e ceva foarte important pentru mine şi nu-ţi spun decît ţie. Tu o cunoşti pe mama?

— Atît cît ştii şi tu că o cunosc, răspunse doctorul Sîrbu.

— N-O CUNOȘTI, am să ți spun eu cîteva lucruri despre ea. Mama, continuă doctorul Munteanu, m-a crescut pe mine exact cu aceeași stare de spirit cu care m-a născut, că adică eu aș fi în orice caz un copil neobișnuit și că trebuia încă de mic să mă comport ca atare. Dacă eu am fost sau sînt un om excepțional este îndoielnic, dar ceea ce este neîndoielnic este că ea a fost și a rămas o femeie deosebită și singurul lucru care ar mai rămîne de explicat este cum a putut ea să se mărite cu un om ca tata, care fără să aibă cine știe ce cusururi sau vicii ieșite din comun, are totuși unul care te poate face să-l deteși și anume acela că nu știe și nici nu bănuiește ce fel de femeie a fost și a rămas mama. Există astfel de bărbați peste care dă norocul de le iese înainte o femeie ca un vis și trăiesc lîngă ea și îi fac copii fără cea mai vagă bănuială că iau de la viață ceea ce nu de e nici destinat și nici nu li se cuvine. Mama a fost rudă săracă a unor așa-ziși moșieri și și-a petrecut copilăria și vacanțele la țară umblînd desculță și cățărîndu-se prin copaci. O puneau și la treabă și n-o fereau de loc de contactul cu țăranii, a căror filozofie și-a însușit-o într-o oarecare măsură, după cum ai să vezi în cele ce-o să-ți spun, și și-a însușit și superstițiile lor; îmi aduc aminte totdeauna cu stupoare cum stătea ea de vorbă cu animalele, cu păsările, cu coțofenele și chiar cu lucrurile neînsuflețite. În vacanțe mă duceam și eu pe la unchiul ei și o vedeam cum redevenea țărancă și cum în ochii ei frumoși stăteau răsturnați salcîmii verzi, liniștiți și încărcați de un soi de flori albe care mama îmi spunea că se numesc brebenei și mă îndemna să le rup din crăci și să le mănînc. Nu înțelegeam, mi se părea grețos gustul dulceag și parfumul acelor flori, dar mama se făcea de nerecunoscuț, le mînca și rîdea de mine într-un fel care mă făcea să tremur de o gelozie atît de furioasă (îi ceream, agresiv, să nu le mănînce), încît numai palmele pe care mi le dădea mai mă trezeau și mă făceau să redevin copil. Mă ducea prin măguri pustii și îmi arăta cercuri largi în iarbă, urme ale ielelor care dansaseră pe acolo în timpul nopții și îmi povestea că ea le-a zărit o dată cînd era ca mine și că nu era adevărat că vederea lor te pocea sau îți lua graiul, cum se speriau țăranii, și că într-o noapte o să mă trezească să le văd și eu, că sînt „surorile" mele și că nu trebuie să mă tem de ele. A făcut liceul la București și l-a cunoscut pe tata ca studentă; a întrerupt cursurile și s-a

măritat cu el. Am pomenit adineauri cuvîntul gelozie. Îți vorbesc de mama ca să-ți explic ambiția mea care pe mulți și chiar și pe tine v-au pus în gardă, fiindcă e o trăsătură de caracter care naște foarte multă ură în jur mai ales cînd e însoțită și de acele merite pe care o ambiție bine dirijată nu numai că nu le umbrește, ci chiar le potențează. Eu am fost un copil sănătos constituit și fără sensibilitatea aceea de prisos care dă naștere la atîtea drame în viața unora. Cel puțin așa cred! La țară, contemplam uneori boii și îmi plăceau mai ales cînd stăteau liniștiți, cu coarnele în aer și cu ochiul lor netulburat de nici o neliniște din interior sau exterior. Cel mai perfect echilibru îl reprezintă boul și înțelegeam de ce egiptenii îl aleseseră ca zeu. Omul e o ființă permanent amenințată de dezechilibru, și idealul meu era, în acei ani, să am o minte de geniu și o insensibilitate de bou. Să nu-ți închipui că o astfel de insensibilitate mi-ar fi fost necesară ca să-mi pun în aplicare nu știu ce planuri care aveau să treacă cu tăvălugul peste morala umană, ci numai pentru a nu răspunde excesului de sensibilitate pe care îl observam că există la oameni și care se degradează și ia atîtea forme complicate și dezgustătoare, în care demnitatea conține și o doză de servilism, servilismul un procent oarecare de demnitate, meschinăria îmbrăcînd forme generoase și așa mai departe... Gama sentimentelor noastre naturale, îmi spuneam eu, e și așa destul de bogată și complicată încît ce nevoie mai e de aceste degradări care fac din om personaj de comedie și de care omul, în momente de relaxare stîrnite cu mijloacele artei, rîde el însuși în hohote, de complicitate, ea însăși comică, cu destinul? Rar mi se întîmpla — și ceea ce îți spun acum e valabil și pentru perioada prin care trec. În prezent — să cunosc un om al cărui comportament să nu fie, mai devreme sau mai tîrziu, atins de acest soi de degradări. Un coleg, licean ca și mine, mi-a făcut o dată cadou un stilou foarte frumos și din ziua aceea a început să umble cu mine cu brațul pe după gîtul meu și să. mă înjure în mod familiar de mamă. I-am tras la un moment dat, exasperat, palme și picioare în cur și am făcut o impresie foarte proastă asupra tuturor, a celorlați colegi, dirigintelui și chiar mamei. Colegul însuși, nedumerit și sincer jignit, plîngea cu lacrimi adevărate și mă implora din priviri să-i cer iertare, să ne împăcăm și totul să fie iar ca înainte. Nu i-am cerut nici o iertare, i-am mai tras cîteva picioare în cur și i-am înapoiat stiloul, fără ca prin asta să fiu mai bine înțeles. Dacă ași fi avut în mine echilibrul unui bou, întîi că i-aș fi refuzat stiloul, n-ași fi fost adică

sensibil la atenție și al doilea dacă totuși l-ași fi primit, ași fi primit apoi cu liniște suverană și înjurăturile și gesturile lui familiare. Doctorița Tiberiu a venit la noi în spital prin protecția domnișoarei Zane, șefa aceea de lucrări, era membră de partid și medic prost, ambițioasă și rea, am cunoscut-o imediat ce fel de fire are. Domnișoara Zane își persecuta laborantele și le amenința, și doctorița Tiberiu nu numai că nu zicea nimic, în calitatea ei de membră de partid, dar făcea și vizite acasă acestei femei. Toate acestea ascunse in spatele frumuseții chipului ei pe care prietenul meu, doctorul Sîrbu, văzîndu-l i-a plăcut și a fost pe punctul de a cădea în cursă: era exact ce dorea ea, să se mărite cu unul dintre cei mai buni dintre noi, ca pe urmă, măritată, să-l împingă de la spate pe soț să ajungă ceea ce ambiția ei nu era în măsură să valorifice — fiindcă din punctul acesta de vedere proastă nu era și știa că numai ambiția și frumusețea nu ajung ca să-ți cîștigi un loc de prestigiu în profesiunea noastră. I-am și spus-o: „Nu-ți face iluzii cu doctorul Sîrbu, el se poate îndrăgosti de tine, dar și după ce o să descopere că s-a înșelat, o să se poarte cu tine fără milă". „Nu mi-e frică", mi-a răspuns ea atunci cu ochii sticlind și atunci am luat eu hotărîrea care a dus la desfășurarea evenimentelor așa cum o știi. Ea nu te vroia pe tine în mod special, vroia un bărbat care să aibă perspectivele pe care ea nu le putea avea și din punctul acesta de vedere eu aveam în ochii ei mai mari perspective decît tine și nu mi-a fost greu s-o conving că o iubesc, cu atît mai mult cu cît îmi și plăcea, fiindcă numai un moralist mediocru satirizează o femeie frumoasă. Bineînțeles că pe urmă, cînd o întoarcere a ei la tine nu mai era posibilă, în ședința în care a fost demascată domnișoara Zane, am afirmat cu sînge rece, cînd mi s-a pus întrebarea, că viitoarea mea soție n-a dat dovadă de vigilență în relațiile ei cu numita domnișoară și că merită să fie sancționată (ea a răspîndit în spital știrea că ne vom căsători, eu nu i-am promis niciodată direct nimic în acest sens, deși arma folosită de mine ca s-o cuceresc era tocmai asta). O insensibilitate cucerită n-o să semene însă niciodată cu una naturală, totdeauna vei fi acuzat de premeditare și n-o să poți să-ți spui niciodată, așa cum își spunea Caligula căscînd, după ce mai otrăvea un patrician: „Ceea ce admir eu cel mai mult la mine este insensibilitatea m e a". În fond imaginea boului pe care mi-au lăsat-o în memorie vizitele mele la țară se asocia la mine cu ideea de echilibru și nu de insensibilitate, asta însemnînd de fapt puterea de a-ți urmări liniștit țelul, de a

ara ogorul încet şi adînc, de a mînca mereu aceeaşi iarbă cu aceeaşi foame care să alunge ideea despre calitatea mîncării şi de a dormi apoi profund după marea trudă depusă în timpul zilei. Despre ce era vorba de fapt? Fiind atît de deosebit de mama, pe care o iubeam şi o admiram pe măsură ce treceau anii şi pe măsură ce luam cunoştinţă de firile noastre atît de diferite, se năştea în acelaşi timp în mine ideea de a-i dovedi ei şi mie însumi că eu reprezentam o altă ipoteză reuşită de umanitate şi că deosebirea dintre noi nu însemna decît asta şi nu altceva. Eu n-aşi putea să spun acuma cu certitudine dacă ideea asta s-a născut în mintea mea în mod spontan sau dacă nu mi-a fost sugerată chiar de mama, cu instinctul ei ieşit din comun care îi spunea că numai aşa, dat fiind că băiatul nu-i semăna, putea stîrni în el şi emulaţia de a deveni în viaţă un om care să realizeze ceva mare şi să-i păstreze şi în inima lui, întregi, şi dragostea şi admiraţia pe care copilul o avea pentru ea în mod natural, cum se întîmplă totdeauna cînd avem parte de o mamă reuşită şi nu purtăm din naştere cine ştie ce stigmat al unei ereditäţi încărcate, care ar face din noi, încă de mici, nişte ticăloşi. Fapt e că chiar şi acum, cînd sînt un om lucid şi am ajuns la maturitate, tot nu-mi dau seama ce fel de femeie e mama şi de ce nu pot eu aproape niciodată să vorbesc despre ea ca despre o fiinţă prea cunoscută, cum ar fi şi firesc cînd eu voi avea în curînd un copil şi ea va împlini, peste doi-trei ani, vîrsta de cincizeci. Nu-mi aduc aminte să mă fi îndoit vreodată de personalitatea mea şi s-o fi simţit într-un fel anihilat pe a ei, cu toate acestea, mulţi ani după ce am început să exercit medicina toate proiectele mele aveau în vedere înainte de orice reacţia imprevizibilă a mamei şi dorinţa secretă să ajung cîndva să trezesc în inima ei aceeaşi admiraţie pentru fiul ei cum avea acest fiu pentru mama lui. Nu era o idee obsesivă, dar era una fundamentală şi ca să-ţi sugerez cît de cît ceva din genul relaţiilor care se stabiliseră între noi încă de la vîrsta de cinci ani, să-ţi relatez cum o dată spărsesem unul din puţinele obiecte de preţ din casă şi cum mă apucase groaza la ideea că mama o să vie acasă şi o să vadă. Bunica, făcîndu-i-se milă de mine — fiindcă cu obiceiurile ei ţărăneşti, mama mă bătea foarte energic cînd nu reuşea să mă convingă de ceva sau cînd făceam vreuna boacănă — îmi propuse să punem totul pe seama întîmplării sau a pisicii şi eu răsuflai uşurat, dar cînd auzii paşii mamei pe scări bunica şi propunerea ei pierdură orice importanţă, alergai la uşă, ieşii afară din apartament şi spusei imediat

totul, pedeapsa pe care urma s-o primesc şi care era neîndoielnică, nemaiavînd nici o importanţă. Dar povestindu-i scena asta îmi dau seama că am acoperit şi nu am dezvăluit figura mamei, încît mai bine să renunţ la intenţia de a-ţi sugera ceea ce ar fi necesar să înţelegi; ce coloratură particulară căpătă apoi ideea aceasta care mă însoţi de-a lungul vîrstelor, să ajung să realizeze ceva deosebit în cel mai scurt timp şi în nici un caz atît de tîrziu încît mama să fie atît de bătrînă încît să i se pară totul foarte firesc — cum li se pare tuturor bătrânilor. Bineînţeles că în momentul în care căpătai siguranţa că ideea aceasta era chiar expresia intimă şi necesară a personalităţii mele, admiraţia pentru mama se potoli şi procesul formării mele ca medic şi ca om de ştiinţă se încheie. Este aproximativ perioada din care fiecare cunoscut al nostru sau coleg de profesiune poate povesti restul intuind mai mult sau mai puţin exact intenţiile şi premeditările noastre, deduse din ceea ce fiecare a văzut cu ochii lui sau a completat din cele auzite ceea ce s-a întîmplat. Un singur lucru nu-l ştie nimeni şi am să ţi-l spun ţie cum. Eu urmăresc să ajungem să vindecăm totuşi schizofrenia sau să cucerim în orice caz teritorii întinse din domeniul pe care ea îl ţine sub stăpânire, şi că de trei ani de zile nu dorm decît cinci ore pe noapte studiind tot ceea ce este cunoscut despre ea, ca să pot pe urmă să formez un colectiv de cercetători şi să pot să încep astfel atacul frontal contra acestei vechi maladii a psihicului uman. Iată aici rezultatul muncii mele!

Şi doctorul Munteanu se sculă de pe canapea — se aflau acasă la el, în noua locuinţă, doctorul Sîrbu exprimîndu-şi dorinţa să afle unde stă şi să vadă cum s-a aranjat —, se duse la birou şi scoase din sertarele lui manuscrise impunătoare cu titluri care se refereau la diversele forme ale maladiei, lucrări, după cum se părea, de sinteză, menite să-l elibereze pe cercetător de ceea ce se făcuse şi să-l înarmeze în vederea a ceea ce urma să facă.

— După apariţia acestor studii ar fi urmat să fac propunerea şi să primesc aprobarea pentru formarea colectivului, continuă doctorul Munteanu în timp ce prietenul său, cu o curiozitate uimită şi avidă, răsfoia unul din manuscrise. Nu se poate acorda conducerea unui colectiv, unui tînăr necunoscut într-un spital în care există atîţia medici cu experienţă şi care şi ei pot declara, cum aşi declara eu, că vor să realizeze lucruri mari în ştiinţă. Ar fi ca şi cînd un simplu ofiţer ar cere să i se dea conducerea unei armate fiindcă el e tot atît de bun

comandant ca și Napoleon la Toulon... Să trec acuma la lucrul pe care vroiam să ți-l spun, la înfrîngerea pe care totuși am suferit-o undeva, dar nu în spital, după cum crezi și tu și alții, și pe care după teoria ta ar trebui s-o accept.

— O înfrîngere, zise doctorul Sîrbu, de aceea se cheamă așa, fiindcă chiar dacă o accepți sau nu, urmările ei rămîn neschimbate. Dacă există posibilitatea ca aceste consecințe să fie împiedicate, înseamnă că nu e încă vorba de o înfrîngere.

— Să-ți spun despre ce e vorba, dacă nu cumva ai și ghicit, continuă doctorul Munteanu. E vorba tot de mama. Cînd am luat hotărîrea cu privire la formarea unui colectiv pe care urma să-l conduc, aveam atunci douăzeci și șapte de ani și îmi mai stăteau în față — așa hotărîsem eu — trei ani ca acest colectiv să-și înceapă activitatea. Timpul mi se părea pe atunci enorm. În acești ani, înainte de a mă hotărî să încep publicarea studiilor mele, mi se întîmplă ceva, o cunoscui pe fosta mea soție. Cînd a trebuit să mă despart nu mi-a fost de loc ușor, mama se atașase de Constanța și află înaintea mea că o să aibă un nepot. Părinții nu văd cu ochi buni o despărțire, sînt neliniștiți cînd fiii lor strică o căsătorie, ei nu mai au același timp în față și se tem să nu dispară înainte de a-și fi văzut copiii cu urmași. Încercai să-i explic mamei ceea ce eu însumi nu înțelegeam, de ce nu mai puteam trăi cu Constanța, și spre surpriza mea mama vărsă lacrimi, dar nu dintre cele firești în asemenea împrejurări, ci lacrimi pline de durere și mai ales de neliniște, și anume tocmai pentru faptul pe care eu îl consideram drept argumentul meu moral, că din moment ce nici eu nu știam de ce căsătoria noastră ajunsese într-un impas și trebuia să ne despărțim, nu vedeam nici de ce trebuia să ne mai lege tardiv, un copil, cînd acest lucru se putea evita fără nici o primejdie pentru nimeni. Îi explicai că și Constanța era de acord că n-aveam dreptul să aducem pe lume un copil fără unul din părinți, dar pentru întîia oară cuvintele mele nu găsiră la ea nici un ecou. Suferința ei îmi produse încetul cu încetul revelația unei judecăți implacabile, nedorite nici de ea, dar nemiloase și fără rezerve împotriva cursului pe care îl luase viața mea prin această nereușită în căsătorie. Aici era și multă superstiție țărănească, în ciuda faptului că mama e o femeie instruită și că trăiește în București de peste treizeci de ani. Mi se păru că sensul durerii ei nu e străin deci de idei exterioare și mă hotărîi atunci să mă recăsătoresc repede și tot atît de repede să refac situația de la punctul pe care îl presupuneam că reprezintă pentru mama ne-

reușita mea, adică noua soție să rămînă imediat însărcinată, socotind că pe mama n-o interesa o anume soție, ci faptul natural de a avea o soție care în mod tot atît de natural trebuia să nască. Aici mi se păru că am chiar noroc, pe Irina o cunoșteam de mult și ea chiar și rămase însărcinată cum dorisem. Două luni după căsătorie, ministrul mă invită într-o zi la el în cabinet și îmi aduse la cunoștință că atît pregătirea mea, cît și nivelul meu politic și cultural îl îndreptățesc pe el să-mi acorde sprijinul necesar să mă fac util în cadrul ministerului. Refuzai cu hotărîre și îi explicai că am alte planuri și că în nici un caz nu doresc să lucrez în diplomație. Sînt medic și mă interesează medicina. „Am o propunere, zise el. Du-te la Roma unde e acum liber postul de consilier cultural, ia-ți lucrările cu tine și în timpul liber vezi-ți de medicină. După ce le termini te întorci la spital." Nu mi s-a părut nerealistă propunerea, cu atît mai mult cu cît aveam să găsesc acolo cărți și literatură de specialitate de care aveam absolută nevoie și, în cadrul serviciului la ambasadă, nu era de presupus că aveam să fiu mai mult ocupat decît la spital. Am hotărît deci să accept La Roma am despachetat geamantanele cu cărți și am stat și am citit. Nimic altceva n-am făcut în cele cîteva luni pe care le-am petrecut acolo... Îți spuneam data trecută ceva în legătură cu incapacitatea oamenilor de a rămîne senini și puternici în fața schimbărilor, cum încep să-i macine neliniștile sufletești: mă refeream tocmai la părinții mei și îți spuneam cum au reacționat ei ca și tine a doua zi după-amiază după ce m-am întors la București și le-am făcut o vizită. În familie se spun uneori lucruri atît de neplăcute, încît te întrebi dacă cel mai mare dușman al tău nu ți-e de fapt prieten, în comparație cu părinții și rudele. Se spun din răutate sau din amărăciune, așa-zisele *adevăruri,* cuvinte crude, nepotrivite, grosolane în nuditatea lor, justificate de gradul de rudenie sau de sînge. Ce se întîmplase cu tata? M-a întîmpinat cu informația că celebrul meu socru cică ar fi fost văzut la o berărie cu șapca pe cap stînd la o masă și bînd bere. M-am uitat la el cu atenție. „Ei și? zic. Ce e cu asta? N-are și el voie să bea o bere ca orice cetățean?" „Nimic! zice. Nimic!" Și dădea din mîini așa ca din niște vîrtelnițe, enervat și iritat de ceva. „Te-ai grăbit, zice, să lași fata borțoasă, ca în *Ion* de Liviu Rebreanu, ca să fii mai sigur de zestre! Ei? Și acum? Unde e zestrea?" „În loc să-ți vezi de lentilele dumitale, i-am răspuns, și să cercetezi mai departe dioptriile bolnavilor, îți vine pofta să fii nedelicat cu fiul tău, a cărui soție e însărcinată. Ce urmărești, să nu mai

vorbim cel puțin doi ani?" „De ce ai divorțat tu, George? zice. Ai putea să-mi explici?" Vorbea ca și cînd evenimentul la care se referea s-ar fi produs ieri și el l-ar fi aflat chiar azi, astfel de prospețime avea iritarea lui. Asta era insuportabil. Ce vroia? Ce se întîmplase în lipsa mea? Mama tăcea și se uita la mine cu o expresie de mare neliniște în ochii ei atît de frumoși. „George, zice ea, nu cumva regreți că te-ai căsătorit cu Irina?" „Nu, mamă, de ce aș regreta?" i-am răspuns. Dar sensul neliniștii lor era totuși altul, și anume, desigur, căderea socrului, de care ei presupuneau că îmi legasem cariera și că acum nu voi mai fi reprimit la spital (deși le-am spus că totul e în regulă) și că nici la minister nu voi rămîne, și așa mai departe ... Există totuși undeva un sîmbure de adevăr: în zilele astea, m-am întrebat și eu dacă n-ar fi fost cazul să reflectez mai mult înainte de a mă recăsători. Irina mă supăra și mama aflase și mă vizită într-o zi în noua locuință, și nu se putu abține să nu observe — fără s-o audă, bineînțeles, Irina, făcînd deci aluzie la prima mea soție — că vechiul apartament de pe Aleea Suter era o bijuterie în comparație cu asta. Observația mă turbură, fiindcă mama continua să aibă în glas o tristețe al cărei înțeles era mult prea evident; ea considera că peste ceea ce mi se întîmplase înainte cu Constanța — și care nu putea fi remediat — mi s-a mai întîmplat încă ceva rău, și anume că aici voi locui definitiv și în orice caz răul va plana deasupra mea mereu. Era o temere voalată, reținută, dar foarte reală, de țărancă rudimentară care consideră schimbarea în bine trecătoare, iar schimbarea în rău definitivă. Care era însă schimbarea asta în rău? Ce se întîmplase și cu mama? Și aproape concomitent cu discuția cu tine mi se strecură pe sub conștiința mea lucidă ideea unei înfrîngeri în relațiile mele cu mama, înfrângere care mi se pare lipsită de sens, nedreaptă și mai ales absurdă prin lipsa de rațiune cu care mama nu vrea să accepte nici căsătoria mea cu Irina, nici copilul care o să vie și nici ideea de a lupta împotriva acestui fatalism țărănesc care vedea toate lucrurile sub specia iremediabilului. O căsătorie nereușită, desigur, poate fi înlocuită cu o alta,'căreia să-i zici reușită, dar ceea ce era să fie nu mai e, și nici nu mai poate fi! Un copil al soției tale pe care ai iubit-o și pe care ai împiedicat-o să nască este ceva cum nu se poate mai trist și mai sfîșietor și aici privirea mamei în care citeam toate acestea ca într-o carte se lărgea și își sporea vizibil strălucirea, și deodată începea să curgă din ochii ei un șuvoi de lacrimi cum nu mi s-a întîmplat niciodată s-o văd din copilăria mea pînă în

aceste zile. O iubea, se îndrăgostise de Constanța și eu nu știam, n-am aflat la timp... Iată înfrîngerea... Fiindcă îmi dau seama că nu pot avea asupra mamei, această ființă necunoscută, nici o putere și că totuși trebuie să fac ceva. Dar ce pot face? Oamenii care trăiesc sub imperiul unei lumini lăuntrice, cum e mama, sînt tot atît de intratabili ca și cei al căror suflet zace în întunericul cel mai adînc ...

Aici se opri această neașteptată destăinuire.

VII

DOCTORUL DRAGHICI RAMASE DECI să se ocupe în continuare de fosta soție bolnavă a colegului său doctorul Munteanu și el începu astfel, după ezitările doctorului Sîrbu, să aplice energic tratamentul prescris. În fiecare dimineață la orele șapte i se făcea Constanței o înțepătură în braț și era apoi ținută fără să mănînce sau să bea trei ore sub efectul insulinei. În primele două zile reacția nu fu cea dorită, bolnava nu manifestă nici foamea și nici setea așteptată, în a treia zi însă ea se produse din plin și medicul se așeză lîngă ea pe pat zîmbindu-i în felul acela al lui blajin care făcea din el ținta admirației aproape a tuturor bolnavilor din toate saloanele. În mintea lor practică și interesată ei îl confundau și credeau chiar că e un medic mare și nu înțelegeau de ce stătea el pe la coadă cînd trecea în vizită suita aceea care avea în cap un ins scurt de talie, gros și cărunt și purtînd mustață și avînd mai degrabă înfățișarea unui țăran bătrîn și energic decît a unui *profesor,* cum i se adresau ceilalți și care, după cum își închipuiau ei, nu vindecase niciodată pe nimeni. Istorisiri cu vindecări neobișnuite care circulau pe seama doctorului Drăghici transmise printre bolnavi de către ei care stăteau aici în tratament de lungă durată ajunseseră și la urechile Constanței și, în a treia zi cînd simți pentru întîia oară o modificare în starea ei, tresări cînd îl văzu și îi atribui de îndată curioasa și neașteptata schimbare pe care o simțea.

— Ce mi-ați făcut? șopti ea tremurînd de emoție și de surpriză, încercînd să se ridice în capul oaselor, vrînd parcă într-o pornire naivă și ridicolă, pe care o au toți bolnavii la primele semne de remisiune, să arate că își dau seama de efor-

tul medicului şi că îi ies în întîmpinare făcînd şi ei un efort paralel.

— Eu nu v-am făcut nimic, zise doctorul Drăghici fără s-o observe, insulina îşi face efectul. Vă e foame, nu e aşa? Aţi uitat de obsesiile dumneavoastră şi acum vă chinuie foamea şi setea... Foarte bine! N-a fost omul, de cînd e el, supus foamei şi setei?

Începea să-şi aducă aminte de clipele pierdute într-un trecut care fugise în urmă incomensurabil, clipe blînde şi sfioase care acum îi susurau în memorie asemeni unor mici izvoare, mici de tot şi subţirele, atît de dulci şi de subţiri încît inconsistenţa lor îi picura în inimă remuşcări şi nostalgii sfîşietoare. Începea să ştie ce i s-a întîmplat, bolovanul se dădea încet la o parte de pe inima ei şi imensa apăsare slăbea. „Ştiu de ce m-am îmbolnăvit, îşi spunea, am uitat de copilăria mea, am uitat de viaţa mea trecută, am îngropat aceste bucurii preţioase şi le-am schimbat cu altele, care n-au fost nici bune, nici curate."

Inima începea să-i bată în piept foarte apropiat şi intim confirmîndu-i nu neliniştea şi spaima, ca înainte, ci seninătatea şi simplitatea unei bucurii calme şi profunde. Sub pleoapele închise se întindeau, într-un dulce somn, primăveri străvezii, miraculoase, iar cerul se dezvelea înaintea ei ca o cupolă şi începea să alerge sub el aruncînd de pe ea ca pe o haină toată viaţa trăită pînă atunci... Nu se mai vedea decît zarea îndepărtată... Cîmpia întinsă şi verde... Dincolo de ea se aflau sate cu ţărani care erau şi semănau, dar ea şi cu Vale nu ştiau ce este acela un sat şi nici de ce oamenii aceia numiţi ţărani arau şi semănau... Merseră mult înainte şi dădură de un loc unde cîmpia era plină de un soi de iarbă subţire şi deasă, verde şi înaltă cît ei de mare. Intrară în ea, şi foşnetul firelor îi sperie, ieşiră repede afară, uimiţi şi cu inimile ticăind. Mai încolo, pierdut în zare, ca un punct negru, se vedea un om care păşea agale în urma a doi cai. Păşea regulat într-un fel uimitor, parcă ar fi căutat ceva, dar fără să se grăbească, iar mişcările lui dădeau de înţeles că el căuta acel ceva foarte de mult şi o să continue să caute astfel pînă seara, şi mîine, şi toată viaţa, el şi copiii lui. „Ala ară", spuse Vale, şi Constanţa, cuprinsă de o tainică uimire, înţelese şi ea că într-adevăr omul acela ara, cu toate că niciodată nu mai văzuse nicăieri ceva asemănător. „Vale, hai să vedem şi noi!"

„Haide", răspunse Vale, şi o luară la fugă, într-acolo. Omul tocmai întorcea brazda înapoi şi văzîndu-i se oprise. Cu un

instrument de lemn, avînd în cap o bucată de fier ca un vîrf de cuţit, el începuse să cureţe de pămînt felia de metal a plugului, care luci o clipă, orbitor, la soare. Era desculţ, în cămaşă şi izmene şi cu o pălărie veche pe cap. Lîngă cai, abia atunci băgaseră de seamă că se afla un băiat mare cît picioarele cailor, tot desculţ, tot în cămaşă şi izmene şi tot cu pălărie la fel de veche pe cap ca şi a ţăranului. Era chiar taică-său, dar fără mustăţi, şi fără mîinile acestuia, mari şi noduroase, de culoarea pămîntului, parcă mult mai mari şi noduroase ca ale tatălui lor (cînd se întorcea de la *Ateliere,* şi cînd Constanţei i se părea că tatăl ei are nişte mîini foarte mari). „Ce e, măi copii?" spuse ţăranul văzîndu-i, şi glasul lui era parcă alb, nu vroia nimic de la ei, nu-i alunga şi nu se mira de ei şi era liniştit şi protector, ca şi cîmpia, ca şi cerul şi norii alburii şi frumoşi care stăteau pe cer în grămezi liniştite, sub văzduhul adînc al primăverii. „Ce faci nene, ari?" întrebă Vale îndrăzneţ. „Ar, taică, ar" răspunse ţăranul. Caii răsuflau odihnindu-se, erau obosiţi şi stăteau cuminţi cu capetele în aer, cu trupurile brăzdate de năduşeală. „Ostenirăm caii, Vasilică, zise ţăranul, uite la ei că nici de păscut nu le mai arde. Ia stai şi tu jos şi odihneşte-te". Băiatul se aşează jos, aruncă o privire cercetătoare spre Vale, iar ţăranul începu să-şi răsucească o ţigară. Din fundul văii se apropia o femeie cu un par în mînă, călcînd pe marginea arăturii şi la fiecare pas se oprea, înfigea parul în pămîntul negru, îl ocolea, arunca ceva în locul unde înfipsese parul, învelea cu piciorul ceea ce aruncase şi mergea mai departe, repetînd mereu aceleaşi mişcări. În curînd se apropie şi ea de capul locului şi, fără să spună nimic se aşează şi ea jos. Constanţa o văzu apoi cum întinde mîna şi rupe nişte frunze de iarbă, pe care începu să le mănînce. Băiatul se apropie şi începuse şi el să culeagă acele frunze şi să le mănînce. „Ce de măcriş! spuse femeia. Veniţi încoace, copii, şi culegeţi măcriş." Se apropie şi începu şi ea cu Vale să mestece acele frunze. Erau acre şi în acelaşi timp dulci şi parfumate, atît de bune...

„Ah, se trezi ea apucîndu-se cu mîinile de marginile patului, mi-e sete, mi-e foarte sete, am să leşin după gustul acesta răcoritor şi dulce .. Ah, aceşti ani, atît de istovitori, cu evenimente parcă prea grele, cu bucurii parcă prea încărcate Am să trăiesc de aci înainte singură acasă la mine, singură de tot şi dimineaţa o să plac la elevii mei, o să merg încet, o să-i învăţ carte şi după aceea o să mă odihnesc, singură şi liniştită. Şi seara o să-l chem pe Vale la mine, o s-o chem şi pe mama, am să-i servesc cu brînză albă şi salată verde şi cu ceai

și cafea și Vale o să ne pună să ascultăm muzică... Iar duminică dimineața o să mergem cu toții afară pe cîmpie, să ne așezăm pe iarbă și să culegem măcriș... N-o să mai iubesc pe nimeni, nimeni n-o să se mai culce de aici înainte în patul meu, nimeni, nimeni..."

Și viitorul acesta îi dădea parcă o beție, îl simțea în ea ca o cucerire de preț și își spunea că niciodată n-avea să-l trădeze... Foamea și mai ales setea aceasta care o făcea să simtă aceste chinuri atît de curate nu erau doar niște iluzii, se repetau în fiecare dimineață și le trăia așa cum le simțise odinioară ani nenumărați... Iată cum bolboroseau norii urcînd amenințător deasupra cartierului și cum vocea mamei din casă o striga, pe ea și pe Vale: „Vale, Tanța, intrați înăuntru, închideți geamurile". Totdeauna mama era neliniștită în astfel de clipe și închideau geamurile dar nu intrau în casă, se repezeau la poartă și se uitau de-a lungul străzii, pîndind. Și pe ei îi neliniștea ceea ce avea să vină, dar ei doreau această neliniște, o căutau. „Vine", țipa Vale și o lua la goană înapoi, se urcau în verandă și apucau stîlpul gros al casei în brațe, așteptînd. Vedea vîrtejul cum se apropie acum pe sus, călărind acoperișurile. Era ca o femeie fără contururi, mînioasă și despletită și cu partea de jos pătrundea deodată în curte și îi izbea, plesnindu-le chipurile, cu palmele ei de praf, de pietricele și de gunoaie. „Tanța, Vale, intrați în casă!" striga mama. Cum să intre în casă? Se dădeau jos, ocoleau colțul verandei, se opreau lîngă bucătăria de vară și se urcau pe' capra de tăiat lemne. în depărtare, cerul, plin de nori întunecați, cădea jos. Și deodată, în liniștea care se făcea, începeau prin preajmă să cadă picături rare și mari, zvîrlite parcă de sus de cineva. Încetau în aceeași clipă. Apoi porneau iar, acum mai des, intensificîndu-se sub ochii lor, împînzind aerul și înecînd împrejurimile. Vale șoptea: „Zi-i tare!" Și în clipa aceea murmurul sporea și văzduhul se încețoșa. Săreau jos de pe capră și se adăposteau după zidul casei. Deasupra uruia streașină. Își punea gura sub șuvoi, închidea ochii, lăsa apa să-i stropească cu violență chipul, să-i curgă șiroaie pe gît și pe piept... apa asta care cădea de sus, cu gustul ei de ploaie pe care nici o apă nu-l avea...

Ușa cu geam a rezervei se dădea în lături și apărea sora cu tava de mîncare. Vroia să întindă mîna să ia siropul și să-l bea, dar o cumplită slăbiciune îi paraliza mișcările. Nu se mai putea mișca, Cerculețe alburii îi apăreau și dispăreau în fața ochilor. Sora își vîră atunci brațul sub ceafa bolnavei, o ridica

atît cît să poată bea din pahar şi bolnava înghiţea lichidul tremurînd din tot trupul.

Dar aceste ore ale dimineţii în care izvoarele amintirii şi ale speranţei îi răscoleau atît de adînc sufletul nu-şi prelungeau durata dincolo de sfîrşitul mesei. Întunericul dens al deprimării revenea iarăşi asupra ei îndată ce termina de mîncat şi apăsarea grea a unei tristeţi disperate îi tăia din nou calea şi din nou moartea îşi repeta asupra conştiinţei ei înspăimîntate exerciţiul ei odios. Încerca să-şi prelungească reproşurile acelea care îi subţiau atît de miraculos amintirile, dar efectul nu mai era acelaşi. „De ce oare, se întreba, n-am scos eu o lacrimă cînd m-am despărţit de bărbatul meu? Măcar cînd a plecat să fi plîns, să fi vărsat atunci o lacrimă. Nu e de mirare că s-a recăsătorit atît de curînd, că m-a uitat atît de repede, căci ce amintiri puteau să-l împiedice pe el să mă uite, cînd eu treceam todeauna mută prin faţa lui cînd veneam acasă de pe teren, şi cînd deschideam gura o făceam doar ca să mă vait, să-i spun că îmi merge prost cu elevii, că rămîn în faţa lor la fel de nătîngă şi proastă cum rămâneam în faţa mamei cînd îmi punea fierul în mînă să calc o rufă?..."

Aduna neîncetat asupra ei învinuiri din ce în ce mai exagerate cu speranţa obscură că această tristeţe nemiloasă şi agresivă o să-i înece în cele din urmă sufletul şi o să poată în sfîrşit să bocească prăbuşită într-o suferinţă reală, cu gemete şi lacrimi. Nu se întîmpla însă nimic şi medicul se mira iarăşi într-o zi auzind-o ce gînduri o stăpînesc.

— Există, zise el, în. Dostoievski un personaj numit Marmeladov, căruia îi place să se învinuiască şi să sufere... Şi să facă şi paradă de cît de multe păcate e el capabil şi de cît de multă suferinţă... Nu ştie el, aşa ca un franţuz, să mănînce un ou ă *la coque* dar în schimb cum ştie el să sufere!... Ei, nu mi-aşi fi închipuit, continuă doctorul Drăghici, că de cînd eşti la noi ai devenit o adeptă a lui Marmeladov! Eu care te tratez şi sînt mai în măsură decît dumneata să-mi dau seama cum îţi merge, îţi spun că îţi merge mult mai bine, te-ai mai îngrăşat şi în curînd o să poţi să te plimbi după masă...

Bolnava însă, în afara dimineţilor, nu simţea nici o ameliorare, cu toate că observase şi ea că se mai îndreptase, prinsese cîteva kilograme şi avea un ten ceva mai colorat. Ieşea din cînd în cînd în curte. Dar dacă în urma convorbirilor cu medicul înceta să mai fie obsedată de idei de vinovăţie, în schimb tristeţea neîncetînd să-i sfîşie mereu pieptul cu gheara

ei necruțătoare, o idee tot începea să-i dea tîrcoale, una dintre cele mai statornice și care nu părea să aibă în ea nimic maladiv și anume că dacă în cele din urmă va reuși să se pună pe picioare fiziceşte, împotriva acestei tristeți disperate care nu vroia să cedeze, nu există remediu, și o va purta în inimă pînă la moarte. Avea senzația stranie, cu această tristețe în ea, că asista la spectacolul vieții din spatele lui, cum ar fi asistat la o piesă nu din sală, ci din culise, văzînd astfel regia vieții cu toate mijloacele ei de producere a iluziei și cunoscînd parcă totul. În adîncul acestei cunoașteri zăcea însă spaima de a nu mai cunoaște nimic și se îngrozea văzînd cum pe sub ochii ei reci și sticloși trecea lumea naivă și nepăsătoare, plutind inconștient în mica ei beție de dorinți efemere. Numai cerul și norii n-aveau moarte și se ferea să se uite în sus, speriată de întrebările lor mari pe care le presimțea deasupra capului: „Dacă te-ai născut ca să dispari, pentru ce te-ai mai născut? Noi sîntem veșnici!"

Această tristețe strivitoare era așadar, dușmanul ei intim, care nu se temea de nici un medicament și care era tot de neînvins cum de neînvins e bucuria de a trăi a celui în inima căruia acest dușman nu s-a putut plămădi. Fiindcă tristețea aceasta nu era o boală, ci o emanație a propriei vieți ajunsă într-o etapă în care speranța nu mai e posibilă.

Începuse să se miște încet pe coridoare și să coboare jos pe scară în parc și să se plimbe așa cum îi și spusese doctorul Drăghici că o să se întîmple, fără să acorde însă în sinea ei vreo importanță acestei schimbări, obsedată mereu cum era de viitorul care o întîmpina cu tristețea aceea cuibărită în adîncul sufletului. *Profesorului,* care o mai văzu o dată în toiul tratamentului și care îi spuse că arată bine și că s-a colorat la obraji, îi răspunse că a observat și ea acest lucru dar adevărul e că această culoare seamănă cu aceea a unui măr care are coaja roșie și frumoasă, dar înăuntru s-a cuibărit un vierme.

VIII

ȘI APOI DEODATĂ, TOT ÎN ACESTE ZILE, cînd se așteptau mai puțin, cei doi doctori prieteni primiră o lovitură. La treizeci de ani cîți împlineau ei atunci, tinerii fac de obicei experiența dragostei și primele iluzii care suportă un șoc mai

mare sînt cele legate de o femeie. În privința asta însă, unul din ei avea iluziile întregi, reușind să acopere în întregime în amintire eșecul lui cu doctorița Tiberiu și credea, așa cum cred foarte mulți oameni, că viața noastră pe pămînt este foarte lungă și că avem întotdeauna timp să ne-o refacem și să fim de mai multe ori fericiți. Cum crezuse doctorul Munteanu căutîndu-și foarte rapid o altă nevastă. Nu dintr-o experiență cu vreo femeie îi aștepta deci lovitura.

Evenimentele avură loc tocmai cînd doctorul Sîrbu le credea cel mai puțin posibile, cînd doctorul Munteanu îi făcuse destăinuirea aceea a lui stranie cu privire la relațiile lui cu maică-sa și îi dezvăluise planurile lui vechi de a forma în spital un colectiv de cercetători. Doctorul Sîrbu se pregătea bucuros să plece în concediu, și în afară de ședința trimestrială a organizației de bază nu mai avea nici o treabă în spital, își lăsase bolnavii în grija doctorului Drăghici și Stamate și își încasase chiar și salariul, intrase adică în plină vacanță. La două zile însă după ce își anunță plecarea, doctorul Simion îi telefonă acasă și îl întrebă dacă n-a plecat încă. În cazul cînd n-a plecat, zise proaspătul secretar, îi reamintea că aveau ședință de organizație și îi spuse și data precisă, ora și pavilionul unde avea să aibă loc, în pavilionul radiologie, la demisol, fiindcă, zise doctorul Simion cu un glas parcă plin de făgăduieli, acolo era mai răcoare și puteau să se adune liniștiți și să discute conform ordinii de zi.

În felul acesta începu această ședință, era într-adevăr foarte cald și toată lumea se gîndea că toți or să vorbească puțin, să „sleiască" repede ordinea de zi, cum se exprimase în glumă doctorul Simion dîndu-le la toți telefoane, și seara nu tocmai tîrziu să se ducă apoi fiecare acasă.

— O să iei cuvîntul, doctore? îl întrebă secretarul organizației pe doctorul Sîrbu înainte de a închide.

— Știi că eu nu vorbesc bine, răspunse doctorul Sîrbu mirat. Dar de ce întrebi?

— Ar fi bine să iei cuvîntul, zise doctorul Simion parcă reflectînd, ca și cînd ideea aceasta i-ar fi trecut prin minte chiar în clipa aceea.

— De ce?

— Zic și eu. Nu vorbești bine, dar ai putea să spui lucruri interesante.

Se făcu o mică tăcere înainte ca doctorul Sîrbu să răspundă. Noul secretar de organizație era un ins corect și sîrguincios ca medic, ca secretar însă dovedea însușiri deosebite. Evident,

activitatea cea mare a unui medic e tot la patul bolnavului, dar dacă așa am hotărît, așa trebuie să facem, părea să le spună doctorul Simion. În timpul vechiului birou din care făcea parte și doctorul Munteanu, se luau de asemenea hotărîri, dar era ceva care lipsea sau care prisosea în modul cum se traduceau ele în practică. Toată lumea parcă uita de ele, deși mecanismul ședințelor era același frazele care se rosteau aveau în vedere apărarea aceloraşi principii. Și cu toate acestea o inerție curioasă împiedica pe membrii biroului să urmărească, și pe membrii organizației să execute sarcinile care li se încredințau. Și nu s-ar fi putut spune că doctorului Simion îi displăceau, să zicem, modul degajat sau glumele pe care le făcea de pildă doctorul Munteanu cînd conducea o ședință, dimpotrivă, în privința aceasta el se străduia chiar să-l imite ca și cînd ar fi vrut parcă să probeze că nu ăsta era cusurul predecesorilor săi, din contră, ăsta fiind un merit. Și nici că doctorul Simion ar fi exagerat cu îndeplinirea sarcinilor, cum s-ar fi părut la prima vedere. Acelea însă care se hotărau le urmărea fără explicații de prisos, avînd în surîsul său *finaud* și pe chipul său cu trăsături stabile de om care se simte sigur pe picioarele sale, întipărită expresia însăși a evidenței, vrînd parcă să spună că executarea sarcinilor era între altele și o chestiune de disciplină colectivă, atît de necesară intelectualilor în această fază de tranziție de la o societate la alta, cînd partidul cerea de la membrii săi să-și educe voința și conștiința ca această trecere să dureze cît mai puțin posibil, cu cît mai puține dureri, și scopul comun să fie atins printr-un efort la care să participe cît mai mulți din cei mai buni. „Trebuie să facem treabă, spunea el. Nu mai merge." În asta constă toată filozofia lui. O simpatie fără rezervă începuse deci să înconjoare persoana doctorului Simion, simțind fiecare în mod practic că era activ și că orele pe care le petreceau în ședințe aveau un sens.

Doctorul Sîrbu nutrea și el aceleași sentimente ca și ceilalți pentru colegul său și de aceea cînd doctorul Simion îi spuse la telefon că „ar fi bine să ia cuvîntul" el făcu un efort să înțeleagă ce putea să însemne acel „ar fi bine", convins dinainte că nu era vorba de o simplă opinie și știind că doctorul Simion nu era un palavragiu.

— Da, îi răspunse el în cele din urmă, aşi putea să spun lucruri interesante, e adevărat, dar știi și dumneata, doctore, că pe urmă trebuie să ia cuvîntul altul ca să explice el ce-am vrut să spun eu. Ți-aduci aminte că o dată doctorul Balaban

a stîrnit în sfîrşit şi el rîsete generale spunînd că el are curajul să instituie un premiu pentru cine ar fi în stare să înţeleagă şi să-i explice şi lui- ce vreau eu să spun cînd iau cuvîntul. Ţi-aduci aminte?

Doctorul Simion rîse foarte vesel la celălalt capăt al firului şi apoi se opri şi zise cu un glas numaidecît altul, ca şi cînd cel care ar fi rîs ar fi fost un al treilea care asculta clandestin, pe alt fir.

— Asta e după conceptul grec său latin al oratoriei, ce-ţi impută doctorul Balaban. După cel anglo-saxon am auzit că e invers: un orator care vorbeşte bine face o impresie foarte proastă, este suspectat că a vrut să-i inducă pe ascultători în eroare folosind arta oratoriei. Dacă vorbeşti în Camera Comunelor bîlbîit, şi nimeni nu înţelege ce-ai vrut să spui, eşti primit cu aplauze furtunoase, ai fost adică sincer, n-ai vrut să iei minţile nimănui folosind trucuri de efect. Ei, aplică principiul ăsta, încheie doctorul Simion surprinzător, vorbeşte aşa cum poţi şi eu o să te ascult ca un englez.

— Bine, doctore, răspunse celălalt convenind, înţelegînd în cele din urmă că secretarul are poate în vedere faptul că e prima lui şedinţă trimestrială de cînd fusese ales noul birou şi că vroia ca discuţia la raport să fie interesantă şi reuşită. E în regulă, mai spuse el, am să iau cuvîntul.

Dar bineînţeles că nici nu se gîndi să ia în seamă sugestia că putea vorbi oricum şi, ca de obicei, se pregăti cu o zi înainte făcîndu-şi un punctaj minuţios, deşi ştia că aşa minuţios cum şi-l făcea uneori nu-i mai serveau la n i m i c. În privinţa aceasta experienţa îl învăţase pe doctorul Sîrbu să nu se încreadă decît foarte aproximativ în punctul de vedere sau în ideile care făceau, cu o zi înainte de şedinţă, obiectul punctajului s ă u. Î n tr-adevăr, pe lîngă că vorbea destul de rău, cu acea stîngăcie de neînţeles pentru un om care avea totdeauna ceva interesant de spus, dar destul de frecventă la intelectualii a căror gîndire nu se desfăşoară în voie decît în intimitate, doctorul Sîrbu îşi mai şi agrava această stîngăcie, întîrziind, din lipsă de experienţă sau perspicacitate, să adopte în luările sale de cuvînt acele formule curente de limbaj şi de gîndire menite să înlăture nuanţele şi exprimările prea originale, inoperante, dacă nu chiar dăunătoare, într-o perioadă în care gîndirea socială îşi căuta rapid un stil al ei nou, în stare să se impună şi să fie asimilat de categorii largi de oameni, de la intelectuali subtili la muncitori cu calificare superioară sau ţărani. Doctorul Sîrbu se străduia să adopte şi el acest stil, în care lozincile de

pe pereți sau din ziare trebuiau incluse și rostite cu un astfel de glas încît să lase impresia că sînt descoperirile proprii ale vorbitorului, dar observa că mai mari succese obținea în această direcție portarul spitalului și atunci își amintea că el este intelectual și trebuie să se exprime ca atare și cînd reușea era într-adevăr apreciat, numai că asta i se întîmpla o dată pe an. De cele mai multe ori cînd își propunea să ia cuvîntul încă din prima jumătate de oră după începerea ședinței, ascultîndu-i pe cei din prezidiu sau pe primii care îl precedau, își dădea seama că punctul său de vedere se potrivea cu mersul ședinței ca nuca în perete. În dezvoltarea ideilor lui el presupunea de pildă posibilitatea adoptării unui ton ironic. Ori ședința începea, să zicem, într-o atmosferă gravă, care chiar dacă mai slăbea pe parcurs, tot nu ajungea pînă acolo încît să permită unui vorbitor să aibă un asemenea ton. Alteori se întîmpla tocmai pe dos, ședința începea într-o atmosferă voioasă și pe undeva superficială și doctorul Sîrbu avea în buzunar un punctaj foarte pretențios, care după cum îl gîndise el acasă nu putea fi dezvoltat decît pe un ton grav și cu citate din filozofi. Și una din cauzele pentru care el vorbea atît de greu în ședințe avea și această explicație, că el făcea parte din acea categorie de intelectuali a căror gîndire se formase din asimilarea culturii profesionale ca student și a lecturilor solitare ca medic și nu exprimase niciodată într-o adunare idei care nu aveau legătură directă cu profesiunea. Și cînd în ședințe înțelegea că punctajul lui era dat peste cap intra în derută fiindcă nu mai putea să-și retragă cuvîntul și în clipa cînd de la prezidiu se anunța: „Are cuvîntul doctorul Cutare, se pregătește doctorul Sîrbu", simțea cum i se formează și încep să i se rostogolească încet de la ceafă în jos pe șira spinării picături groase și reci de sudoare. Începea, bineînțeles, să-și bîlbîie aceleași idei din punctaj, fiindcă era incapabil să reia cele care dominau ședința, dar nu se mai înțelegea nimic din ideile lui la al căror ton trebuise să renunțe.

IX

DE ASTĂ DATĂ ÎNSĂ SE POTRIVI CA EL SĂ CEARĂ și doctorul Simion să-i dea primul cuvînt și cum ședința începea într-o atmosferă neutră putu să vorbească așa cum se gîn-

dise de acasă, deşi i se întîmplă apoi pe parcurs un lucru care nu i se mai întîmplase de mult, adică fu întrerupt din adunare şi cineva îi puse o întrebare neplăcută.

Alături de demisolul unde se ţinea şedinţa străjuiau doi copaci umbroşi şi bătrîni şi cam după ce se termină raportul şi începură discuţiile un stol gros de vrăbii, năvăliră în frunzişul lor şi începură să se certe atît de gălăgios şi îndelung încît doctorul Sîrbu, în picioare, se întrerupse brusc şi scurta tăcere amuzată care urmă îl calmă cu totul şi putu după aceea să-i dea înainte nestingherit. De fapt nu vorbise el primul, ci doctorul Mircea dar era ca şi cînd n-ar fi vorbit fiindcă doctorul Mircea cerea totdeauna primul cuvîntul ca să nu trebuiască să ia atitudine în cazul cînd desfăşurarea şedinţei ar fi impus acest lucru, adică să nu i se impute că n-a vorbit, şi toată lumea se învăţase cu el, bălmăjea, cu un aer nu se ştie de ce agresiv, probabil ca să lase impresia că e combativ la adresa duşmanului de clasă, timp de cîteva minute fără să fie ascultat de nimeni şi în felul acesta, adică cu acest protocol pe care nici nu-l mai băgau în seamă, începeau apoi discuţiile. De la raionul de partid participa chiar primul-secretar, se afla în prezidiu cu cei trei membri ai biroului şi asculta foarte atent cuvîntul doctorului Sîrbu. Fiind nou în această funcţie, toţi înţeleseseră că el vroia să cunoască întîi bine această organizaţie cu specificul ei intelectual (venea aproape la toate şedinţele) şi abia pe urmă, după ce avea să se familiarizeze cu ei şi cu problemele lor, să intervină cînd ar fi fost cazul.

Deocamdată tăcea şi asculta şi numai foarte rar făcea cîte o observaţie sau spunea cîte un cuvînt care putea fi luat drept o confirmare sau o negare a vreunei poziţii a cuiva. Asta făcea o impresie foarte bună şi era de pe acum privit cu sim-, patie, părea să fie cu totul pe placul lor. Micile lui intervenţii lăsau să transpară că avea toată consideraţia pentru profesiunea lor în care n-avea în nici un caz pretenţia să se amestece, dar cerea şi el, la rîndul lui, ca în chestiunile politice toţi tovarăşii medici să fie la curent şi să execute ca orice membru de partid sarcinile pe care organizaţia le trasează. Era o idee care nu trebuia cîtuşi de puţin, datorită aparentei ei simplităţi, subapreciată. Fusese una din puţinele pe care le formulase în faţa lor, cu o înţelegere potolită şi detaşată a situaţiei, dat fiind faptul că unii puteau gîndi că aceste sarcini nu sînt, deocamdată, la nivelul preocupărilor lor. Dar se va ajunge şi acolo.

Deşi se simţea foarte liniştit şi n-avea de nicăieri nici un

indiciu că ideile sale nu se potrivesc cu atmosfera adunării, doctorul Sîrbu îşi dădea seama că vorbeşte totuşi foarte prost şi că n-a reuşit aproape de loc să stîrnească în mod serios interesul cuiva. În sală, deşi era linişte, persista o neatenţie multiplă, compusă din foşnete fără rost, zgomote mici care se produceau chiar în clipa cînd el exprima cea mai importantă idee, o tuse a cuiva sau un scîrţîit de scaun, care se întîlnea chiar cu finalul important, aşa credea el, al unei fraze. Ideile din punctajul său se refereau la schimbarea importantă care se petrecuse în organizaţie (în bine) o dată cu alegerea noului birou, şi cum reuşise doctorul Simion în calitatea lui de secretar să rezolve în cîteva luni o serie de probleme care trenau nerezolvate în spital de aproape doi ani, enumerarea minuţioasă a acestor probleme constituind grosul argumentaţiei şi pe deasupra cîteva aprecieri foarte elogioase asupra aceluiaşi doctor Simion, care, ca un secretar bun, împreună cu un birou activ reuşeau să te convingă şi să te antreneze. Avea el, doctorul Simion, acest merit, care nu poate fi apreciat la justa sa valoare decît prin comparaţie cu vechiul birou, care pe el, pe doctorul Sîrbu personal, nu l-a făcut să simtă decît că e posesorul unui simplu carnet roşu... Ajunsese foarte mulţumit de sine la acest punct în luarea lui la cuvînt; pronunţînd însă această frază îşi dădu seama, în timp ce gura continua să scoată cuvinte, că a spus o gogomănie şi se grăbi să încheie, prins de o enervare subită, care nedumeri adunarea. Şi atunci se auzi întrebarea care îl împiedică să se aşeze jos:

— Tovarăşul doctor Sîrbu spune că a considerat acţiunile obşteşti incompatibile cu stofa unui intelectual....

O voce protestă şi îl întrerupse:

— Nu s-a exprimat aşa.

Se exprimase astfel: „Mi s-a părut că nu e cazul să facem pe felcerii, substituindu-ne Sanepidului".

— Să precizeze doctorul Sîrbu, prin exemple concrete, continuă directorul spitalului neturburat (el era acela), acele acţiuni obşteşti la care n-a considerat că poate să ia parte.

Se făcu tăcere.

— De exemplu acţiunea de lămurire a populaţiei în ce priveşte respectarea regulilor de igienă pentru prevenirea maladiilor, răspunse vorbitorul. Era o acţiune obştească, deşi sarcina aceasta este a policlinicilor raionale şi a Serviciului sanitar al Capitalei. Uneori însă, trebuie să intervenim tocmai de aceea, că în anumite sectoare sociale este necesară o mobilizare în plus a forţelor.

— Foarte bine, zise atunci primul-secretar al raionului de la prezidiu.

Și încurajat parcă, doctorul Sîrbu continuă și deveni și agresiv:

— Știu că tovarășul director clacă ar fi situația de așa natură ar scoate pe cîțiva dintre noi pe care îi crede dînsul, după o apreciere aproximativă, că sînt mai buni pentru tratamentul gîlcilor decît pentru specialitatea la care s-au format și ne-ar trimite la Căciulații din deal, dar deocamdată faptul nu e posibil și l-aș ruga să nu-mi deformeze ideile înainte de a mi le combate.

Nu rîse nimeni și nici nu prea se înțelese ce-a vrut să spună. Directorul rosti cu sinceră nedumerire și își însoți întrebarea și cu o expresie potrivită, care avut un efect instantaneu.

— Care gîlci, doctore! zise el. Și de ce crezi dumneata că locuitorii din Căciulații din deal n-au nevoie de asistență medicală?

Și adunarea izbucni imediat în hohote. Doctorul Sîrbu simți cum i se urcă încet sîngele în obraji și o undă rece de ură crescu în el la adresa acestui medic mai în vîrstă, dar ranchiunos și în mod absurd invidios de activitatea științifică a colegilor lui și din pricina căruia toată organizația rîdea acum fără nici un rost, de el, de doctorul Sîrbu. Cînd se așeză jos, adică prea tîrziu, își dădu seama că ar fi trebuit în clipa aceea să spună că e ușor să faci circ simulînd că nu înțelegi despre ce e vorba, mai greu e... O violentă durere de cap îl picnise ca și cînd brusc i s-ar fi prins tîmplele într-o menghine de fier și uită tot ce gîndise. Da, iată, vechea lui durere care apărea cînd și cînd, la două sau trei luni și care îl aducea de fiecare dată în cabinetul medicului medicilor, doctorul Ionescu.

Directorul nu scăpă însă cu maniera aceasta foarte frecventă de a face pe prostul.

— Uite că nu numai doctorul Balaban a reușit să stârnească ilaritate pe socoteala doctorului Sîrbu, ci și tovarășul director, zise doctorul Simion de la prezidiu cu o ironie directă care alungă numaidecît din adunare orice urmă de veselie. Cum e cu caloriferele din sala de comunicări, tovarășe director? Despre ele a vorbit foarte clar doctorul Sîrbu și la asta ar fi trebuit să vă referiți nu la cine trebuie să se ducă de fapt în Căciulații din deal. Cred că știți mai bine ca toți că în Căciulații din deal nu există nici-un pavilion de psihiatrie și ca atare n-are ce căuta acolo doctorul Sîrbu.

— Care calorifere? întrebă directorul.

— Care stăteau reci, şi noi în paltoane iarna, în timpul comunicărilor, răspunse doctorul Simion cu falsă bunăvoinţă.

— Erau planificate, doctore, răspunse directorul cu o indignare la fel de adevărată ca şi nedumerirea lui de mai înainte privitoare la gîlci, şi adunarea izbucni iar în hohote, deoarece caloriferele acelea se tot planificau de vreo doi ani şi tot nu se mai reparau.

Directorul auzise că o să fie schimbat, întrebările acestea în plenul organizaţiei erau o confirmare a zvonurilor care circulau în acest sens de cîtva timp şi nu se sfii să-şi spună deschis părerea aceea a lui pe care el credea că nu i-o cunoşteau decît secretara şi intendentul, şi adăugă:

— Tot nu folosea la nimic, zise el lapidar şi cu o intonaţie parcă resemnată că în zadar se discută pe această temă, el rămîne la convingerea lui că aşa-zisa „activitate ştiinţifică" a unora ca doctorul Sîrbu nu merita reparaţia şi cheltuielile acelei săli.

— Noi o să vă dovedim că foloseşte, răspunse doctorul Simion.

Primul-secretar Dănilă interveni şi el spre satisfacţia doctorului Sîrbu... Cum, zise el, ce însemna asta că nu folosea la nimic o sală de comunicări, ce-a vrut să spună directorul cu afirmaţia aceasta ciudată, pe care el, Dănilă, mărturisea sincer, n-o înţelegea? Era sau nu vorba de sala de comunicări?

— Da, zise directorul şi se ridică în picioare.

— Adică o sală în care se adună doctorii şi îşi comunică, nu-aşa, cazurile mai interesante sau mai grele ... Da, sau nu?

— Da!

— Atunci cum nu folosea la nimic?

Se făcu tăcere în adunare. Directorul nu răspunse.

— Nu înţeleg! zise Dănilă nedumerit, dar cu o astfel de voce că toţi îşi dădură seama că dimpotrivă înţelege prea mult, însă nu vrea să ridice acum problema acestui director care punea beţe în roate propriilor săi colegi profitînd de faptul că funcţia lui îi dădea o astfel de putere. Nu înţeleg, repetă primul-secretar, o să lămurim noi şi chestia asta şi nu înţeleg nici cum dumneavoastră v-aţi împăcat cu situaţia, deşi eraţi aici în organizaţie şi puteaţi să-l trageţi pe tovarăşul director la răspundere, sau dacă era cazul să-l ajutaţi...

I se dădu cuvîntul următorului. Acest al doilea, fiindcă n-avea ce spune, reluă şi el fără să se jeneze ideea emisă de antevorbitor, că adică foarte bine a activat biroul în aceste

trei luni şi că într-adevăr, în comparaţie cu vechiul birou simţise şi el că nu e numai posesorul unui simplu carnet roşu... Doctorul Sîrbu, apăsîndu-şi tîmplele cu podul palmelor şi presîndu-şi din cînd în cînd ochii, tresări şi se uită să vadă cine vorbea. Era un vestit chirurg, desfăcător de cranii, un ins a cărui cruzime în limbaj băga groaza în pacienţi, dar pe care îi vindeca, şi doctorul Sîrbu fu uimit să-l audă vorbind atît de şters şi împrumutînd de la el ideea aceea cu carnetul. Mai vorbiră vreo doi cam la fel de şters şi luară o pauză. În pauză doctorul Sîrbu se duse la farmacia spitalului şi înghiţi deodată două antinevralgice. Nu simţi însă, după jumătate de oră cit ţinu pauza, nici o ameliorare şi ceru voie să părăsească şedinţa. Doctorul Simion se cam codi, îi dădu de înţeles că ar fi bine să rămînă, că o să se reia chestiunea activităţii direcţiei spitalului şi că el, doctorul Sîrbu, ar putea să mai ia cuvîntul. Nu putea să rabde? Era doar o durere de cap, avea să-i treacă...

— Da, dar trece numai dacă mă duc eu la cineva care îmi dă el nu ştiu ce pilulă, răspunse doctorul Sîrbu. Dacă îmi trece promit că mă întorc.

— Neapărat, zise secretarul organizaţiei. Să ştii că o să dureze, sîntem informaţi că doctorul Chirescu (aşa îl chema pe director) a venit la şedinţă cu un dosar, el şi Pantofaru (acesta era şeful cadrelor). Nu te uita la ceas şi întoarce-te chiar dacă e tîrziu.

— Am promis, răspunsese doctorul Sîrbu.

X

DAR NU SE ŢINU DE PROMISIUNE fiindcă se uită totuşi la ceas cînd îi trecu durerea de cap şi i se păru că e prea tîrziu să mai revină: era unsprezece noaptea cînd sosi acasă venind de la doctorul Ionescu şi nu bănui că la ora aceea tîrzie şedinţa mai putea continua. Cum era în concediu, a doua zi nu se duse la spital, dădu însă un telefon să afle la ce oră se terminase şi cum decursese, dacă într-adevăr se discutase chestiunea conducerii şi dacă directorul spitalului, doctorul Chirescu, venise cu un dosar, aşa cum spusese doctorul Simion. I se răspunse că şedinţa durase pînă pe la ora două noaptea şi că da, se discutase şi chestiunea conducerii...

— Ai făcut rău că ai plecat, doctore, zise la celălalt capăt al firului vocea cunoscută a doctoriței Tiberiu (cu ea vorbea, îl căutase întîi pe doctorul Munteanu și i se răspunsese de către o voce necunoscută că lipsea de la spital).

— De ce am făcut rău? o întrebă doctorul Sîrbu surprins de tonul ei ciudat, altul decît cel obișnuit.

— Ai să afli, spuse femeia în același fel. Văd că nu știi nimic. Vino la spital, deși nu mai e nimic de făcut.

— Ce să aflu?! repetă el și își dădu seama în aceeași clipă de stupiditatea întrebării.

Ea îl ajută însă în aceeași clipă șoptindu-i:

— Doctore, vino la spital!... Te aștept. Da vino imediat.

Doctorul Sîrbu nu se grăbi însă să se îmbrace și să plece imediat la spital. Nu-i plăcea să dezlege enigme în care nu credea. Îl căută pe doctorul Simion dar nu-l găsi și atunci telefonă laborantei Mihai Elena, femeia aceea care îl atrăsese cu ani în urmă în partid și care ținea și acum la el.

— Da, spuse ea la telefon foarte uimită, ce e cu dumneavoastră, nu sînteți aici?

— Nu, sînt în concediu. Ia spune, tovarășă Elena, cum a fost ieri? Am auzit că ați ținut-o pînă pe la două noaptea.

— Da, răspunse laboranta, și nu mai spuse nimic, nu mai adăugă nici un amănunt, urmă o tăcere de neînțeles.

— Ce-ați discutat atîta?

Femeia tăcu însă mai departe, nu veni nimic de la celălalt capăt al firului.

— Probleme, spuse ea în cele din urmă. Darea de seamă... Veniți la spital, zise apoi cu o voce care în clipa aceea semăna cu a doctoriței Tiberiu. Nu știți nimic?

— Ce să știu?

— Ce s-a întîmplat de dimineață?

— Nu.

— Veniți la spital. Da veniți imediat...

Și se poticni iar, nu mai adăugă nimic.

— Bine, tovarășă Elena, mulțumesc, zise atunci doctorul Sîrbu înțelegînd că n-are rost să mai insiste, închise telefonul și începu să se îmbrace grăbit.

Era limpede că se întîmplase ceva și știa tot spitalul și nu la telefon avea să afle ce anume. În orice caz se întîmplase ceva în care nu se mai putea interveni, doctorița Tiberiu lăsase să-i scape că nu mai era nimic de făcut. Ce se putuse întîmpla?

O oră mai tîrziu intra în biroul ei, și fata se ridică imediat de pe scaun și veni spre el. Îl apucă de braț și îi spuse cu o voce joasă și foarte hotărîtă, vrînd parcă să înlăture astfel tot ce era de prisos în evenimentul și așa destul de straniu care se petrecuse:

— Doctorul Munteanu s-a sinucis azi-dimineață cu o doză mare de luminai. E la serviciul opt, e în agonie. Nu mai e nimic de făcut. Vrei să-l vezi?

Și în timp ce punea această întrebare fata luă din cuier un halat alb, proaspăt, îl scoase pe cel de pe ea și se îmbrăcă. Înmărmurit, doctorul Sîrbu se făcu crîncen la față și sîngele îi pieri din obraz. Fata îl luă de braț și ieșiră pe coridor.

— Sînt acolo toți profesorii, continuă apoi fata mergînd amîndoi de-a lungul coridorului. I-au administrat antidotul și au încercat să-i facă spălaturi... Nu i se poate descleșta gura și cineva a încercat să-i bage tubul pe nas ... N-a reușit decît să-i facă o hemoragie... Cînd ai telefonat tu tocmai plecasem, profesorul Istrate mi-a șoptit că în cîteva ore o să moară și n-am putut să ...

Ieșiseră în curte. Doctorul Sîrbu își revenise între timp și o întrebă pe doctorița Tiberiu ce s-a întîmplat. A fost ceva în ședință, care e explicația acestei sinucideri?

— Dragă, a fost, răspunse ea cu aceeași voce hotărîtă și din care se simțea că n-are de gînd să renunțe la adevărurile pe care. ea le știa în legătură cu această problemă, indiferent cine era implicat în ele, chiar și ea însăși. A fost, reluă ea, dar, cum să-ți spun, nimeni nu se sinucide dintr-atît. Ședința s-a terminat pe la orele două și am plecat toți acasă. Dimineața pe la orele opt a fost adus aici în stare de comă și nevastă-sa pretinde că i s-a întîmplat ceva în timpul nopții, a primit un telefon. Nu era el prea vesel cînd a venit acasă (și am să-ți povestesc de ce, era bineînțeles în legătură cu ședința) și n-a apucat bine să se dezbrace și a sunat telefonul. Asta e, de la cine a primit el telefonul la ora aia și ce-a aflat, ce i s-a spus... Nevastă-sa pretinde că asta e pricina, că după aia a intrat în biroul lui, a stat acolo nițel și pe urmă a ieșit... I-a spus că are puțină treabă și se întoarce. S-a întors cam după vreun ceas și i-a spus nevestei că mai lucrează puțin și se culcă și el (avea obiceiul să lucreze tîrziu noaptea). Ieșise probabil în oraș după luminai, nu i-a fost greu să-și facă singur o rețetă ...

— La ce oră a luat doza?

— Să fi fost ora cinci sau șase...

Doctorul Sîrbu se uită la ceas și se posomorî. Nu era foarte tîrziu, dar nici prea devreme nu mai era. Urcau încet scările serviciului opt. Doctorul Munteanu fusese adus într-o rezervă și stătea întins pe pat, cu ochii închiși cu o paloare mortală pe chipul lui sever, cu trăsături fine și net desenate. Toată lumea tăcea, sau mai bine zis aștepta și doctorul Sîrbu îndată ce intră rămase și el tăcut, cu fata alături, în aceeași așteptare. Se aflau adunați acolo cei mai mari medici ai spitalului și stăteau toți cu palmele pe genunchi, cu o expresie de neputință pe chipurile lor de savanți și profesori experimentați care scăpaseră de la moarte bolnavi atinși de maladii grele și primejdioase și nu puteau acum să facă nimic să salveze un coleg care înghițise niște pilule. Unii se ridicau și ieșeau pe coridor, se interogau în șoaptă dacă s-a făcut tot ce trebuia, se răspundea printr-un gest că bineînțeles că se făcuse totul, era acolo și profesorul Istrate, și profesorul... Și se îndepărtau continuînd întrebările și șoaptele, întîlnindu-se cu alții care se grăbeau să intre și să vadă cu ochii lor ce era. Cei tineri rămîneau respectuoși în spatele profesorilor și nu întrebau nimic, își plecau fruntea și după cîteva minute ieșeau și se întorceau la saloanele lor. Doctorul Sîrbu nu întrebă nici el nimic și după cîtva timp ieși și coborî scările.

— Și la ședință ce s-a întîmplat? zise el așezîndu-se alături pe o bancă și luîndu-și capul în mîini.

— La ședință s-a întîmplat așa, răspunse doctorița Tiberiu rămînînd cîtva timp în picioare. Discuția a pornit de la ideea ta cu carnetul roșu și s-a apucat fiecare să repete ca un papagal că s-a simțit posesorul unui carnet roșu, nu s-a simțit posesorul unui carnet roșu, pînă cînd Dănilă s-a cam supărat și a cerut lămuriri și așa a început să se discute de activitatea fostului birou, deși nu era, după cum știi și tu, nimic de genul ăsta pe ordinea de zi. Bineînțeles că s-a ajuns în felul ăsta numaidecît la cazul domnișoarei Zane. Aici doctorul Munteanu a sărit ca ars și a început să înșire tot ce știam toți de anul trecut de ne săturasem, că grupul Strihan a făcut și a dres și că cosmopolitismul lui Strihan nu mai știu ce... Că asta a fost problema principală a activității vechiului birou și că problema domnișoarei Zane, șefa de lucrări, e o diversiune care nu înțelege de ce se mai dezgroapă la ora de față cînd această domnișoară nici nu mai lucrează aici și cazul ei s-a lămurit de mult. Atunci cineva a spus că nici doctorul Strihan nu mai lucrează, și atunci de ce doctorul Munteanu îl mai aduce în discuție? Pînă aici n-a fost nimic și dacă doctorul

Munteanu n-ar mai fi luat cuvîntul poate că totul s-ar fi oprit... Fiindcă de fapt cei mai mulţi ar fi vrut mai degrabă să se discute activitatea doctorului Balaban şi a direcţiei, fiindcă nimeni nu uitase că doctorul Chirescu era foarte tare sprijinit de sindicat. Fusese el sprijinit şi de doctorul Munteanu, dar cu plecarea lui în străinătate cei mai mulţi îl uitaseră. Şi acum el vorbea şi ne reamintea la toţi că de fapt el îl sprijinise cel mai tare atît pe doctorul Chirescu, cît şi pe fostul preşedinte al sindicatului, doctorul Balaban, şi că fără el poate că nici unul n-ar fi putut să rămînă atît de multă vreme în funcţiile lor şi să provoace atîta discordie. Ne-am enervat toţi, adică eu m-am enervat cel mai tare, fiindcă m-a scos din sărite ambiţia lui să-i păstreze neatinşi pe cei doi şi am cerut cuvîntul. „Nu înţeleg, am spus eu, cum poate să vorbească aici doctorul Munteanu despre doctorul Strihan pe acelaşi ton şi cu aceleaşi insinuări ca şi acum doi ani învinuindu-l în faţa organizaţiei de cosmopolitism, cînd acum se ştie că toată această istorie cu «grupul cosmopoliţilor» e o invenţie şi o ticluire grosolană a fostului birou în care doctorul Munteanu decidea totul: Doctorul Strihan lucrează acum la *Colentina,* e membru de partid şi numele lui e din ce în ce mai cunoscut în medicina noastră şi se bucură peste tot de cea mai mare consideraţie. *Scînteia* publică sub semnătura lui articole despre diverse probleme medicale şi aici doctorul Munteanu reia învinuirile lui cu care l-a persecutat pe doctorul Strihan ani de zile pînă l-a gonit din spital, sperînd, poate, să-l gonească şi din medicină. Ar fi cazul să înceteze cu aceste metode şi să încerce să-şi vadă într-un spirit mai autocritic propriile lui greşeli". „Nu ştiu ce a devenit între timp domnul Strihan, a sărit atunci doctorul Munteanu din nou (îţi spun, parcă îi luase cineva minţile, anume am pomenit că *Scînteia* îi publica doctorului Strihan articole de popularizare a medicinei, să-l fac să înţeleagă că trebuie să renunţe definitiv la poziţiile lui de dinainte de a fi părăsit spitalul, dar nici prin gînd nu-i trecea, din contră), nu ştiu şi nu cunosc despre ce prestigiu e vorba în legătură cu acest domn, a început el să ridice glasul, dar nu mai tîrziu decît anul trecut domnul Strihan nu se sfia să facă propagandă politică medicinii americane şi să atace în toate felurile, el şi grupul lui, organizaţia de partid. Atacul şi compromiterea doctorului Balaban, după cum se vede, i-au reuşit pe deplin. Noi am fost de acord că doctorul Balaban are anumite lipsuri, dar istoria cu ceaiul de muşeţel arată că domnul Strihan şi grupul lui ştiau ce fac, că lovind în doctorul Balaban lo-

veau de fapt în organizaţia de partid, pe care vroiau s-o compromită în spital şi să instaureze printre medici spiritul lor de grup, duşmănos..." „Nimeni nu poate să citeze nici o acţiune care să susţină ideea doctorului Munteanu că doctorul Strihan nutrea asemenea scopuri, am răspuns eu. Cazul doctorului Balaban e singurul care poate fi citat, şi după părerea mea rău a procedat fostul birou susţinîndu-l să fie ales preşedinte, cînd se bucura de o reputaţie profesională atît de proastă în spital." Atunci s-a ridicat doctorul Zahariade şi a cerut să-i pună doctorului Munteanu o întrebare. „Care e motivul, a zis el, că s-au tolerat acţiunile duşmănoase. ale şefei de lucrări, domnişoara Zane?" „Ce acţiuni duşmănoase?" a zis doctorul Munteanu. „De pildă căzui tovarăşei Mihai Elena, pe care domnişoara Zane a scos-o din funcţie, după cincisprezece ani de muncă în laborator, şi direcţia cu cadrele i-au răspuns că dacă vrea are pentru ea în schemă un post de femeie, de serviciu. Tovarăşul director şi tovarăşul Pantofaru sînt aici de faţă, pot să confirme." „Este adevărat, tovarăşe director?" a întrebat atunci Dănilă, de la prezidiu. „Da, este adevărat", a răspuns doctorul Chirescu, şi a tăcut, n-a mai dat nici o explicaţie. „Am de pus şi eu o întrebare", a zis atunci şi doctorul Munteanu din ce în ce mai agresiv! (Primejdia care se crease pentru el era foarte mare şi n-am înţeles de ce în clipa aceea toată lumea a început să rîdă; doctorul Munteanu înainte de a pune el întrebări altora avea întîi de răspuns la întrebarea doctorului Zahariade, şi se pare că unora li s-a părut comică această situaţie; mie, dimpotrivă, mi s-a părut tragică.) Să nu crezi nici o clipă că toate acestea, reamintindu-mi de vestita şedinţă în care el, viitorul meu bărbat (şi te asigur că mă ceruse într-adevăr în căsătorie) m-a demascat că n-am fost vigilentă cu domnişoara Zane, îmi trezeau vre-un sentiment de răzbunare împlinită. Am ţinut foarte tare la el şi mai ţin şi acum şi mă simţeam speriată. „Întîi răspunde la întrebarea mea", i-a zis doctorul Zahariade foarte calm, şi doctorul Munteanu a replicat imediat: „Ce întrebare?" urmată de astă dată de rîsete generale. A intervenit doctorul Simion de la prezidiu şi s-a făcut linişte. Am înţeles numaidecît un lucru pe care nu l-aşi fi crezut niciodată. Doctorul Munteanu, atît de stăpîn pe sine, se zăpăcise şi nu mai ştia nici ce are de spus şi nici ce are de făcut. Spre uimirea- mea şi a multora s-a aşezat la loc ca şi cînd totul s-ar fi lămurit şi a trebuit să fie ridicat în picioare de Dănilă, care i-a reamintit întrebarea doctorului Zahariade şi l-a invitat să răspundă la ea. S-a făcut linişte şi

toți am așteptat ca el să explice cum s-au petrecut lucrurile cu domnișoara Zane, din ce motive a ocrotit-o el vreme atît de îndelungată, și să terminăm odată cu aceste istorii și să încheiem ședința. Fiindcă se făcuse tîrziu, eu nu ți-am redat aici decît părțile care îl privesc pe el, vreo două ceasuri s-a vorbit de pildă despre concedii și cum a reușit doctorul Balaban să ne scoată pe toți din sărite în anii trecuți încurcîndu-ne la toți concediile. Asta în legătură cu felul cum în anul ăsta, datorită sprijinului energic al doctorului Simion dat sindicatului, concediile au fost organizate exemplar.

XI

ÎNTRE TIMP DOCTORIȚA TIBERIU se așezase alături pe bancă și își aprinsese o țigare. Era o noutate la ea, dar doctorul Sîrbu nu observă nimic, tăcea și se uita în pămînt cu capul în mîini, cu ochii larg deschiși și imobili. Fata reluă cu vocea ei hotărîtă, dar foarte joasă, aproape șoptită:

— „Spuneți, tovarășe doctor, -i-a cerut Dănilă de la prezidiu, cum explicați dumneavoastră faptul că s-au tolerat asemenea acțiuni la adresa unor tovarăși de-ai noștri — fiindcă au mai fost și altele, nu numai cazul tovarășei Mihai Elena, știu asta din dosar — și dumneavoastră n-ați luat nici o măsură și n-ați sesizat forurile superioare de partid? Cine v-a împiedicat? Eu am găsit sesizări ale unor membri de partid care aduceau la cunoștință activitatea dușmănoasă a acestei domnișoare Zane, și o sesizare de-a dumneavoastră, care erați zilnic informat și nu vă puteați înșela în ce privește caracterul acestor manifestări, n-am găsit. Poate că ați adus totuși la cunoștință partidului comportarea ei. Ați adus?" Și doctorul Munteanu a tăcut. Dănilă a ridicat din umeri și a spus că nu înțelege. Știa sau nu știa doctorul Munteanu de abuzurile acelei *șefe de lucrări?* „Știam", a răspuns el. „Va să zică știați! Știați că sînt persecutați membri de partid abuzînd de faptul că era o persoană cunoscută, cu oarecari merite științifice?" „Știam!" „Va să zică n-aveați nici un dubiu în această privință?" „Nu, n-aveam!" „Și atunci de ce n-ați ridicat nicăieri această problemă? În birou în organizație, la forurile superioare... Oriunde ați fi ridicat-o, ar fi fost bine." Doctorul Munteanu tă-

cea. „Tovarăşe doctor, noi discutăm aici ca să ne lămurim mai bine asupra unor greşeli şi să învăţăm să nu le mai repetăm, a continuat Dănilă. Iată de ce tovarăşul doctor care v-a pus întrebarea şi la care mă asociez şi eu ar vrea să ştie de la dumneavoastră, care aveaţi contact direct cu toate problemele spitalului, ce v-a împiedicat să acţionaţi aşa cum se cerea să acţionaţi şi a fost posibil apoi, fiindcă n-aţi acţionat, să se comită tot felul de ilegalităţi şi să se creeze pe urmă o atmosferă foarte turbure, aşa cum singur vă daţi acum seama că s-a creat şi datorită direcţiei, şi serviciului de cadre şi sindicatului şi aşa mai departe. Eu zic să vă mai gîndiţi la toate astea şi să ne daţi totuşi un răspuns. Dumneavoastră aţi fost la mine la raion şi după cîte am înţeles eu aţi vrea ca tovarăşii din organizaţie să vă încredinţeze iar sarcini importante, dar să ştiţi că o să fie greu să mai aibă cineva încredere că vă puteţi achita de asemenea sarcini, dacă nu lămuriţi aici cum aţi înţeles să vă achitaţi de cele dinainte. O să fie foarte greu, v-o declar deschis." Cam asta i-a spus Dănilă, după care am luat o pauză. Se făcuse ora douăsprezece noaptea. După pauză discuţia a continuat, s-a ridicat doctorul Miron (ştii că el era cel care îl admira şi îl susţinea cel mai mult pe Strihan) şi a spus că deşi nu e statutar şi n-a fost pe ordinea de zi, s-a discutat totuşi practic vorbind cazul comportării doctorului Munteanu şi ai abaterilor lui şi că, date fiind faptele grave comise, el propune organizaţiei darea de sancţiuni. S-a discutat dacă să se accepte sau nu propunerea doctorului Miron. A fost pînă la urmă respinsă dar s-a votat propunerea unui altuia ca într-o viitoare şedinţă să se reia discuţia ca punct pe ordinea de zi. Doctorul Miron însă a insistat ca acest punct să nu figureze în vag şi a cerut ca el să fie înscris pe ordinea de zi la cea de-a patra adunare generală a organizaţiei, adică în septembrie, după ce toată lumea o să se întoarcă din concediu. Nu s-a acceptat propunerea şi atunci s-a ridicat un altul şi a cerut să se pună la vot propunerea lui, adică să i se dea pe loc doctorului Munteanu un vot de blam. Ne-am enervat toţi şi cineva a răspuns că propunerea asta a mai fost respinsă o dată. Atunci s-a ridicat un altul şi...

Doctoriţa Tiberiu tăcu şi doctorul Sîrbu ridică fruntea. Se apropiase de ei, venind agale, cu expresia lui liniştită şi blîndă, doctorul Drăghici. E adevărat, întrebă el, că doctorul Munteanu a înghiţit două tuburi de luminai şi că nu mai poate fi salvat? Doctorul Sîrbu clătină din cap afirmativ şi îşi plecă din nou fruntea. Celălalt mai stătu lîngă ei cîteva clipe şi

fiindcă era vizibil că îi stingherea — doctorul Drăghici nu era în partid — se îndepărtă şi începu să urce şi el scările să-l vadă pe sinucigaş.

Doctoriţa Tiberiu îşi aprinse o nouă ţigare şi îşi încheie în aceeaşi şoaptă relatarea. S-a ridicat un altul şi a declarat foarte liniştit că el nu înţelege de ce se respinge propunerea care s-a făcut aici. Dacă de pildă într-o organizaţie se descoperă la un moment dat, în plină şedinţă, un element duşmănos, o să se amîne excluderea lui la o dată foarte indecisă, pe motivul că individul respectiv nu a fost inclus pe ordinea de zi? Fiindcă la asta se reduce, în ultima instanţă, obiecţia celor care se opun propunerii ca doctorul Munteanu să fie sancţionat. Nu vrea să insinueze că doctorul Munteanu e un element duşmănos, dar a ieşit aici la iveală în mod complet şi fără putinţă de îndoială că el a săvîrşit greşeli şi că trebuie sancţionat. El e pentru propunerea de a i se da doctorului Munteanu vot de blam. Asta îl va face să reflecteze mai serios la atitudinea lui şi nu cum a arătat aici prin tăcerea sa că disprețuieşte organizaţia din care face parte şi nu consideră că trebuie să răspundă la întrebările îndreptăţite care i s-au pus şi la care s-a asociat chiar şi tovarăşul Dănilă.

S-a pus din nou la vot şi majoritatea a respins propunerea ca doctorul Munteanu să fie sancţionat în această şedinţă, a rămas ca problema comportării lui să fie discutată într-o şedinţă viitoare a organizaţiei. Dar fără să se precizeze data. Era limpede că majoritatea considera că atît cît fusese îi ajungea doctorului Munteanu şi că el avea să tragă din istoria asta toate concluziile.

— Cam asta a fost, mai spuse fata. Un singur lucru mi se pare întunecos. Într-adevăr, de ce n-a vrut el să răspundă la întrebarea care i s-a pus în legătură cu domnişoara Zane? De ce n-a sesizat cazul? Nu înţeleg nimic.

Doctorul Sîrbu continua să tacă. O infirmieră coborî scările în goană şi trecut repede pe lîngă ei îndreptîndu-se spre farmacie.

— Şi mai e ceva, continuă după cîtva timp doctoriţa Tiberiu. Cred că nu mă înşel, dar am observat că din clipa cînd în sală s-a rîs şi-a pierdut complet stăpînirea de sine şi nu şi-a revenit decît foarte greu, cînd a început să-i vorbească Dănilă. Dar nimeni n-a înţeles de ce a tăcut, cînd i-ar fi fost aşa de uşor să spună ce-a fost...

Doctorul Sîrbu se ridică încet, ca un om bătrîn, şi începură să urce iarăşi scările. Pe coridor, în dreptul rezervei sin-

ucigașului se observa o animație; se petrecea sau se petrecuse ceva înăuntru, un tînăr medic relata cu admirație că venise un psihiatru de la serviciul 14 și îndrăznise să nu fie de acord cu profesorul Istrate. „Ce faceți domnule profesor, îl lăsați pe colegul nostru să moară? îl întrebase. I-ați făcut spălaturi?" „Încearcă și dumneata", i-a răspuns profesorul. Era înăuntru, s-a urcat pe burta lui și i-a descleștat gura, îi face spălaturi.

Doctorul Sîrbu intră cu fata și îl văzu pe doctorul Drăghici aplecat asupra sinucigașului, îl masa energic în timp ce o infirmieră îi făcea spălături. Era foarte greu, gura muribundului "se încleșta la loc îndată ce doctorul slăbea masajul. Infirmiera care alergase adineauri intră și aduse un pachețel pe care îl desfăcu și îl dizolvă în recipientul de care cealaltă infirmieră se folosea. Doctorul Draghici avea fruntea îmbrobonată de sudoare, dar arăta foarte calm și dădea ordine foarte energice.

— Antidot, rosti el.

— I s-a administrat o doză dublă, doctore, zise de pe pat, cu bunăvoință, unul din profesori.

— Nu-i nimic, să-i mai administrăm una, răspunse doctorul Draghici, continuînd energic masajul în timp ce o altă infirmieră legase brațul sinucigașului pregătindu-l pentru injecție.

— Doctore, te ajut el, administrează-i antidotul, îl masez eu, zise doctorul Sîrbu apropiindu-se.

— Fii atent dacă își mai încleștează maxilarele. Era gata să moară prin autoasfixie, înainte să-l dea gata luminalul. Presează-i mereu cordul și plămînii, dar cît poți de energic.

Doctorița Tiberiu se apropie și ea și începu să le ajute pe infirmiere.

— Doctore, chiar dacă nu scapă, ai toată admirația mea, zise unul din profesori ridicîndu-se, adresîndu-se doctorului Draghici. Noi pierdusem orice speranță, acum a mai rămas una...

Și profesorii plecară, ieșind încet pe coridor, unul după altul, tot sceptici în ceea ce privea soarta muribundului, dar avînd acum rezerve față de prognosticul lor fatal, știind din îndelungata lor experiență că o respirație artificială energică și răbdătoare, și împotriva tuturor regulilor, încă un antidot, s-ar putea să salveze totuși viața cuiva.

XII

CEEA CE SE ȘI ÎNTÎMPLĂ, sporind în spital reputația de practician inspirat a doctorului Drăghici: sinucigașul scăpă și în cîteva zile fu în afara oricărui pericol. Doctorul Sîrbu îl îngriji zilnic pînă se puse pe picioare. Dar aștepta zadarnic să-l audă vorbind. Tăcea cum tăcuse și în ședință, deși lîngă el nu mai era decît prietenul său, căruia ar fi putut să-i spună, dacă nu tot adevărul, măcar o parte din el, așa cum avea obiceiul. Ce i se întîmplase de fapt? Fusese oare atît de grav ceea ce descoperise în timpul desfășurării ședinței încît să răstoarne tot ceea ce frecușul lui cu oamenii și cu intrigile lor îl învățase în îndeajuns de lunga lui experiență de om aflat în centrul atenției colegilor lui?

Doctorul Sîrbu o vizită pe soția lui acasă în timp ce el era încă în spital și află de la ea cum se petrecuseră lucrurile. Da, era adevărat, răspunse ea, un telefon pe care l-a primit l-a împins pe soțul ei să se sinucidă. L-a auzit și ea a doua oară. Să fi fost la o jumătate de oră după ce s-a întors de la plimbare. A aprins lumina și a ridicat receptorul, știa că soțul ei își capitonase ușa de la birou și n-ar fi auzit dacă ea l-ar fi lăsat să răspundă el. A bănuit însă că trebuie să fie același telefon de mai înainte și se întreba dacă să-l deranjeze sau nu pe George, crezînd că e vorba de cine știe ce probleme, cum i se întîmpla și tatălui ei de multe ori, că era chemat cîteodată chiar după ce adormea tîrziu. Cînd a dus receptorul la ureche n-a auzit nimic și pînă să spună ea *alo,* o dată a izbit-o în urechi un hohot de rîs. Dar nu era al unuia, erau mai mulți și rîdeau așa, ha, ha, ha, ha, gros și sardonic. A apucat-o furia, fiindcă i s-a spus: „unde e fă, bărbatu-tău, dă-l încoace să-l felicităm din nou..." A închis... A adormit ea la loc, dar nu prea bine, să fi fost ora cinci, cinci și jumătate, s-a trezit și a intrat la el. I se întîmpla des să lucreze așa tîrziu și îl găsea la birou cu capul pe brațe, dormind. Îl lăsa, știa că dacă îl trezește să se bage în pat el sparge 0 fiolă de cofeină și în loc să se culce se apucă iar de lucru.

Și femeia continuă povestirea cu lux de amănunte, cu o expresie cam ciudată, parcă n-ar fi fost vorba de bărbatul ei, ci de o istorie dintr-un film sau un roman pe care l-ar fi citit recent și l-ar fi găsit pe gustul ei și numai cînd făcu observația că dacă n-ar fi trezit-o al doilea telefon din somn bărbatul ei n-ar fi scăpat, fiindcă în acest caz ea s-ar fi trezit pe la zece,

unsprezece dimineața și ar fi fost prea tîrziu să se mai încerce ceva... Doctorul Sîrbu tresări și se uită la ea mai atent. „Cu alte cuvinte, cei care l-au împins la sinucidere cu telefonul lor, tot ei l-au salvat", gîndi doctorul Sîrbu surprins și n-o mai ascultă, mulțumi și își încheie vizita posomorît: telefonul acesta nu lămurea mare lucru, se cunoșteau istorii de acest fel mult mai rele, fără să aibă acest rezultat.

Era urmărit de un singur lucru pe care nu-l înțelegea: cu o săptămînă înainte deschisese el însuși procesul acesta al relațiilor pe care prietenul lui și le crease în spital și îl avertizase fără putință de răstălmăcire că îl pîndea o primejdie. Nu era vorba de o primejdie din afara lui, ci de una interioară, aceeași primejdie care ne pîndește totdeauna cînd nu ne dăm seama la timp că de mult viața și acțiunile noastre nu se mai bizuie pe un echilibru natural al forțelor noastre sufletești, ci pe unul artificial, fals. 11 avertizase că toată lumea așteptă de la ei să dea puțin înapoi, iar cei care îl urau să dea chiar înapoi pe o poziție dintre cele mai umile. Nu era vorba să facă pe plac acestora din urmă ci celor dintîi, mai numeroși, care de altfel îl și apăraseră în organizație, cu toate că îl găseau și ei vinovat ...

XIII

ÎL LASĂ SĂ IASĂ DIN SPITAL și se duse apoi și îi făcu o vizită. Doctorul Munteanu își revenise cu totul și părea de neînțeles că el fusese eroul unui act care dacă s-ar fi împlinit la acea oră l-ar fi făcut să nu mai stea acolo așezat într-un fotoliu și afișînd un zîmbet subțire, ci în neființă. Cu atît mai avidă era și privirea doctorului Sîrbu, cînd se uita la el, să afle de fapt ce se întîmplase.

— Foarte multă lume a crezut, mult timp, că eu aș fi condus acest spital din anul cînd m-am înscris în partid și pînă la plecarea mea la Roma, începu doctorul Munteanu ferm, aproape agresiv. În realitate, continuă el, adevărul e cu totul altul și am să-ți spun și ție, Nicule, ceea ce știe toată lumea, afară de tine și de cîțiva care înțeleg greu nu numai ceea ce se întîmplă în jurul lor, dar chiar ce li se întîmplă lor înșile. N-am vrut să-ți spun pînă acum nimic, fiindcă ignoranța ta constituia pentru mine un fel de oază, dar acum a venit timpul

să-ţi dezvălui totul, deşi îmi dau seama că există riscul să nu înţelegi şi între noi să se producă o spărtură. Ce vrei să bei, o cafea, o citronadă, un coniac... Mă duc să-i spun mamei, care nu mă crede că acum totul a trecut, cam stă pe la mine, chipurile să-i ajute nevesti-mi... Dorinţa de a muri nu e totdeauna o consecinţă logică a cutăror fapte, sau mai bine zis o anumită grupare de fapte nu ajunge ca să te împingă în mod fatal la un asemenea gest. În dispreţul şi greaţa mea — fiindcă în urma unei asemenea crize, de dispreţ şi de greaţă, am luat eu hotărîrea de a muri — tu nu joci nici un rol, chiar dacă ai fi rămas în sală şi ai fi încercat să mă aperi. Tu vorbeşti atît de prost şi în general contezi atît de puţin în opinia celorlalţi încît fie că aperi fie că înjuri pe cineva, efectul e neînsemnat. Am auzit că nevastă-mea a povestit istoria cu telefonul primit şi îmi dau seama că toată lumea crede că din pricina asta... Bineînţeles că nu e din pricina asta, e uşor să-ţi imaginezi trei-patru canalii într-o odaie, cu gurile grohăind lîngă un telefon, ca să-ţi dai seama că ei nu merită o atenţie mai mare decît ai acorda-o unor cîini care se dau la tine pe după un gard... Fiindcă stau pe după un gard, nu pot decît să-şi scoată boturile printre ulucile sociale, iar balele lor de satisfacţie nu mă puteau clinti. Îi cunoşteam pe toţi ăştia, ştiam cine e la celălalt capăt al firului, ştiam şi unde sînt, la doctorul Miron acasă... Citesc în ochii tăi întrebarea cum de m-au copleşit aşa de tare dispreţul şi greaţa şi din ce pricină am cedat şi am vrut să termin. La firi ca a mea, cînd apar asemenea stări, efectul e năprasnic din pricina incapacităţii de a vedea şi accepta eroarea. Unde e eroarea? Şi totuşi am avut revelaţia unui lucru cumplit pentru mine, şi asupra căruia tu m-ai avertizat din timp, dar pe care eu nu l-am înţeles atunci şi de fapt nici acuma nu-l înţeleg şi anume că se doreşte umilirea şi izolarea mea. Cînd eşti puternic, de umilire nu ţi-e frică fiindcă simţi că nu te vei lăsa umilit, şi de izolare nu-ţi pasă fiindcă eşti convins că vei avea destui de partea ta cu care să te retragi şi apoi să lupţi şi să ieşi victorios. Dar eu am simţit deodată că nu mai am organizaţia de partea mea: au rîs de mine toţi, în hohote, m-au trădat fiindcă auziseră că doctorul Chirescu, directorul, va fi schimbat şi în locul lui va veni doctorul Strihan şi îşi căutau acum, psihologic, punţi de înţelegere cu doctorul Miron şi ceilalţi, care au cerut să mi se dea vot de blam, cu intenţia nemărturisită şi tristă în josnicia ei, de a se aranja cu viitorul grup care avea să domine viaţa în spital, doctorul Simion nefiind decît un om de tranziţie. Tot ceea ce

construisem eu atîția ani, echilibrul existent între diferitele tendințe, creat de mine cu trudă, se prăbușea. Să nu crezi că eu n-am înțeles că era cazul să părăsesc conducerea politică a marelui nostru spital, dar n-am conceput nici un moment ca oamenii care au luptat din toate puterile împotriva organizației noastre să pună ei mîna acum pe organizație și pe administrație și să ne elimine apoi pe noi nu numai politic, dar și ca medici și ca oameni de știință. Doctorul Simion, da, de ce nu? Doctorul Sîrbu, foarte bun! Și ca voi mai sînt destui! Din nenorocire tu crezi că e posibil să stai izolat și să reușești, alții cred că divergențele nu sînt de neîmpăcat, iar alții sînt comozi și nu văd între mine și doctorul Miron mare deosebire. Iată că acum va veni Strihan, care între timp s-a înscris în partid, să poată să-și plătească polițele, care sînt mai puternice decît principiile lui așa-zis liberale. Și mă găsește pe mine în picioare în fața unei organizații care îmi pune mie întrebarea lașă de ce n-am sesizat forurile de partid că erau persecutați comuniștii de către faimoasa domnișoară Zane, care domină și acum cu umbra ei destinele unui mare spital. Cum, dar toată lumea știa, la raion, la regiune, la minister că era ruda marelui N. care nu glumea cînd era contrazis, în consiliul de miniștri înjura ca un birjar și bătea cu pumnul în masă, bă, f... Dumnezeul..., semnează decretul, că te împușc, pastele... Omul primitiv, ajuns la putere, îl admiră pe Stalin și nu principiile care ne-au fascinat pe noi doi cînd ne-am înscris în partid. Nu e admirabil să crezi într-o lume care, schimbînd totul în jur, se schimbă pe sine? Nu e admirabil să crezi că o construiești pe valori reale, și tu, care ai sentimentul valorilor, să aderi la ea cu entuziasm? Ar fi putut această lume să se coaguleze într-o nouă societate fără acest entuziasm al nostru, al intelectualilor idealiști, care ne-am amestecat cu mulțimile și am purtat același steag? Am făcut asta în ciuda rînjetelor lui Strihan, care la ora aceea cocheta cu intelectualii partidului liberal, în care a și intrat și a făcut parte din conducerea acelei fracțiuni a studențimii respective, liberale, din Universitate. Și iată că te trezești cu brutalitate un astfel de individ cum era protectorul domnișoarei Zane pentru care puterea nu înseamnă un mijloc ci un scop, și care nu discută cu n i m e n i . . . Î ț i închipui că m-ar fi cruțat el pe mine cînd ruda lui (pe care nici măcar nu se învrednicea s-o sfătuiască să se înscrie în partid), domnișoara Zane, ar fi fost pusă în discuția organizației, și nu m-ar fi trimis în cel mai idilic caz în Maramureș să practic medicina generală într-un sat în care

primul secretar al raionului de partid m-ar fi scos din dispensar să mă duc împreună cu pionierii şi să culeg spicele de grîu rămase în urma secerătoarei (fiindcă ruralul ia şi el parte la putere şi nu mai e rural decît cu casa, forţa lui de muncă speculîndu-şi-o pe şantiere, unde cîştigă mai bine). Dacă aşi fi avut unul la sută îndoiala că n-aşi fi păţit acest lucru, aşi fi riscat şi aşi fi dat-o afară din spital pe domnişoara Zane, care nu era o reacţionară, cum s-a spus, şi nu persecuta membrii de partid, că nu era tîmpită, ci îi plăcea şi ei pur şi simp]u să facă la scară mică ceea ce ruda ei cocoţată sus făcea la scară mare. Dar nu puteam să am astfel de îndoieli, fiindcă dacă cei care împărţeau puterea cu acest individ nu erau capabili ei să-l cureţe, cum să-l înfrunt eu şi cu ce rezultate? E adevărat că n-au întîrziat totuşi prea mult şi l-au trimis acolo unde şi el a trimis pe mulţi, dar pînă atunci a trimis el pe alţii, care n-au fost şi nu vor fi aşa curînd reabilitaţi şi ce-ar fi vrut unii, să le îngroş eu numărul şi la ora actuală să fi fost la puşcărie ca duşman de clasă, şi în orice caz exclus? Să-l înfrunt eu cu mîinile goale în timp ce el avea în mînă o măciucă? Tu şi încă vreo cîţiva retraşi şi naivi nu ştiaţi şi nu ştiţi toate acestea, dar cei care mi-au pus întrebarea, inclusiv principialul Dănilă, ştiau şi nu s-a ridicat nici unul dintre ei să spună că întrebarea era laşă şi că li se putea pune fiecăruia dintre ei. Pentru că tovarăşul Dănilă mă îndoiesc că a găsit în dosar mai mult de una sau două sesizări cărora fostul secretar de raion nu le-a dat curs, persoanele în cauză fiind cine ştie ce laborante victime ale domnişoarei Zane, cărora, date afară cum erau, n-aveau ce să le mai facă. Dispreţul şi greaţa mea împotriva acestei ipocrizii generale m-au făcut să-mi pierd stăpînirea de sine, nu mai ştiam ce o spun şi nu mai auzeam ce mi se spune. Cum e posibil să stai şi să te uiţi cum e distrus moralmente un om? Crezi oare că în felul acesta cel aruncat în prăpastie, cum era odinioară aruncat un om ca să ia ciuma cu el, va lua cu sine cu adevărat păcatele altora, izbăvind de culpabilitatea generală pe concetăţenii noştri? Da, sîntem vinovaţi, dar nu sacrificînd pe unul ca să scapi pe ceilalţi vei depăşi această vinovăţie, lumea noastră nu mai poate astăzi să se refugieze în spatele unor mituri atît de primitive. Scapi tu azi, dar mîine îţi va veni rîndul, fiindcă tu ai vrut-o, în loc să renunţi la viaţă şi să nu te porţi ca un sclav, îl sacrifici pe altul crezînd că tu ai mai multe drepturi decît el să trăieşti... Da, dar aveai organizaţia în mînă şi puteai s-o ajuţi pe Mihai Elena, ai putea tu să-mi răspunzi şi îţi răspund şi eu: Puteam s-o ajut singur? Doctorul Chirescu, direc-

torul spitalului, era împotriva acestei femei, care știi și tu, pe aureola pe care și-o crease că, atrăsese multă lume în partid — vorba vine, ea nu făcea decît să le bage unora mai fricoși adeziunea sub nas, sugerîndu-le că nu e bine dacă n-o semnează; excepție faci doar tu, care ai avut în acele momente stări de spirit narodniciste — pe această falsă aureolă nu prea mai ținea seama de realități și vorbea ce trebuie și ce nu trebuie. Ori Chirescu, care era membru în birou, s-a opus cînd am încercat odată să pun chestiunea domnișoarei Zane pe ordinea de zi. Dacă ai memorie bună, nimeni din organizație nu s-a ridicat vreodată să ceară punerea în discuție a acestui caz. E adevărat sau nu? Nu vreau să spun prin asta că toată organizația era compusă din fricoși, dar unul nu știa, altul nu era convins că n-avea dreptate domnișoara Zane, altul fusese jignit de criticile cam deplasate ale acestei Mihai Elena, iar altul era, bineînțeles, și laș. În ziua cînd Mihai Elena a luat cuvîntul și s-a plîns de tratamentul la care era supusă, doctorul Chirescu i-a tăiat-o declarînd că se muncește prost acolo și că laborantele își fac de cap, ar trebui luate într-o zi niște măsuri. Iar doctorul Balaban a susținut același lucru și dacă n-aș fi oprit eu discuția s-ar fi ridicat și alții. Crezi că poate să existe un director care să nu-și găsească susținători? Te asigur că Chirescu îi avea și el pe ai lui. Că acuma l-au cam părăsit, nici nu încape îndoială că au făcut-o fiindcă nu le mai folosea la nimic să-l mai apere, aflaseră că va fi schimbat în ciuda opoziției lor (vulnerabile!). A, cum să nu, eu înțeleg dorința de justiție a oamenilor, dorința lor de a trăi conform unui ideal moral, dar dacă nu ridici un deget să realizezi acest ideal moral, înseamnă că abandonezi totul în profitul omului cu măciuca și te aranjezi cu uneltele lui sacrificîndu-l tocmai pe cel care și-a pierdut cei mai frumoși ani luptînd ca acest ideal al unei umanități mai bune să devină realitate. Cu cine să devină? în fapt vrea cineva să se realizeze acest ideal? Să presupunem că nu e în firea omului să se sacrifice pentru idei, că omul e un animal fără păr, o maimuță care a pierdut blana și coada și că are mult mai multe șanse de a supraviețui ca speță dacă se comportă ca o bestie decît ca o ființă spirituală și că spiritualitatea i-a îmbolnăvit conștiința făcînd din el un animal bolnav care a luat cunoștință de destinul lui tragic, acela că trebuie să moară în timp ce în stare biologică pură, fără conștiință morală, e mai sănătos și mai rezistent: Nu știe că trebuie să moară, și fibra lui biologică nu e traumatizată de disperarea creștinului Kierkegaard, trăiește mai mult și are sentimentul că e ne-

muritor. Întîi că ăsta e şi sentimentul sclavilor, pe care frica instinctivă, animalică, de moarte îi împiedică să se revolte împotriva stăpînilor sau tiranilor şi să ajungă să trăiască liberi, cum au fost ei odinioară cînd umblau prin copaci şi dormeau prin grote. Măreţia omului constă în luarea de cunoştinţă că trebuie să moară, că nu e etern şi că trebuie să încerce să obţină eternitatea prin idee. Sclavul n-a ajuns la idee, se crede fără moarte şi îi e frică de ea, în timp ce omul liber a scăpat de această frică şi abia aşa a obţinut eternitatea. În al doilea rînd ipoteza că sînt mai sănătoşi biologic e o pură iluzie. Negrii de pildă, care n-au fost încă turmentaţi de idei, care nu sînt consecvenţi cu credinţele şi totemurile lor (un zeu la ei dacă nu salvează viaţa unui bolnav e batjocorit şi scuipat, apoi abandonat) şi care n-au ajuns încă să depăşească conştiinţa tribală, sînt foarte puţin rezistenţi la infecţii în comparaţie cu albii, şi o negresă, doctoriţă, pe care am cunoscut-o la Roma, mi-a explicat că nu condiţiile sanitare sînt de vină, fiindcă odinioară nici albii n-au avut unele mai bune, ci formula sanguină e deficitară, sîngele e slab, microbul e mai puternic decît soldaţii din sînge care la european sînt foarte energici. Spiritualitatea noastră nu ne-a slăbit biologic, dimpotrivă, aşa bolnavă cum ne e conştiinţa, sîngele pulsează cu putere în vinele noastre, şi dacă avem mai mulţi diabetici decît africanii şi asiaticii, asta se datoreşte faptului că am descoperit insulina cu care îi ţinem în viaţă şi nu slăbirii puterii noastre vitale. Ce justificare are deci un om din timpurile noastre să nu lupte pentru o idee? Una singură: că pe porţile libertăţii pe care el le deschide cu ideile lui, năvălesc urangutanii cu bîtele în mînă. Ei şi? Asta justifică abandonarea ideii şi sacrificarea tocmai a acelora dintre noi care sîntem entuziasmaţi de frumuseţea ei? Ai să-mi răspunzi că eu însumi am încercat să mă aranjez cu urangutanul, sau că în orice caz mi-a fost frică de el, sub pretextul superior că aveam de realizat un lucru măreţ pentru umanitate şi anume vindecarea nebuniei, în timp ce dacă înfruntam bestia aşi fi pierit fără folos. Ei bine, aşa este, n-am nici o justificare: în cele din urmă am ajuns tot acolo, n-am vrut să fiu consecvent cu îdeea la care am aderat, mi-am pierdut cîrma şi am eşuat în intriga măruntă, uzîndu-mi cele mai bune forţe sufleteşti, ce aveam mai bun în mine. Din pricina cui? A oamenilor, a semenilor mei, pe care am vrut să-i servesc, dar şi dintr-a mea şi atunci „am văzut" sfîrşitul vieţii, adică mi-am văzut viitorul, lipsit de speranţe şi iluzii şi m-am hotărît să nu aştept pînă atunci, să parcurg adică fără rost un număr imens de ani

stăpînit de dispreţ şi de greaţă, ci să pun punct de pe acuma acestei existenţe recîştigîndu-mi, fie şi pentru cîteva clipe, libertatea supremă. Ştiu, ai să-mi spui că omul trebuie să fie mai modest şi atunci realizează mai mult, ca tine de pildă, care te-ai mărginit în mod voluntar la o prietenie la care ai ţinut în ciuda trădărilor mele şi la cîteva mici descoperiri în profesiune, utile însă oamenilor, foarte utile, cu adevărat utile ... Dar ce valoare are prietenia şi cît de rezistenţă e ea într-o lume care fierbe, cum e lumea noastră? Am fi fost amîndoi două personagii ridicole şi ne-am fi rupt la prima intrigă pe care oamenii, geloşi şi singuri, în ciuda concepţiei colectiviste la care au aderat, ar fi ţesut-o cu siguranţă împotriva noastră ... Un om care stă în fruntea unei colectivităţi un număr de ani înseamnă că e dorit de acea colectivitate şi că ceea ce face el reprezintă voinţa şi intenţiile lor. Eu am crezut că am condus atîţia ani acest spital în simpatia generală şi că chiar dacă vine altul în locul meu, această simpatie nu-mi va fi retrasă sau în orice caz nu va fi îndreptată asupra rivalului meu. Ca să descopăr că de fapt ei ţineau mai mult la doctorul Strihan decît la m i n e . Înseamna că în realitate el conducea spitalul din umbră, şi îl acceptau toţi în timp ce pe mine mă ţineau la suprafaţă ca să suport toate şocurile. Astfel îşi protejau ei şovăielile lor de concepţie, ezitarea de a adera fără rezerve la o credinţă şi la un ideal, să fim în partid dar să simpatizăm şi cu unul care nu e, aşa şi aşa, nici cu idee nici fără, istoria e vicleană, cine ştie ce surprize ne rezervă, o prietenie cu Strihan ne poate salva, eventual, viaţa, asta se ştie, viaţa, viaţa, înainte de toate viaţa, restul nu contează. Să-l încurajăm pe faţă pe doctorul Munteanu să fie el cel mai comunist dintre noi şi în spate să ne dăruim simpatia doctorului S t r i h a n . În ziua cînd am descoperit acest adevăr am făcut şi marea eroare: în loc să mă dau la o parte şi să-l las pe el să se expună, am pornit împotriva lui o luptă deschisă şi necruţătoare, i-am atribuit lui şi grupului lui o boală la modă, cosmopolitismul, şi i-am creat o atmosferă atît de irespirabilă, încît l-am silit să se care de aici, să se ducă în altă parte şi să facă oriunde o vrea pe intelectualul liberal şi filozof, nu mă interesa ce-ar fi devenit, nici dacă ar fi ajuns să ia premiul Nobel. A plecat şi a lăsat în urmă regrete generale. Chiar şi prietenul meu cel mai bun, doctorul Sîrbu, îl simpatiza şi nu înţelegea ce am cu el. Iată ce rezistentă e o prietenie! Ca să aud acum că se întoarce deodată înarmat cu titlul de membru de partid, pentru care n-a ridicat niciodată un deget, şi vine

să ne izoleze el pe noi şi să ne umilească, mai precis pe mine, în asentimentul general... Nu, *mon cher,* viaţa nu merită trăită oricum, prietenia nu ajunge, au trecut timpurile cînd Marx, ca să nu se strice cu un prieten, n-a vrut să-l înjure că i-a deformat, public, ideile din *Manifest.* Astăzi ar fi fost silit să-i facă un proces şi să-l silească să declare că e un spion al imperialismului şi în ciuda promisiunii de a-l lăsa în viaţă să-l execute, iar mamei lui, ca să scape de tînguirile ei, să ordone în secret să i se pună o piatră de gît şi să fie aruncată într-un rîu... Ai să mă întrebi ce-am să fac... Întîi, nu vreau să mai văd pe nimeni, nici pe tine, nu mai ţin la tine, n-ai fost alături de mine cînd mi-a fost greu, nu pot să-ţi iert acest lucru. Ai ştiut sau ai bănuit că voi fi pus în discuţie şi ai spălat putina la timp... Văd că taci, ai aerul că eşti nevinovat... Vinovat sau nu, persoana ta nu mă mai interesează şi probabil că o să mă transfer şi din acest spital şi o să încerc să trăiesc ca doctorul Drăghici, care e singurul om la ora actuală pe care îl respect. Mi-a salvat viaţa, în timp ce colegii, prieteni şi profesori, stăteau şi se uitau, aşteptau să mor. Tu stăteai afară pe bancă, la taclale, cu doctoriţa Tiberiu, această fiinţă care m-a lovit cel mai tare, răzbunîndu-se pentru că n-am luat-o de nevastă şi nici pe tine nu te-am lăsat s-o iei. Deocamdată ţin la viaţă, acum după ce am trecut pe lîngă moarte, nu renunţ la *Ideea* la care am aderat în '45, îmi voi realiza pe altă cale aspiraţiile, dar port asupra mea instrumentul cu ajutorul căruia oricînd pot să renunţ dacă încă o dată semenii mei nu vor dori să-i servesc... Şi bineînţeles voi face în aşa fel încît să nu dau greş...

XIV

„AŞADAR, GÎNDI APOI DOCTORUL SÎRBU IEŞIND, uşa cea secretă a afinităţilor n-a putut fi forţată de prietenia pe care ţi-am purtat-o atîţia ani, ci de *ei,* toţi cu care ai intrat în conflict. Ai ţinut mai mult la părerea şi sentimentele lor decît la mine şi te-ai simţit mai legat de *ei* decît de mine. Ei bine, nici eu nu pot să te mai văd şi ca să aflu adevărul integral o să mă duc acum şi am să stau de vorbă şi cu acest Strihan. Mi-e greu să mai cred că toate raţiunile sînt de partea ta şi toate intenţiile malefice de partea celorlalţi".

Doctorul Strihan era un ins blond, surîzător şi cu trăsăturile luminate parcă de o lampă puternică pe care cineva i-ar fi pus-o tot timpul în faţă. Îl primi pe doctorul Sîrbu la spital şi intrară amîndoi într-un birou.

— Aveam o antipatie pentru dumneata, zise el continuînd să surîdă, dar fără să sugereze cuiva că această antipatie n-ar fi existat şi în prezent. Nu ştiu de ce.

— Pentru că eram prieten cu doctorul Munteanu, încercă doctorul Sîrbu să explice.

— Nu cred. Mi-erai antipatic fără explicaţie, răspunse doctorul Strihan. Doctorul Munteanu mi-era mai degrabă simpatic prin ura pe care mi-o purta. Mă ura foarte tare şi a şi reuşit să mă alunge din spital.

Şi surîse, ca şi cînd i s-ar fi făcut prin asta un mare serviciu şi o plăcere deosebită. Continuă:

— De cîtva timp mă ocup cu filozofia şi îmi reţin atenţia în special relaţiile şi violenţa pasiunilor noastre. Sîntem o societate la vîrsta copilăriei şi totuşi pasiunile noastre n-au frumuseţea acestei vîrste, mă întreb de ce? Fiindcă nu trăim într-o lume aşa cum o vrem noi, ci într-o lume dată? Poate de aceea?! Sentimentele noastre iau forme unilaterale poate tocmai datorită faptului că totul e în schimbare şi ceea ce ni se pare azi sublim sau monstruos mîine devine ridicol şi penibil, chiar dacă alţii sînt loviţi? Cei mai mulţi înţeleg bine acest proces şi se angajează în el păstrîndu-şi luciditatea, avînd presentimentul că nu-l pot influenţa decisiv decît pe o lungă perioadă putînd deveni victime dacă nu-şi eşalonează astfel forţele. Alţii însă nu-l înţeleg şi se angajează atît de total în el (cazul doctorului Munteanu) încît îi agravează exact acele laturi care prin însăşi noutatea lor sînt greu de înţeles. Aceşti oameni pasionali (în fond doctorul Munteanu e un ambiţios, de aceea a şi intrat în partid atît de timpuriu) devin astfel ţinta atacurilor celor care ar dori să nu se schimbe nimic şi noua societate să se dizolve în mentalitatea celei vechi. Eu am dorit asta! Dar ei nu devin ţinta atacurilor doar a acestora din urmă, ci şi a celor dintîi, care se simt ei înşişi ameninţaţi de formele extremiste ale schimbării. Fiindcă în asemenea perioade însăşi febra schimbărilor dă naştere la stihia schimbărilor şi ameninţarea acestei stihii ascute pasiunile într-un fel atît de violent încît ulterior devin neverosimile. Nici doctorul Munteanu nu era (şi nici nu putea fi într-un timp atît de scurt de existenţă a noului regim) un comunist atît de convins şi intransigent pe cît căuta el să pară (dovadă atitudinea lui faţă de domnişoara Zane, pe care un

comunist mai modest n-ar fi tolerat-o în nici un caz), iar eu nu puteam fi atît de cosmopolit şi de anticomunist pe cît se putea deduce din diferitele mele atitudini luate în conflictele din spital (dovadă faptul că părăsind acest spital conflictul dintre mine şi doctorul Munteanu s-a stins dovedind prin intrarea mea în partid că nu aveam nimic cu comuniştii în general, ci cu comuniştii de tipul doctorului Balaban şi Munteanu). Ura doctorului Munteanu împotriva mea nu putea avea altă explicaţie şi „cosmopolitismul" meu nu era o invenţie a doctorului Munteanu, cum credeau unii. A fost real. Şi l-am detestat pe doctorul Munteanu tocmai pentru că era membru de partid şi secretar de organizaţie şi îl consideram responsabil direct şi personal de stihia schimbărilor în cultură, printre care interdicţia de a cita autori străini sub pretextul principial că se face astfel „propagandă politică medicinei americane" şi sub lozinca luptei împotriva cosmopolitismului. Ca să nu mai vorbesc de ridicula teorie a pavloviştilor, că toate maladiile sînt datorate sistemului nervos central. Te doare niţel în anus, e de vină sistemul nervos central. Doctorul Munteanu nici măcar n-are umor! Pasiunile lui au o anumită puritate pe care o capătă prin vecinătatea cu ideile. Dar e în el şi ceva impur, deplorabil, care explică alianţa lui stranie cu un ins ca doctorul Balaban sau Chirescu, nişte nulităţi! De ce nu putuse el să înceteze şi de ce preferase să rămînă prizonierul unor metode inacceptabile în cultură, iată un mister care nu mi se va dezvălui curînd.

— E adevărat că o să vii director la noi? îl întrebă doctorul Sîrbu întrerupînd tăcerea care se lăsase apoi între ei.

— Sînt dezolat, ştiu că doctorul Miron a răspîndit zvonul ăsta ca să-l deruteze pe doctorul Munteanu, care n-a suportat acest gînd. Vai de păcatele mele, cum o să vin, eu sînt filozof şi medic, nu administrator. I-am reproşat asta doctorului Miron, ne-am certat.

Şi spunînd acestea nu mai surise şi fruntea i se încreţi parcă de o tristeţe liniştită şi însingurată.

— Ce are doctorul Miron cu doctorul Munteanu?

— Nu ştii? se miră doctorul filozof. Eşti doar membru de partid. Cînd doctorul Miron şi-a dat adeziunea şi s-a discutat primirea lui în organizaţie, doctorul Munteanu l-a atacat violent şi a reuşit să-i amîne intrarea cu un an. N-ai fost de faţă?

— Nu, răspunse doctorul Sîrbu.

— Uite, poate că de-aia mi-ai fost antipatic, că nu ştii ceea ce trebuie să ştii şi te-ai angajat politiceşte fără să cedezi mare lucru din libertatea dumitale. Asta nu se poate. Trebuie să fii

prezent cînd e nevoie de dumneata. Dacă ai fi fost de față ai fi înțeles mai bine că prietenul dumitale e orbit de ură și poate l-ai fi putut sprijini să frecventeze mai mult *Ideea* decît *Ambiția.* În fond de ce te-ai înscris în partid? ...

— Am fost solicitat, răspunse doctorul Sîrbu. Am fost chemat.

— Si ai răspuns la chemare?

— Da.

— Pe mine nu mai m-a chemat nimeni... Am intrat eu, fiindcă prea mulți ca dumneata au intrat atunci în '46 săvîrșind o greșeală. Am intrat ca să repar, pe cît voi putea, greșelile voastre.

— Ce greșeli?

Dar omul blond, cu surîsul lui însingurat, nu răspunse. Doctorul Sîrbu se ridică.

XV

SPRE SFÎRȘITUL LUI AUGUST, cu o lună de zile mai devreme decît fusese fixată ședederea sa la Combinatul metalurgic din N., Vale fu înștiințat să se întoarcă la București.

Se prezentă la uzină pe la orele unsprezece, nu prea intrigat de motivul pentru care fusese rechemat — probabil, își spunea, se socotise pur și simplu că era destul cît stătuse la N., și probabil că aveau nevoie de el în scopul cine știe cărei reorganizări — dar la uzină era și Anda și se duse nu atît că vroia s-o vadă *azi,* cît pentru că *mîine* era o noțiune mult prea îndepărtată și străină de ceea ce simțea el în ceasurile acelea, ca să amîne revederea. îl stăpînea o bucurie totală. Abia călătorind își dăduse seama că distanța dintre București și N., cît și scrisorile pe care le trimisese și primise fuseseră o iluzie care îl ajutase trei luni să suporte liniștit despărțirea de ea. Acum însă această distanță nu mai era, și trebuia s-o vadă și știa că nimic nu-l putea împiedica, avea să se ducă la uzină, să urce în laborator ca la început, ea avea să tresară de surpriză și să se facă palidă, să-i pice ceva din mînă! Acest gînd făcea să crească în inima lui o bucurie atît de mare, încît parcă nici nu vroia s-o mai vadă, deși gîndirea lui era prinsă de imaginea ei, cum stătea înaintea ferestrei în picioare, cu silueta ei de trestie, și cum

lucra, și cum din cînd în cînd ridica privirea, să se uite afară peste cîmpie... Stăpînit de un sentiment care iradia dintr-o zonă ascunsă, și care parcă îi șoptea că nimic din ceea ce ni se întîmplă în viață nu se repetă, Vale ocoli, în orele care urmară, cît putu de mult clipa revederii cu Anda. Nu trebuie să ne uităm cît mai mult în forul nostru interior pentru a potoli această năvală a bucuriei, care zăpăcindu-ne mintea ne-ar putea împiedica să fim fericiți?

Se prezentă întîi la cadre și tovarășul Mînăfoaie îl primi imediat. Spre deosebire de data trecută, cînd îl văzu se ridică în picioare, în spatele biroului. Avea un zîmbet care sugera că putea să fie chiar mai mult decît încîntat că îl vede, dar că se abținea. Desigur că, în lipsa tînărului inginer, șeful cadrelor s-a străduit și a reușit să obțină în favoarea lui un lucru pe care acum, cînd o să-l afle, tînărului o să-i facă o mare plăcere. N-o să-i spună chiar el în ce constă lucrul acela, pentru asta trebuie să se ducă la tovarășul director, o să afle acolo.

— Nu știți despre ce e vorba? — întrebă Vale.

Mînăfoaie ieși prevenitor și confidențial pe după birou, îl luă pe tînăr de braț și merse cu el spre ușă, adică: să nu insiste, să se ducă la tovarășul director personal, fiindcă așa se cuvine, acolo e creierul tuturor problemelor și secretelor.

Al tuturor problemelor, era adevărat, dar nu și al secretelor. Directorul general al acestor uzine nu făcea parte din categoria aceea de șefi care transformă cabinetul lor directorial în cameră de mistere, și audiența într-o ceremonie precedată de așteptări și amînări, de reveniri și manevre diplomatice. Aveai o hîrtie și îți trebuia semnătura directorului general, ți-o semna imediat. Vroiai să-l vezi ca să-i aduci la cunoștință că în sectorul tău s-a petrecut cutare lucru, care necesită o intervenție de sus: îl vedeai, și intervenția se producea pe loc, la telefon, sau cobora imediat cu tine acolo în secție (sau nu-l vedeai, dar îți spunea prin secretară să-l cauți la o oră pe care ți-o indica, și la ora aceea îl găseai negreșit și complet liber și-ți stătea la dispoziție). Cînd fu numit aici și își manifestă în conducere aceste calități, muncitorii, tehnicienii și funcționarii nu prea îl apreciară. Înaintea lui fusese un altul, figură ștearsă, fără calități de conducător, care cît timp putu să stea cuminte și să nu încurce producția cu nepriceperea lui — și reuși să stea aproape un an — nu se atinse nimeni de el. O privire retrospectivă, însă, arătă că, totuși, într-un an de zile directorul fusese silit să aibă anumite inițiative și să ordone anumite mă-

suri: toate fuseseră niște gogomănii, și se ridicară și îl criticară; dispăru, nu mai auzi nimeni nimic de el.

Cel nou, tovarășul Jurcă, venea din provincie, de la Brașov, unde se remarcase în primul an al naționalizării, la început ca președinte al comitetului de întreprindere al unei uzine metalurgice, apoi ca director-adjunct, și după aceea fusese numit aici, director general al unei mari uzine din Capitală. Un șef care nu creează chiar nici un fel de dificultăți în relațiile lui cu oamenii face o impresie hotărît favorabilă, dar nu de adîncime. Oamenii se atașează adesea cel mai mult de acei conducători care sînt buni, dar care au și reacții imprevizibile. Ba chiar închid adesea ochii la unele cusururi, dacă această trăsătură se manifestă din plin. Printre istoriile cu funcționari există una cu un șef, căruia subalternii îi prezentau lucrările, la semnat concepute în două sau trei versiuni. Dacă citind lucrarea șeful începea să răcnească, funcționarul, cu altă hîrtie la spate, lua din mapă prima versiune și i-o înfățișa fulgerător pe a doua, menită să reducă răcnetele la un mormăit, și stiloul să scîrțîie semnătura. De acest șef își aduceau aminte toată viața.

Tovarășul Jurcă, ardelean, nu avusese, cînd venise, asemenea reacții și de aceea atît calitățile lui de organizator, cît și punctualitatea, și mai ales simțul operativității în conducere nu uimiră pe nimeni, ca și cînd ar fi fost de la sine înțeles ca el să aibă asemenea virtuți. Identificarea lui cu problemele îl scufunda într-un anonimat care nu stîrnea admirația nimănui. Se întîmpla adesea să treacă prin secții și abia să fie observat, un om scund de statură, îndesat și cu mustață neagră, tovarășul director!

Cei care îl cunoșteau bine și lucrau cu el zilnic știau însă că lucrurile nu stăteau chiar așa, că priceperea lui organizatorică îl costa ceasuri de informații și de cercetări, că punctualitatea lui întîlnea în uzină foarte adesea nepunctualitatea altora, și asta îi dădea ceasuri mohorîte. („Nu înțeleg, domnule, declara el adjunctului cînd trebuia să sancționeze întîrzierile repetate, cum poate un om să întîrzie două ore la uzină, cînd eu, care n-am muncă normată, las ceaiul nebăut, și la ora șapte sînt la postul meu!") Că operativitatea lui era nu o dată anihilată, sau în orice caz efectul ei în producție mult micșorat, de indolența sau tembelismul unora, și că asta îi crea astfel de preocupări și griji obsesive, că mintea lui nu mai avea răgazul să mai fie și imprevizibilă. Și cu toate astea, într-un anumit sens, era, dar o știau puțini, și cînd o aflau n-aveau nici un chef s-o mai spună și altora, sau, cum era cazul unora, nu mai

aveau posibilitatea s-o facă, fiindcă tovarășul Jurcă îi *zbura*. O singură dată lumea funcționarilor tresări, ciulind urechile. Se observă că o fată foarte drăguță, nou angajată, studentă la cursurile serale ale *Institutului Maxim Gorki,* în clipa cînd pendula bătea ora două și jumătate, se îmbrăca și pleca acasă mai devreme. Semnalul plecării era uneori dat de un telefon, ea răspundea, se ridica și ieșea din birou. Se află însă că de fapt se ducea la direcție și rămînea acolo închisă în cabinetul directorului pînă la ora trei și jumătate. Era o fată cam tăcută, puțin timidă, dar de loc intimidabilă, cu privire îndărătnică și stăruitoare. Cînd cineva din birou îi puse întrebarea indiscretă, referitoare la plecările ei, studenta răspunse cu candoare: „Am o sarcină de U.T.M.". Și își plimbă privirea aceea a ei asupra tuturor, oprind în față chicotelile și rîsetele pe care le stîrni acest răspuns. Dar faptul fu verificat și, oricît părea de îndoielnic la prima vedere, se constată că nu mințea. Secretara nu-și admira directorul, și ea fu aceea care confirmă, după presupuneri și deducții care n-o puteau înșela, că era într-adevăr vorba despre o astfel de sarcină. Mai tîrziu, studenta povesti ea însăși amănuntele, dar nu pentru a bîrfi, ci ca să-și arate uimirea și, spre deosebire de secretară, chiar admirația față de directorul ei.

O carpetă groasă care preceda un covor uriaș, industrial, unea biroul cu ușa. Distanța aceasta mare, dintre birou și ușă, putea da unui șef timpul necesar să observe mersul și fizionomia celui pe care îl chema sau care solicita audiența. El putea astfel să-și dea seama dacă omul venea cu minciuna, cu intriga, sau cu complicitatea și să-l manevreze în scopul dorit de el. Tovarășul Jurcă însă nu se folosea de aceste semne exterioare ale puterii, cum erau biroul său mare, telefoanele și soneriile de diferite culori, și nici nu avea plăcerea de a manevra oamenii, de aceea avea atît de puțini admiratori; aceștia însă erau cei mai buni și cei mai siguri. Studenta, în povestirea ei, se referea la prima întîlnire cu tovarășul Jurcă, cînd fusese și ea izbită de simplitatea și sinceritatea reacțiilor lui. O invitase să ia loc, și fără alte fasoane trăsese unul din sertarele biroului, și începuse să cotrobăie în el. În clipa aceea intră secretara cu un aer misterios. Tovarășul Jurcă o privi nemulțumit,

— Ce este? o întrebă.

Femeia spuse un nume și așteptă, cu o expresie de convingere, că nemulțumirea din glasul directorului general va dispărea la auzul acelui nume. Privirea tovarășului Jurcă se rotunji însă, și se mări.

Poate să fie şi mama tovarăşului, spuse el, în această oră sînt plecat, te-am rugat să anunţi acest lucru, cînd nu e vorba de chestiuni urgente care privesc uzina.

Tovarăşul Jurcă nu, răcnise aceste cuvinte, dar era ca şi cum ar fi făcut-o; gestul din cap şi cuvîntul reţinut, calm şi politicos pe care îl spuse adresîndu-se aceleiaşi secretare creară această impresie.

— ... Poftim!

Adică să iasă afară şi să se ducă la postul ei.. Tovarăşul Jurcă se aplecă din nou spre sertarul tras şi scoase din el cărţi şi caiete, pe care le depuse cu respect pe cristalul gros al biroului său.

— Începem, domnişoară?

— Da, începem, tresări studenta. Citiţi!

Aplecat peste birou, omul începu să citească. Treptat, coatele lui înaintară pe cristal, se lăbărţară, alunecînd în părţi, faţa se apropie din ce în ce mai mult de carte, şi în curînd el luă o poziţie care amintea de copii, la pupitrele lor, cu umerii strîmbi, cu gîtul într-o parte, urmărind un text în manual. Citind, el se bîlbîia adeseori, dar, dovedind talent pedagogic prematur, studenta îl lăsa să se descurce singur şi atunci el *ştergea* cu o mişcare din cap cuvîntul rostit greşit, şi lua pronunţia de la început. Uneori dădea de cîmp neted, cunoscut de el mai dinainte, şi atunci citea cu uşurare şi oarecare trufie, avînd aerul că a mai prins şi el cîte ceva din aceste secrete, dar în clipa următoare venea dezminţirea, se auzea glasul studentei care îl corecta chiar în aceste momente, cînd el crezuse că o iniţiere oarecare tot era pe cale să se producă. Da, era ceva, îi confirma ea, dar şi aici tovarăşul director ori punea accentul greşit, ori mînca un semn moale, ori înmuia o consoană tare.

— Bine, rosti în cele din urmă fata. Acum citiţi încă o dată şi traduceţi fiecare propoziţie.

Auzind cuvîntul *bine,* directorul se mai însenină. Se redresă în scaun şi oftă.

— Greu! Greu al dracului! constată el. Şi începu să citească pentru a traduce: *Ruschi celovec — velican.*

Era titlul lecţiei.

— Pronunţie greşită, rosti studenta. De ce puneţi accentul pe prima silabă? *Velican* trebuie citit cum aţi zice pe românește *pelican.* Traduceţi!

— Omul rus uriaş.

— Greşit! exclamă fata. În limba rusă verbul *a fi* nu se

întrebuinţează, ci se subînţelege în propoziţii, în traducere însă nu poate lipsi. Repetaţi.

— *Ruschi celovec — velican!* repetă tovarăşul Jurcă, şi după cîteva clipe continuă: *Omul rus uriaş.*

— Greşit! V-am spus că verbul auxiliar în traducere nu e eliptic, numai în limba rusă e eliptic.

Tovarăşul Jurcă oftă, fruntea i se îmbrobonase de sudoare; se şterse pe frunte şi pe ceafă şi ridicînd din sprîncene, mărturisi:

— Greu! Greu al dracului!

— Să ştiţi că nu e greu deloc! zise studenta. E foarte simplu: verbul *a fi* rusește e eliptic, se pune această linioară, şi uneori nici măcar această linioară nu apare. Repetaţi, tovarăşe director.

Directorul se aplecă asupra manualului.

— *Ruschi celovec — velican!* Omul rus... Începu tovarăşul Jurcă şi nu îndrăzni să traducă mai departe, se răsturnă în fotoliu şi declară timid: Nu înţeleg, domnule, ce e cu elipticul ăsta! Mai spune o dată!

— Tovarăşe director, în traducere verbul *bîti,* adică *a fi,* trebuie folosit, fiindcă nu se subînţelege ca în limba rusă.

De astă dată, chiar sub ochii uimiţi ai fetei, fruntea tovarăşului Jurcă se umplu brusc de perle mari de sudoare. Un miros ascuţit, violent, de bărbat se răspîndi în preajma ei. Rămase tăcută, cu privirea încăpăţînată şi stăruitoare în cea albastră şi blîndă a acestuia.

— Tovarăşe director, rosti ea, vedeţi, aşa cum traduceţi dumneavoastră are alt înţeles. *Ruschi celovec — velican: Omul rus uriaş. Omul rus este un uriaş,* aşa e corect şi înseamnă cu totulaltceva. Înţelegeţi?

— Omul rus este un uriaş, îngînă directorul şi deodată exclamă: adică cum?

Nu înţelesese nimic, chiar după ce auzise traducerea corectă cu urechile lui.

— Dracu să-l ia de eliptic! murmură el.

Închise cartea, o puse în servietă, vîrî şi caietele şi se întinse în fotoliu.

— Bei o. cafea? o întrebă.

— Mulţumesc, îngînă fata, nu beau.

— Eu am să beau, fiindcă la ora cinci am universitate de partid, trebuie să fiu treaz.

Şi sună, şi ceru o cafea tare, fără zahăr.

Ia spune, mai zise, crezi că am să trec eu examenul ăsta?

— Dacă învăţaţi, treceţi, tovarăşe director.

— Păi nu învăţ? Uite că învăţ. Învăţ cu dumneata.

Fata nu răspunse, nu-l încuraja cu nimic.

— În orice caz, cu elipticul ăsta s-a lămurit, continuă directorul, avînd poate speranţa secretă că dacă se încurajează singur, înţelegerea va ţîşni, dacă prin efort ea întîrzia să se producă.

Dar nu se produse, şi după vreun an de zile deodată el renunţă şi se înscrise la cursurile serale ale Politehnicii; vroia să ajungă inginer mecanic.

XVI

VALE NU-L CUNOŞTEA MAI MULT, dar nici mai puţin decît majoritatea celor din uzină, şi înclina mai degrabă ca şi alţii să creadă că este un conducător mediocru decît unul dintre cei buni.

— Eu am dat dispoziţie să fii chemat, zise directorul după ce îl invită să ia loc. Nu ştiu care e adevărul, o să se lămurească acum, dar oţelarii care lucrează cu dumneata susţin că ai fost trimis la N., nu în schimb de experienţă, ci sancţionat. Eu am semnat trimiterea dumitale fiind convins că e vorba de un schimb de experienţă, şi a fost într-adevăr vorba, de aşa ceva, un inginer de la N., a fost primit de noi la oţelăriile S.M. Dar oţelarii de la cuptorul unu pretind că ai fost „aranjat" de şeful aprovizionării şi de inginerul-şef, că nu era cazul să fie trimis la N. chiar şeful *Brigăzii tineretului* şi că după plecarea dumitale, acest şef al aprovizionării a început încetul cu încetul să le facă oţelarilor tot felul de mizerii. N-au folosit la nimic, zic ei, nici un fel de critici care i-au fost aduse în şedinţele de producţie. Care este părerea dumitale?

Vale întîrzie răspunsul cîteva clipe.

— Este o idee fixă a oţelarilor de la cuptorul nou, că acest şef cu aprovizionarea nu ne simpatizează pe noi, cei din *Brigada tineretului,* zise el. Nu văd de ce nu ne-ar simpatiza, şi în general n-am înţeles, şi nu înţeleg nici acuma ce interese personale pot fi angajate într-o chestiune cum ar fi aprovizio-

narea secției cu materii prime, și mai ales ce legătură are acest șef cu secția noastră... „Vinovat e șeful secției", gîndi în aceeași clipă, și fu gata să-și exprime acest gînd cu glas tare, dar apoi își aminti că oțelarii îl cruțau, și că cu aprovizionarea aveau ei ce aveau, și nu mai spuse nimic.

— Uite cum, zise directorul. Acest șef a observat că există un interes general pentru fruntași în producție, că atît presa, cît și conducerea întreprinderilor și organizațiilor de partid îi susțin și îi sprijină în toate felurile. Mai mult chiar, e o dovadă că lucrurile merg foarte bine într-o întreprindere unde sînt mulți fruntași, și invers, dacă o întreprindere nu-i are, înseamnă că stă prost. Și atunci ce poate face un șef cu aprovizionarea? Eu te ajut să ajungi fruntaș, zice el, îți sortez materia primă cea mai bună, și te servesc, dar tu trebuie să-mi dai o parte din cîștigul pe care o să-l realizezi cu ajutorul meu, fiindcă eu nu lucrez în acord ca tine. Bineînțeles că asta n-o s-o pretindă niciodată în mod deschis, și nici măcar confidențial, fiindcă asta ar fi un gen de hoție, dar o s-o facă prin modul de a-ți repartiza materia primă. Dacă tu n-ai să înțelegi, sau ai să te. prefaci că nu înțelegi, te părăsește și caută pe altul. Oțelarii care lucrează cu dumneata nu susțin că șeful cu aprovizionarea ar lua „șpagă" direct de la cei de la cuptorul cinci, pe care îi favorizează, i-ar fi frică să le facă asemenea sugestii, dar că lucrurile se aranjează în altă parte, prin felul cum e susținut la premieri, la recompense ...

— Tovarășe director, eu cred că bănuielile oțelarilor din *Brigada tineretului* trebuie luate în seamă, și trebuie făcută o anchetă, zise Vale.

— Putem verifica imediat, zise directorul și chemă secretara. Dă-mi te rog dosarul cu primele retribuite pe ultimele zece luni și invită-i la mine pe tovarășii Bumbaccea și Mînăfoaie.

Secretara descuie dulapul din spatele șefului ei, îi dădu dosarul și ieși. Directorul îl răsfoi. Se scurseseră cîteva clipe, în care nu se auzi decît acel răsfoit.

Vale se ridică în picioare.

— Șezi, zise directorul, nu mi-ai spus ce-ai făcut la N. Cum e acolo? E mai bine ca la noi?

— Nu, răspunse Vale și se reașeză. Nu stau de loc bine cu cadrele de maiștri la S.M., și nici cu organizarea producției. Merge cam alandala, nu prea am avut ce învăța de la ei. Ași fi avut ce învăța, dar nu m-au lăsat, așa e acolo moda, cei

vechi nu vor să ridice cadre, ca și cînd le-ar fi frică să nu fie pe urmă ei înlocuiți.

— Asta e mentalitatea de altădată a maistrului român, aflat la cheremul unei industrii care bătea pasul pe loc, zise directorul. Altceva?

Vorbiră pînă ce ușa se deschise și apărură cei doi, Bumbaccea (acesta era președintele sindicatului) și Mînăfoaie.

— Ai fost în concediu? zise directorul adresîndu-se mai departe lui Vale, care se ridicase.

— Nu.

— Cînd pleci?

— Îl avusesem fixat în august, acum a trecut.

— Îți iei, dacă vrei, imediat concediu. Acuma treci pe la comitetul de partid, la tovarășul Negoescu. Are ceva să-ți spună.

Vale ieși.

Comitetul de partid avea birourile instalate în niște barăci construite în mijlocul uzinelor, lîngă secția de sculărie, cea mai liniștită dintre toate. Tot acolo se afla și comitetul U.T.M. Lipsa de fast a acestor cîteva încăperi, cu podea de scînduri și cu ferestre albe de lemn nevopsit, dădea impresia de ceva militar, a unor posturi de stat-major în campanie, unde uniforma pompoasă, parăzile și defilările erau părăsite. Oamenii însă erau dintre cei obișnuiți, în civil, cu cravată la gît, cu telefoane pe birouri, cu dulapuri cu hîrtii, și cu hîrtii pe birouri. Tovarășul Negoescu era singur în biroul său, ceilalți activiști" stînd cîte doi într-o încăpere, lipsind majoritatea timpului, plecați prin secții. Numai spre prînz, către orele două, puteau fi găsiți mai ușor, cînd se întorceau și consemnau în scris unele din rezultatele activității lor.

Primindu-l pe Vale, tovarășul Negoescu îl invită să ia loc și intră direct în subiect, reproșîndu-i atitudinea pasivă în chestiunea plecării la N. Cum a putut părăsi brigada fără să treacă pe la comitetul de partid și să anunțe că pleacă? Dacă nu intervenea comitetul de partid, brigada și-ar fi slăbit coeziunea și i-ar fi rămas doar numele scris pe o pancartă, cu producție sub plan. Trebuia cel puțin să-l fi sesizat pe tovarășul Sava, sau pe tovarășul...

Vale asculta cu ochii pe fereastră.

— Mă faceți vinovat, zise el, că am refuzat să reflectez asupra trimiterii mele într-un schimb de experiență care mi s-a părut foarte normal. Cît privește faptul că n-am trecut pe la comitetul de partid, să fim serioși, tovarășe Negoescu, dum-

neavoastră ştiaţi foarte bine despre ce era vorba, sînteţi doar informat de tot ce se petrece, şi dacă ar fi fost ceva în neregulă, m-aţi fi chemat imediat, şi aţi fi discutat cu mine chestiunea; sînteţi doar oţelar de aici din uzină, şi tot ce se petrece la S.M. puteţi afla în cinci minute, ba chiar mai repede, aveţi oţelăriile în palmă. Sper că nu pentru asta m-aţi chemat.

— Uite, zise secretarul atent, dacă comitetul de partid nu e sprijinit în munca lui de cei mai buni din uzină, atunci nici comitetul nu-i poate sprijini pe ei, intenţiile noastre nu se întîlnesc, alunecă pe de alături, ca rîndunicile.

— Asta numai în cazul în care eu m-aş considera prin trimiterea mea la N. ca sancţionat. Dar eu nu mă consider, şi în ce priveşte faptul că n-am trecut pe la dumneavoastră înainte de a pleca, e pentru că n-am bănuit că serviciul aprovizionării şi şeful secţiei S.M. abia au aşteptat să plec, ca să-mi persecute oamenii din brigadă. De ce credeţi că. trebuia să am eu bănuiala asta, şi să n-o aveţi dumneavoastră, care printr-un simplu telefon puteţi afla ceea ce eu nu pot să aflu, şi puteţi da o dispoziţie pe care eu nu pot s-o dau?!

Vorbind, Vale se aprinsese. Ascultîndu-l, secretarul se aprinsese şi el. În acelaşi timp însă, Vale văzu prin mica fereastră cele cinci coşuri înalte ale oţelăriilor S.M., şi în spatele lor, din profil, muchiile ferestrelor laboratorului. Sîngele îi pieri din obraji, şi privirea începu să-i ardă. Chipul lui căpătă brusc acea paloare pe care o au cei cărora, primind o veste neaşteptată, le piere graiul, şi inima, prinsă de şoc, începe să bată cu putere, dublîndu-şi ritmul. Rămase tăcut.

Secretarul vroia acum să treacă la subiect, dar i se păru că tăcerea tînărului nu confirmă, ci parcă infirmă, sau în orice caz, nu confirmă întru totul punctul său de vedere.

— Chestiunea asta cu serviciul aprovizionării a fost studiată de noi, zise el, sînt unii tovarăşi care înţeleg greşit stimularea întrecerilor şi a fruntaşilor, şi sînt alţii care profită de această greşeală. Să fie clar, noi nu te criticăm pe dumneata, din contră, te lăudăm. *Brigada tineretului* e dată ca exemplu de întrecere socialistă justă şi bine organizată. Foarte bine că dumneata te-ai arătat un element disciplinat, nimic de zis, dar eu te întreb: te-ai gîndit vreodată că partidul ar putea să aibă nevoie de oameni ca dumneata, de elemente active, de bază, cu răspundere în viitor, ieşite direct din clasa muncitoare? Noi sîntem de părere că dacă nu te-ai gîndit, ar fi cazul să te gîndeşti, şi îţi facem recomandarea asta pentru intrarea în par-

tid. E timpul, tovarăşe Sterian, să faci parte din rîndurile partidului. Ce părere ai?

Şi aici se opri, îi aruncă o privire şi zîmbi elocvent. „Pentru asta te-am chemat, restul a fost o introducere nereuşită", parcă îi spunea. „O surpriză, reflectă ale; într-adevăr nu m-am gîndit."

— Singurul lucru la care aşi putea să mă gîndesc ar fi dacă am într-adevăr maturitatea necesară intrării în partid, încolo să ştiţi că n-am la ce mă gîndi.

— Ştim, de-aia îţi şi facem propunerea, zise secretarul. De-aia te-am chemat, să te pregăteşti pentru curînd. Ştii ce ai de făcut; în şedinţa organizaţiei de U.T.M. se va face recomandarea, după care vei lua parte la şedinţa organizaţiei de bază de la S.M., unde se va discuta cererea dumitale. Ai să iei cuvîntul şi să spui cine eşti şi ce motive te îndreptăţesc să intri în partid. Oţelarii te apreciază aşa că să nu te intimidezi. Mai treci pe aici cu o zi înainte.

Vale ieşi din baracă de lîngă secţia sculărie şi o luă drept înainte. Merse timp de aproape un minut spre o direcţie contrarie celor cinci coşuri ale secţiei S.M., dar apoi deodată se opri şi se întoarse, o luă direct spre oţelării.

Intră în secţie ca de obicei, urcă scara şi ajunse pe platformă. Unul dintre băieţi îl văzu, se opri cu vătraiul în mînă şi îl contemplă, scoase un şuierat, care în aerul dens de zgomote al secţiei abia se auzi. Vroia să le atragă atenţia celorlalţi asupra celui care venise. Vale trecu pe lîngă băiat, îi puse o clipă mîna pe umăr, şi-i salută pe ceilalţi fără să se oprească, merse agale spre graficul lipit de tabla mare rezemată de peretele din stînga. Cîteva clipe mai tîrziu, oţelarii veniră cîte unul şi îi întinseră coatele, cu privirile vesele, cu expresiile destinse de oboseala muncii şi bucuria revederii. Maistrul Săndulescu îl apucă de braţ cu o mînă, şi cu alta îi arătă graficul în punctul în care săgeata cobora:

Era s-o păţim, tovarăşe inginer, mergeam în jos... O să vă spunem noi ce-a fost aicea!

Drept răspuns, Vale o luă spre birou, să-i asculte acolo unde se putea vorbi fără să ridice vocea.

După o jumătate de oră, ieşi de acolo şi se îndreptă spre biroul cel mare al secţiei, mereu cu acelaşi mers, cu paşii mari, cu genunchii parcă înmuiaţi de greutatea corpului, uitîndu-se, la intervale de secunde, în pămînt, cu gîndul parcă jumătate în sine, jumătate împrăştiat afară, şi cu efortul mereu treaz de a-l uni. Cîteva minute după aceea ieşi şi de acolo şi o luă spre

peretele din fund, unde se vedea o potecă trecînd printre fiare vechi împrăştiate, blocuri mici de fontă îngheţată, rebutată, şi apoi printr-o uşă care acum, vara, din pricina căldurii fusese scoasă şi pe lîngă care şerpuiau şine înguste cu vagoneţi veşnic încărcaţi cu materie primă, împinşi pînă aici de lucrătorii serviciului aprovizionării. Vale începu să urce rar, treaptă cu treaptă, scara în spirală de metal subţire, care ducea în laborator, şi cînd ajunse sus deschise uşa, o închise şi rămase cu, mîna pe clanţă. Ea era acolo şi jumătate de clipă el o privi. În jumătatea cealaltă însă, parcă n-o mai văzu, ea se întoarse, şi vederea chipului ei parcă îl supără, îşi feri privirea şi o luă încet spre ea. Nu mergea bine, cu statura lui mare arăta străin, rece, îndepărtat.

Şi chiar era, avea să-şi amintească bine mai tîrziu: n-o iubea atunci cel mai mult, poate chiar cel mai puţin. Atît de turburat însă n-avea să mai fie niciodată.

— Vale bine-ai venit, şopti ea, iar el se opri, îi sărută mîna şi se întoarse cu faţa spre geam.

Amîndoi erau stăpîni pe mişcările lor, cu grijă că sînt observaţi. Cu privirea afară pe geam, peste cîmpul adormit sub soarele de august, el spuse cu vocea înăbuşită de o emoţie pe care zadarnic încercase s-o frîneze începînd chiar din primele minute ale dimineţii:

— Nu pot să mă uit la tine.

Atunci ea scoase o exclamaţie nestăpînită şi îl apucă strîns de braţ.

— Du-te, îi spuse, aşteaptă-mă la tine în birou, cobor în zece minute. Du-te imediat...

Şi din nou, rămas singur, în timp ce cobora, el avu iarăşi sentimentul acut că ar putea să n-o mai aştepte în birou, să coboare în curtea uzinei, să plece şi să n-o mai vadă niciodată. Iar acest sentiment sporea şi mai mult chemarea pe care o simţea pentru ea, şi de care nu era pe deplin conştient, dar care avea să rămînă în amintire drept cea mai adîncă şi mai- răscolitoare.

XVII

LA EXTREMITATEA DINSPRE NORD A UZINELOR, în partea opusă oraşului, serviciul aprovizionării, biroul, se afla tot într-o baracă în stilul în care se afla comitetul de partid.

În ziua aceea coborî de la administrație și se duse acolo un funcționar nou angajat, un contabil. Era un ins de vreo treizeci și cinci de ani, dar părînd mult mai bătrîn, din pricina ochelarilor și a mișcărilor lui, care deși degajate, aveau în ele parcă un arc ce restrîngea, sau, dimpotrivă, în anumite clipe relaxa brusc mișcarea pașilor.

În baracă se aflau un birou și două mese. Mesele erau goale, fără hîrtii, la birou însă, lîngă fereastră, ședea șeful aprovizionării și lucra. Părea să nu fi auzit că intrase cineva, nu răspunse nimic la bună ziua dat de funcționar. Acesta se apropie, se opri la un metru distanță de birou și rosti:

— Vă rog, aici e serviciul aprovizionării?

Omul de la birou era un ins de vreo patruzeci de ani, cu o expresie de seninătate și tăcere pe chipul său mare. El rămase gînditor cîtva timp, cu stiloul în mînă, apoi își duse mîna la frunte, își mîngîie tîmplele, privirea îi alunecă într-o parte, se aplecă și continuă să lucreze în singurătatea sa neturburată., S-ar fi putut spune că hîrtiile și tot ce era pe birou însemnau pentru el ceea ce înseamnă pentru un preot potirul, crucea și alte simboluri de oficiat. O dată ridicat de la birou el putea deveni un alt om, să strige sau să profere injurii — cum drăcuie sau înjură de grijanie însuși preotul care dă această grijanie credincioșilor —, dar cel adevărat era cel de la birou, în elementul lui și nu cel de toate zilele, care putea discuta și răspunde la întrebări ca orice om.

— Ce doriți dumneavoastră? zise el cu blîndețe nespusă, după aproape un sfert de oră de la întrebare.

„Ce doriți dumneavoastră, în general nu se poate, părea să spună el, dar aveți dreptul să vorbiți, vă ascult."

Avea o voce limpede care pornea parcă din niște singurătăți inaccesibile. Din această pricină capul său, aflat aci, în apropiere, părea imens, și i se vedeau urechile, care sugerau amplificări misterioase, și fălcile odihnite, calme, rase proaspăt, gura parcă de bronz, cu tăietura delicată, cu un zîmbet interior de liniște și putere pierdut în cutele obrazului și bărbiei.

Vizitatorul bîlbîi motivul: căuta pe cineva.

— Pot să-l aștept aici?

— De ce să nu puteți, zise omul de după birou, luați loc. Uite, continuă el cu uimitoarea sa voce blîndă, aveți un scaun lîngă dumneavoastră. Luați loc și așteptați.

Vizitatorul mulțumi, se așeză pe un scaun și întrebă dacă

poate să fumeze. După cinci minute de tăcere, omul de după birou răspunse:

— Fumaţi.

Trecu astfel aproape o oră. Lâ un moment dat se auziră paşi afară, şi vizitatorul tresări, ridică fruntea şi se uită spre uşă. Apăruseră doi inşi în salopete, unul înalt, masiv, blond, cu capul gol, celălalt mai mult mic decît mijlociu, subţirel, cu mîini fine, cu pălărie în cap şi cu gîtul aplecat puţin într-o parte. Se îndreptară spre mesele libere transpiraţi de muncă, cu sudoarea înecîndu-le privirea. Vizitatorul se ridică de pe un scaun şi se apropie de ei. Cel mic îl văzu şi exclamă:

— Răzeşene!

Cel blond şi masiv întoarse şi el capul, şi rămase o clipă ţintuit. Apoi exclamă şi el.

— Răzeşene!

— Cosmologea, Benone! murmură şi vizitatorul.

Erau exclamaţii de uimire şl de surpriză, dar parcă restrînse şi oprite. Cel mic exclamă iar:

— Ce e cu tine, Răzăşene?

— Ce e cu tine, mă? întrebă şi cel blond şi masiv, ca un ecou al vocii celuilalt.

Vizitatorul îşi împinse ochelarii de pe nas, se uită întîi la unul cu gura deschisă, îşi mută cu o mişcare fără tranziţie capul spre celălalt, şi schiţă un zîmbet încremenit. Se putea însă bănui că în această schiţă de zîmbet se aduna toată bucuria lui, şi că bucuria aceasta lui i se părea elocventă în sine: nu răspunse nimic la întrebările celor doi.

— De unde vii, mă? continuă cel mic.

— Ce cauţi aici? zise cel blond şi masiv.

— Pe voi vă caut! răspunse vizitatorul.

— Şi de unde zici că vii? repetă cel mic.

— Din Paşcani. Am fost transferat aici.

— Ce făceai tu la Paşcani?

— Acolo lucram.

— Ce lucrai?

— Eram contabil.

— Bravo, mă Răzăşene!

— Şi pe-aici de ce-ai venit? reluă cel blond şi masiv.

— N-auzi, am obţinut transferarea. Am văzut în statul de. plată numele voastre şi am venit să văz dacă sînteţi voi!

— He! făcu din gît cel blond, ca un soi de concluzie; he! repetă el şi parcă chicoti, şi privirea îi sticli; parcă spusese: „E bine că ai venit! E bine că ai lucrat la Paşcani". Cel mic se

uita la musafir degajat şi vag protector. He! făcu din nou cel blond şi masiv, parcă adăugind: „E bine că vă uitaţi unul la altul".

— Cîţi ani sînt de cînd nu ne-am mai văzut, Răzăşene? întrebă cel mic.

— Ehe! Mulţi, zise vizitatorul. Din '45 nu ne-am. mai văzut. Dar tu ce mai faci, Cosmologea, mai scrii poezii?

Cosmologea era cel blond şi masiv.

— Mai scriu! Dar tu? zise el.

— Eu ce?

Blondul poet avu parcă o clipă de buimăceală, apoi deodată surîse şi întrebă:

— Mai ţi-aduci aminte de facultate?

— Mi-aduc! S-a dus studenţia! zise contabilul.

— He! făcu blondul, parcă spunînd: ,,S-a dus, asta e!"

— Va să zică, voi aţi ajuns salahori!

— Da, Răzăşene!

Se lăsă iar tăcerea. Vorbiseră tot timpul în şoaptă şi cei doi salahori, acum, cînd nu mai spuneau nimic, păreau intrigaţi de ceva, atenţi parcă la ceva care nu parvenea să urce spre treptele superioare ale conştiinţei, dar care lor nu le era de loc străin. Cel mic, cu gîtul strîmb, fuma gînditor. Sub salopeta lui cu greu s-ar fi putut descoperi ceva dintr-un fost student. Poate pălăria! Stătea mereu cu ea în cap, îl ferea, pesemne, de soarele de afară.

— Dar unde aţi fost voi pînă acuma, că v-am căutat anul trecut acasă, şopti vizitatorul. Eram într-o delegaţie şi am trecut pe la tine, Cosmologea.

I se răspunse prin tăcere. Masivul poet, observînd că celălalt aşteaptă o explicaţie, se uită spre cel mic şi făcu din gît: he! adică, he, ce vesel, nu înţelege! Şi fiindcă nici această exclamaţie nu-l lămuri pe vizitator, blondul masiv şopti:

— Ai uitat ce-a fost cînd eram studenţi, Răzăşene?

— Ce? Ce să uit?

— Ai uitat? Diagonala, Răzăşene! Purtai şi tu diagonală!

— Eu? Ce diagonală? se miră musafirul.

— He! chicoti masivul, amuzat de faptul că celălalt nega un lucru atît de îndeobşte cunoscut.

Gînditor, scuturînd scrumul ţigării cu degetul mic de la aceeaşi mînă cu care fuma, cel cu gîtul strîmb şi cu pălăria în cap zise:

— Nu, Răzăşeanu n-a fost.

Şi fiindcă fostul provincial din Paşcani tot nu reuşea să prindă sensul celor ce se spuneau, cel mic continuă:

— Am stat la pîrnaie doi ani, Răzășene, fiindcă am îmbrăcat cămașa verde cînd eram studenți! Și eu, și Cosmologea! Tu n-ai îmbrăcat-o!

Cel masiv, Cosmologea, se uită atunci spre vizitator și exclamă admirativ și invidios, dar fără răutate:

— Ai avut noroc, mă!

— Adică cum am avut noroc?! exclamă vizitatorul.

— Adică... zise masivul și făcu un gest de la umăr spre șold, în sensul că a avut noroc că n-a purtat și el...

Ca și cînd purtarea acelei cămăși și diagonale ar fi fost o chestie de pur noroc.

— Și... reluă musafirul mirat, v-a primit în serviciu?!

— Ne-a angajat el, șeful aprovizionării, explică în șoaptă cel mic, arătînd cu țigarea peste umăr spre omul de după birou. „Vă primesc, dar la cea mai mică abatere vă zbor", așa ne-a zis. E prieten cu un ștab de la administrație, mai adăugă, și făcu cu ochiul, sugerînd că acest ștab de acolo de la administrație e un om... așa... înțelegi... care o lasă mai moale! Și din nou cel mic făcu cu ochiul sub pălăria lui, mică și ea, cu borurile trase în jos de jur împrejur.

Cît durase acest dialog, masivul care fusese și poet aruncase de cîteva ori niște priviri nedumerite, parcă de așteptare, dar parcă și de speranță nedeslușită, spre omul de după birou, care absorbit, lucra singur în hîrtiile sale. Deodată, cel mic, prins și el de o agitație bruscă, se uită la ceasul-brățară și, trăgînd intens din țigarei cu privirea la pîndă, șopti:

— Mergem?

Masivul nu răspunse, rămase cu o ciudată îndoială în privirea și chiar în ținuta capului său mare și blond. Și stătură pe loc. Cel cu pălăria în cap se uită din nou la ceasul-brățară, strivi țigarea în nisipul de deasupra sobei, și apucă întîi mîna vizitatorului, o strînse parcă pe furiș, făcu la fel cu celălalt și șopti:

— V-am salutat, la revedere!

Și o luă repede spre ușă, călcînd în vîrful picioarelor. Nu făcu însă nici trei pași. În tăcerea care domnea în baracă, se auzi de după biroul de lîngă geam o voce îndepărtată și blîndă, care rosti.

— Cosmologea, e ora trei fără un sfert, și eu n-am primit încă raportul săptămînal.

— Da, tovarășe Ionescu, răspunse masivul cu o voce jenată, care tot mai nutrea încă speranța unei posibile amînări a acelui raport. Știți, tovarășe Ionescu, gîndiți-vă că ... Poate că...

Se întrerupse. Gel mic făcuse o săritură spre uşă şi cu un salt de o elasticitate uimitoare, masivul îi tăie drumul şi răsuci cheia în uşă.

Omul de dincolo de birou continua să lucreze, cu capul în hîrtii, i se vedeau de la distanţă urechile mari.

— Tovarăşe Ionescu, murmură masivul, cerneală!...

— Cerneală, răcni deodată şeful aprovizionării, şi în clipa aceea se produse parcă o revelaţie, parcă ieşi din el adevărul său eu. Uite aici la mine pe birou cerneală roşie, făcătoare de minuni pentru sufletul vostru verde. Executarea!

Atunci masivul întinse braţele în aer, aşa cum fac copiii cînd se joacă de-a baba-oarba, şi căută astfel să pună mîna pe cel mic. Acesta se dădu înapoi, dar masivul îl urmări mai departe. Părea un golem jenat, de loc convins, parcă nehotărît, totuşi implacabil. Cel mic nemaiavînd unde se retrage se întinse deodată cu spinarea pe duşumea, şi începu să dea din mîini şi din picioare, ca un cîrcîiac, şi să răcnească. Blondul se prăbuşi peste el, îl acoperi cu pieptul, întinse mîna spre birou, luă de acolo o sticlă cu cerneală, trase cămaşa celui de jos, îl descheie la pantaloni şi îi turnă conţinutul ei roşu între picioare. După care se ridică şi se uită elocvent spre omul de după birou. „Iată, parcă spunea, e gata şi raportul săptămînal".

Între timp, omul de după birou se ridicase şi privise atent scena. Zbătîndu-se, celui mic îi căzuse pălăria din cap şi stătea şi acum cu gîtul strîmb pe podea, încercînd cu mişcări precaute să-şi ridice în aşa fel picioarele, încît cerneala care îi pătase pîntecul şi fesele goale să nu-i murdărească prea tare salopeta.

— Ce, Benone, răcni omul de după birou, vrei să fugi de raport?!

— Nu, tovarăşe Ionescu. Eu, tovarăşe Ionescu... bîlbîi cel de jos.

Lîngă una din mese, cu ochelarii pe nas, cu gura deschisă şi cu privirea holbată de uimire, rămăsese vizitatorul de la contabilitate, fostul provincial din Paşcani.

XVIII

PRIMIND-O PE MIMI ÎN CASA LUI, Gabi începu, nici el nu ştia de ce, să întîrzie căsătoria. Asta era cu atît mai grav

cu cît sarcina iubitei lui avansa. Trebuia să se căsătorească înainte de cincisprezece august ca să poată pleca împreună în concediu, dar ruptura pe care Mimi o provocase între ea şi părinţi parcă dădu peste cap acest plan.

De ce? Aşa! Îl dădea peste cap! Nu aşa înţelesese el că trebuie să se petreacă lucrurile în ziua cînd ea îl invitase să-i cunoască părinţii şi să-i vadă casa. Din pricina fratelui ei însă, palidul acela care bine că fusese împuşcat, se rupsese. Mimi de ai ei ş i . . . În acest timp însă, femeia părea că se dezinteresează şi ea de căsătorie. Arăta cu totul prizonieră sarcinii, pe care de altfel o purta cu o ciudată seninătate.

Îşi făcuseră un obicei ca duminica dimineaţa să plece împreună la pădurea Băneasa. El scotea motocicleta în curte, şi în timp ce motorul pîrîia stîrnind lătratul tuturor cîinilor din cartier, ea pregătea sacoşa cu cele trebuincioase micii excursii, gustare din friptură rece, ouă şi şvaiţer, firişoare verzi de ceapă, o prăjitură bună care îi plăcea lui, pregătită de ea în bucătăria comună a apartamentului, sticle de bere ţinute la rece în răcitorul improvizat într-o chiuvetă veche. Apoi cobora cu sacoşa, se aşeza în spatele lui şi p o r n e a u . Într-o dimineaţă, Gabii gonea tare şi părea obsedat de ceva. Niciodată însă stările acestea ale lui n-aveau o consecinţă pe care el să fie pe deplin stăpîn şi să poată vorbi despre ele şi să le apere dacă i-ar fi fost reproşate, sau dimpotrivă să renunţe la ele dovedindu-se nedrepte la adresa cuiva, şi poate chiar rele pentru el î n s u ş i . În ziua cînd ea se mutase la el şi trecîndu-i pragul se împiedicase şi căzuse, în loc ca starea aceasta a lui, care atunci pusese stăpînire pe el din pricina căldurii, să se înmoaie şi s-o ridice pe Mimi de jos în braţe, căci el era voinic şi ea uşoară ca fulgul, răcnise la ea să se ridice odată şi să nu se mai holbeze aşa la el. Acum de pildă gonea foarte tare, dar cine Putea şti din ce pricină? Ieşiră din oraş şi în apropiere de Băneasa şoseaua se c u r b a . În loc să încetinească însă viteza, el o spori îndîrjit parcă împotriva curburii însăşi a drumului şi atunci ea se agăţă deodată de gîtul lui şi începu să strige înspăimîntată:

— Gabi, opreşte! Opreşte, te rog!

El se scutură cu violenţă de strînsoarea ei, motocicleta derapa, şi în aceeaşi clipă se pomeniră în şanţ. Motocicleta într-o parte, continuînd să pîrîie şi să scoată fum, el cu pieptul într-un pilc de scaieţi, şi femeia pe brînci, la marginea şoselei. Gabi sări în picioare cu privirea holbată, se apropie de ea, o apucă de piept ridicînd-o în capul oaselor, răcni nestăpînit la ea.

Pentru întîia oară scrîşni la adresa ei, cu voce tare, o înjurătură fioroasă.

— Ţi-am spus să nu te agăţi de mine! gîfîi el. Dacă vrei să ne sinucidem amîndoi mai agaţă-te încă o dată în felul ăsta, şi ai să vezi că o să ne reuşească.

Îi întoarse apoi spatele şi se apropie de motocicletă, pe care o ridică şi începu s-o cerceteze dacă nu s-a stricat ceva la ea. Femeia rămăsese cu privirea rătăcită... Deodată avu un spasm şi începu să vomite. În acest timp, lîngă motocicletă el apăsa pe aprinzător, care după ce stîrnea cîteva pîrîituri repezi se oprea. După fiecare încercare bolborosea înjurături. În cele din urmă pîrîiturile nu se mai opriră şi, ştergîndu-se de sudoare şi de praf, blocă motocicletă fără să-i oprească motorul şi aruncă o privire spre femeie.

Acum, că starea aceea îi trecuse şi se convinsese că nici motocicleta n-are nimic, în privire îi străluci, uitîndu-se cum femeia stă foarte liniştită cu bărbia pe genunchi, pe marginea şoselei pe dîmbul înverzit, teama aceea a lui care apărea de fiecare dată cînd simţea la ea astfel de însingurări. Ultima oară ea mai trecuse printr-o astfel de stare cînd se hotărîse să păstreze copilul şi cînd îi mărturisise că nu mai vroia să mai întrerupă sarcina şi să mai treacă printr-o noapte aşa de rea ca aceea cînd plînsese. Se apropie de ea deodată temător şi îi spuse cu vocea lui, care în astfel de clipe părea răguşită de umilinţă şi regrete:

— Mimi, nu te supăra, dar ţi-am spus să nu te mai agăţi de mine, de ce nu înţelegi că mă scoate din sărite cînd simt cum te agăţi...

Era ca de obicei foarte sincer şi pe ea o izbi parcă pentru întîia oară această declaraţie, care fără voia lui avea parcă prin cuvîntul „agăţi" un sens simbolic. Îşi ridică privirea şi îl cercetă cu o intensitate din care nu se mai înţelegea de astă dată nimic: dacă e supărată sau nu pe el, dacă e pe pragul de a intra din nou într-una din acele însingurări ale ei ameninţătoare, dacă îi reproşa ceva, sau dacă îl ierta. Nimic, doar lucirea unei priviri negre pe chipul ei de pe acum vag umflat şi desfigurat de sarcină, şi care era departe de a sugera că în clipa aceea s-ar putea petrece cu ea ceva deosebit de alarmant.

Puterea ei de a-l nelinişti, acea stare de retragere în sine care într-adevăr nu era îndreptată împotriva lui Gabi, dar care avea acest efect absurd că îi amintea lui de primele lor întîlniri, cînd se simţea mistuit de dragoste pentru ea şi îngrozit

ca nu cumva s-o piardă, această putere deci, neştiută nici de ea, nu mai apăruse în clipa de faţă, ca şi cînd nimic grav nu. s-ar fi produs, ca şi cînd sufletul ei n-ar fi resimţit strigătele şi înjurăturile pe care el i le adresase cu neînfrînată violenţă ca şi cînd i s-ar fi făcut declaraţii pătimaşe de dragoste.

Întîmplarea aceasta însă, rămase fără reacţie din partea ei, aduse după sine, aşa cum se întîmpla totdeauna cînd lăsăm să treacă nelimpezit ceva grav în care sîntem implicaţi, alta asemănătoare şi mai rea...

Era o dimineaţă de august mai răcoroasă, dintre acele prime dimineţi de sfîrşit de vară care nu încep chiar de la răsăritul soarelui să înăbuşe zidurile oraşului în căldură şi nemişcare şi cînd soarele însuşi părea mai plin de strălucire, dar fără încărcătura lui apăsătoare de flăcări din zilele de caniculă. Gabi se trezi foarte aferat dis-de-dimineaţă să plece cu un coleg de la uzină la pescuit. Foarte ciudat cum îi apucă pe unii bărbaţi tineri astfel de pasiuni liniştite, rezervate de obicei celor mai în vîrstă, cum ar fi pescuitul, un sport bun în orice caz pentru cei contemplativi, sau care îşi fac din el şi o îndeletnicire profitabilă. Se pare însă că lucrurile nu stau chiar aşa. Gabi fusese rugat de colegul său să-l ducă cu motocicleta la unul din lacurile de prin apropierea Capitalei, la Mogoşoaia, şi fiindcă nu avusese ce face, ceruse şi el o undiţă cu un viermuş şi aruncase cîrligul în apă, aşa cum văzuse că face colegul său, căruia îi promisese să-l aducă îndărăt, în schimbul împărţirii prăzii. Nu apucase însă să-şi dea seama dacă a aruncat sau nu bine undiţa, că simţise cum un lucru neobişnuit se şi petrecea în apă: ceva începuse deodată să se zbată la celălalt capăt al firului, şi scosese un răcnet văzînd prin undele limpezi ale apei corpul peştelui. Fugea în rotocoale mari coborînd în adînc şi se zbătea cu o vigoare atît de neaşteptată încît Gabi, care simţea fiecare zvîcnire în podul palmei, scotea de fiecare dată cîte un răcnet. Colegul său îi sări în ajutor şi îi spuse să stea liniştit, şi dacă vrea să nu-l scape „să-l plimbe" puţin şi să-l tragă apoi afară cu hotărîre, dar fără bîţîieli, adăugind cu un dispreţ amuzat că aşa păţesc toţi ageamii, de la început le cade în undiţă unul mare, ca să aibă cu ce se lăuda mai tîrziu, cînd n-or să mai prindă nimic. Zvîcniturile acelea ale peştelui, pe care le simţise cu un fior, ca o veche şi totuşi nebănuită surpriză în podul palmei, de pe vremea locuinţelor lacustre, îl cuceriseră pe Gabi, şi a doua zi îşi cumpără toate cele necesare şi abia aşteptă duminica următoare să se ducă din nou la pescuit. De astă dată însă nu mai prinse nimic, şi cu toate că colegul său împărţi cu

el peştele, se întoarse acasă obosit şi enervat, adică contrariu a ceea ce se presupune că oferă acest sport celor care îl practică, odihnirea şi calmarea nervilor.

Erau orele unu şi aveau mîncare gătită de aseară, dar Mimi se duse să pregătească şi peştele adus de el. Se auzi, în timp ce femeia rîcîia corpul peştelui de solzi, la un moment dat, soneria. Nu prea aveau musafiri, ca orice căsnicie încă nelegalizată, şi ea se uită nepăsătoare pe geam să vadă cine putea fi, fiindcă de cele mai dese ori era căutat vechiul locatar sau era căutat vecinul din acelaşi apartament. De la geamul bucătăriei ea văzu cum stăteau jos în faţa uşii de la intrare patru inşi, aruncînd priviri în sus şi rostind cu veselie numele lui Gabi, pe care, după cum lesne se putea ghici, erau foarte nerăbdători să le deschidă şi să-l vadă. Mimi lăsă peştele şi intră în odaie şi îi spuse despre ce era vorba. El sări în sus din pat, unde se trîntise şi răsfoia *Sportul,* şi se duse la geam. Deodată se sperie.

— Du-te şi spune-le să plece! zise el, spune-le că m-am mutat de aici.

Şi cum ea nu părea să înţeleagă sau părea parcă dornică, sau în orice caz nu vedea de ce nu i-ar putea primi, deodată el şuieră:

— N-auzi ce-ţi spun? Eşti surdă?

Şi o pălmui năprasnic, scrîşnind din dinţi; era alb la faţă.

Soneria ţîrîi din nou. O voce se auzi de la etajul de sus, parlamentînd:

— Pe cine căutaţi?

— Pe inginerul Sterian.

— Da, aici stă, mai sunaţi.

Gabi se trînti în pat gîfîind, şi luă iarăşi ziarul. Mimi ieşi. Coborî scările şi la un moment dat se opri şi-şi trecu palma peste gură. Se uită la mîna înroşită de sînge şi îşi supse buzele. Repetă dialogul:

— Pe cine căutaţi?

— Pe inginerul Sterian.

Erau veseli toţi patru, şi se vedea cît de colo că veselia lor e provincială, că vin adică de foarte departe şi aveau toţi un aer cam prostesc, fără ştiinţă faţă de complicaţiile vieţii capitalei, crezînd că dacă au venit ei în grup, de la o distanţă aşa de mare, surpriza şi bucuria celor pe care îi vizitează trebuie să fie cel puţin direct proporţionale cu distanţa dintre oraşul unde locuiesc ei şi Bucureşti.

— Cine sînteţi? îi întrebă femeia.

— Colegi de-ai lui Gabi, preciză unul negricios şi ciupit de vărsat. Am fost pe strada Toamnei unde ne dăduse el adresa într-o zi, dar o doamnă de acolo ne-a spus că Gabi are altă adresă, ne-a dat-o pe asta.

— Nu stă aici, spuse Mimi, cu glas indiferent. S-a mutat şi de-aici. Tăcu cîteva clipe, apoi adăugă: Chiar acum două zile s-a mutat...

Şi închise uşa. Grupul ieşi în curte nedumerit şi se îndepărtă. Femeia începu să urce scările. De cîteva ori se opri şi din nou îşi supse gura care îi sîngera. Intră în odaie, şi el sări în sus şi începu să se plimbe agitat.

— Au ghicit... Precis că şi-au dat seama că sînt acasă şi nu vreau să răspund. Dacă în loc să te uiţi la mine ai fi coborît imediat să le spui că nu stau aici, n-ar mai fi avut timp aia de la etaj să le spună... Precis că au ghicit! Le dădusem adresa voastră, şi acum e sigur că şi-au dat seama că nu vreau să-i primesc!

Dar femeia tăcea, şi ca şi data trecută ea nu reacţionă. Îi întoarse spatele şi se duse în bucătăria comună să-şi vadă de peşte.

XIX

A DOUA ZI SE DUSE LA SERVICIU CA DE OBICEI, şi cînd ajunse chemă la ea în birou pe cele două subalterne şi prietene din cuştile vecine şi închise uşa să n-o deranjeze nimeni. Stătu astfel cu ele mai bine de o oră.

După amiază Gabi plecă şi el la uzină. Era în schimbul doi. Spre seară, cele două prietene sunară la intrare.

— Cît e ceasul? le întrebă Mimi primindu-le în odaie.

— E şapte.

— Avem timp destul. Haide, zise ea, puneţi mîna şi ajutaţi-mă.

Şi deschise cu o mişcare energică cele două uşi ale şifonierului ieftin, cumpărat de Gabi de la *Comlemn,* trase de deasupra un geamantan uriaş din carton presat, îl depuse în mijlocul odăii şi începu să golească şifonierul de rufe şi haine.

Această activitate dură aproape două ceasuri, timp în care cele două femei ieşiră de cîteva ori şi se întoarseră una mai

devreme, aducînd ceva de mîncare, şi alta mult mai tîrziu, anunţînd-o pe prietena şi şefa ei de birou că totul e în regulă.

Se făcuse zece seara. Se dezbrăcară şi se culcară apoi cîteşitrele în pat, înghesuindu-se. Trudite, cele două femei adormiră aproape imediat. Pe la unsprezece şi jumătate, în cartier se auziră deodată răpăiturile unei motociclete, şi femeia tresări şi începu să le hîţîne pe cele două, care sforăiau.

— Treziţi-vă, şopti ea înspăimîntată. Haide, a sosit mirele în ceasul al doisprezecelea: să-l întîmpinăm!

La intrare se auzi scîrţîitul uşii deschise, apoi paşi grei urcînd pe scări. Mimi sări jos, îmbrăcă un halat apoi reveni şi trase cuvertura peste ea.

— Să nu vă fie frică, şopti ea tremurînd.

Cele două se înveliseră şi ele pînă la gît şi rămăseseră cu privirile holbate spre uşă. Mimi se răzgîndi şi dezvelindu-se brusc, se ridică în capul oaselor pe marginea patului.

Uşa scîrţîi. Lumina din tavan se aprinse. Gabi aruncă o privire uimită, apoi se aşternu tăcerea. Trase un scaun şi începu să-şi desfacă şireturile de la pantofi.

— Au dat turcii, nu mai are lumea unde să doarmă? mormăi el cu blîndeţe, cu o voce obosită. Sau vă arde de glume? Ce sînt glumele astea, Mimi?

— Nu e glumă, Gabi, trebuie să ne despărţim, zise femeia. Trebuie să pleci chiar în seara asta din casă...

Şi cum el rămăsese neclintit, cu mişcarea cu care voise să-şi desfacă şireturile de la pantofi neterminată, femeia coborî repede, deschise uşile dulapului şi continuă:

— Nimic de-al tău nu mai e aici, afară de pat şi şifonier, pe care o să ai generozitatea să mi le laşi mie. Ţi-am împachetat totul în geamantan şi ţi-am trimis geamantanul acasă la părinţii tăi.

— Ce tot spui tu acolo? Unde zici c-ai trimis lucrurile mele?

— Acasă la părinţii tăi.

— De ce?

— Ţi-am spus că trebuie să ne despărţim, repetă femeia, şi spunînd aceste cuvinte se înfrigură brusc; nu te supăra, dă-mi voie să mă bag în pat, mi-e frig.

Se vedea cum îi tremură genunchii.

— Linişteşte-te, porunci una clin prietene. Hai, linişteşte-te!

— Sînt liniştită, dar mi-e frig!

Cu privirile sticlind, cele două femei stăteau cu ochii pe

bărbat, ca două harpii, gata să sară şi să-l ciugulească dacă el ar fi îndrăznit să nu se poarte cum trebuie cu prietena şi şefa lor. „Ce se va întîmpla totuşi? parcă se întrebau. Va reuşi sau nu va reuşi această figură? Sau el nu va ţine seama de nimic şi se va repezi cu pumnii pe noi." Fiindcă îşi închipuiau că de aceea le chemase Mimi să doarmă la ea, ca s-o apere, şi fiindcă o văzuseră de dimineaţă cu buzele umflate şi plesnite, îşi făcuseră ideea că viaţa ei cu tînărul inginer trebuie să fie un iad, toată ziua numai în bătăi o ţine. Le crescură însă ochii în cap cînd văzuseră cum primeşte el declaraţia ei de despărţire. Gabi rămase nemişcat pe scaun, cu mîinile pe genunchi şi se uită la femeia lui parcă fascinat, ca şi cînd el şi nu ea i-ar fi făcut lui o declaraţie, şi nu una de despărţire, ci de dragoste, şi acum aştepta neliniştit şi cu sufletul în priviri răspunsul. Surpriza fu aşa de mare pentru cele două femei, că se ridicară încet în capul oaselor ca la un spectacol cînd tragi de gît mai sus şi te dai mereu după cel din faţă, ca să vezi mai bine. Şi se mai întîmplase ceva: palid cum era în clipele acelea, tăcut şi cu privirea lui parcă hipnotizată de farmecul unei iubiri care, din pricină că era atît de adînc amestecată cu fiinţa lui intimă, nu se putea exprima decît prin acea imobilitate ca de statuie a chipului său nealterat încă de nici unul din semnele de stricăciune ale trecerii anilor, cu părul negru şi tîmplele netezi, deodată lucrurile deveneau îndoielnice: vroia într-adevăr Mimi să lase un asemenea bărbat? Avea el într-adevăr cele cîteva vicii care te fac să te saturi de cineva, oricît ar fi el de frumos şi oricît te-ar iubi de mult, beţia, curvăsăria şi altele de acelaşi gen? Neîncrederea apăru pe chipul lor, şi în clipele de tăcere care urmară, ele şi erau pe jumătate cîştigate de partea lui. Femei măritate şi cu copii, nu mai puţin tinere decît şefa lor, dar ai căror soţi arătaseră şi ei odată ca Gabi şi de mult nu mai puteau fi eroii unor asemenea situaţii, ele fremătară de o bucurie în care totul putea fi implicat, de la încercarea pe care o puteau face să-i împace pe cei doi amanţi, pînă la tresărirea obscură (şi care nu numai în sufletul femeilor vulgare nu găseşte rezistenţă), de a încerca apoi, după ce despărţirea se va fi consumat, să-l consoleze în cel mai deplin înţeles al cuvîntului pe acest bărbat reuşit, dar nenorocos.

În tăcerea aceasta de lungi minute nu se auzi decît o dată cum trecea o maşină. Apoi deodată femeia rosti cu un glas străin şi îndepărtat, altul decît cel înfrigurat şi neliniştit cu care îşi făcuse declaraţia, efect parcă al aceleiaşi contemplări la care îl supusese şi ea o dată cu prietenele ei pe bărbat, ajungînd însă parcă la o convingere şi mai mare că nu mai era nimic de făcut.

— Gabi, știu că mă iubești și eu te iubesc pe tine, dar s-a întîmplat ceva și nu mai putem trăi împreună. De altfel nici nu e așa o problemă, continuă ea după cîteva clipe, văzînd că numai privirea lui vorbește și că de fapt el nici nu înțelege bine ce i se spune, afară doar de sensul general al cuvintelor, care pentru el însemnau același lucru, faptul că trebuiau să se despartă; zadarnic deci să-i mai dea explicații de prisos. Noi nici nu sîntem căsătoriți și cu casa o să te descurci tu, îl ai pe tatăl tău care te poate ajuta să-ți găsești altă locuință. Eu mă mulțumesc cu odaia asta, n-am chef să mă întorc la ai mei. Fiindcă să știi, Gabi, zise ea mai departe, abia schimbînd tonul, în care apăru o vagă urmă de reproș, că mie îmi place odaia asta, și o să fiu bucuroasă să primesc în ea vizite...

După care tăcu, prinsă parcă brusc de o greață imensă, care o scîrbi și îi desfigura pe loc chipul. Se dădu jos din pat, nu prea repede, și ieși încet din odaie. Se întoarse curînd, foarte palidă, găsindu-l pe el în aceeași poziție și pe cele două într-o stare totală de confuzie: acum nu mai înțelegeau nimic. Ce se întîmplase între ei doi? Despre ce putea fi vorba? Și mai ales ce putea fi atît de grav, și în același timp el să nu știe? Pentru că se părea că el nu prea știa despre ce e vorba, cu toate că părea totuși să aibă unele bănuieli.

— Pleacă, Gabi, și nu căuta să mă chinuiești să afli de ce nu mai putem trăi împreună zise femeia urcînd iarăși în pat. Poți să-ți închipui și tu că dacă o femeie însărcinată în situația mea, nici măcar să-i dea copilului ei o stare civilă obișnuită nu mai vrea, trebuie să fie ceva la mijloc, nu? Ca să nu-mi păstrezi însă o amintire rea, o să-ți spun, dar nu chiar motivul adevărat, numai u n u l... În loc să fii fericit că eu am păstrat sarcina, ta, tu te-ai apucat să discuți cu m i n e... Nu pot să-ți mai vorbesc, te rog să pleci, spuse ea deodată ridicînd glasul, adresîndu-i-se însă de astă dată cu o voce înghețată și necruțătoare, ca și cînd amintirea acelei discuții ar fi stîrnit în ea porniri sălbatice de răzbunare, cărora nu vroia să le dea frîu liber. Te rog, Gabi, să pleci imediat, dragul meu, te rog eu din suflet să te ridici și...

Se opri însă, ca și cînd și-ar fi dat brusc seama că orice manifestare a sentimentelor bune sau rele nu ușura, ci dimpotrivă, îngreuia o despărțire, și că într-o astfel de luptă (fiindcă se dă totdeauna o luptă al cărei scop nu pare să mai fie doar recîștigarea celuilalt, ci acapararea și a unei poziții care să te pună cît mai bine la adăpost de suferință) învinge cel care e mai viclean, care ia asupra lui vina și îi lasă celuilalt iluzia că poate să se care liniștit și să înceapă o nouă viață cu altcineva ...

— Dar ce te rog eu, eu vreau să mă despart şi tot eu te rog, zise ea atunci făcîndu-şi parcă sincere reproşuri că nu se stăpînise şi ridicase vocea la el, care poate că în clipa aceea era îndurerat şi sîngera şi el în sufletul lui. Te ascult, Gabi, eu am spus ce-aveam de spus, acum vorbeşte şi tu. Poate că o să mă convingi că m-am înşelat.

El nu putea însă articula un singur cuvînt, deşi se vedea după privirea lui — care trecuse de la imobilitatea aceea care le cîştigase pe cele două femei, la un dialog dramatic cu ea, cu clipiri şi răsuciri bruşte şi cu întunecări şi izbucniri de lumini încărcate de zeci de întrebări, care se izbeau în el una de alta într-un început încă îndepărtat de tumult interior, dar paralizat de reluările ei, care nu erau în nici un fel previzibile — că avea ceva de spus şi că despărţirea nu se va putea produce fără ca să se spună acest ceva.

Reacţia lui fu însă iarăşi neaşteptată pentru cele două femei. Dar se pare că nu şi pentru Mimi, care probabil că tocmai de aceea le chemase să fie cu ea. Gabi se ridică în picioare şi ca şi în dimineaţa aceea cînd veniseră amîndoi mai devreme la birou, fără să se fi înţeles între ei, începu să bîiguie ceva pătimaş, şi ininteligibil făcînd ca privirea femeii să crească şi să se încarce de o nelinişte atît de mare încît hotărîrea ei ameninţa să se prăbuşească ...

— Mimi, zise el, eu te iubesc pe tine şi tu îmi pui acuma în spinare că am vrut să te fac să nu păstrezi copilul. Dar eu tot la tine m-am gîndit şi ţi-am spus că o să avem destul timp, sa facem nu unul, ci zece, sau cît vrei tu şi eu aşi fi muncit şi te-aşi fi ţinut... Dar tu nu mă iubeşti şi ca să nu spui asta, zici că... Sau că... Şi eu... m-am enervat, dar mi-e şi mie necaz că... Dar tu nu mi-ai spus, că dacă ştiam...

Numai prima idee, referitoare la copil, rămăsese inteligibilă şi de altfel cea mai puţin convingătoare — se simţea că nici măcar ca idee nu înţelege ce legătură ar fi între un copil şi el —, restul fiind mai puternic exprimat, însă nu prin cuvinte, ci prin expresia sa dramatică şi de o sinceritate turbare, în care iubirea ţîşnea fără reţinere ca un element natural şi spectaculos, care n-avea încă o formă şi nu-şi croise încă o albie.

Ascultîndu-l, cele două femei nu mai aveau acum nici o urmă de îndoială că prietena lor face o greşeală ireparabilă dacă se despartă. Crezînd că la mijloc e ceva de ordin practic, care ar trebui forţat, una din ele interveni şi o întrebă în şoaptă pe Mimi, ce-ar fi dacă s-ar căsători imediat şi ar lăsa la o parte neînţelegerea asta care, o spunea sincer, n-o considera gravă

şi prin căsătorie s-ar fi rezolvat imediat? (Credea că la mijloc era într-adevăr problema copilului, şi probabil vreo discuţie pe care or fi avut-o ei doi pe această temă, şi cine ştie ce greşeală o fi făcut el pe care ea nu i-o poate ierta; probabil n-o fi vrut el să se căsătorească atunci cînd ea o fi aşteptat, cînd a rămas însărcinată, prostie pe care un bărbat tînăr e în stare s-o facă fără să-şi dea seama.) Mimi însă nici nu auzi această întrebare şi de altfel nici Gabi, însă avu darul că întrerupse şuvoiul acela al tînărului, care nici n-ai fi crezut că putea să ofere surpriza aceasta, să nu fie în stare să vorbească, deşi era atît de elocvent în bîiguielile lui, ştia ce simte şi nu mai era, în clipa aceea, copleşit de impulsuri contrarii.

— Da, Gabi, eu te cred, dar nu mai e nimic de făcut, zise femeia hotărîtă. Dacă zici că mă iubeşti, dă-mi şi tu o dovadă, singura la care să mă uit şi eu cu ochii mei şi să-mi spun că am iubit la douăzeci şi şapte de ani un bărbat care mi-a făcut un copil, şi să nu-mi pară rău.

— Care, Mimi? întrebă el. Ce dovadă vrei?

— Pleacă, Gabi.

El îşi lăsă fruntea în jos, şi timp de cîteva minute lungi nu mai zise nimic. Se posomorîse foarte tare şi chipul i se albise. Se sculă apoi brusc şi plecă.

Un minut mai tîrziu se auziră afară pîrîiturile motocicletei. Ţinură cîtva timp sub fereastră, deveniră regulate şi începură apoi să se îndepărteze. Femeia ascultă pînă nu se mai auzi nimic. Mai ascultă încă şi după aceea, timp de cîteva minute. Apoi, cu o voce şoptită, dar neşovăitoare, le ceru celor două să se culce şi să adoarmă. Şi în timp ce femeile se pregăteau în tăcere, ea se întorcea din cînd în cînd pe o parte şi pe alta eliberînd în răstimpuri o respiraţie şuierată. Tremura din cînd în cînd şi o sudoare rece îi acoperea fruntea şi mîinile. Prieter nele ei o luară între ele şi încercară s-o liniştească. Ea se agăţa de umerii lor, îşi vîra capul sub braţele lor puternice şi se străduia din răsputeri să răsufle liniştit, şi să elibereze acea clipă nu atît de suferinţa în sine, cît de manifestarea ei pe care probabil că şi-o cunoştea şi o speria pe ea însăşi: de aceea le şi invitase pe cele două prietene, s-o ajute în acest moment greu. Nu putea să-şi stăpînească tremurul gurii, cînd vroia să spună ceva îi clănţăneau dinţii. Apoi se linişti şi din rece fruntea ei începu încetul cu încetul să-i ardă. Adormi într-o stare de febră, gemînd în somn şi bolborosind cuvinte fără sens. Cele două însă o vegheară pînă tîrziu, sfătuindu-se în şoaptă cum să facă a doua zi să fie mereu cu ea, să nu i se întîmple ceva în timpul acestei crize.

RĂSPUNSUL CONSTANȚEI dat *profesorului* că în ciuda culorilor care îi reveniseră în obraji avea un vierme care i se cuibărise în suflet nici nu fu auzit de doctorul Drăghici, care îi spuse fără prietenia de altădată că e cam sănătoasă și că să se pregătească de plecare... Dar nici ea nu auzi bine și nu înțelese că recomandarea era categorică și cu atît mai puțin putu să-și dea seama că expresia de înstrăinare care apăruse și pe chipul surorilor la auzul acestei recomandări nu putea să însemne altceva decît. că șederea ei acolo se terminase și că plecarea era o chestiune de zile. Memoria stării ei de sănătate era mai puternică decît memoria stării de boală și nu-și dădea seama că acea luciditate necruțătoare, care îi mărise privirea silind-o să vadă și să înțeleagă ceea ce o ființă vie nu dorește niciodată să vadă și să înțeleagă, adică moartea, începuse să cedeze și că tristețea aceea se retrăgea și ea de la o zi la alta. Continua să zacă, dormind din douăzeci și patru de ore aproape douăzeci, trezindu-se doar pentru cîteva ore ca să ia masa și să se plimbe puțin prin curte... „Acum am încetat complet să mai fiu om, își spunea, acum sînt un animal care doarme și se îngrașă."

Îi mai dădură răgaz doar trei zile. La ora aceea ea tot nu știa că scăpase și nu-și mai dădea seama că unii oameni sînt atît de tare înfipți în existență, încît numai un moment de criză din viața lor mai este în stare să-i smulgă puțin din sol și să-i pregătească astfel, împotriva zbaterii lor disperate, să înțeleagă cum trebuie atît viața cît și moartea. Zbaterea ei se terminase. Înțelegerea trebuia să urmeze.

În penultima dimineață se trezi tîrziu, pe la orele douăsprezece, și găsi alături pe noptieră hainele cu care se internase cu șase săptămîni în urmă. Constanța se îmbrăcă și urcă sus la etaj pe terasa spitalului, unde se ducea de cîteva zile și stătea la soare. Era o terasă lungă, pardosită cu plăci albe de piatră și nu era nimeni la ora aceea, erau orele două, toată lumea dormea și parcă dormeau și împrejurimile, copacii bătrîni de prin apropiere și orizontul senin din depărtare. Numai soarele pe cer era treaz și scălda totul într-o baie de lumină. Se așeză într-un *chaise-longue* și se întinse la soare. Era plăcut aici, căldura verii era amestecată cu o ușoară adiere a vîntului de cîmpie, dar mai jos această răcoare nu putea răzbate și asta îi aminti numaidecît de primăvara și de cartierul copilăriei, care era așezat tot așa ca și spitalul acesta, în acele locuri ale ma-

relui oraş care mai primeau încă nealterate toate mirosurile şi toate zvonurile pe care cîmpia le aducea dintr-o lume necunoscută. Se simţi cuprinsă de o blîndă senzaţie că acum totul se terminase, că răul fusese învins şi că abia acum tot.ceea ce constituise pentru viaţa ei o problemă putea fi judecat şi înţeles la o măsura potrivita. Ce avea să facă de aici înainte? Fiindcă o legătură eşuată cu un bărbat nu înseamnă nimic, cu doi bărbaţi însă sînt deodată două eşecuri. Deci cu acest al doilea care ar veni va trebui să trăiască mereu cu frica în sîn? Aşa se va întîmpla dacă acum nu va lua o hotărîre care să-i schimbe cursul existenţei. Dar ce hotărîre să ia? Ce hotărîre se putea lua în afara aceleia la care se şi gîndise o dată în timp ce zăcea, să trăiască de aici înainte singură şi nimeni să nu se mai culce vreodată în patul ei? ,,Da, aşa va fi", gîndi ea şi o senzaţie ciudată de nepăsare fericită o năpădi. Era ca şi cînd alături de ea se afla cineva căruia îi încredinţa toate acestea, şi să aibă el grijă să răspundă acestor grave întrebări şi pe ea s-o lase să se bucure de lumina şi căldura soarelui. Deodată îşi luă braţele de pe ochi şi se ridică în capul oaselor: senzaţia era atît de vie încît se uită alături, ca şi cînd ar fi simţit chiar prezenţa materială a cuiva, care totdeauna o slujise cu devotament şi îi făcuse copilăria şi adolescenţa fericite. Iată, se întîmpla iar ca odinioară, cînd ca şi atunci era de ajuns să-ţi acoperi ochii pentru ca întreaga lume să-ţi rămîie prizonieră sub pleoape şi să-ţi iei mîna de la ochi şi totul să năvălească iarăşi afară, întregul spaţiu cu întregul cer, cu norii uriaşi şi soarele plin de lumină...

Stînd astfel în *chaise-longue* îşi adună picioarele şi-şi duse genunchii la gură întorcîndu-se pe-o parte şi adormind cu braţele la ochi. Instinctiv corpul ei căutase o poziţie ciudată, vizibilă adesea la oameni în intimitate, aceea pe care au avut-o odată în pîntecul mamei, ghemuiţi cu capul în jos, cu spinarea îndoită şi cu genunchii în întîmpinarea frunţii. E amintirea la care aspiră parcă permanent, nemulţumiţi poate atît de mărimea corpului lor cît şi de greutatea experienţei vieţii lor de care ar vrea să se dezică. Şi dormi astfel pînă spre seară, pînă ce o trezi imperceptibila schimbare a luminii care se stingea şi a aerului răcoros, care îl alunga pe cel dilatat al zilei de iulie.

A doua zi veni maică-sa s-o ia şi cînd o văzu liniştită şi cu culori în obraji, o apucă în braţe, o strînse şi începu s-o sărute izbucnind în plîns. Din asta se vedea cît fusese ea de îngrijorată şi ce uşurare simţea acum că îşi vedea fiica iarăşi sănătoasă. Asta înainte de orice, sănătatea, fericirea vine după, viaţa nu începe şi nu se termină cu un bărbat. Constanţa începu

să rîdă şi astfel, una plîngînd şi alta rîzînd, o luară împreună spre ieşire, lăsînd în urmă această cetate a durerii şi această *staţie terminus* care e, adesea, un spital. Pentru ea fusese a regenerării şi totul trebuia uitat.

Mai tîrziu Constanţa avea să-şi dea însă seama că nu se putea dezice şi uita nimic şi cu atît mai puţin de amintirea morţii care o vizitase îndelung. Avea s-o retrăiască ori de cîte ori avea să uite prea multă vreme că viaţa are un sfîrşit şi că acest sfîrşit nu e urmat de nici o recompensă. Nu mai vine nimic după.

Ca să micşoreze spaima pe care i-o făcea totdeauna acest gînd se recăsători şi făcu şi copii. Iar în orele cînd uita cu totul prima ei iubire şi tot ceea ce o urmase, se simţea fericită ...

XXI

PE LA ÎNCEPUTUL LUI DECEMBRIE era încă toamnă liniştită, cu soare bogat, care deşi nu mai încălzea oraşul ca altădată, îi lumina totuşi acoperişurile şi îi aurea frunzele căzute şi grădinile pardosite cu foi late de castani. Mimi Arvanitache născuse de cîteva săptămîni şi stătea acasă în concediul necesar sugarului, se ocupa toată ziua de el neajutată de nimeni în afară de cele două prietene, care o vizitau din cînd în cînd şi îi povesteau cu aceeaşi ocazie şi ce mai e pe la birou.

Nu i se întîmplase nimic despărţindu-se de Gabi, dar cele două prietene nu încetaseră să-i facă tot felul de aluzii că băiatul suferă, că e foarte la locul lui la uzină şi nu s-a încurcat cu nimeni, că e serios şi munceşte, şi toată lumea are o părere bună despre el şi nimeni nu înţelege ce are ea cu el, tocmai acum, cînd e însărcinată şi o să se nască şi copilul, aşa şi pe dincolo, are şi el nevoie de un tată, ca orice copil, că doar nu s-a născut într-un stabiliment...

Ea le asculta foarte atentă, dar nu răspundea nimic şi copilul se născu în cele din urmă fără tată. Gabi îi dădu şi el tîrcoale cu cîteva săptămîni înainte de acest eveniment, ea îi deschise uşa, şi îl primi ca pe-un musafir cunoscut, îl tratã cu un coniac, stătu cu el de vorbă, dar nu obţinu de la ea nimic mai mult.

Între timp însă se făcuse frig, şi decembrie era el frumos, dar avea dinţii din ce în ce mai ascuţiţi. Şi într-o astfel de zi Gabi o vizită din nou pe fosta lui iubită, şi cînd îl văzu în prag ea îl întîmpină parcă cu o vagă tresărire, o abia perceptibilă

urmă din ceea ce altădată fusese al lui, înaintea acestei înstrăinări care apăruse între ei, nu se ştie de ce.

Femeia stătu cu el de vorbă, îl tratâ iarăşi cu un coniac, şi cînd îl văzu că vrea să plece, îi spuse cu un glas alb care semăna iarăşi vag cu cel de altădată, să se ducă el pînă în pivniţă, şi dacă vrea să-i taie nişte lemne pe mai multe săptămîni, că îi vine foarte greu să taie singură, şi arse acum cheltuieli mari cu copilul, şi îi e greu să plătească pentru treaba asta un tăietor de lemne.

Ca să-i taie ei însă atîtea lemne, lui Gabi îi trebuiră mai multe după-amiezi, şi astfel începu să vină la ea aproape zilnic. Îi aducea de la piaţă alimentele mai grele, o însoţea în unele vizite ale ei ca s-o ajute să nu cumva să-i cadă copilul din braţe, o aştepta apoi la aceeaşi casă în stradă, la ora cînd îi spunea ea să vie s-o ia...

Astfel trecură mai multe luni pînă ce părinţii săi îl luară la rost. Ce însemna asta? Aşa de mult ţinea el la femeia aceea? Şi dacă ţinea de ce nu punea piciorul în prag să legalizeze odată legătura şi să-şi recunoască copilul? Da, răspunse Gabi întunecat, ţinea la ea, dar se întîmplase ceva între ei şi nici el nu mai ştia dacă mai era ceva de făcut. Bine, zise Veronica, dar ce e cu ea, e smintită, nu-şi dă seama că... Toma se posomorî şi Veronica tăcu, înţelegînd că n-are rost să-i pună băiatului astfel de întrebări...

Toma însă se hotărî să-i facă acestei femei o vizită. O găsi pe Mimi pregătindu-şi copilul pentru baie. Tînăra mamă dovedea multă pricepere şi prinsă de îndeletnicirea asta îl cam neglija pe musafir ... La un moment dat însă îl rugă s-o ajute, şi Toma luă copilul în braţe şi îl ţinu cîteva clipe în aer. Copilul, simţind poate mînă străină, făcu „îngî", schimonosindu-şi gura lui ştirbă, şi avu succesiv, din mîini, din picioare şi din corpul lui crud, zvîcnituri de pisoi. Rîdea sau poate plîngea, se bucura sau poate, dimpotrivă, nu-i plăcea cum e ţinut, îl durea ceva. Se zbîrci din nou şi, parcă repezindu-se înainte, scoase iarăşi micul lui răcnet indescifrabil, sugrumat de surpriză indefinită, de spaimă sau de încîntare. Femeia se uita la el, clipind rar, contemplîndu-l cu o privire umedă, încărcată de lumini statice, pe chip cu o expresie vie de tinereţe şi singurătate.

Tinerii, zise Toma cu acel aer reflexiv pe care îl au toţi oamenii maturi cînd descoperă adevăruri vechi, îşi risipesc, într-un fel sau altul, tinereţea fără s-o ştie. De ce, continuă el, se chinuia pe ea şi pe Gabi în felul ăsta, cînd în realitate ţineau unul la altul şi erau amîndoi legaţi printr-un copil? Ce s-a întîmplat, n-ar putea să-i spună şi lui? Ba da, spuse ea de-

odată. Lui Gabi nu i-a plăcut casa unde a iubit şi a fost fericit... Şi nu mai spuse nimic, nu mai adăugă nici un cuvînt, nu mai făcu nici un gest din care să se poată înţelege dacă faptul din care ea a înţeles acest lucru e atît de grav încît totul e cu neputinţă de reparat, sau dimpotrivă, naşterea, timpul, vizitele acestea au însemnat totuşi ceva şi împăcarea va fi posibilă. „Nici ea nu ştie", îi spuse Toma Veronichii acasă, după ce îi povesti vizita. „Şi ce e de făcut?" zise Veronica. „Ce să fie, răspunse Toma îngîndurat, dacă ţine la ea, ce poate să facă?! Să ţină înainte, poate iese bine ..."

XXII

ÎN ACEEAŞI TOAMNA, Vale se căsători, şi apoi primăvara, înainte chiar ca stagiul său de candidat de partid să se fi încheiat, el deveni conştient de faptul că viaţa şi preocupările lui, lecturile lui întinse şi neobosite, şi care fără să-i dea sentimentul că face ceva îi dădeau totuşi undeva certitudinea că nu pierde timpul, deşi începuseră şi se petrecuseră sub impulsul unei nevoi stricte a «spiritului său eliberat de rigorile studiilor obligatorii ale politehnicii abia terminate, luară apoi un curs neprevăzut, nepremeditat, absorbindu-l şi împingîndu-l încet şi fără întoarcere pe un drum nou: directorul uzinei îl chemă şi îi spuse că va trebui să părăsească întreprinderea şi să se pună la dispoziţia ministerului; va fi trimis să conducă lucrările de construire a unei uzine metalurgice în Oltenia. Trebuia să plece imediat. Şi Vale părăsi, cu tînăra soţie, capitala, şi se instală în oraşul de provincie unde avea să petreacă cel puţin cîţiva ani. Şi în timpul pregătirilor de plecare avu şi întîia nostalgie de vîrstă: se simţea matur, şi simţea că nu va mai avea parte de ceea ce avusese pînă atunci, de ore pline de lecturi şi de ceasuri lungi petrecute în familie şi între rude. Îşi întemeia propria lui familie şi în acelaşi timp sentimentul de aşteptare în care trăise pînă atunci se împlinea. Trebuia, la rîndul lui, să facă să se împlinească ceea ce se aştepta de la el.

Cam în aceeaşi perioadă tatăl său îşi îndeplinea şi el sarcina în comuna aceea unde fusese trimis, reuşise să facă să ia fiinţă acolo o cooperativă agricolă de producţie (un g.a.c, cum i se spunea pe atunci), şi fusese apoi chemat în Bucureşti. În urma acestei munci, pe care o duse el la ţară, se consideră că e suficient de priceput în treburile agricole şi problemele legate

de agricultură, şi fu numit activist de partid în aparatul C.C. într-o funcţie corespunzătoare.

Cei doi medici prieteni se înstrăinară din ce în ce mai mult după încercarea unuia dintre ei de a se sinucide, şi în cîţiva ani relaţiile lor se răciră atît de tare încît dacă n-ar fi intervenit un al treilea, poate că în cele din urmă s-ar fi înstrăinat de tot şi nimic nu i-ar mai fi putut ajuta să readucă iarăşi între ei ceea ce fusese; acesta al treilea era chiar doctorul Drăghici, salvatorul sinucigaşului, care, în ciuda afecţiunii pe care i-o purtau toţi bolnavii care treceau prin salonul lui, nu avea prieteni, blîndeţea firii sale şi pasiunea pentru medicina curativă constituind parcă un obstacol în încercările lui timide de a-şi forma sau de a intra într-un cerc de prieteni. În mod bizar se ataşă de doctorul Munteanu şi acesta de el. Se vizitau cu nevestele, şi în vara următoare petrecură concediul împreună.

Doctorul Munteanu nu renunţă la ambiţiile lui ştiinţifice, dar, declară el, îşi dăduse seama că a scula un bolnav din pat şi a-l face să meargă cum reuşea admirabil doctorul Drăghici, sau a-l smulge morţii, cum fusese el însuşi smuls, face tot atît de mult cît toate tratatele, care nu sînt decît un *summum* al activităţii practice de totdeauna... Cîndva, pornind de aici, va scrie poate şi el unul, care să dezvăluie în cele din urmă lumii leacul împotriva schizofreniei. Trebuie învinsă această maladie, nu ne putem nici împăca şi nici resemna cu ameninţarea ei. Nu-l mai obseda steaua doctorului Strihan şi arăta cu totul senin cînd numele acestuia era pomenit în faţa lui.

Cu un tact care era în realitate o deformare profesională şi cînd consideră el că terenul era suficient de pregătit, doctorul Drăghici îl invită într-o zi la el pe doctorul Sîrbu, care între timp se căsătorise şi el, cu o femeie cam micuţă şi urîţică, dar a cărei expresie era plină de viaţă şi de farmec şi astfel, fără să-şi aibă la început multe de spus, cei doi vechi prieteni reîncepură să se vadă regulat sîmbăta seara, la doctorul Drăghici, care le arăta o consideraţie egală şi care parcă ştia că nu se poate, cu timpul, să nu uite aceşti doi oameni care ţinuseră atît de mult unul la altul de eşecul lor din trecut şi să înceapă să se închege între ei doi o nouă prietenie. Ceea ce se şi întîmplă, mai ales că doctorul Sîrbu se strică cu doctorul Stamate din pricina soţiei acestuia, al cărei nume de fată era Tiberiu, şi care nu încetase, după măritiş, să fie ambiţioasă, dimpotrivă, împingîndu-şi soţul de la spate să-şi pună mai bine în valoare talentele lui de erudit în profesiune. El se supunea, dar pe doctorul Sîrbu supunerea aceasta îl scotea din sărite ...